Dr. Aslı Sağıroğlu Arslan

Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki

Bezemeli Mezar Taşları

-ikinci baskı-

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
S A N A T D İ Z İ S İ

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 44
Kayseri ve Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları
Dr. Aslı Sağıroğlu Arslan

Bu kitap KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin bir kültür hizmetidir.
Eserin tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler izin alınmadan kullanılamaz.

Birinci Baskı: Aralık 2004
İkinci Baskı: Mart 2018
ISBN: 978-605-9117-22-7

Yayın Koordinatörü : Salih Özgöncü
Yayın Yürütme Kurulu : Erkan Küp
: Mustafa Erdoğdu
: Maide Güzeloğlu

Tasarım: www.bilgegrafik.com
Kapak: Ali Saraçoğlu

Baskı ve Cilt: Orka Matbaacılık, İnecik Mah. Çırağan Sk.
No: 4 Melikgazi / KAYSERİ / info@orkamatbaa.com
T.: +90 352 322 17 00

Adres: Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
T.: +90 352 220 70 90

Dr. Aslı Sağıroğlu Arslan

Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki

Bezemeli Mezar Taşları

-ikinci baskı-

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları

S A N A T D İ Z İ S İ

Bütün hayatım boyunca beni destekleyen
ve her zaman yanımda olan
sevgili annem ***Azize Ful Sağıroğlu***
ve sevgili babam ***Mehmet Sağıroğlu****'na...*

Takdim

Kitap bir milletin kültür ve sanat serüveninin, medeniyet tasavvurunun, tarih bilincinin ve gelecek şuurunun en somut göstergesidir. Kitap, tarihi bağlamda bir hafıza, kültürel anlamda bir geleneğin tevarüsü, sanatsal bakımdan insanlığa bırakılan mirasın geleceğe taşınması, medeniyet açısından ise zamanı ve mekânı belirleme unsurudur. Kitabı veya diğer deyişle eseri olanlar insanlık tarihini yazarlar. Kayalara, taşlara ve mağaralara iz bırakmak için çabalayan insanın amacı basit bir zevk veya fantezi değildi. Onlar zaman ve mekân içinde hayatı anlama çabası güderek, kendinden sonrakilere işaret taşları bırakıyorlardı. Bunun içindir ki yazının ortaya çıkışı insanın somutlaşması ile birlikte anılır. Bir bakıma yazıyla insan geleceğe işaret taşı olur. Taşlardan, kayalardan, mağaralardan; tahtalara, ağaçlara, derilere ve kâğıtlara geçen yazı, daha sonra iki kapak arasında kitaplaştığında ise artık sadece içinden çıktığı toplum için değil, tüm insanlık ve dünya için bir kültürel miras olmuştur.

Tüm toplumların geleneğinde kitabın vahiyle birlikte anılması da ayrı bir öneme haizdir. Bu anlamda kitap, hakikati ve kutsalı temsil eder. İnsana rehber ve yol arkadaşı olan kitap, onun hayatını daha güzel ve mutlu kılabilmesi ve ahlaki ilkeler doğrultusunda yoluna devam etmesini sağlar. Dolayısıyla kitabın kutsallığı, zamanın ve mekânın anlamlı kılınması ile doğru orantılıdır.

Kitap ister bir şiir kitabı olsun, ister bir araştırma inceleme veya tarih kitabı olsun; ya da bir roman, hikâye, fotoğraf, sanat, anı v. b. olsun fark etmez. Aynı misyonu taşır. İnsanın zaman içinde anlamını korumasını, mekân içinde anlamını somutlaştırmasını sağlar. İşte bu bilinç de kültür, sanat ve medeniyetin ortaya çıkmasının temel sebebidir.

Bu anlamda toplumun ortak şuurunun en önemli yansıması olan belediyeler de kitap konusunda, yansıması oldukları insanlara borçlarını yine kitaplarla ödemek durumundadır. Bir belediyenin kitapla olan ilişkisi, onun kültür, sanat ve medeniyetle olan ilişkisini yansıtır. Bizler de bu şuur içinde, yayınladığımız kitaplarla, içinden gel-

diğimiz ve kendisine hizmet ettiğimiz insanların ruh ve gönül dünyalarını doyurmak, onların kültürel ve sanatsal kaygılarına da hizmet etmek zorundayız. Onların gündelik ihtiyaçlarını dikkate alan yol, su, ulaşım v. b. gibi şehircilik hizmetlerinin yanı sıra, ruhi ve kültürel ihtiyaçlarını da dikkate alan, sinema, tiyatro, panel, akademi, söyleşi, konferans ve kitap gibi hizmetleri de eş zamanlı olarak sunmak durumundayız.

Tarihsel ve Coğrafi anlamda medeniyetlerin merkezi olan Kayseri, "Âlimler Şehri" olarak bilinmektedir. Dolayısıyla biz de bu aidiyete ve tanıma uygun olarak tarihimizi, geleneğimizi, kültürümüzü ve sanatımızı yansıtan eserleri yayınlayarak halkımıza ulaştırma kaygısındayız. Biliyoruz ki yayınladığımız eserler geleceğe bıraktığımız işaret taşlarıdır. "Okuyan Şehir" bilinci ile açtığımız her kütüphane ve kültür merkezi, yayınladığımız her dergi ve kitap, Kayserimize olan saygı ve sevgimizin somut bir göstergesidir.

Bir kütüphanede, bir kültür merkezinde, bir sergide, bir derginin ve kitabın sayfalarında buluşmak ve karşılaşmak dileğiyle...

Mustafa Çelik
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

İçindekiler

ÖNSÖZ xv

ÖZET xvii

KISALTMALAR xix

GİRİŞ 21

Konunun Tanımı, Amacı, Önemi ve Sınırları 21

Araştırma Yöntemi 22

Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar 25

TÜRKLERDE YAS VE ÖLÜ DEFNETME ADETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ 31

Türklerde Mezar ve Mezar Taşları 36

KATALOG 43

DEĞERLENDİRME 413

Mezar Tipolojisi 413

Kaide 414

Mezarı Oluşturan Unsurlar 414

Şahideler 414

Baş Ucu Taşları 415

Başlık Tipleri 415

Ayak Ucu Taşları 417

Yan taşları 417
Güney Yan Taşları 417
Kuzey Yan Taşları 418
Malzeme 418
Kitabe 419
Süsleme Tekniği 420
Süsleme Çeşitleri 421
Bitkisel Süslemeler 422
Servi Ağaçları (Tek veya İki Adet) 423
Stilize Ağaçlar (Geometrik Formlardan Oluşan) 424
Üç Yapraklı Çiçek 425
Dört Yapraklı Çiçek 425
Beş Yapraklı Çiçek 425
Altı Yapraklı Çiçek 425
Sekiz Yapraklı Çiçek 426
On İki Yapraklı Çiçek 426
Vazodan Çıkan Çiçekler 426
Gülçe (Gülbezek- Rozet) 426
Lale 427
Dallar 427
Yapraklar 427
Hayat Ağacı 428
Geometrik Süslemeler 428
Çarkıfelekler 429
Üç Kollu Çarkıfelek 429
Beş Kollu Çarkıfelek 429
Altı Kollu Çarkıfelek 430
Dokuz Kollu Çarkıfelek 430
Ondört Kollu Çarkıfelek 430
Onaltı Kollu Çarkıfelek 430
Çok Kollu Çarkıfelek 430

Mühr-ü Süleyman 430
Altı Kollu Yıldızlı, Geometrik Geçmeli Madalyon 432
Üçgenler 432
Üçgenlerden Oluşan Geometrik Geçmeli Madalyon 433
Baklava Dilimleri 433
Baklava Dilimli Madalyon 433
İçi Boş Madalyon 433
İçi Boş Kartuşlar 433
İki Ucu Hilalli içi "Allah" Yazılı Kartuş 434
Dikey Dikdörtgen, İçi Karşılıklı Üçgenlerle Doldurulmuş Bir Şekil 434
Yatay Dikdörtgen, İçi Karşılıklı Üçgenlerle Doldurulmuş Bir Şekil 434
Gök Cisimleri Süslemeleri 434
Güneş Kursu 434
Ay (Hilal) 435
Ay ile Yıldız 435
Figürlü Süslemeler 436
Kuş (Kuş Başları) 436
Ağaç Üzerinde Kuş 437
Üçgen Şekil Üzerinde Kuş 437
İbrik Üzerinde Kuş 438
Stilize Edilmiş İnsan 438
Eşek Üzerinde İnsan 438
Mızrak Tutan İnsan Eli (Kolu) 439
İnsan Eli İzi 439
Kuş Tutan İnsan Eli (Kolu) 439
Koyunlar 440
Eşek (Katır) 440
Sıpa 440
Çeşitli Kullanım Eşyaları 440
Bayrak 441
Bardak (Maşrafa) 441

Kahve Takımları ... 441
Fincanlar ... 443
Terekte Fincan ... 443
Tepside Fincan ... 443
Masada Fincan ... 443
Kahve Kutusu Üzerinde Fincan ... 444
Tabaklı Fincan ... 444
Kahve Cezvesi ... 444
Kapaklı Kahve Cezvesi ... 444
Kapaksız Kahve Cezvesi ... 444
Kahve Kavurma Tavası ... 444
Kahve Dibeği ve Tokmağı ... 445
Ağzı Kapaklı Kahve Kutusu ... 445
İbrikler ... 445
Ayaklı ve Kapaklı İbrik ... 446
Kapaklı Ayaksız İbrik ... 446
Kapaklı ve iki Ayaklı İbrik ... 446
Kapaklı ve Ortasında Tarih Yazılı İbrik ... 446
Geniş Gövdeli, Kısa Boylu ve Kapaksız İbrik ... 447
Kepçe ... 447
Tava ... 447
Sürahi ... 447
Yayık ... 447
Tepsi ... 447
Boş Yuvarlak Tepsi ... 448
Dikdörtgen ve İki Kulplu Tepsi ... 448
Dikdörtgen Ekmek Tahtası ... 448
Kulpsuz yada İki Kulplu Kazan ... 448
Oklava (Merdane) ... 449
Ekmek Pişirme Sacı ... 449
Tabak ... 449

Testi 449
Vazo 449
Kur'an İle İlgili Eşyalar 450
Kur'an Rahlesi 450
Rahle Üzerinde Kitap (Kur'an) 450
Kur'an Muhafaza Kabı 450
Yazı Takımları 450
Kalemdanlık 450
Kalem (Divit) 451
Hokka 451
Kalemtraş 451
Kandil 451
Ağzı Kapaklı Koku Şişesi 452
Makas 452
İğne 452
Tütün Kesesi 452
Matara 452
Kaval 453
Halı Dokuma İle İlgili Aletler 453
Halı Tezgahı 453
Kirkit 453
Tarak 453
Beş Dişli Yaba 454
Heybe 454
Baston 454
Tırpan 454
Çapa 455
Kürek (Mala) 455
Sopa 455
Balta 455

Silahlar 455
Ateşli Silahlar 456
Tüfek 456
Süngülü Tüfek 457
Çakmaklı Tabanca 457
Çift Çakmaklı Tabanca 457
Fişeklik 457
Barutluk 458
Kesici Silahlar 458
Kılıç 458
Kını ile Kılıç 459
Kama – Bıçak 459
Kını ile Kama –Bıçak 460
Mızrak 460
Topuz 460
Muhafaza Kabı İçerisinde Topuz 461
Uzun Saplı, Hilal Şeklinde Uçlu Silah 461
Uzun Saplı, Pompa Şeklinde Uçlu Silah 461
Tanımlanamayan Nesneler 461
Yuvarlak Nesne 461
Kare Nesne 461
Uzun, Ucu Palmet Şeklinde Biten Nesne 461
Küçük Dikdörtgen Üst Kısmı Yuvarlatılmış Nesne 462
Dikdörtgen Nesne 462
Büyük Gövdeli, Uzun Saplı Nesne 462

SONUÇ 463

KAYNAKÇA 471

Önsöz

Mezar taşları bir milletin geçmişi demektir. Aynı zamanda mezar taşları etnografik ve tarihi belge niteliği de olmaları açısından büyük önem taşırlar. Anadolu'nun bazı bölgelerinde karşımıza çıkan bezemeli mezar taşları ile Kayseri'nin bazı ilçelerinden geçen Zamantı Irmağı çevresinde bezemeli mezar taşlarının bulunması, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan geleneksel mezar taşı yapma geleneği ve kültürünün bir sentez olarak yaşatıldığını ortaya koymaktadır. Eski Türk topluluklarındaki taş nine, taş babalarla başlayan ortak bir kültürel yaratımın; Anadolu'daki uzantısını, çalışmamıza dahil ettiğimiz bezemeli mezar taşları üzerinde görebiliriz.

"Zamantı Irmağı Çevresinde Yer Alan Bezemeli Mezar Taşları" adlı çalışmamı hazırlarken, bana her konuda yol gösteren ve bilgi veren, sabırla bu çalışmanın oluşumunu her aşamasında yer alan, değerli hocam Prof. Dr. Mustafa Denktaş'a; çalışmada yer alan kitabeleri okuyan ve bana her zaman destek olan değerli hocam Prof. Dr. Kerim Türkmen'e, değerli bilgilerini samimiyetle benimle paylaşan sevgili hocam Prof. Dr. Gönül Cantay'a ve özellikle mezarlıkların yerlerini tespit etmede yardımcı olan Prof. Dr. Harun Güngör'e, yol gösteren bilgileri için değerli hocam Prof. Dr. Haldun Özkan'a, çizimlerimi yapmamda bilgilerini ve dostluğunu benden esirgemeyen Y. Mim. Öğr. Gör. Merih Şengül'e, her zaman destek verici sözleriyle yanımda olan sevgili hocalarım Prof. Dr. Nilay Çorağan ile Doç. Dr. Celil Arslan'a teşekkür ediyorum.

Ayrıca bu çalışmayı hazırlarken beni motive eden, her zaman her yerde ellerinden geleni yapan sevgili aileme, çalışmanın yazım ve oluşturulma aşamasında gecesi ve gündüzü ile çalışan sevgili dostum Derviş Büyükşahin'e, gerek arazi çalışmamda ve gerekse kitabımın yazım aşamasında beni yalnız bırakmayan ve özveri ile çalışan canım Yrd. Doç. Dr. Ayşe Budak'a, bütün köy muhtarlarına ve güler yüzleriyle bizi ağırlayan yöre halkına burada ismini yazamadığım herkese gönülden sonsuz teşekkür ediyorum.

Bu kitabın basımını üstlenen **Kayseri Büyükşehir Belediyesine** ve saygıdeğer Başkanı Mustafa Çelik'e teşekkür ederim.

Son olarak da sıkıntılı günlerimde sıcak bir gülücüğü ile beni mutlu eden oğlum Mehmet Ali Arslan'a sevgilerimle...

Asli Sağıroğlu Arslan
Kayseri, 2018

Özet

Kayseri Zamantı ırmağı çevresinde yer alan 14 köy mezarlığında bulunan bezemeli mezar taşları konu olarak seçilmiştir. Bahsi geçen mezar taşları üzerindeki bezemeler asıl konumuzu oluşturmaktadır.

Kayseri Zamantı ırmağı çevresinde bulunan mezarlıklardaki bezemeli mezar taşları ile ilgili olarak daha önce detaylı ve bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Bezemeli mezar taşları ile başka bölgelerde de karşılaşılması; böyle bir geleneği ve bu geleneğin önemini ortaya koymaktadır.

Amaç; bu geleneğin Kayseri Zamantı bölgesindeki uzantısını incelemek, gün geçtikçe harap olan bu mezar taşlarını katalog halinde belgelemek ve diğer örneklerle olan bağını belirleyerek; Anadolu Türk sanatı içerisindeki yeri ve önemini ortaya koymaktır.

Kayseri Zamantı ırmağı çevresindeki köy mezarlıklarında bulunan bezemeli mezar taşları tek tek ölçüleri alınarak çizimleri yapılmış, bütün detay fotoğrafları çekilmiş, üzerlerindeki bezemelerin karbon kağıdı yardımıyla birebir kopyaları çıkartılmış ve bu küçük mezar anıtlarının ayrıntılı tanımları yapılmış olup, her bir mezarlık bünyesinde barındırdığı bezemeli mezar taşlarına göre incelenmiştir. Bu mezar taşları da üzerlerindeki bezemelere göre gruplandırılmış ve değerlendirilmiştir. Halk ürünü olan bezemeli mezar taşlarının çoğunda kitabe bulunmamaktadır. Kitabeli olanların kitabeleri okunmuş olup, kitabesi olmayan mezar taşları da bütün özellikleri dikkate alınarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak bölgedeki bezemeli mezar taşları bölge halkına ait geleneksel sanatın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu geleneksel sanatın yansımaları Anadolu'nun farklı yerlerinde hatta Anadolu dışındaki bazı bölgelerde de görülür. Bu nedenle bu sanatın ürünlerinin ortak bir kültürel yaratımın bir parçası olduğu tespit edilmiştir. Mezar anıtlarının bezemeli olarak yapılmasındaki amaç, okuma yazma bilmeyen halkı en kolay yoldan bilgilendirmek olmalıdır. Çünkü yazarak anlatım yerine bazı şeyleri simgeleştirerek anlatmayı tercih etmişlerdir. Örneğin bir mezar taşı üzerine halı dokumada kullanılan kirkit bezemesi yaparak mezarda yatan insanın bayan olabileceğini ve halı dokuduğunu kısa bir yolla ifade etmiş olmaktadır. Ayrıca ölen kişiyi anıtsallaştırmanın da bezemeli mezar taşı yapmanın nedenleri arasında olduğu düşünülmektedir. Çünkü mezar taşının üzerine bezenmiş bir kılıç o insanın ne kadar yiğit bir insan olduğunu

göstermek için yapılmıştır. Bunun gibi örnekleri çoğaltabiliriz. Bunun dışında mezar taşlarının üzerlerine yapılan bezemeler mezarda yatan şahısların meslekleri hakkında da bilgi verirler. Örneğin mezar taşının üzerine yapılmış koyun kabartmaları mezarda yatan şahsın çoban olduğunu gösterebilir. Asıl sebep ise, bezemeli mezar taşları yapımının bir geleneğin uzantısı olduğudur. Çünkü bölge halkıyla yapılan sözlü bilgi alışverişinden de anlaşılacağı gibi halk ataları bu tarzda yaptığı için bu tip mezar taşı yapımına devam etmiştir. Bundan yirmi- otuz sene evveline kadar bile bu geleneğin devam ettiğini kataloğa dahil ettiğimiz örnekler ile görülmektedir. Bunun dışındaki varsayımlarımız ise halkın estetik kaygılarla bu tip bezemeli mezar taşları yapmış olmasıdır.

Mezar Taşları, Anadolu Mezar Taşları, Bezemeli Mezar Taşları

Kısaltmalar

age	Adı Geçen Eser
agm	Adı Geçen Makale
C.	Cilt
cm.	Santimetre
Fot.	Fotoğraf
H.	Hicri
Kat. no	Katalog Numarası
m.	Metre
M.	Miladi
s.	Sayfa
S.	Sayı
vb.	Ve Benzeri
y. y.	Yüzyıl

Giriş

Konunun Tanımı, Amacı, Önemi ve Sınırları

Bu çalışmanın konusu; Kayseri ili Zamantı Irmağı çevresinde yer alan köy mezarlıklarında bulunan bezemeli mezar taşlarıdır.

Kayseri'ye bağlı Uzun Yayla'dan doğan ve Kayseri il merkezinin güneydoğusundaki vadi içerisinde yatağı bulunan Zamantı Irmağı'nın aktığı, bu geniş ve uzun vadi konunun coğrafi sınırlarını oluşturmaktadır. Çünkü çalışma konusunu oluşturan bezemeli mezar taşları örneklerine, sadece bu vadinin sınırları içerisinde kalan köylerde rastlanmaktadır. Bu coğrafi sınır dışında kalan hiçbir köyde bu üslupta yapılmış mezar taşlarıyla karşılaşılmamıştır. Sadece Zamantı Irmağı çevresindeki köylerde bu tip mezar taşı yapılmasının sebebi, 17-18.yüzyıllarda bu bölgedeki köylere yerleşen Türkmen (Özellikle Avşar) aşiretlerinin Orta Asya kökenli geleneklerini bu bölgeye taşımış olmalarıdır. Bu köy mezarlıkları: Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı nahiyesi, Girveli köyü, Samağır köyü, Kölete köyü, Karahıdır köyü, Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü, Büyük Kömarmut köyü, Büyük Karaman ve Küçük Karaman köyleri, Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü, Büyük Söveğen köyü ve Güzelce köyü, Develi ilçesine bağlı Gömedi köyü, Ebçe köyü, Yünören (Fraktin) köyü ve Pusatlı köyü mezarlıklarıdır.

Bu konunun çalışılmasındaki amaç; Orta Asya Türklerinde görülen, bezemeli mezar taşı yapma geleneğinin Kayseri Zamantı bölgesindeki uzantısını incelemek, gün geçtikçe doğal şartlarla ve insan etkeniyle harap olan bu mezar taşlarının ölçüleri alınarak plan ve görünüşlerini çizmek; ayrıntılı fotoğraflarını çekmek kitabelerini okumak ve detaylı olarak üzerinde taşıdıkları bezemelerin tanımlarını yapmak, üzerlerindeki bezemelere göre kendi içerisinde gruplandırmak ve Anadolu'daki ve Anadolu dışındaki diğer örneklerle olan bağını belirleyerek; Anadolu Türk sanatı içerisindeki yeri ve önemini ortaya koymaktır.

Bölgedeki bezemeli mezar taşları bölge halkına ait geleneksel sanatın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen köy mezarlıkları içerisinde bezemeli mezar taşı yapma geleneğini sürdüren ve eski mezarlıklarına hala defin işlemi yapılan köyler bulunmaktadır. Bunlar, Girveli, Kölete, Gülveren ve Pusatlı köyleridir. Bu köylerde

bezemeli mezar taşı yapma geleneğinin halen sürdürüldüğü, mezar taşları üzerindeki bazı bezemelerden de, halkın estetik kaygılarla bu tip mezar taşları yaptırmaya devam ettiğini düşünmekteyiz. Araştırılan köy mezarlıkları içerisinde kırk-elli sene öncesine kadar bu geleneğin devam ettiğini gösteren örneklere sahip köy mezarlıkları da vardır. Bazı mezarlıklar hala kullanılırken, bu mezarlıklarda bezemeli mezar taşı yapmak yerine, modern anlamda mermerden mezar taşı yapılmaktadır. Bu mezarlıklara örnek olarak; Elbaşı kasabası mezarlığını, Samağır, Sıradan, Büyük Kömarmut, Gömedi, Ebçe ve Fraktin köyleri mezarlıklarını verebiliriz. Son olarak da incelediğimiz köyler içerisinde bezemeli mezar taşlarının bulunduğu, tamamen terkedilmiş ve kullanılmayan mezarlıklar da vardır. Bu mezarlıklar: Büyük Karaman, Küçük Karaman, Büyük Söveğen ve Güzelce köyleri mezarlıklarıdır. Araştırdığımız bölgedeki bezemeli mezar taşlarının birçoğu kitabesiz olmasından dolayı; zaman sınırlaması geniş tutulmuştur. Ancak; kitabeli olanlarla olmayanlar arasındaki üslup benzerlikleri göz önünde tutularak, 18.yy- 20.yy. başları arasına tarihlendirilen tüm mezar taşları incelenmiştir.

Kayseri Zamantı Irmağı çevresinde bulunan mezarlıklardaki bezemeli mezar taşları ile ilgili olarak daha önce detaylı ve bilimsel bir çalışma yapılmamıştır, bu nedenle bu çalışma alanında ilk olması açısından da ayrıca önem taşımaktadır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma hazırlanırken izlenilen araştırma yönteminin başında arazi çalışması gelmektedir. Konuyla birebir ilişkili olan Kayseri Zamantı ırmağı çevresindeki 16 köy mezarlığı gezilmiştir. İnceleme yapılan köylerdeki mezarlıklarda bulunan pek çok mezardan hepsi kataloğa alınmamış, kendi içerisinde sınıflandırması yapılan mezar taşı örneklerinin en belirgin özellikleri taşıyan örneklerin kataloğa dahil edilmesine dikkat edilmiştir.

Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı nahiyesinin mezarlığı gezilerek, burada bulunan yaklaşık 150-170 mezar taşı arasından çalışmanın kapsamına giren mezar taşları tespit edilmiştir. Ancak birbirine benzeyen birçok mezar taşı içerisinden dokuz mezar taşı kataloğa alınmıştır. Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığındaki 100-120 mezar taşı arasından konu ile ilgili olan 11 yan yana mezardan oluşan bir aile mezarlığı ile 10 adet tek mezar incelenmiştir. Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığındaki 80-100 mezar taşı arasından 16 adet mezar taşı incelenerek, kataloğa alınmıştır. Bünyan'a bağlı Kölete köyü mezarlığı gezilerek; bu mezarlıkta 20 civarında sanduka tipi mezar tespit edilmiştir. Ancak bu mezarların hiçbirinde bezeme bulunmamaktadır. Bu

mezarlıkta konuyla ilgili iki çatma lahit tipli mezar incelenmiştir. Yine Bünyan ilçesine bağlı Karahıdır köyü mezarlığından bir adet mezar araştırmaya dahil edilmiştir.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı gezilerek, bu mezarlıkta bulunan 50 civarındaki mezar taşı arasından dokuz adet mezar taşı kataloğa alınmıştır. Pınarbaşı'nın Büyük Kömarmut köyü mezarlığındaki 40-50 civarındaki mezar taşı içerisinden konumuzla ilgili dört adet mezar tespit edilmiştir. Pınarbaşı'nın Büyük Karaman ve Küçük Karaman köyleri mezarlıklarında yapılan araştırma sonucu, bu köylerin mezarlıklarında çalışma konusu içine giren bezemeli mezar taşlarına rastlanamamıştır.

Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü mezarlığı gezilerek, burada bulunan yaklaşık 100-120 mezar taşı arasından bezemeli beş mezar taşı incelenerek kataloğa alınmıştır. Tomarza'nın Güzelce köyü mezarlığında yapılan inceleme sonucunda bu mezarlıkta konu ile ilgili bezemeli mezar taşı bulunamamıştır. Tomarza'nın Büyük Söveğen köyü mezarlığındaki yaklaşık 30 mezar taşı içerisinden dört mezar taşı tespit edilerek, kataloğa alınmıştır. Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Gömedi köyü mezarlığı gezilerek yaklaşık 20 mezar taşı içerisinden iki bezemeli mezar taşı tespit edilmiştir. Develi ilçesine bağlı Ebçe köyü mezarlığı çok geniş bir alana kurulmuştur. Ancak buradaki 100'e yakın mezar taşı içerisinden sağlam durumda sadece bir bezemeli mezar taşı tespit edilmiştir. Develi ilçesine bağlı Yünören (Fraktin) köyü mezarlığı incelenerek, bu mezarlıktaki 150-170 mezar taşı arasından çalışmanın kapsamına giren mezar taşları tespit edilmiştir. Ancak birbirine benzeyen birçok mezar taşı içerisinden sekiz mezar taşı kataloğa alınmıştır. Son olarak da Develi'nin Pusatlı köyü mezarlığı incelenerek, 150-170 mezar taşı arasından çalışma konusuyla ilgili sekiz bezemeli mezar taşı kataloğa alınmıştır.

Arazi çalışması yapılan mezarlıklarda, mezarların ayrıntılı siyah beyaz ve renkli fotoğrafları çekilerek ölçüleri alınmıştır. Ayrıca bezemelerin karbon kağıdı kullanılarak birebir estenpajları çıkartılmıştır. Bu küçük mezar anıtlarının ayrıntılı tanımları yapılmıştır. Her bir mezarlık bünyesinde barındırdığı bezemeli mezar taşlarına göre incelenmiştir. Mezarlıklardaki mezar tipleri belirlenmiş, mezar taşları da üzerlerindeki bezemelere göre gruplandırılmıştır.

Yapılan arazi çalışması tamamlandıktan sonra, alınan ölçüler ve notlar ışığında mezarların 1/20 ölçekli çizimleri yapılmıştır.

Çalışmanın kaynak araştırması için ilk önce kaynakların isimleri tespit edilmiştir. Ancak bu konuyla ilgili doğrudan yapılmış iki araştırmacının makaleleri vardır. Beyhan Karamağaralı'nın bir makalesinde Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbasan (köyün adı Elbaşı'dır.) köyü mezarlığında bulunan beş mezarın üzerlerindeki kahve takımı

bezemeleri incelemiş ve bazı önemli bilgiler verilmiştir. Bir diğer araştırmacı ise Harun Güngör'dür. Harun Güngör bazı makalelerin de Kayseri'nin Zamantı ırmağı çevresindeki mezar taşlarını incelemiştir. Harun Güngör daha çok mezar taşları üzerindeki bezemeleri dinler tarihi açısından değerlendirmiştir. Bunların dışında elde edilen kaynakların çoğu yardımcı kaynaklardır. Kaynak araştırması için İstanbul'daki bazı kütüphanelerden yararlanılmıştır. Bu kütüphaneler: İslam araştırmaları Merkezi (İSAM), Yıldız Sarayı içerisindeki İRCİCA kütüphanesi, Alman ve Hollanda Arkeoloji enstitüleri ile Fransız arkeoloji enstitüleridir. Adını tespit ettiğimiz ancak İstanbul'daki kütüphanelerde bulamadığımız bazı kaynaklar için Ankara'ya gidillerek Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Mili Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Yüksek Öğretim Kurumu Dokümantasyon Merkezinde kaynak taraması yapılarak ilgili yayınların fotokopileri alınmıştır. Özellikle YÖK Dokümantasyon Merkezinde çalışma konusu ile ilgili daha önceden yapılmış ve adları tespit edilmiş yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

Kaynak toplama aşaması bittikten sonra çalışmanın yazın aşamasına geçilerek; kataloğa alınan mezarların ayrıntılı tanımlaması yapılmıştır.

Okuma yazma bilmeyen halkın ürünü olan bezemeli mezar taşlarının çoğunda kitabe bulunmamaktadır. Kitabeli olanların kitabeleri okunabilecek durumda olanlar okunmuştur. Kitabesi olmayan mezar taşları da bütün özellikleri dikkate alınarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Bütün bunların dışında çalışmada bölge halkının görüşlerine de yer verilmiştir.

Bu çalışmanın amaçlarından en önemlisi gün geçtikçe doğa veya insan etkisiyle yok olan bezemeli mezar taşlarının kataloğunu oluşturarak, belgelenmesini sağlamaktır. Bu yüzden izlenilen araştırma yöntemi daha çok envanterlemeye yöneliktir.

Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Genel olarak Kayseri mezarlıkları ve mezar taşlarıyla ilgili olarak günümüze kadar çok bilimsel araştırmalar yapılmamıştır. Tarafımızdan bir bildiri halinde sunulan "Kayseri'deki Eski Mezarlıklar" adlı çalışma alanında direkt olarak yapılmış ilk çalışmadır[1]. Bu bildiri daha sonra Kayseri Ansiklopedisinde "Mezarlıklar", maddesi olarak yayımlanmıştır[2].

Kayseri'deki mezarlıklar ve mezar taşlarından bahseden araştırmaları iki grup halinde incelemek gerekir. Bunlardan ilki Kayseri merkezindeki mezarlıklar ve mezar taşlarını ele alan araştırmalardır. İkinci grup ise çalışma konusunu oluşturan Zamantı vadisindeki bezemeli mezar taşları ile ilgili çalışmalardır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Kayseri'den geniş bir şekilde bahsetmekteyse de mezarlıklar ve mezar taşları üzerinde durmamıştır. Yine Evliya Çelebi Kayseri'deki meşhur kişilerin ölüm tarihlerini vermiş, bu kişilerin mezarlarını ve nereye gömüldüklerini belirtmemiştir[3].

Kayseri merkezindeki mezarlıklar ve mezar taşlarından araştırmalarının başında, Kayseri tarihi araştırmaları içerisinde önemli bir yere sahip olan Ahmed Nazif Efendi'nin "Mirat-ı Kayseriye" adlı eseri gelir[4]. Bu eserde Kayseri meşhurları ve defnoldukları yerler ve ölüm tarihlerinin belirtildiği özel bir bölüm bulunmaktadır[5]. Ayrıca Ahmed Nazif Efendi bazı kişilerin mezar kitabelerinin hem orijinal metinlerini hem de, tercümelerini yapmış olup, Mahperi Hunat Hatun'un mezar kitabesi ile Hunat Hatun'un torunu Selçuk Hatun'un mezar taşları üzerindeki kitabeleri[6], Lala Müslihddin (Paşa) Caminin türbesindeki iki mezarın sandukalarında yazılı olan Ayet-el Kürsi'yi[7], Hacı Kılıç Camini onartan Hüseyin Bey'in mezar taşının kitabesini[8], Eretna Beyzade Mehmet'in Köşk dağındaki özel türbesi içerisindeki mezar taşının kitabesini [9], Mutasarrıf Hacı Bekir Paşa'nın mahdumu Celaleddin Beyin mezar taşı üzerindeki kitabesini[10], Hacı Hüseyin

1 Aslı Sağıroğlu Arslan, *"Kayseri'deki Eski Mezarlıklar"*, **6.Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (08-10 Nisan 2002)**, Kayseri,2002,s.75-94.
2 Aslı Sağıroğlu Arslan, *"Mezarlıklar"*, **Kayseri Ansiklopedisi**, C:IV, İstanbul 2016, s.399-410.
3 Evliya Çelebi, **Seyahatname**, (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, 1971, C.V. s. 76-77.
4 Ahmed Nazif, **Mirat-ı Kayseriye (Kayseri Tarihi)**, Kayseri, 1987.
5 Ahmed Nazif, **age**, s.42-43.
6 Ahmed Nazif, **age**, s.19-20.
7 Ahmed Nazif, **age**, s.21.
8 Ahmed Nazif, **age**, s.24.
9 Ahmed Nazif, **age**, s.103.
10 Ahmed Nazif, **age**, s.172-173.

Paşanın Zeynel Abidin Hazretleri türbesinin civarında yer alan mezar taşı kitabesinin aslını ve Türkçesini okumuştur[11].

Kayseri tarihi araştırmaları için bir diğer önemli çalışma da Halil Ethem'in "Kayseri Şehri" adlı eseridir[12]. Halil Ethem, Hunat Hatun'un kendi adıyla bilinen türbesi içerisindeki Hunat Hatun'un mezar taşı kitabesini ve aynı türbede yer alan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızı Selçuklu Hatun'un mezar taşının üzerindeki kitabeyi[13], Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in mezarının kitabesini[14], Köşk Medrese içerisindeki türbede Eretna Emiri Mehmed Bey'in mezar taşı üzerindeki kitabesini[15], Emir Ali Türbesi içerisindeki iki adet mermer mezarın baş usacundaki kitabelerini[16] okumuştur.

Kayseri müzesinde görev yapmış olan Ferit Sağlam, müzede yer alan Beylikler Dönemine ait bazı mezar taşlarını yayınlamıştır[17]. Eski müze müdürlerinden Naci Kum birçok yazısında Kayseri mezar taşları ve kitabeleri hakkında bilgi vermiştir. Naci Kum Erciyes Halk evi Dergisi'nde yayınladığı bir makalesinde Şeyh Taceddin Türbesi ve içerisindeki mezar taşından bahsederek, bu mezarın üzerindeki kitabelerin Türkçelerini okumuştur[18] Bir başka makalesinde Hacı Tahiroğlu Abdullah'ın mezar taşının Sahabiye medresesindeki yazıtlar müzesinde olduğuna değinerek, bu mezar taşının biçimini ve üzerindeki kitabelerin okunuşunu vermiştir[19]. Araştırmacı Ali Rıza Karabulut ise Şeyh İbrahim Tennuri'nin mezarının yerini ve mezar taşı üzerindeki kitabeyi okumuştur[20].

Kayseri tarihi araştırmacısı Mehmet Çayırdağ "Kayseri Tarihi Araştırmaları" isimli bir eserde bütün çalışmalarını toplamıştır. Bu eserde, Seyyid Burhaneddin mezarlığındaki Seyyid Burhaneddin Türbesi içerisinde ve avlusunda bulunan, Kayseri mevlevi şeyhi Süleyman Efendi, Kayseri mevlevi şeyhi Süleyman Efendi'nin oğlu Ahmet Remzi Efendi, Abdullah Efendi ve son Mevlevi şeyhlerinden Ahmed Remzi Dede (Akyürek)'e ait mezar taşlarını kitabelerini okumuştur[21]. Çayırdağ aynı eserde Emir Şahap Türbesi içerisindeki Emir Şahab'a ait ve karısı Kutluğ Tekin Hatun'a ait mezar kitabelerini de

11 Ahmed Nazif, **age**, s.181-182.
12 Halil Ethem, **Kayseri Şehri**, Haz: Kemal Göde, Ankara, 1982.
13 Halil Ethem, **age**, s.92-94.
14 Halil Ethem, **age**, s.119-120.
15 Halil Ethem, **age**, s.135.
16 Halil Ethem, **age**, s.142-143.
17 Osman Ferit Sağlam, *"Şimdiye Kadar Yayınlanmamış Bazı Kitabeler ve Meskükatın Milli Tarihe Hizmetleri"*, **IV**. **Türk Tarihi Kongresi Zabıtları**, Ankara, 1952, s.159-vd.
18 Naci Kum, *"Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar V"*, **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, Sayı:55-56, s.6.
19 Naci Kum, *"Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar VI"*, **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, Sayı:57-58, s.8.
20 Ali Rıza Karabulut, *"İbrahim Tennuri Hazretleri"*, **Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Sayı:2, Şubat 1978, s. 9.
21 Mehmet Çayırdağ, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001,s.67-68.

okuyarak, yayınlamıştır[22]. Hüseyin Beyin Hacı Kılıç Camii önünde yer alan mezarındaki kitabenin Türkçesi ve tercümesini[23], Hunat Hatun Türbesi içerisinde bulunan mezar taşları üzerindeki kitabelerin hem orijinal metnini hem de Türkçesini yayınlamıştır[24]. Mehmet Çayırdağ'ın Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine ait bazı kitabe ve mezar taşlarıyla ilgili bir bilimsel çalışması var olup[25], Han Camii Kümbeti'nin (Cemaleddin Tanrıvermiş Türbesi), içerisindeki iki lahdin üzerlerindeki kitabeleri[26], Nasreddin Hoca mezar taşının kitabesini Kayseri Müzesi deposunda bulmuş, okumuş ve tercümesini yapmıştır[27]. Kayseri'deki Selçuklu ve Beylikler devri mezar taşlarından bazılarını incelediği araştırmasında ise; Şah Kutluğ Hatun'un mezar taşından bahsederek, Kutluğ Hatun Türbesi içerisinde bulunmuş Bahşayiş Beyin müzeye nakledilen mezar taşı hakkında da bilgi verir. Bu türbe civarında yer alan Haydar Bey'in mezar taşından da bahseder. Aynı türbede Emir Hüseyin ve Emir İbrahim'in mezar taşlarını tespit edip, Eretna Sultanı Alaaddin Ali Bey'in mezar taşını da tercümesiyle birlikte yayınlamıştır[28]. 15.yy mezar taşlarından Şeyh Çelebi'nin oğlu Osman Celebi'nin mezar taşı kitabesini okumuş,[29] Emir Musa'nın oğlu Ahmed Celebi'nin mezar taşı kitabesinin hem asıl metnini hem de Tercümesini vermiştir[30].

Kayseri'deki kitabeleri hakkında araştırmaları olan bir başka araştırmacı da Kerim Türkmendir. Türkmen, Hunat Hatun'un mezar kitabesini[31] ve Eretna Emiri Emir Ali Pişrev'in türbesinin içerisindeki mezar taşının kitabesini okuyarak, yayınlamıştır[32].

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere bu araştırmaların büyük bir bölümü Kayseri şehir merkezindeki mezarlıklar ve mezar taşları üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat yukarıda belirtildiği üzere, bahsedilen bütün araştırmalar daha çok mezarların kime ait olduğu ve üzerinde yazılı olan kitabelerin okunmaları üzerine yoğunlaşmış, ancak

22 Mehmet Çayırdağ, **age**, s.195-196.
23 Mehmet Çayırdağ, **age**, s .244-341.
24 Mehmet Çayırdağ, *"Mahperi (Huand) Hunat Hatun ve Kayseri'de Hunat Hatun Külliyesi"*, **Kayseri Kültür**, Sayı: 6, Kayseri, 1981, s. 2-4.
25 Mehmet Çayırdağ, *"Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitabe ve Mezartaşları"*, **Tarih Dergisi**, Sayı:34, İstanbul, 1984, s.495-532.
26 Mehmet Çayırdağ, *"Kayseri'de Selçuklu....."*, s. 497.
27 Mehmet Çayırdağ, *"Kayseri'de Selçuklu....."*, s.502.
28 Mehmet Çayırdağ, *"Kayseri'de Selçuklu....."*, s.506.
29 Mehmet Çayırdağ, *"Kayseri'de Selçuklu....."*, s.507.
30 Mehmet Çayırdağ, *"Kayseri'de Selçuklu....."*, s.512.
31 Kerim Türkmen, *"Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetine Katkıda Bulunan Hanımlar"*, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan1998)**, Kayseri, 1998, s.441.
32 Kerim Türkmen, *"Kayseri'de Bulunan Eretna Dönemine Ait Bazı Kitabeler"*, **Prof. Dr. Haluk Karamağaralı Armağanı**, Ankara, 2002, s.366.

mezar taşlarının plan tipi, üzerindeki süslemeler ve sanat değerleri üzerinde hemen hemen hiç durulmamış olması dikkat çekicidir.

Çalışmanın konusu olan Zamantı Irmağı vadisinde yer alan köylerdeki mezarlıklar ve bu mezarlıklardaki bezemeli mezar taşlarının bütün olarak ele alındığı bir araştırma mevcut değildir. Bu konuyla ilgili doğrudan yapılmış iki araştırmacının çalışmaları bulunmaktadır. Beyhan Karamağaralı bir makalesinde Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı köyü mezarlığında bulunan beş mezarın üzerlerindeki kahve takımı bezemeleri incelemiş, çizimlerini yapmış ve bu bezemeler hakkında bazı önemli açıklamalarda bulunmuştur[33]. Beyhan Karamağaralı "Ahlat Mezar taşları" kitabında, Orta Anadolu bölgesindeki mezar taşlarından kısaca bahsederken, Kayseri Zamantı vadisi çevresindeki bezemeli mezar taşlarına da kısaca değinmiştir[34]. Kitabın sonundaki resimler bölümünde 58. ve 59.resimdeki mezar taşlarının altına Elbaşı Köyü mezarlığından mezar taşları yazmıştır. Bu iki mezar taşı da Elbaşı Köyü mezarlığında değil Girveli Köyü mezarlığında yer almaktadır[35]. Yine kitabındaki 61. ve 62. resimdeki mezar taşlarının altına Güzelce Köyü mezarlığında bulunduğunu belirtilmiş[36], ancak bu mezar taşları Fraktin (Gümüşören) Köyü mezarlığında bulunmaktadır. Ayrıca 61.resimdeki mezar taşı üzerinde ki figürler Beyhan Karamağaralı tarafından bir at üstüne binmiş bir süvari ve yedeğinde bir başka at figürü olarak tanıtılmışsa da[37], bu figürler bize göre, bir eşek üzerine binmiş insan figürü ve arkasındaki de sıpasıdır. Aynı eserde, 64. resimdeki mezar taşı B.Söveğen Köyü mezarlığında bulunduğu belirtilmişse de[38], bu mezar taşı Güzelce Köyü mezarlığında yer alır. Bütün bu köy isimlerinin karıştırılarak verilmiş olmasına rağmen, Zamantı Irmağı çevresinde bezemeli mezar taşlarının tanıtılması açısından önemli bir çalışmadır.

Konuyla ilgili çalışma yapan bir diğer araştırmacı ise Harun Güngör'dür. Kayseri ve çevresindeki bazı mezar taşlarından bahsettiği makalesinde Zamantı ırmağı çevresindeki köylerden birkaç örnek vererek kısaca bu mezar taşları üzerindeki bezemeleri belirtmiştir. 11 adet fotoğraf ile desteklenen bu makalede de bazı köylerin isimleri birbirine karıştırılmıştır. Bayraklı bir mezar taşı fotoğrafının açıklamasına bu mezar taşının Sıradan Köyü mezarlığında bulunduğu yazılmışsa da bu mezar taşı Elbaşı

33 Beyhan Karamağaralı, *"Kayseri Elbasan Köyü Kabristanındaki Bazı Mezar Taşlarındaki Kahve ve Kahve Hazırlanması ile ilgili Kabartmalar Üzerine"*, **Türk Halk Edebiyatı ve Folkloründe Yeni Görüşler**, Ankara, 1985, s.353-360.

34 Beyhan Karamağaralı, **Ahlat Mezartaşları**, Ankara, 1992, s.12-13.

35 Beyhan Karamağaralı, **age**, resim.58-59.

36 Beyhan Karamağaralı, **age**, resim.61-62.

37 Beyhan Karamağaralı, **age**, s.13.

38 Beyhan Karamağaralı, **age**, resim.64.

kasabası mezarlığındadır[39]. Araştırmacı bir başka makalesinde de Zamantı Irmağı çevresinde yer alan Girveli Köyü mezarlığındaki resimli mezar taşlarından bahsetmiştir. Buradaki mezarlardan genel olarak bahseden Güngör, özellikle mezar taşları üzerine resmedilmiş nesnelerin ne anlama geldikleri üzerinde durmuştur[40]. Harun Güngör bu konuyla ilgili diğer makalelerinde daha çok mezar taşları üzerindeki bezemeleri dinler tarihi açısından ele almıştır[41].

Yukarıda sözü edilen her iki araştırmacı dışında konumuzla direkt ilgili olarak başka araştırmacılar tarafından hiçbir çalışma yapılmamıştır. Bunların dışında çalışmamızda yararlanılan bilimsel araştırmalar genel olarak mezar taşı süslemeleri ve Türkiye'deki mezarlıklar ve mezar taşlarından bahseden çalışmalardır.

39 Harun Güngör, "*Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları*",**Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Ankara, 1996, s.30-33. , "*Steles Funeraıres Fıgurees De la Valee De Zamantı, Kayseri*", **İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri**, Ankara, 1996, Cilt:2, s.185-187, **Türk Bodun Bilmi Araştırmaları**, Kayseri, 1998.

40 Harun Güngör, "*Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları*", **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s.48-52.

41 Harun Güngör, **Türk Bodun Bilmi Araştırmaları**, Kayseri, 1998.

Türklerde Yas ve Ölü Defnetme Adetlerine Genel Bir Bakış

Eski Türklerde defin törenleri ile ilgili gelenekler ve usuller özellikle mezar ve mezar taşı yapımını etkilemiştir. Bu yüzden tarih içerisindeki mezar ve mezar taşı yapma geleneğine geçmeden önce kısaca Türklerdeki defin geleneklerinden bahsedilmelidir[1].

Eski Türklerde can ve ruh kavramları "tin" (nefes) kelimesi ile anlatılmaktaydı. Ölüm, ruhun bedeni kesin olarak terk etmesi şeklinde görülmekteydi. Ölümle bedeni terk eden ruh, bazen serseri olarak dolaşabilirdi. Ölüm halinde ruhun bir kuş şeklinde uçarak bedeni terk ettiği düşüncesi, Türklerde çok eski bir mevcudiyette sahiptir. Orhun Kitabelerinde Bilge Kağan ve Kültigin için "uçtu" tabiri yer almaktadır. Kağan ve beyler öldükleri zaman ruhları bir kuş gibi uçarak göğe, Tanrı'nın yanına gittiğine inanılmaktaydı. Bu nedenle "Uçmak" kelimesi, İslami dönemde Türkler tarafından cennet anlamında kullanılmıştır[2]. Batı Türklerinde, İslamiyet'in kabulünden sonra "öldü" yerine "şunkar boldu" yani "şahin" oldu deyimi kullanılmaktadır[3]. Eski Türklerde ölümün bir son olmadığı ve ölümden sonra bir hayat ve ahiret inancının olduğu kesindir. Bu inanç özellikle Türklerde ölü defnetme geleneklerini çok etkilemiştir. Türklerin dönem dönem inandıkları dinler (Şamanizm, Maniheizm ve Budizm gibi) ve bu dinlerin ölümle ilgili düşünce ve inançları mezar yapma geleneklerine yansımıştır.

1 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. W. Barthold, *"Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimine Dair"*, **Belleten**, Sayı: 11, Ankara, 1947, s.334-535, Abdülkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul, 1976, Jean Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev: Aykut Kazancıgil), İstanbul, 1994, s.207-236, Jean Paul Roux, **Altay Türklerinde Ölüm**, (Çev: Aykut Kazancıgil), İstanbul, 1999, s.217-293, Jean Paul Roux, **Orta Asya (Tarih ve Uygarlık)**, (Çev: Lale Arslan), İstanbul, 2001,s.64-65., Emel Esin, *"İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş"*, **Türk Kültürü El Kitabı II**, C: I/6'dan Ayrı Basım, İstanbul, 1978, s.103-105, Ünver Günay- Harun Güngör, **Türk Din Tarihi**, Kayseri, 1998, s. 85-97, Alım Karamürsel, *"Eski Türklerde Defin Törenleri ile ilgili Usul ve Adetler"*, **Tarih ve Toplum**, 1990, s.279-281, Alım Karamürsel, *"Türklerde Mezar Geleneği"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C: III., Ankara, 2002, s.76-79, Yıldız Kocasavaş, *"Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C: III., Ankara, 2002, s.67-75., Cıro Lo Muzıo, *"Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, Ankara, 2002, s.123-128, Zeynep Tarım Ertuğ, **XVI.Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Culüs ve Cenaze Törenleri**, Ankara, 1999, s. 89-132, 149-153.

2 Ünver Günay- Harun Güngör, **age**, s.84-85.

3 W.Barthold, **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, Ankara, 1975. s.23.

Eski Türklerle ilgili ölü defnetme geleneklerine ait ilk bilgiler M.Ö.III. yüzyıla aittir. Çin kaynaklarında Hunlar'ın defin törenleri ile ilgili bilgilere göre "Hunlar ölülerini tabut içine koyarlardı. Bu tabut iki katlı olup, iç ve dış tabutlardı. Bu tabutları altın ve gümüş işlemeli kumaş ve kürklerle örterlerdi. Ağaçlar dikilmiş mezarlıkları ve matem elbiseleri yoktu. Ölü ile beraber öldürülenler yüz, hatta yüzden fazla olurdu". Çin kaynaklarında Göktürklerle ilgili bilgilere daha fazla rastlanmaktadır[4].

Çin kaynaklarından alınan bu bilgilere göre, eski Türklerin defin törenleri ile ilgili adetleri, ölü için yapılan yas merasimi "yoğ", ölüyü gömmek, ölüyü yakmak, birden fazla ölü gömmek, cesetleri mumyalamak "tahnit etmek", eşyaları ve yiyecekleri ile birlikte gömmek, mezarlarının bir köşesine at gömmek, Alpın mezarı yanına kendi heykelini "sin" ve balbalını dikmek, ölüyü tabuta koyup ağaca asmak şeklinde sıralanabilir[5].

Yoğ (ölü aşı) merasimi: yoğ (yug) terimi eski Türkçede bugünkü Kırgız –Kazaklarda "aş" anlamını taşıdığı gibi "matem" anlamına da gelmektedir. Bu günkü Kırgız-Kazaklar matem törenine ve ağıta coktav (yani yuğlama) denmektedir. Yog "cenaze töreni" terimine ve bundan oluşan yogla- "yas tutmak" yoglat- "cenaze töreni yaptırmak" ve yogçı "yaçı, yas tutucu" kelimelerine ilk olarak; Orhun Yazıtlarında rastlanmaktadır. Eski Uygur metinlerinde de "yog", 1.yok, 2. yuğ, ölü yemeği, matem, yas olarak geçmektedir. Divan-ü Lugati't Türk III, 143'te yog "matem, yas; ölü gömüldükten sonra üç veya yedi güne kadar verilen yemek" şeklinde ifade edilmektedir. Yogla-"ölü için aş vermek. Türklerin göreneği böyledir (III,309)" ve yog basan "ölü gömüldükten sonra verilen yemek" (I,399) diye açıklanmıştır. Kutadgu Bilig'de ise yog "yas, matem" şeklinde geçmektedir[6].

Gerçekte, muhtemelen başlangıçta defin merasimini ifade eden "yoğ" terimi, daha sonra "ölü aşı", ölüler için verilen yemek veya ziyafeti ifade eder olmuştur. A.İnan bunun, orman kavimlerinden kalma eski bir gelenek olduğunu belirterek; Altaylı ve Yeniseyli Türklerde ve aynı zamanda Sakalar, Kırgızlar, Kazaklar, Göktürkler ve kısacası eski devirlerden itibaren bütün Türk topluluklarında yoğ aşı var olduğuna değinmiştir[7]. Türkler, başka dinlere girdiklerinde de bu geleneği devam ettirmişlerdir ki, bu durumda yoğ, ölüm ve cenaze törenleri ve uygulamaları içerisinde, Türklerde en sürekli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Göktürklerde yoğ aşı törenine, imparatorluğa dahil bulunan bütün ulusların katıldığını Orhun Yazıtlarından öğrenilmektedir[8]. Göktürk devrinde Türklerin "yoğ" (cenaze) merasimine Çinliler "Kubbeli Otağ altındaki tabut" adını verirlerdi. Çünkü Türk geleneğinde ölen kimsenin cesedi, kubbeli otağ altına

4 Yıldız Kocasavaş, **agm**, s.67.
5 Alım Karamürsel, *"Eski Türklerde.....*, s.279, *"Türklerde Mezar.....*, s76,77.
6 Yıldız Kocasavaş, **agm**, s.71
7 Abdülkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara, 1972, s.193.
8 Ünver Günay- Harun Güngör, **age**, s.94-95.

konarak, otağın etrafında at koşturulurdu. Otağın kapısına gelince matem tutanlar yüzlerini ve kulaklarını bıçaklarlardı. Matem işareti olarak saç da kesilirdi. "Kokuluk" (tütsü) kullanılır, çından ağacı ve "yug yıpar" (tütsülü matem meşalesi) yakılırdı. Eski Sir Derya göçebelerinde olduğu gibi, Uluğ Kem Vadisinde Tuva Bölgesinde bulunan Göktürk atalar tapınaklarında, cesedi yakmak merasiminin, künbedli otağ şeklinde bir tahta köşk içerisinde olduğu anlaşılmaktadır[9]. Cenaze Törenleri için genelde uygun bir yer, Pazırık' ta görüldüğü ya da Moğol Prenslerinde olduğu gibi bir dağ seçilirdi. Seçilen yer kimi zaman saklı tutulurdu (mezar hırsızlarından çok, saygısızlardan çekinildiği için). Bazen de cenaze bit tapınağa gömüldüğünde mezar yeri her yıl ziyaret edilen kutsal bir yer halini alırdı. Mezarın üzerinde ağlayıp dövünürler, yüzlerini gözlerini çizer, bedenlerini tırmalarlardı. Saçlar kesilir ve ölüye övgüler düzülürdü. Cenaze yemeği ölünün gömüldüğü gün ya da daha sonra üçüncü, yedinci, ya da kırkıncı gün düzenlenirdi[10].

Yoğ törenleri ile ilgili Orhun Abidelerinde pasajlar bulunur. Buna göre ölünün bulunduğu çadır etrafında koyun, sığır, at, kurban ederler, ata binip çadır etrafında yedi defa dönerlerdi. Ağlarlar, yüzlerini sembolik olarak bıçakla keserler, bazen de ölünün atını eşyasını yakarlardı[11]. Radloff, Kültigin ve Bilge Kağan için dikilen anıtların bulunduğu yerin aslında mezar yeri olmayıp, yoğ aş töreni yapılan yerler olabileceğini düşünmektedir[12].

Aksine bir kanıt bulunamadığı sürece tarihsel çağdaki Altay toplumlarının cenaze töreni geleneklerinin, Orta Asya'nın tarih öncesi (Paleo-Asya, Altay veya Hint-Avrupa) geleneklerinin bir devamı olduğunu söylenebilir[13].

Yoğ töreni Şamanist Türklerde "ölüler kültü" ile bağlı en büyük törenlerden biridir. Bu törende yemeğin yalnız dirilere değil, özellikle ölülere ikram edildiğine inanılırdı. Kitab-ı Dede Korkut, Manas Destanı gibi eski Türk adetleri hakkında önemli kaynak eserlerde, bu törenin değişik şekil ve uygulamalarına rastlanılmaktadır. Bu törenlerde ayin, ziyafet ve ağıt yakma gibi adetler görülmektedir. Dede Korkut öykülerinden anlaşıldığına göre, Oğuzların cenaze törenleri biraz İslamlaşmakla beraber; Hun ve Göktürklerin defin törenlerinden farksızdır[14]. İbn Fadlan'ın verdiği bilgiye göre, Oğuzlar "ölü aşı" için yüzden iki yüz'e kadar at keserlerdi. Hayvan cinsinden de erkekler seçilirdi (koyundan koç, deveden buğra, attan aygır). Oğuz defin törenlerini şöyle anlatıyor "Onlardan biri

9 Emel Esin, **agm**, s.103-104.

10 Jean Paul Roux, **Orta Asya**....., s.64, Bu konuda daha geniş bilgi için bkz., Jean Paul Roux, **Altay Türklerinde Ölüm**, s.238-293.

11 Alım Karamürsel,*"Eski Türklerde.....*, s.279.

12 Ünver Günay- Harun Güngör, **age**, s.95.

13 Jean Paul Roux, **Altay Türklerinde** ....., s.219.

14 Alım Karamürsel, *"Türklerde Mezar.....*, s.77.

hastalanırsa köleler ve cariyeler bakar; ev adamlarından hiç kimse hastaya yaklaşmaz. Haneden uzak bir çadır dikip hastayı oraya korlar; iyileşinceye yahut ölünceye kadar çadırda kalır. Yoksul ve köle hastalanırsa onu kırlara bırakıp giderler. Onlardan biri ölürse ev gibi büyük bir çukur hazırlarlar. Ölüye ceket giydirirler, kuşağını kuşandırır, yayını yanına korlar; eline nebiz dolu tahta kap korlar. Bütün mal ve eşyasını bu eve doldurup ölüyü buraya oturturlar. Sonra çukurun üzerine topraktan kubbe gibi döşeme yaparlar. Atlardan, servetine göre, yüz yahut iki yüz at yahut bir baş at keserler, etlerini yerler. Başını, derisini, ayaklarını ve kuyruğunu sırıklara asıp ' bu onun atıdır. Bununla cennete gider' derler. Bu ölü hayatında adam öldürmüş ve cesur bir kişi ise öldürdüğü adamlar sayısı kadar ağaçtan suret yontarlar ve mezarın üzerine korlar. Derler ki ' bunlar uşaklarıdır, cennette ona hizmet edecekler"[15].

Yoğ merasiminde abartılmış yas gösterileri ve burada yüzlerini kesmek gibi adetler ile bugün hala Şii Azeri Türklerinin Kerbela Vakaa'sı dolayısıyla, Muharrem günlerinde yapılmakta olan matem gösterileri arasında büyük benzerlik göze çarpmaktadır[16].

Çoğu milletlerde görüldüğü gibi, Türklerde de ölen kişinin cesedinin toprağa gömülmesi genel bir adetti. Ancak bu adetin değişik dönemlerde, değişik şekillerde uygulandığı görülmektedir. Hunlarda ölülerin gömülmesi yılın belli zamanlarında yapılırdı. Bu adet Göktürklerde sekizinci yüzyıla kadar devam etmiştir. Ortaçağda Türkler cenazelerini yılda iki kez gömerlerdi; ilkbahar ve sonbaharda ağaçlar yapraklarını döktüğünde ya da yapraklar yeniden yeşerdiğinde, uygun bir günde ölü toprağa verilirdi.

Bazen de cesetler yakılıp, kalan küller toprağa gömülürdü. Bozkır halkları ölüyü kimi zaman yakar, kimi zaman da gömerlerdi. Ölünün yakılması adeti Andronovo Döneminin sonunda (1300'e doğru) ortaya çıkmıştır; bu adet Karasuk (1300-700) ve Tagar (700-300) dönemlerinde sıkça uygulanırdı, sonra 300'e doğru, hatta biraz daha önce, ölülerin gömülmesi adeti ile birlikte uygulanır olmuştu. Ama Çin kaynaklarına göre ölülerin yakılması adetine Türklerde VII. yüzyılın başından önce çok sık rastlanmaz: "kimi kavimlerin ölülerini yakarken, kimilerinin gömdüğünü görüyoruz" ama ölüler yakılsa da gömülse de cenaze törenleri değişmezdi[17]. A. İnan, onu kaynak gösteren B. Ögel, S. Buluç ile E. Esin, Türklerde ölüleri yakma geleneğinin olduğuna değinir. Çin ve Arap kaynakları, Göktürk Çağı'nda Kırgız Türklerinin ölülerini, ateşin en temiz şey olması ve ateşe düşen her şeyin temizlendiği düşüncesi ile ve yine ölünün ateşle kirlerinden ve günahlarından temizleneceği inancıyla yaktıklarını yazarlar[18].

15 Abdülkadir İnan, **Tarihte ve**....., s.192-193.
16 Alım Karamürsel, *"Türklerde Mezar.....*, s.77
17 Jean Paul Roux, **Orta Asya**....., s.64.
18 Yıldız Kocasavaş, **agm**, s.68.

Altaylar'daki Pazırık kurganlarında cesetlerin başları doğuya çevrilidir. Yüzler ise batıya bakmaktadır. Arkeolojik kazılar kurganlarda erkek cesetlerinin yanı sıra kadın, çocuk ve çok miktarda at cesetlerinin bulunduğunu ortaya koyuyor[19]. Bunda amaç asil kişinin odalığı öbür dünyada kendine hizmet etsin diyedir. Pazırık kurganlarından iki ve beş numaralı kurganlarda ağaç kütüğünden oyularak yapılmış bir çatma lahitte erkekle beraber bir kadın cesedi görülmüştür. Dördüncü Pazırık kurganında ise iki ayrı çatma lahitte hem erkeğin hem de kadının cesedi bulunmuştur.

Türklerde çok eski dönemlerden beri cesetleri mumyalamak (tahnit etmek) adeti görülmektedir. Hun asillerinde cesetlerin tahnit (mumya) edilmesinin gereği, muayyen zamanlarda gömülme geleneğinden doğuyordu. Ayrıca bu adet dolaylı olarak çok emek ve zahmet isteyen büyük kurganların bitimine bağlıydı. Küçük tip kurganlarda tahnit edilmiş cesetlere rastlanılmamıştır. Çünkü mumyalama işi asil kişilere mahsustu. Şibe ve Pazırık kurganlarında mumyalanmış kadın ve erkek cesetleri görülmüştür. Buradaki cesetlerin iç uzuvları ve kafa tasları boşaltılmış olup, içleri kokulu ot, kozalaklar ve toprakla doldurulmuştur[20]. Mumyalama sırasında iç organlarının çıkarılmasının nedeni, kötülüklerin insan içine toplanması fikrinden doğmaktaydı. Bu iç organlar yerine insanın ölümünden sonraki hayatında bedenin gücünü sağlayacak doğadan toplanmış şifalı otlar, kokular konulurdu. Ayrıca ölenin bedenine dışarıdan kötü ruhların girmesini önlemek amacıyla mumyalanmış bezler, lifler sarılırdı. İslamiyet'in kabulü ile mumyalama geleneği, bu geleneğin devamı olarak Anadolu'da Selçuklular ve Beylikler Devrinde görülmüştür. Doğu ve Orta Anadolu'nun bazı kentlerinde, (Konya, Karaman, Amasya, Harput, Kemah) mumyalanmış cesetlere rastlanılmıştır. Bunlardan biri Kemah'ın kuzeyinde bulunan Mengücek Türbesi'ndedir. Belki bu eski geleneğin uzantısı olarak Osmanlı padişahlarında "mumyalama" olmasa da zaruri durumlarda "tahnit" işlemleri görülmektedir[21].

Altaylardaki Pazırık kurganlarında bir çok eşyaların konulmuş olması da dikkat çekicidir. Elbiseler, halılar, mücevherler, kılıç, ok, içecekler, at takımları, ipekli kumaşlar, kartal pençesi, geyik dişleri bunların arasında yer alıyor. Rubrouck'a göre "ölünün bu dünyada kullandığı öteki dünyada da işine yarayacağına inanılırdı"[22]. Öbür dünyada yaşama inancı olduğu için, ölüye ait gerekli eşyalar, elbiseler, silahlar ile yiyecekler kurganlara yerleştirilirdi. İlk çağlarda aş doğrudan ölüye verilir, yani mezarına konulurdu.

19 Ünver Günay- Harun Güngör, **age**, s.95.
20 Nejat Diyarbekirli, **Hun Sanatı**, İstanbul, 1972, s.77.
21 Alım Karamürsel, *"Türklerde Mezar.....*, s.77-78.
22 Jean Paul Roux, **Orta Asya**....., s.65.

Manevi kültür geliştikten sonra bu gelenek "sevabını ölüye bağışlamak üzere" fakirlere yemek vermek, helva vermek şeklini almıştır[23].

Eski Türklerde ölümün bir son olmadığı ve ölümden sonra bir hayat ve ahiret inancının mevcut olduğu muhakkaktır. Üstelik bu inanç Türklerde dini tarihin çok eski dönemlerine kadar uzanmaktadır. Türklerin çok eski dönemlerden beri atları ve silahlarıyla birlikte gömülmeleri bu hayvana binerek cennete gideceklerine dair bir inancın neticesiydi Esasen eski Türklerin hayatında ve cihangirliklerinde büyük bir rol oynayan Atın semavi bir kökten geldiğini ve mukaddes olduğuna inanılmaktaydı bu inanç ve defin adeti Hunlar, Göktürkler, Oğuzlar ve Kıpçaklarda vardı[24]. Hunlar ve Göktürk kurganlarında defin törenleri ile ilgili şu adetlere rastlanılmaktadır: Atların ölüyle birlikte gömülmesi, atların aygır cinsinden olması, kuyruk, yele ve topuklarının kesik olması, hangi boydan geldiklerine dair atların kulağı kesilerek işaret konulmasıdır. Bu yas adetleri son devirlere kadar sürekliliğini devam ettirmiştir.

Eski Türklerde yaygın bir diğer ölü gömme adeti ise, ölen kişinin mezarı başına, kendi heykelini "sin" ve öldürdüğü düşmanları simgeleyen kabaca yontulmuş taşlara "balbalını" dikerlerdi. Bu mezar heykelleri 8.yy' dan 14.yy. 'a kadar sürekliliğini devam ettirmiş olup, Moğolistan, Tuva, Güney Altay, Çin Türkistanı, Kazakistan ve Ukrayna'da rastlanmıştır[25]. 8.yy' dan itibaren görülen sin taşları ve balballardan çalışmamızın ileriki bölümünde ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Çin kaynakları Türklerde defin usullerinin devirden devire ve hatta bazen aynı dönem içerisinde bile farklılıklar arz ettiğini kaydediyorlar. Ölüyü yakma veya toprağa gömmenin yanı sıra tabuta yerleştirilip dağların tepesinde bir ağacın üzerinde muhafaza usulünün de Türk boylarında görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu adet Tabularda, Yakutlarda, Kırgızlarda da görülmektedir. Bununla birlikte, bu şekilde ölüyü dağların tepesinde ağaçlar veya sedirler üzerine koyarak muhafaza adetinin belli bir süre için olduğu ve daha doğrusu cesedin etlerin çürümesine kadar bu şekilde muhafaza edildiği ve daha sonra kemiklerin toplanarak yakıldığı anlaşılmaktadır[26].

Türklerde Mezar ve Mezar Taşları

Türklerde defin geleneklerine değindikten sonra, Türklerin tarih içerisinde kullandıkları mezar ve mezar taşı tiplerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Türk toplu-

23 Abdülkadir İnan, **Eski Türk Dini**....., s.153.
24 Ünver Günay- Harun Güngör, **age**, s. 85.
25 Alım Karamürsel, *"Türklerde Mezar.....*, s.77-78.
26 Ünver Günay- Harun Güngör, **age**, s. 92

luklarında tarihlerinin başlangıcından beri var olan ve günümüze kadar dönem ve bölge özelliklerinin etkisiyle, farklılıklar göstererek gelebilen, ölü defnetme ve mezar geleneğinin varlığı bilinmektedir. Türklerde defin gelenekleri ve mezar-mezar taşı ile ilgili pek çok önemli araştırmacının çalışmaları varsa da, Türk kültür tarihi açısından değerlendirildiğinde, bu çalışmalar çok da yeterli değildir. Araştırmamız ışığı altında Türklerde mezar ve mezar taşı yapma geleneğinin günümüze kadar olan geçmişini kronolojik olarak şu şekilde özetlenebilir:

"Ziyaret olunan yer manasında" olan ve ölü defnedilen, üzeri bina ile örtülmemiş çukura mezar, kabir denir[27]. Türklerde mezar kelimesini ifade etmek üzere muhtelif kelimeler kullanıldığını öğrenmekteyiz. Kereksür, kegür, kurgan, oba, bark, kümbet, türbe... bunlardan bir kaçıdır[28].

Türk topluluklarında mezar mimarisi ve bu mimariye bağlı sanat tarihi konusu içine giren çeşitli unsurlar, Türk topluluklarındaki ölümle ilgili dini inanışlar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu inanışlar proto Türk devirlerdeki kültürlerde de vardır. Orta ve İç Asya'da mezar mimarisi çok erken (neolotik) dönemlerden itibaren başlamıştır[29].

Türklerde ölülerin ilk mezarları çadırdan olmuştur. Evrenin küçük bir modeli bir tür mikrokozmos olarak çadır, Türk mimarisinde hem evin hem de mezarın modelini oluşturmuştur. Nitekim çadır formu, Selçuklu kümbetleri ve Osmanlı türbelerinde de şeklini muhafaza etmiştir. Kazakistan'da ve Kırgızistan'da bugün mezarların hala çadır formunu muhafaza ettiği anlaşılmaktadır[30].

En eski Türk mezar yapıları olarak bilinen kurganlar, özellikle Hunlar ve Göktürkler tarafından çok kullanılmıştır[31]. Hun ölüm ve mezar geleneklerinin en somut yansıması kurganlar olmuşlardır. Kökü Türkçe "korumak" fiilinden gelen "kurgan sözcüğü, kale ya da şehir anlamına da gelir. Toprak altındaki mezar yapısının üstündeki koruyucu taş ve toprak yığınına kurgan denilmiştir. Bu ad daha sonra tümülüs görünüşlü mezarlara isim olmuştur. Dıştan bir tepe görünümünde olan bu mezar yapıları, toprak altında mezar odasından ve bu odayı kapatan üst örtüden oluşmaktadır. Mezar odasının duvarları yatay ve düşey yerleştirilmiş ağaç kütüklerinden oluşturulurken, üst örtüde de ağaç gövdelerinin birbirine bitişik kirişler şeklinde dizilmesi ile oluşur. Mezar odası içerisinde

27 Hikmet Tanyu, **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara, 1968, s.84.
28 Ünver Günay – Harun Güngör, **age**, s. 96.
29 Yaşar Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatının ABC'si**, İstanbul, 1998, s.44.
30 Ünver Günay – Harun Güngör, **age**, s. 89.
31 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. B.Ögel, **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre**, Ankara, 1999, Nejat Diyarbekirli, **age**, s.99-108, Yaşar Çoruhlu, **age**, s.46-61, Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı I**, İstanbul, 1972, s.1-2, Necibe Saraçoğlu, **Türk Mezarlarına Dair Araştırma**, İstanbul, 1950.s.8.

ahşap sandukada mumyalanmış ceset bulunur[32]. Hun dönemine ait binlerce kurgandan en önemlileri; Noin-Ula, Pazırık, Esik bölgesindeki kurganlardır. Hun döneminde çok gelişme gösteren kurgan yapıları, bir çok unsurla birleşerek İslamiyetten sonra görülen türbe ve kümbetlerin kaynaklarından biri olmuştur[33].

Göktürkler'de (M.S.VI-VIII.yy.) Hunlar gibi ölülerini kurganlara gömmüşlerdir. Ancak Göktürkler yeni bir mimari anlayışla ölen kişinin hatırasına yapılmış mezar külliyeleri inşa etmişlerdir. Bunlardan en önemlileri Orhon ırmağı kıyılarında bulunan, Kültigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk mezar külliyeleridir. Orhon yazıtlarına göre, bir kişi öldüğü zaman mezarına önce üzeri yazılı büyük bir taş (Büngütaş) dikilirdi. Sonra bunun etrafına ölenin hayatta öldürdüğü düşman sayısı kadar başları koparılmış heykeller konulurdu. Mezarın uzaktan görülmesi için büyük bir sırık dikilir ve yanına ahşaptan (fevkalade zamanlarda taştan) bark inşa edilirdi[34].

Çin kaynaklarında, erken Türkler arasında en ayırt edici ve en sağlam gelenek olarak abide komplekslerinden (ev, barklardan) bahsedilir. Moğolistan, Tuva ve Altay'da olduğu kadar Kırgızistan ve Kazakistan'da da çok sayıda oldukları kaydedilen (ama nadiren analiz edilmiş olan) bu abideler, sıklıkla mezarlıklar içerisinde yada ayrı bir yerde gruplar halinde bulunmaktadırlar. Bunlar genellikle bir kare (nadiren dikdörtgen) görünümlü 15'e 20 metrekare bir alanı kaplayan taş levhalardan yapılmış bir duvar görünümünde olup, ortasında küçük taşlardan yada çakıl taşlarından küçük bir tümsek bulunmaktadır. Karenin kenarları baş noktasına göre yönlendirilmiştir. Giriş doğu kenarına konulmuş; ve çoğunlukla aynı kenarda bir sıra oluşturan çeşitli sayılarla anikonik taşlarla (balbal) birlikte insan biçimli bir kitabe bulunmaktadır[35]. "Balballar"ın Türklerce dikilmiş ilk mezar taşı olup olmadığı günümüzde hala tartışma konusudur. J.P.Roux İbni Fadıl'ın balbalların ağaçtan yapıldığını tespit ettiğini, bu tespitin doğru olduğunu, ne var ki bunların ağaçtan yapılmış heykeller olmayıp, sadece toprağa saplanmış oklar olduğunu kabul etmekte: buna XII. yy. 'da yaşamış İranlı şair Nizami'nin tespitlerini delil olarak göstererek, balballarla mezar taşlarının ayrı şeyler olduğuna işaret etmektedir[36]. İlk araştırmalarda balbal olarak tanımlanan, ancak halk arasında taş nine ve taş baba diye bilinen heykeller aslında ilk Türk mezar taşlarıdır. Bu heykeller mezarda yatan kişinin

32 Kurganların kuruluş yapısı için bkz. Nejat Diyarbekirli, **age**, s.15-19, Yaşar Çoruhlu, **age**, s.46-50.
33 Yaşar Çoruhlu, **age**, s.51.
34 Necibe Saraçoğlu, **age**, s. 8.
35 Cıro Lo Muzıo, **agm**, s. 125-126.
36 Harun Güngör,*"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s.48.

ruhunu temsil etmek amacıyla dikilmişlerdir[37]. Balballar ise ölen kişinin, hayatında öldürdüğü düşmanlarının adına mezarına dikilen taşlardır.

Balbalları üç ana kümede incelenmiştir. 1- VI –VIII. yüzyıllara ait kabul edilebilecek küme; bunlarda figürlerin bir elinde kılıç bir elinde de kadeh vardır. 2- IX-XII. yüzyıllara ait olabilecek küme; bunlarda iki elde de kadeh vardır. 3- XI-XIII. yüzyıllara ait ve elin görülmediği kümedir[38].

Göktürklerden sonraki Türk devleti olan Uygurlar (745-840), Şamanizm dinini terk ederek Budizm ve Mani dinini benimsemişlerdir. Uygurlarda da mezar üzerine taş dikme geleneğinin devam ettiği görülmektedir. Uygurlar etrafında kadeh tutan heykelciklerin bulunduğu mezar taşlarına Bengütaş adını vermişlerdir ve uzunlukları 5-6m. bulan bu örnekler Orta Asya'da Karabalgasun bölgesinde bulunmaktadır. Bu taşlar han veya hakan ve onların derecesinde büyüklerin adlarına dikilmiş olup, çoğunlukla hayvan tasvirleri ile süslüdürler. Ölen kişinin bağlı olduğu budunun damgası taşlar üzerinde bulunmaktadır[39].

Uygurlar yerleşik bir düzen kurdukları için mezar mimarisine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Uygur Budist mimarisinde gelişen "stupalar" ilhamını yurt tipi çadır şeklinden almıştı. Böylece hem stupa şekli hem de kurganlar İslamiyetten sonraki Türk mimarisinde mezar anıtlarının kaynağı olmuşlardır. Türklerden önce stupalar, bir dini kişiliğin kemiklerinin ve eşyalarının korunduğu kubbeli yapılardan ibaretti. Bu yapılar Türklerle birlikte tamamen mezar anıtı kimliğine bürünmüştür. Hoço şehrinin kuzeydoğusunda yer alan ve Koş-Gumbaz olarak adlandırılan yapılar, Uygur stupalarının en güzel örneklerindendir[40].

Karahanlılar (992-1211) İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devletidir. Karahanlıların İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte özellikle mezar anlayışı ve geleneğinde önemli değişiklikler olmuştur. Ancak yine de kişilerin ölümsüzleştirilmesi ve anıtsal mezar yapma anlayışı devam etmiştir. İslamiyet'te ölen kişi için anıtsal mezar yapmak yasaklanmışsa da, Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önceki inanışlarının etkisiyle mezar anıtları değişik formlara bürünerek de olsa yapılmaya devam etmiştir. İlk defa Karahanlılardan itibaren

37 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Hikmet Tanyu, **age**, s.88-92, Abdülkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, T.T.K.B., Ankara, 1972, s.178-231., W.Barthold, **agm**, s.515, Bahaddin Ögel, **age**, s.131-137, Cıro Lo Muzıo, **agm**, s. 126-127, Oktay Belli, *"Türklerde Taş Heykel ve Balballar"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C. III, Ankara, 2002, s. 910-914. Yaşar Çoruhlu, **age**, s.99-100, Orhan Cezmi Tuncer, **Anadolu Kümbetleri (Selçuklu Dönemi)**, Cilt: I, Ankara, 1986, s.257-259.

38 Tuncer Baykara, *"Asya Türk Kültürünün Bir Unsuru Olarak Mezar Taşları"*, **Vakıf Haftası**, S.10, Ankara, 1993, s. 127.

39 Demet Karaçağ, **Bursa'daki 14-15**. **Yüzyıl Mezartaşları**, Ankara, 1994, s.5.

40 Yaşar Çoruhlu, **age**, s.111-112.

türbe adı verilen birbirinden ilginç mezar anıtları yapılmıştır. Bu anıt mezar yapısının moda haline gelmesi ise Horasan ve Türkistan taraflarında ortaya çıkmıştır. Kerpiç ve tuğla kullanılarak yapılan Karahanlı türbeleri kare planlı kübik gövdeli yapılardır[41].

Karahanlılarla başlayan, Gazneli ve Büyük Selçuklu devletleri tarafından yapılmaya devam ettirilen, proto tiplerini İslamiyet öncesi Türk topluluklarında gördüğümüz, "türbe" veya "kümbet" adı verilen mezar anıtları, Türk mezar mimarisi açısından çok önemlidir[42]. Özellikle Büyük Selçuklular devrinde çok ve zengin örneklerini gördüğümüz bu anıt mezarlar genel olarak üç bölümden oluşurlar. Bunlar, yapının bodrum katını oluşturan cenazelik (mumyalık) bölümü ki bu bölümde ölü bulunur, toprak üstünde kalan ziyaret bölümü (bu bölümde sembolik olarak bir çatma lahit yer alır) ve genelde içten bir kubbe ile dıştan da konik bir külahla oluşturulan üst örtü bölümüdür. Bu mezar anıtları önemli kişiler için yapılırken, halk yerleşme merkezleri yakınında mezarlıklara gömülüyordu.

Oğuzlar Karahanlılar gibi Müslümanlığı kabul etmişler ve Müslüman Türk manasına gelen Türkmen adını almışlardır. Oğuzlarda mezar bir oda gibi açılıyor, tavanı yapıldıktan sonra onun üzerine de çamurdan kubbeye benzer külah kısmı ilave ediliyordu. Oğuzlar bu mezarları Türkiye'de bilhassa Selçuklu devrinde yaygın bir şekilde görülen ve mütehassıslar tarafından Türk çadırına benzetilen kümbetler arasında yakın bir benzerliğin varlığına işaret edilebilir[43].

Anadolu'ya Türklerin gelmesiyle, anıt mezar yapma anlayışı da taşınmıştır. Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde sayısı bine yaklaşan çok değişik ve zengin örneklerle mezar anıtları yaşatılmıştır[44].

Anadolu Selçuklu döneminden itibaren görülen kabartmalı mezar taşlarının burada daha eskiden yaşamış kavimlere ait kabartmalı mezar stilleri ile benzerliği akla gelir. Gerçektende Türkler bu topraklarda sonradan büyük çoğunluğu taş kesilme unsuru ile izah ettikleri heykel ve kabartmalarla karşılaşmışlardır. Fakat bir süre geçip her iki toplumun düşmanlığı ve zıtlığı bittikten sonra karşılıklı bir kültür alışverişi düşünülebilir[45].

41 Demet Karaçağ, **age**, s. 6.

42 Türbe ve Kümbet mimarisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Mustafa Cezar, **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, İstanbul, 1977, s. 97-vd., Oktay Aslanapa, **age**, s. 19-vd, Orhan Cezmi Tuncer, **age**, s.13-50, Yaşar Çoruhlu, **Türk Sanatının ABC'si**, s.63,66,72., Gönül Öney, *"İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi"*, **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Ankara, 1981, Sayı:3, s.41-66.

43 Faruk Sümer, **Oğuzlar**, İstanbul, 1992, s.56.

44 Anadolu'daki Türbeler hakkında daha geniş bilgi için bkz. M.Oluş Arık, *"Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri"*, **Anadolu (Anatolia)**, Cilt: XI, Anakara, 1970, Gönül Öney, **agm**, Hakkı Önkal, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996, Orhan Cezmi Tuncer, **age**.

45 Tuncer Baykara, **agm**, s. 128.

Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonraki zamanlara ait, miladi bin senelerinden itibaren, mezarlıklar tespit edebiliyoruz. Örnek olarak Erzurum civarında Saltuklara, Ahlat civarında Selçuklara, Ak ve Kara Koyunlulara, Konya ve Akşehir'de Selçuklulara ait mezarlıkları verilebilir[46].

Beylikler döneminde Anadolu Selçuklu mezarlarının bir devamı olarak türbeler ve kümbetler yapılmıştır. Tek fark Beylikler dönemi mezar anıtlarının Anadolu Selçuklu mezar anıtlarına göre daha sade bir süsleme programına sahip olmasıdır.

XX. yüzyıl başlarına kadar, İstanbul başta olmak üzere Osmanlı ülkesinde son derece dikkat çeken bir mezar taşı geleneği yaygın bulunmaktaydı[47]. Osmanlı mezar taşlarının Selçuklu ve Beylikler devri mezar taşlarına göre en belirgin özelliği daha sade, ağır başlı ve formlarının net oluşudur. Selçuklu taç kapılarında görülen ve mezar taşlarına yansıyan karmaşık, kavraması güç ışık gölge dansı Osmanlı mezar taşlarında görülmez. Osmanlı mezar taşlarında figüratif elemanlara da rastlanmaz. Buna karşın ölen kişinin kimliğini belirten semboller kullanılmıştır[48].

Osmanlı mezar taşı ilk bakışta bir insanı andırması ile kendisini belli eder. Gerçi bunda ayaklar veya eller çok belirgin değildir. Ancak boyun ve özellikle başın silueti çok açık olarak görülmektedir. Özellikle baş kavuğu ile kendisini belli etmektedir. Osmanlı döneminde insan siluetli mezar taşlarından başka düz cepheli taşlar da bulunmaktadır[49].

Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı mezarları arasında çok fazla fark olmamakla birlikte, her biri kendi dönem ve bölge özelliklerini taşırlar[50]. Bütün bu farklılıklar ve benzer yanlar ele alınarak; Anadolu'daki Türk mezarları genel olarak dört biçimde yapılmıştır. Sandukalar, çatma lahitler, şahideli mezarlar ve baldöken mezarlar. Ancak bu dört mezar şekli dışında bazı bölgelerde görülen farklı mezarlarda mevcuttur. Bunlara örnek olarak özellikle doğu ve güneydoğu Anadolu'da karşımıza çıkan koç, koyun ve at şeklinde mezar taşlarını verebiliriz[51]. Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Kars ve Van müzelerinde pek çok örneği görülür. At heykelleri sayıca çok daha azdır. Bugüne kadar

46 Necibe Saraçoğlu, **age**, s. 14.
47 Tuncer Baykara, **agm**, s. 128.
48 Metin Haseki, **Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları**, İstanbul, 1971, s. 45.
49 .Tuncer Baykara, **agm**, s. 128.
50 Anadolu mezarların 12-15.yy. arasındaki özellikleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Beyhan Karamağaralı, **age**, s.2-39.
51 Koç, Koyun ve At şeklindeki mezar taşları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ertuğrul Danık, **Koç ve At şeklindeki Tunceli Mezar Taşları**, Ankara, 1990, A.Çay, **Anadolu'da Türk Damgası**, Ankara, 1983, H.Z.Koşay, *"Doğu Anadolu Mezartaşlarındaki koç ve koyun heykelleri"*, **Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi**, Ankara, 1962, s.255-257. Beyhan Karamağaralı, **age**, s.35-39.

yalnız Doğu Anadolu'da tesadüf edilmiştir. Koç, koyun ve at heykeli şeklindeki mezar taşlarının Türkiye dışında Kafkasya ve Asya'da da örnekleri mevcuttur[52].

Sadece Ahlat'ta bulunan toprak altında, dehlizler şeklinde açılmış mezarlara akıt mezarlar denir. Akıt mezarlar Anadolu'daki değişik tipli mezarlara bir başka örnek olarak verilebilir[53].

Sanduka mezarlar; tek taştan yontuldukları gibi yanları ve üstü taş plakalarla kaplı olanlar, içi toprakla dolu bulunanlar vardır. Tek taştan yontulmuş olanlar genelde Selçuklu tarzıdır[54]. Sanduka mezarlar Selçuklulardan itibaren taş malzeme ile yapıldıkları gibi alçı, çini ve ahşap malzeme kullanılarak yapılmışlardır.

Çatma lahit mezarlar; genelde bir veya birkaç kaide üzerinde yükselen, dikdörtgen prizma biçiminde yekpare taştan veya taş bloklarla çatılarak yapılan mezarlardır. Kaidesiz olan örneklerle de karşılaşılmaktadır. Özellikle Anadolu'da karşımıza çıkan bu mezarlar, daha çok Osmanlı döneminde kullanılmıştır.

Şahideli mezarlar; baş ve ayak ucuna veya sadece baş ucuna dikilen bir şahide taşı ile tanımlanabilir. Bu şahideler, mezarı oluşturan toprak yığını, çatma lahit veya sanduka mezarlarda kullanılabilmektedir. Osmanlı döneminde çeşitli örnekleri mevcut olan şahideler, Türk sanat tarihi açısından büyük önem taşırlar. Genelde baş ucu taşı ayak ucu taşına oranla daha büyük ve süslü yapılırken, ayak ucu taşı daha sade ve gösterişsizdir. Baş ucu taşı üzerinde yer alan kitabeler, özellikle yazı sanatı ve Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Baldöken mezarlar; açık mezarlarla kapalı türbe (kümbet) arasında kalan, mimari bakımdan önemli bir tip mezar şekli daha vardır ki, bunlar açık türbeler diyebiliriz. Bu tip mezarlara Anadolu ve İstanbul'da 12.asırdan sonra rastlanılmaktadır[55].

52 Beyhan Karamağaralı, **age**, s. 35.

53 Akıt mezarlar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Haluk Karamağaralı, *"Ahlat'ta Bulunan Tümülüs Tarzında Türk Mezarları"*, **Önasya**, Sayı: V/59-60, Ankara, 1970, s. 5-6.

54 Necibe Saraçoğlu, **age**, s. 28.

55 Necibe Saraçoğlu, **age**, s. 35.

Katalog

Katalog No	1
Çizim No	1
Fotoğraf No	1-5.
Yeri	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı Kasabası Mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Hüvel Baki* *İcup ecel şerbetini* *Asıl can bu* *Almadım gençlikte* *Kıldı ecel bi cümle* *Duada merhum yetermed* *Ali bin Mükremin Ruhu için el Fatiha 1294 (M. 1877)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Yüksek Kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığının kuzey doğu köşesinde yer alan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek bir kaide üzerinde yükselen çatma lahit tipli mezarın, iki yan, baş ve ayak taşları mevcuttur.

Baş ucu taşının yarısı kırılmış vaziyette yerdedir. Yerdeki parçanın en üst kısmı fes şeklinde bir serpuşla son bulur. Dikdörtgen bir çerçeve içersinde sekiz satırlık kitabe yer alır. Baş ucu taşının ön yüzünde, kaval silme ile yuvarlak kemer formu oluşturularak tarih yazılıdır. Kaval silme lahdi dört cephede kuşatmaktadır (Fot.1).

Ayak ucu taşının üst kısmı tamamen kırılmıştır. Ayak ucu taşı üzerinde herhangi bir bezeme yapılmamıştır (Fot.2).

Mezarın güney yan taşındaki tek bezeme, taşın tam ortasına yüksek kabartma tekniği ile işlenmiş, direkli bir bayraktır. Bayrak motifinin alt kısmı kırılmıştır [1](Fot.2,3).

1 Bu mezar taşında bahsedilen bayrak motifinin Temmuz 2001 tarihinde tamamen sağlam iken, Ağustos 2001 tarihinde kırılmış olduğu tespit edilmiştir.

Kuzey yan cephede yüksek kabartma tekniği ile, çift çakmaklı iki tabanca, bir kılıç, bir tüfek, bir barutluk ve biri daire biri kare şeklinde tanımlayamadığımız iki nesne işlenmiştir (Fot.4,5).

Bu mezar özellikle, araştırdığımız bölgedeki mezar taşları içerisinde bayrak motifi işlemeli iki mezardan biri olması bakımından dikkat çekicidir.

Fot. 001 / Baş Ucu Taşı

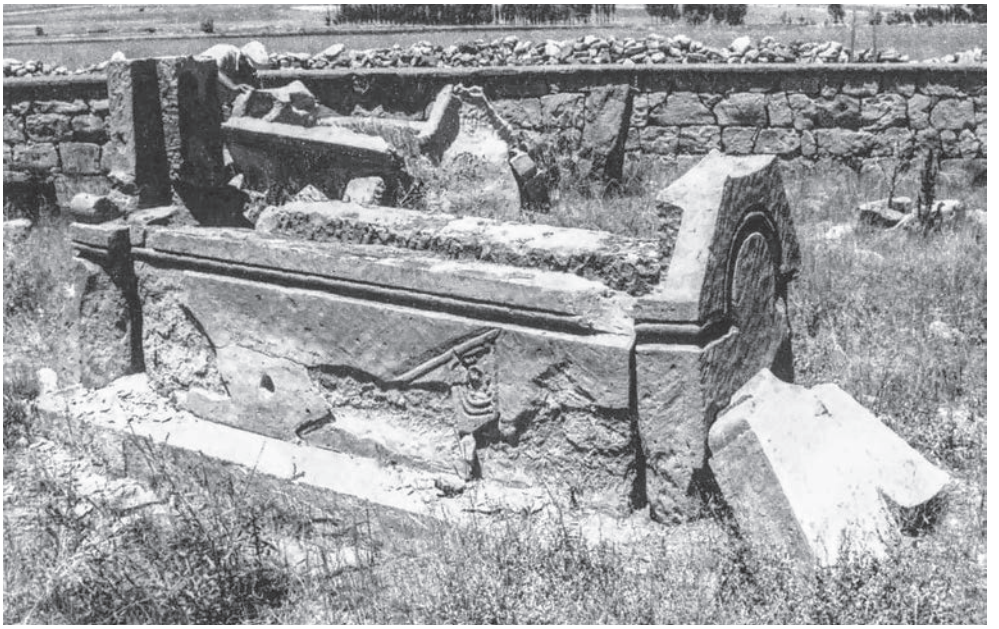

Fot. 002 / Güney Yan Taşı

Fot. 003 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 004 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 005 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

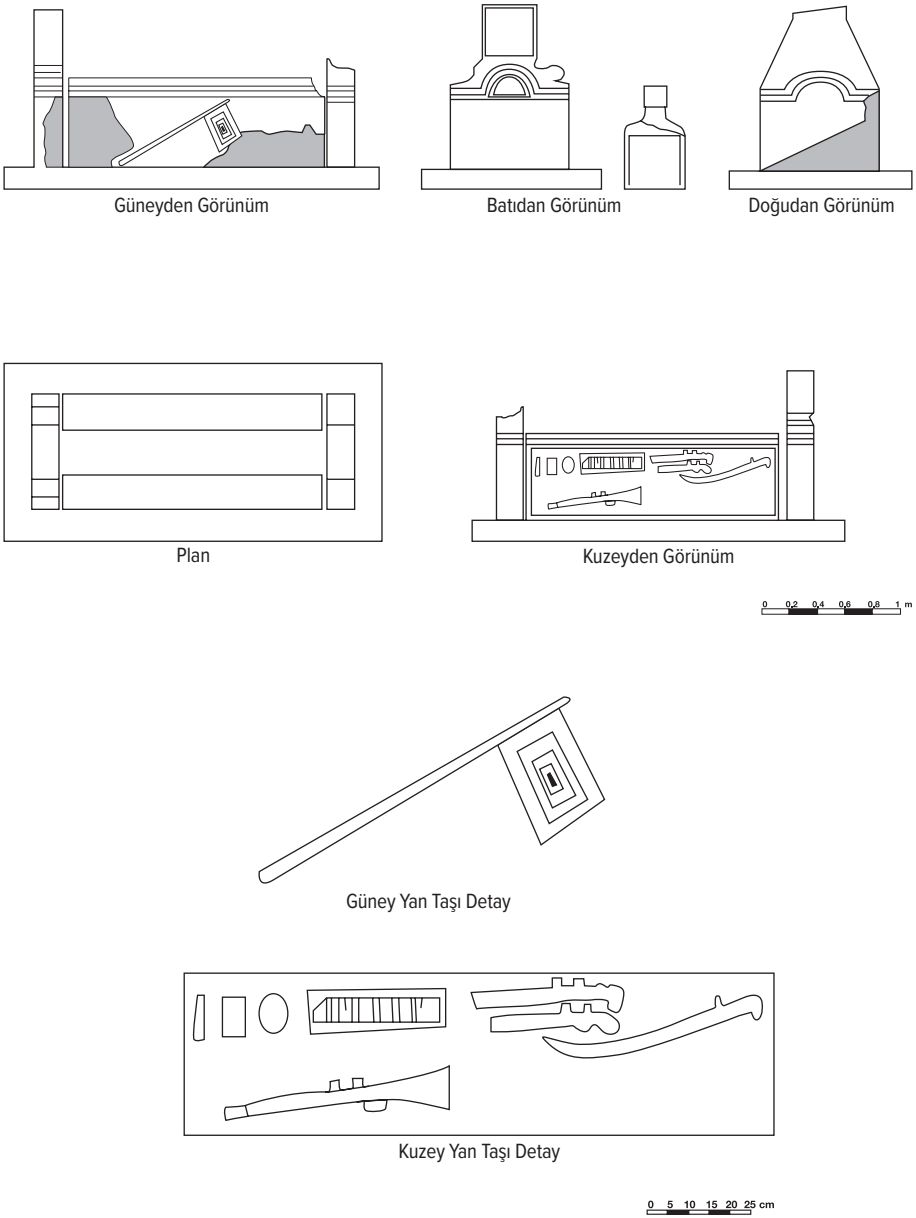
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Kuzey Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 1

Katalog No	2
Çizim No	2
Fotoğraf No	6-11
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Ruhu için Fatiha* *1207 (M.1792)*
Mezar Biçimi	Şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Kazıma, alçak kabartma ve boyama

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş ve iki yan taşı mevcutken, ayak ucu taşı kırılmıştır. İki kaidesinde de yer yer kırıklar ve çökmeler tespit edilmiştir.

Baş şahidesinin üst kısmı tamamen yok olmuştur. Baş ucu taşında yer alan beş satırlık kitabenin çoğu kırılmış ve okunamaz durumdaysa da son satırı ve tarih kısmı okunabilir durumdadır (Fot.6). Baş ucu taşının ortasında kazıma tekniği ile işlenmiş çok kollu bir çarkıfelek motifi yer alır. Bu motifin iki yanına alçak kabartma tekniği ile, uçları çarkı feleğe doğru kıvrılan, iki servi ağacı işlenmiştir (Fot.7). Ağaçların üzeri kırmızı renk kök boya ile boyanmıştır.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının doğu köşesi kırılmıştır. Sağlam olan kısmında kazıma tekniği ile bir çok bezeme işlenmiştir. Güney yan taşının üst kısmı, üç düz yüzeyli silme ile hareketlendirilmiştir (Fot.8). Taşın üst kısmında terekte (rafta) olması muhtemel dört adet ağız üstü kapatılmış fincan veya bardak yer alır. Bu bardakların altında ayaklı ve kapaklı büyük bir ibrik veya sürahi ile bu ibriğin ağzının altında bir bardak daha işlenmiştir. Üstteki bardakların yanında küçük bir çarkıfelek motifi yer alır. Bütün bezemeler kırmızı renk boya ile boyanmıştır. Güney yan taşının batısında taşı süslemek için kartuşlar yer alır (Fot.9).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı üç düz yüzeyli silme ile sınırlandırılmıştır. Taşın iki yanında, uçları küçük daire şekilleri ile sonlanan, ikişerden dört adet kartuş bezemesi yer alır (Fot.10). Taşın tam ortasında da kazıma tekniği ile ayaklı ve kapaklı büyük bir ibrik işlenmiştir (Fot.11).

Bu mezar üzerine işlenmiş bezemelerin kırmızı kök boya ile boyanmış olması ile diğer incelenen mezar taşları içerisinde bu yönüyle farklılık göstermektedir.

Fot. 006 / Kitabe

Fot. 007 / Baş Ucu Taşı

Fot. 008 / Güney Yan Taşı

Fot. 009 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

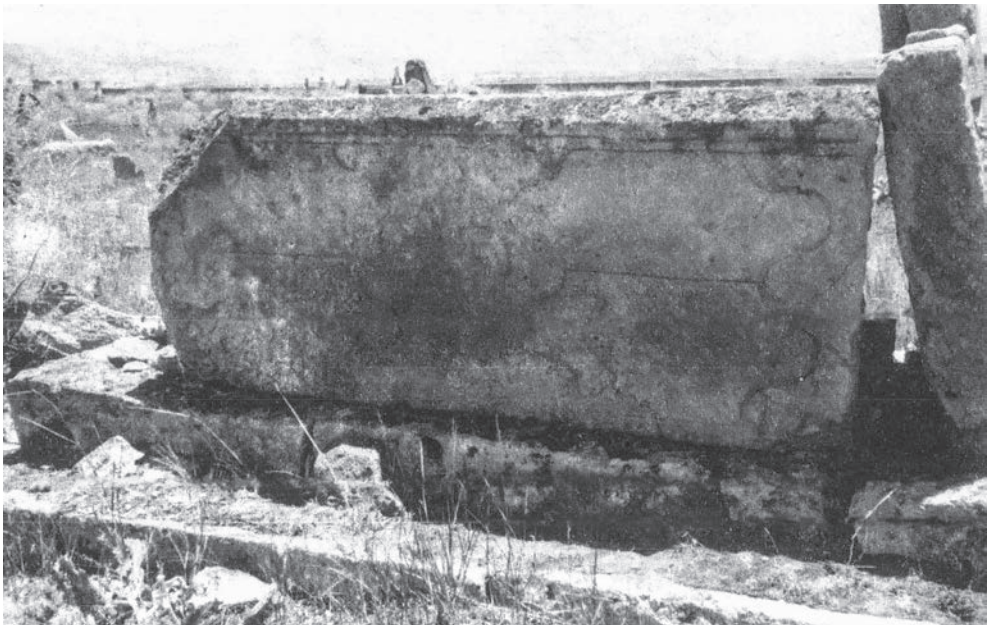

Fot. 010 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 011 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Güneyden Görünüm

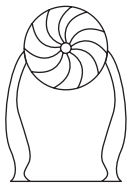

Batıdan Görünüm

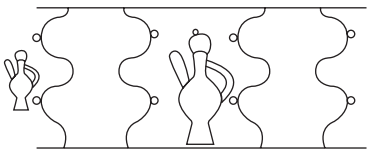

Kuzeyden Görünüm

Güney Yan Taşı Detay

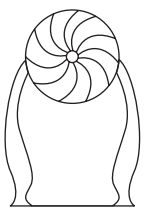

Baş Ucu Taşı Detay

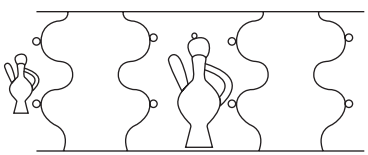

Kuzey Yan Taşı Detay

Çizim 2

Katalog No	3
Fotoğraf No	12-16
Çizim No	3
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1253 (M.1837)* *Merhum İsmail* *Bin Ahmed Ağa* *Herkese niyaz edup* *Fatiha Okuya ruhuna*
Mezar Biçimi	Şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş ve iki yan taşı mevcutken, ayak ucu taşı bulunmamaktadır. İki kaide üzerinde de bazı çatlamalar ve kırıklar bulunmaktadır.

Baş ucu şahidesinin en üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur (Fot.12). Baş şahidesi üzerinde, beş satırlık kitabe taşın yüzeyi çökertilerek oluşturulmuş, üst kısmı yuvarlatılmış dikdörtgen bir çerçeve içine alçak kabartma tekniği ile yazılmıştır. Satır araları düz yüzeyli ince şeritlerle bölümlendirilmiştir (Fot.13). Baş ucu taşının alt kısmında, ortada alçak kabartma tekniği ile geometrik geçmeli, mührü Süleymanlı (altı kollu yıldızlı) bir madalyon ve altında daha küçük bir madalyon yer alır. Büyük madalyonun üstünde, düz yüzeyli iki küçük silmecikle oluşturulmuş, yuvarlak kemer formu vardır. Kemerlerin bittiği yerde, stilize edilmiş insan figürlerine benzer geometrik bezemeler işlenmiştir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler vardır. Yan taşının üst kısmı düz yüzeyli kalın bir silme ile sınırlandırılmıştır. Bezemeler dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Güney yan taşı üzerine, bir süngülü tüfek, iki adet tabanca, büyük bir kılıç, tanımlayamadığımız ancak Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, yuvarlak tepsi içerisinde dört fincan, bir ibrik, bir kapaklı cezve, kahve kavurmak için saplı tava ve bir kahve dibeği ile bu dibeğin tokmağı gibi günlük kullanım eşyaları ve silahlar işlenmiştir (Fot.14,15).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşında hiçbir bezeme bulunmamaktadır. Sadece düz yüzeyli bir silme ile üst kısmı sınırlandırılarak, taşın üzerine dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır.

Bu mezar çift kaide üzerinde yükselmesi, çok düzgün bir taş işçiliğine sahip olması ve üzerine işlenen bezemelerin içerdikleri anlamlardan dolayı önemli bir kişiye ait olmalıdır.

Fot. 012 / Baş Ucu Taşı

Fot. 013 / Kitabe

Fot. 014 / Güney Yan Taşı

Fot. 015 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

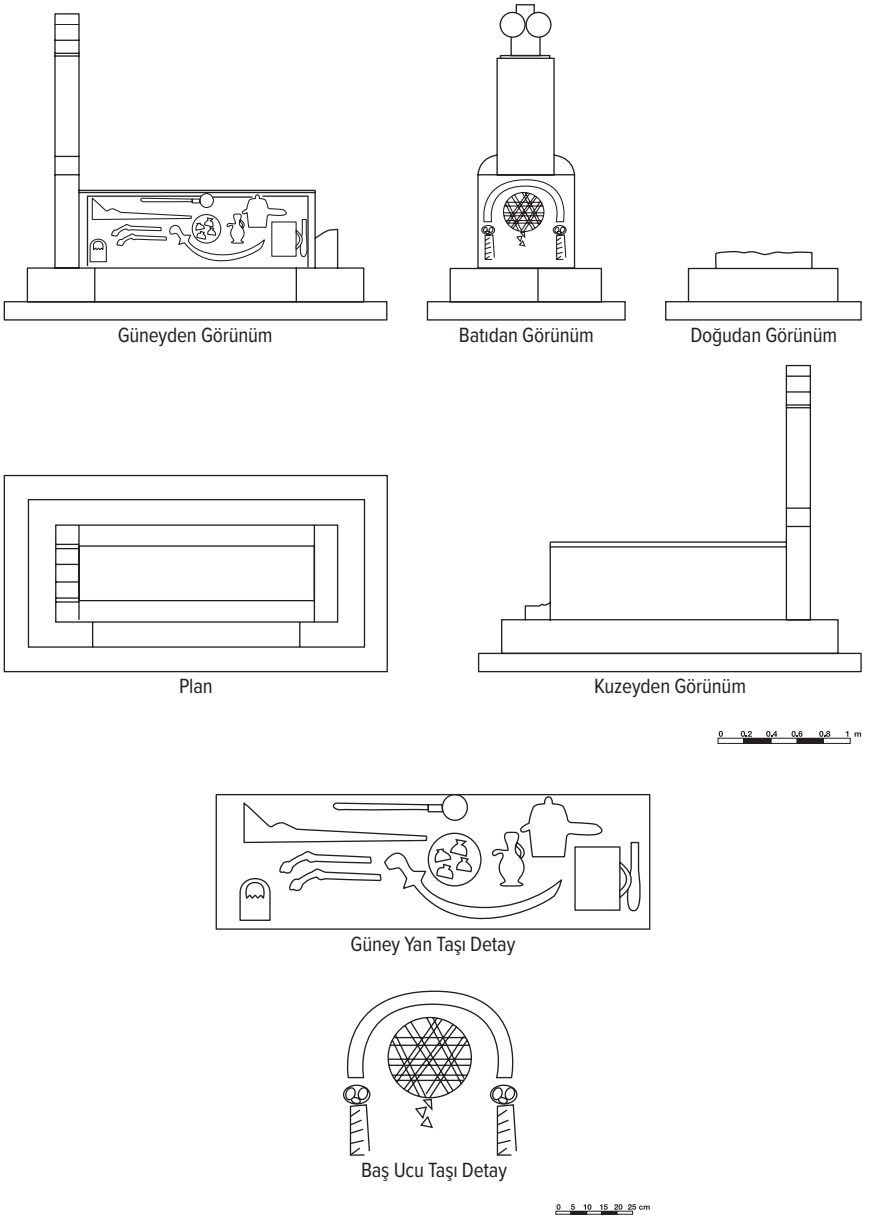
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 3

Katalog No	4
Çizim No	4
Fotoğraf No	16-21
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.... *1252 (M.1836)* .... *1277 (M.1860)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
Genel Ölçüleri	290 x 152 cm
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. İki kaide üzerinde de bazı çatlamalar ve kırıklar bulunmaktadır (Fot.16).

Mezarın baş ucu taşının en üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş şahidesi üzerine, taşın yüzeyi çökertilerek, üst kısmı yuvarlatılmış dikdörtgen bir çerçeve içerisine alçak kabartma tekniği ile sekiz satırlık kitabe yerleştirilmiştir. Satır araları düz yüzeyli ince şeritlerle bölümlendirilmiştir. Ancak taşın yüzeyi çok tahrip olduğundan bu kitabe okunamamıştır. Sadece kitabenin son iki satırındaki tarihler okunabilmiştir.(Fot.17). Baş ucu taşının alt kısmında, alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, ortada geometrik geçmeli, altı kollu yıldızlı bir madalyon ve altında yarım yuvarlak bir şekil yer alır. Bu madalyon evren simgesi olabileceği gibi, altındaki yarım yuvarlak şekilde bir tepeyi yada yeryüzünü ifade edebilir. Madalyonun üstünde, düz yüzeyli iki küçük silmecikle oluşturulmuş, yuvarlak kemer formu vardır (Fot.18).

Ayak ucu taşında orta kısmında kazıma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik yer alır. Ayak ucu taşının alt kısmının alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, geometrik geçmeli, altı kollu yıldızlı bir madalyon vardır. Bu madalyonun üstünde, düz yüzeyli iki küçük silmecikle oluşturulmuş, yuvarlak kemer formu vardır. Bu kemer yanlarda stilize edilmiş ağaçlar üzerine oturmaktadır. Sol taraftaki ağacın üzerinde kuş figürü çok net olmamakla birlikte seçilmektedir (Fot.19).

Güney yan taşının üst kısmı, düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler vardır.. Güney yan taşı üzerine bir tüfek, bir tabanca, bir kılıç, tanımlayamadığımız ancak Kuran muhafaza kabı olabileceğini düşündüğümüz bir nesne, yuvarlak tepsi içerisinde dört fincan, bir ibrik veya sürahi, bir kapaklı cezve, kahve kavurmak için saplı bir tava ve bir kahve dibeği ile bu dibeğin tokmağı işlenmiştir (Fot.20-21).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşında hiçbir bezeme bulunmamaktadır. Sadece düz yüzeyli iki silme ile üst kısmı belirlenerek, taşın bütün yüzeyi boş bırakılmıştır.

Bu mezar Kat no 3'deki mezar gibi, çift kaide üzerinde yükselmesi, çok düzgün bir taş işçiliğine sahip olması ve üzerine işlenen bezemelerin içerdikleri anlamlardan dolayı önemli bir kişiye ait olmalıdır.

Fot. 016 / Genel Görünüm

Fot. 017 / Kitabe

Fot. 018 / Baş Ucu Taşı

Fot. 019 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 020 / Güney Yan Taşı

Fot. 021 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

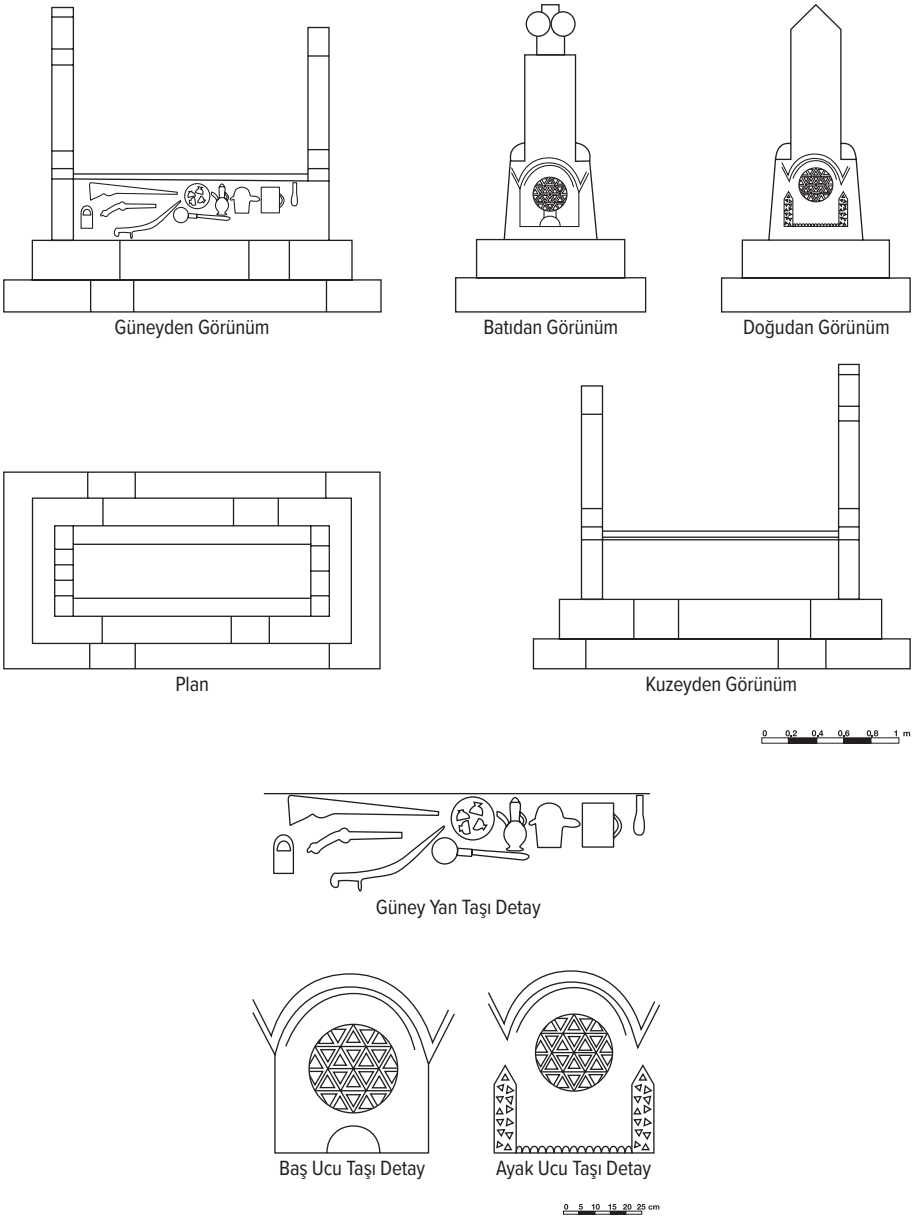
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 4

Katalog No	5
Çizim No	5
Fotoğraf No	22-27
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1236 (M.1820) (İbrik içerisinde)* *.....kabir.....* *.....gelmeyince yaşına İlyaszade* *Ahmed Ağa ruhu için Fatiha*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma, kazıma ve boyama

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidenin üst kısmı, kırılmış olup, mezarın yan tarafında yerdedir. Şahidenin en üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur (Fot.22). Kırılmış parça ile sağlam parça bütün halinde düşünülürse, taşın üzerinde altı satırlık bir kitabe bulunmaktadır. Kitabenin ilk dört satırında sadece birkaç kelime okunabilmekte olup, beşinci ve altıncı satırların tamamı okunabilmiştir (Fot.23). Baş ucu taşının üst kısmında ortada alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, büyük, kapaklı ve kırmızı boya ile boyanmış bir ibrik yer alır. Bu ibriğin ortasına da tarih yazılmıştır. Baş ucu taşının alt kısmında, kitabenin bittiği yerden başlayan, alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, ortada geometrik geçmeli büyük bir madalyon ile bu madalyonun alt kısmında iki yanına iki servi ağacı simetrik olarak verilmiştir (Fot.24).

Ayak ucu taşının sadece üst kısmı mevcuttur. Bu taş üzerinde de hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile hareketlendirilmişken, taşın alt kısmı çok aşınmış ve tahrip olmuştur (Fot.25). Güney yan taşının üst kısmı üzerinde alçak kabartma ve kazıma tekniği ile işlenmiş bezemelerin bir kısmı seçilebilmektedir. Bunlar, altı adet yan yana fincan ve onların yanında, yarısı aşınmış bir kahve kavurma tavası (kavurgaç) bezemesidir (Fot.26).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı, düz yüzeyli iki silme ile hareketlendirilmişken, taşın bütün yüzeyi çok tahrip olmuştur. Kuzey yan taşı üzerinde sadece çok net görülemeyen, bir adet çakmaklı tabanca bezemesi işlenmiştir (Fot.27).

Bu mezar, mezar taşları içerisinde kitabeli, ibrik bezemeli tek örnek olması bakımından dikkat çekici olduğu kadar; kırmızı kök boya kullanılması bakımından da önemlidir.

Fot. 022 / Baş Ucu Taşı Üst Kısmı

Fot. 023 / Kitabe

Fot. 024 / Baş Ucu Taşı Alt Kısmı

Fot. 025 / Güney Yan Taşı

Fot. 026 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 027 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

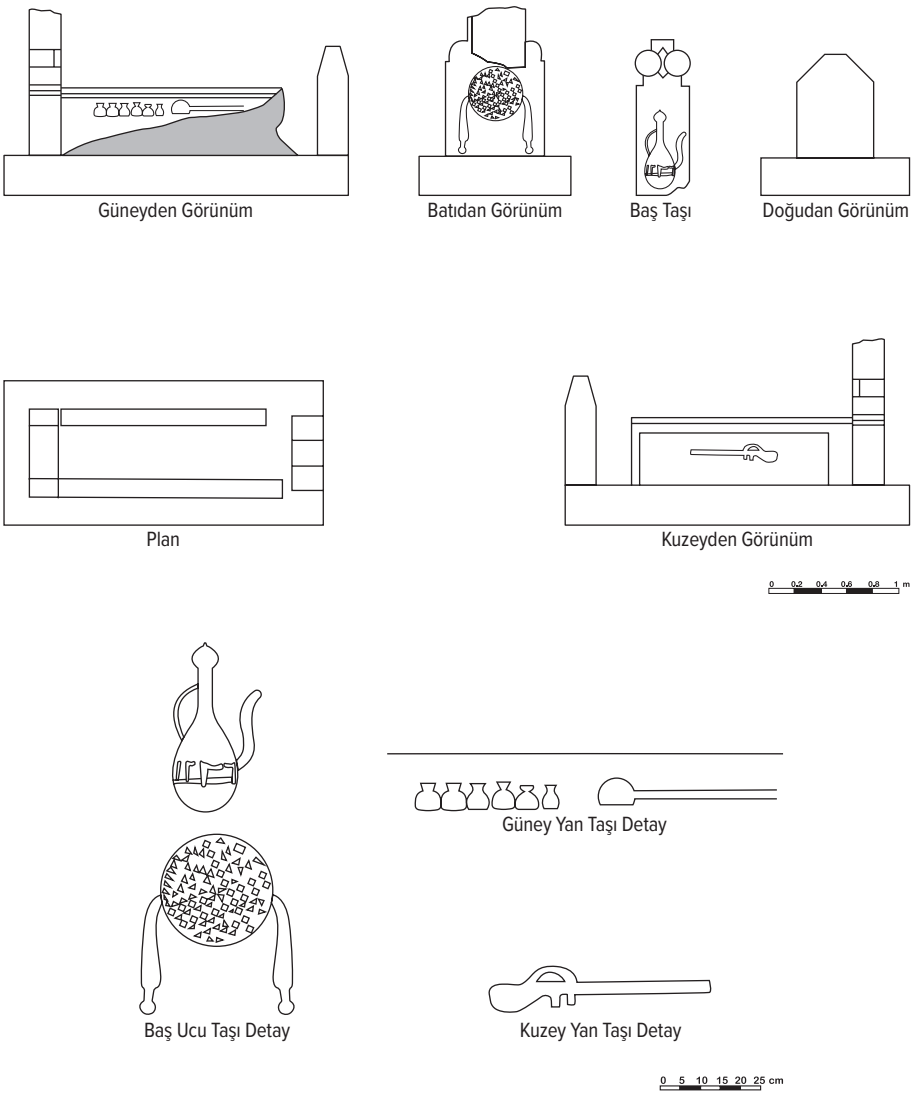
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Baş Taşı
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı Detay
Kuzey Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 5

Katalog No	6
Çizim No	6
Fotoğraf No	28-30
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesiz, 18.yy sonu -19.yy başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Kaidesinin güney cephesindeki blok taşının bir kısmı yok olmuştur.

Baş şahidesinin büyük bir kısmı kırılmıştır (Fot.28). Kalan kısımda ise hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Ayak şahidesinin alt kısmı çok aşınmışsa da üst kısmı sağlamdır. Ayak şahidesinin üst kısmında basit kazıma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik yer almaktadır (Fot.29).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile, iki kulplu büyük bir kazan (küp), bir maşrapa, saplı bir tava, kepçe olduğunu düşündüğümüz bir nesne ve uzun bir kaval bezemeleri işlenmiştir (Fot.30).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşı üzerinde, üst kısmında yer alan düz yüzeyli bir silmeden başka hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Bu mezar üzerine işlenmiş bezemeler açısından dikkat çekicidir. Özellikle kaval bezemesi bu mezarda yatan kişinin mesleği hakkında bilgi vermektedir. Bu mezar, incelediğimiz mezar taşları içerisinde tek kaval bezemeli mezar olması bakımından da önemlidir.

Fot. 028 / Güney Yan Taşı

Fot. 029 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 030 / Güney Yan Taşı

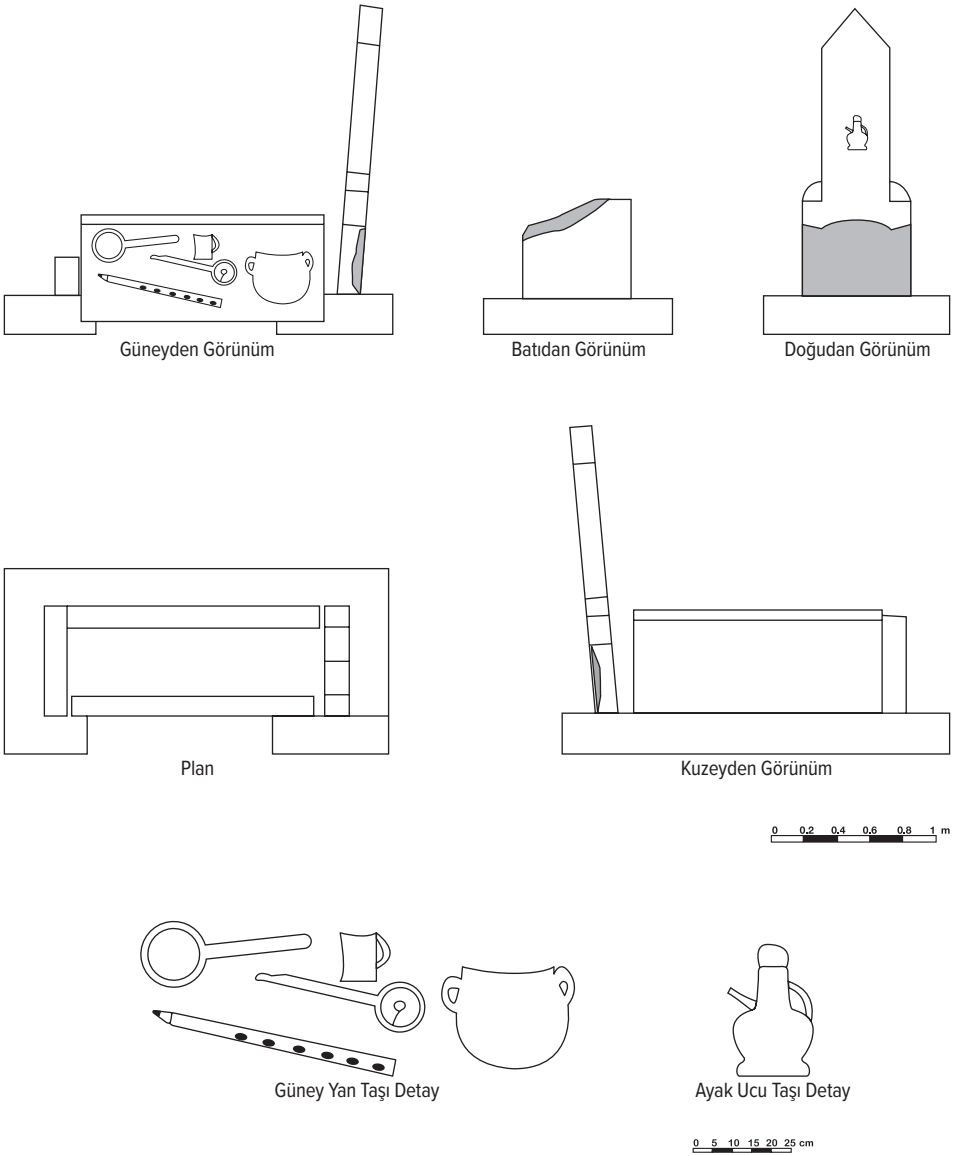
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0.2 0.4 0.6 0.8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 6

Katalog No	7
Çizim No	7
Fotoğraf No	31-36
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.... *1201 (M.1786) veya 1251 (M.1835)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Mezarın baş ucu taşının en üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Serpuşun sarık kısmının bir tarafı kırıktır. Baş şahidesi üzerinde, taşın yüzeyi çökertilerek, dikdörtgen bir çerçeve içerisine yedi satırlık kitabe yerleştirilmiştir. Ancak taş tahrip olduğundan kitabenin altı satırı okunamamıştır. Sadece yedinci satırda tarih okunabilmektedir. Baş ucu taşının alt kısmında, ortada alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik yer alır. Bu ibriğin üzerinde, düz yüzeyli iki küçük silmecikle oluşturulmuş, yuvarlak kemer formu vardır. (Fot.31-34). Baş ucu taşında da görülen, düz yüzeyli hafif profillendirilmiş iki silme, lahdi dört cephede kuşatmaktadır.

Ayak ucu taşının üst tarafı tamamen yok olmuştur. Taşın kalan kısmında lahdin bütün taşlarını kuşatan, düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş iki silmeden başka bir bezeme bulunmamaktadır.

Mezarın güney yan taşı üzerinde kazıma tekniği ile bir tüfek, çakmaklı bir tabanca, kını ile birlikte bir bıçak, bir kılıç ve tanımlanamayan ancak, Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.33,34).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile hareketlendirilmiştir. Kuzey yan taşı üzerinde kazıma ve alçak kabartma tekniği ile bir kahve dibeği ve tokmağı, biri büyük diğeri daha küçük iki sürahi, terekte (rafta) beş adet fincan işlenmiştir (Fot.35-36).

Fot. 031 / Baş Ucu Taşı

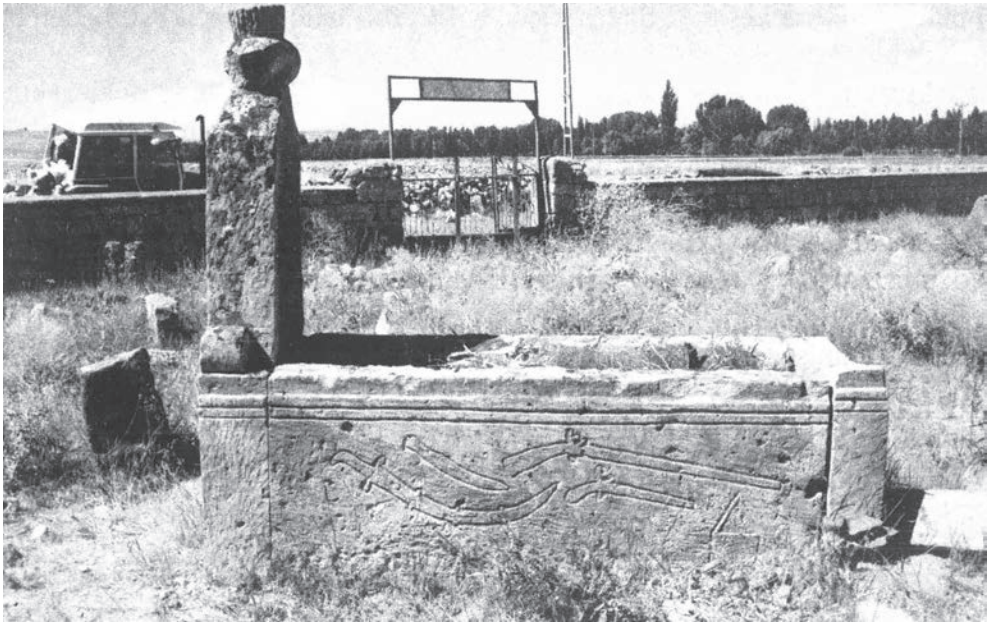

Fot. 032 / Güney Yan Taşı

Fot. 033 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 034 / Baş Ucu Taşı

Fot. 035 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 036 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

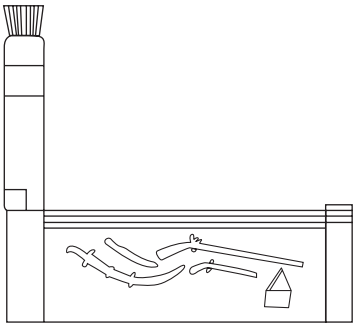

Güneyden Görünüm

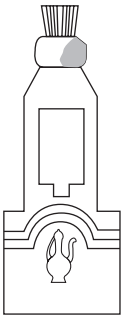

Batıdan Görünüm

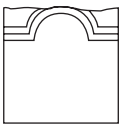

Doğudan Görünüm

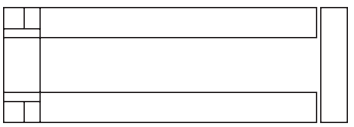

Plan

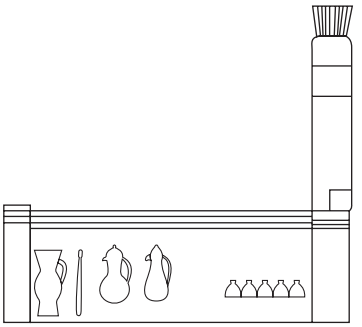

Kuzeyden Görünüm

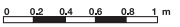

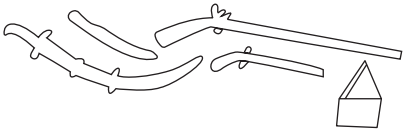

Güney Yan Taşı Detay

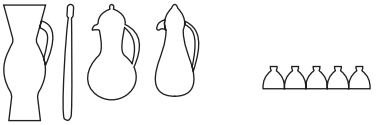

Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Çizim 7

Katalog No	8
Çizim No	8
Fotoğraf No	37-43
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	1186 (M.1772)
Mezar Biçimi	Baş şahideli sanduka tipli mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, sanduka mezarın; baş, iki yan taşı ve üstünde iki kapak taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı kırılmıştır. Taşkın sarıklı kavuk şeklindeki serpuşu baş ucu taşından ayrılmış bir vaziyettedir. Baş ucu taşının alt kısmında, düz yüzeyli iki küçük silmecikle oluşturulmuş, yuvarlak kemer formu vardır. Bu kemer bezemesinin iki yanına alçak kabartma tekniği ile birer servi ağacı işlenmiştir. Düz yüzeyli iki silme, lahdi dört cephede kuşatmaktadır.

Mezarın ayak kısmında üzerinde bezeme bulunmayan blok bir taş yer alır.

Mezarın güney yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile halı tezgahı olabileceğini düşündüğümüz bir nesne, yayık olabileceğini düşündüğümüz bir nesne (Fot.37-38), elinde kuş (şahin) tutan ve omuzdan aşağısı işlenen insan eli (Fot.39), kahve kutusu (dikdörtgen bir nesne) üzerinde üç fincan (bardak), küçük bir ibrik (sürahi), büyük ağzı kapaklı bir sürahi, bir kahve kavurma tavası, bir kahve dibeği ve tokmağı işlenmiştir (Fot.40.

Mezarın kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile biri büyük biri küçük olmak üzere çakmaklı iki tabanca, bir kama, kını ile bir kılıç (Fot.41-42), bir mızrak ve çomağa benzer ucu pompa şeklinde ince uzun bir silah işlenmiştir (Fot.43).

Bu mezar, araştırdığımız bölgede incelemiş olduğumuz diğer bütün örneklerden en erken tarihli olanlardan biri olması, sanduka tipli olması, elinde şahin tutan insan elinin, yayık ve halı tezgahı bezemelerinin işlenmiş olması bakımından ayrılmaktadır.

Fot. 037 / Güney Yan Taşı

Fot. 038 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 039 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 040 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 041 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 042 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

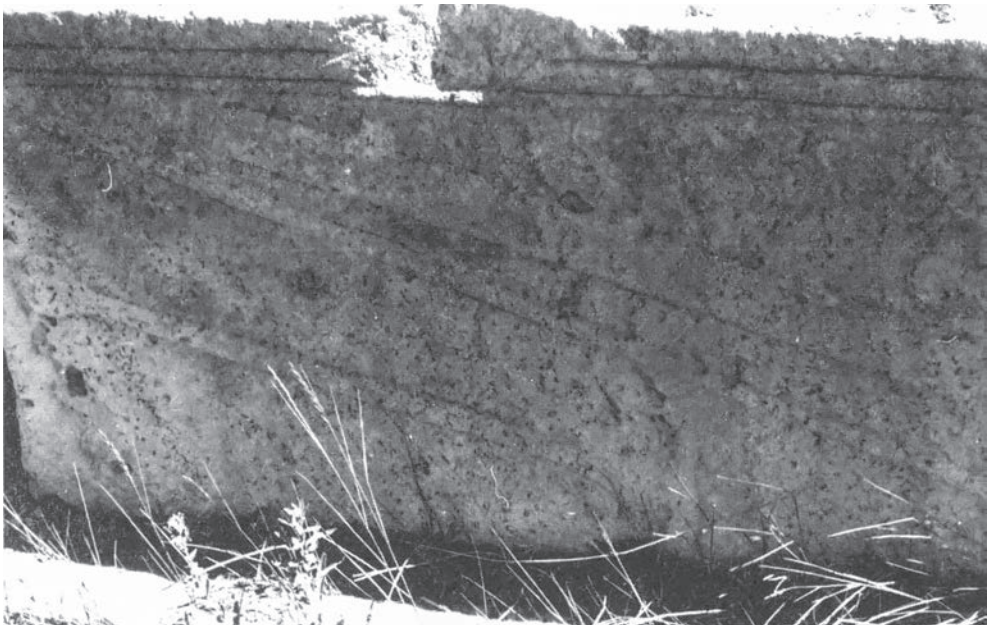

Fot. 043 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

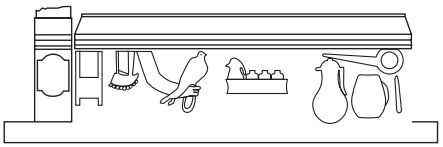

Güneyden Görünüm

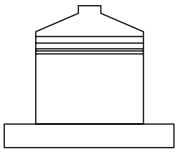

Batıdan Görünüm

Plan

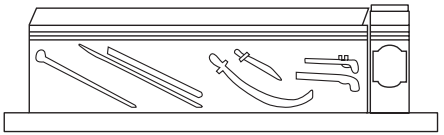

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

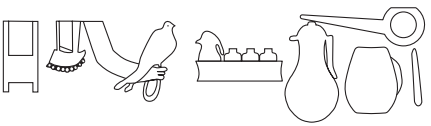

Güney Yan Taşı Detay

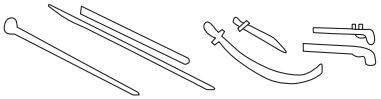

Kuzey Yan Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 8

Katalog No	9
Çizim No	9
Fotoğraf No	44-45
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Elbaşı kasabası mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesiz, 18.yy. sonu - 19.yy. başı.
Mezar Biçimi	Yan taşı
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Elbaşı kasabası mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, sanduka tipli olduğunu düşündüğümüz mezarın sadece yan taşının biri mevcuttur.

Bu yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki ince silme ile hareketlendirilmişken, alt kısmı da ince tek bir silme ile sınırlandırılmıştır. Yan taşı üzerinde kabartma ve kazıma tekniği ile halı tezgahı olabileceğini düşündüğümüz tanımlanamayan bir nesne, yayık olabileceğini düşündüğümüz bir nesne, ağzı kapaklı büyük bir sürahi, kutu (dikdörtgen bir nesne) üzerinde üç fincan ve küçük bir ibrik (sürahi), bir kahve kavurma tavası, bir kahve dibeği ve tokmağı gibi dikkat çekici bezemeler işlenmiştir (Fot.44).

Bu mezar taşı üzerindeki yayık ve halı tezgahı olduğunu düşündüğümüz bezemeler, Zamantı bölgesi mezar taşlarında çok az mezar taşına işlenmiş olması bakımından önem taşır. Kat. No.8'deki mezarın güney cephesi yan taşı üzerindeki bezemelerin aynısı bu taş üzerine de işlenmiştir. Tek fark kuş tutan insan elinin burada işlenmemesidir (Fot.45).

Fot. 044 / Yan Taşı Genel Görünüm

Fot. 045 / Yan Taşı Genel Görünüm

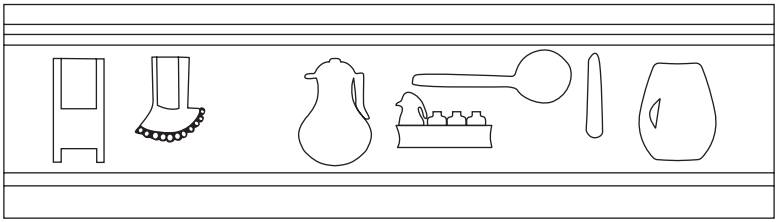

Güney ya da Kuzey Yan Taşı

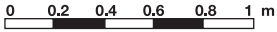

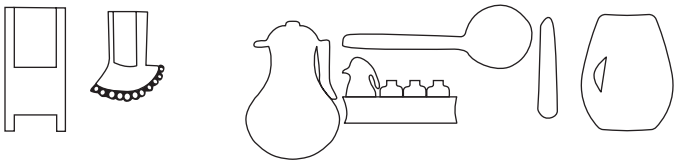

Yan Taşı Detay

Çizim 9

Katalog No	10
Çizim No	10
Fotoğraf No	46-48
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	1273 (M.1856)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur (Fot.46).

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının ortasında H.1273 (M.1856) tarihi kazınmıştır. Baş şahidesinin üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçüktür. Ayak şahidesi üzerinde de hiçbir bezeme ya da yazı bulunmamaktadır.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerinde kazıma tekniği ile bir tüfek, bir kılıç, bir tabanca ve Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir. (Fot.47-48).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı tek derin silme ile sınırlandırılmıştır. Yan taşı üzerinde yukarıda belirtilen silmeden başka hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Bu mezar üzerine işlenen silahlardan dolayı bu mezarın bir erkeğe ait olduğu düşünülmektedir.

Fot. 046 / Güney Yan Taşı

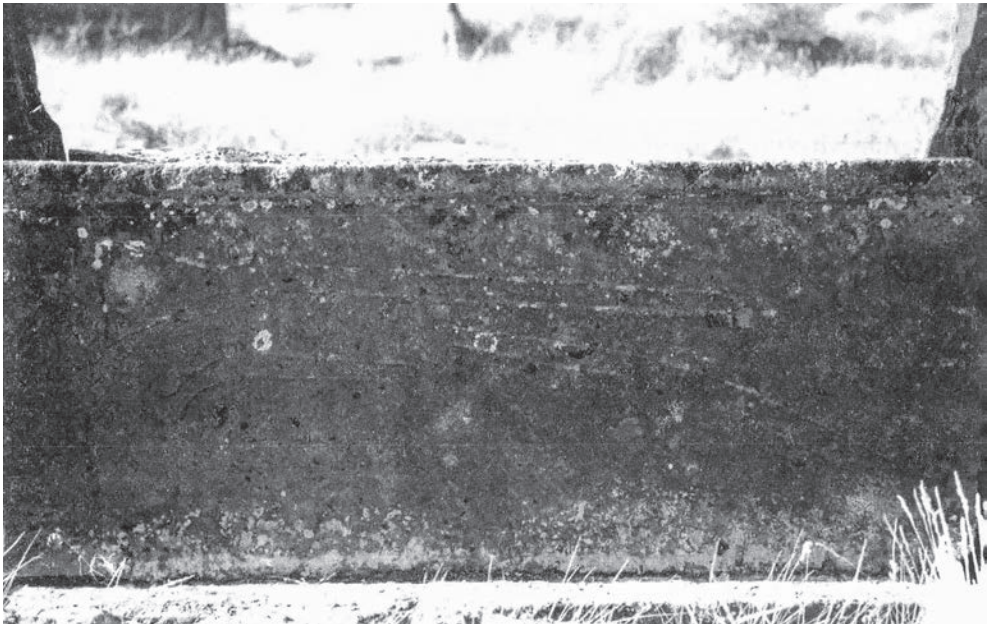

Fot. 047 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 048 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

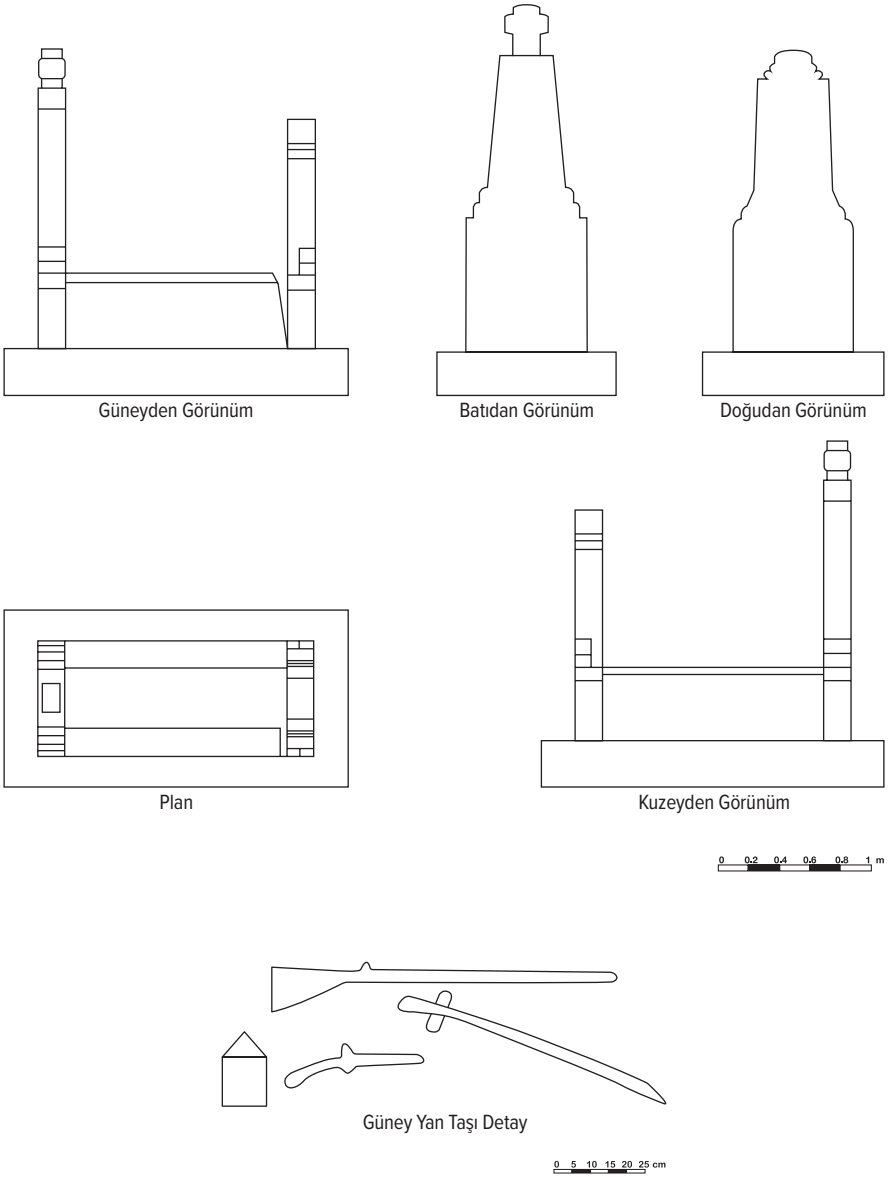
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0.2 0.4 0.6 0.8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 10

Katalog No	11
Çizim No	11
Fotoğraf No	49-51
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesiz, 18.yy. sonu - 19.yy. başı.
Mezar Biçimi	Yan taşı ve ayak şahidesi
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Kazıma ve alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış mezarın, yere yatmış durumda bir ayak ucu taşı ve yan taşı bulunmaktadır. Diğer taşları günümüze ulaşamamıştır. Bu mezar da çatma lahit mezar tipindedir.

Yere yatık durumda olan ayak şahidesinin üst kısmında kazıma tekniği ile işlenmiş, stilize edilmiş ağaç (bitki) motifi işlenmiştir. Bu bezemenin hemen altında tek bir silme ile kemer formu işlenmiştir. Şahidenin alt kısmında tam ortada daire içerisinde, alçak kabartma tekniği ile işlenmiş dört yapraklı bir çiçek yer alır. En altta yine kazıma tekniği ile işlenmiş, dallar ve yapraklar bulunmaktadır (Fot. 49-50).

Aynı mezara ait olabileceğini düşündüğümüz yan taşı üzerinde de kazıma tekniği ile bir takım bezemeler işlenmiştir. Bunlar; kapaklı ve ayaklı bir ibrik, bir kahve kavurma tavası, bir kahve dibeği ve tokmağı, yuvarlak bir tepsi içerisinde sekiz fincan ve bir maşrapadır (Fot.51).

Bu mezar incelenen örnekler içerisinde ayak şahidesi üzerine işlenen hayat ağacı bezemesi ile dikkat çekicidir. Mezarın üzerine işlenen diğer bezemeleri de göz önüne alarak, bu mezarın bir kadına ait olduğunu söylemek mümkündür.

Fot. 049 / Baş ya da Ayak Ucu Taşı

Fot. 050 / Baş ya da Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 051 / Yan Taşı

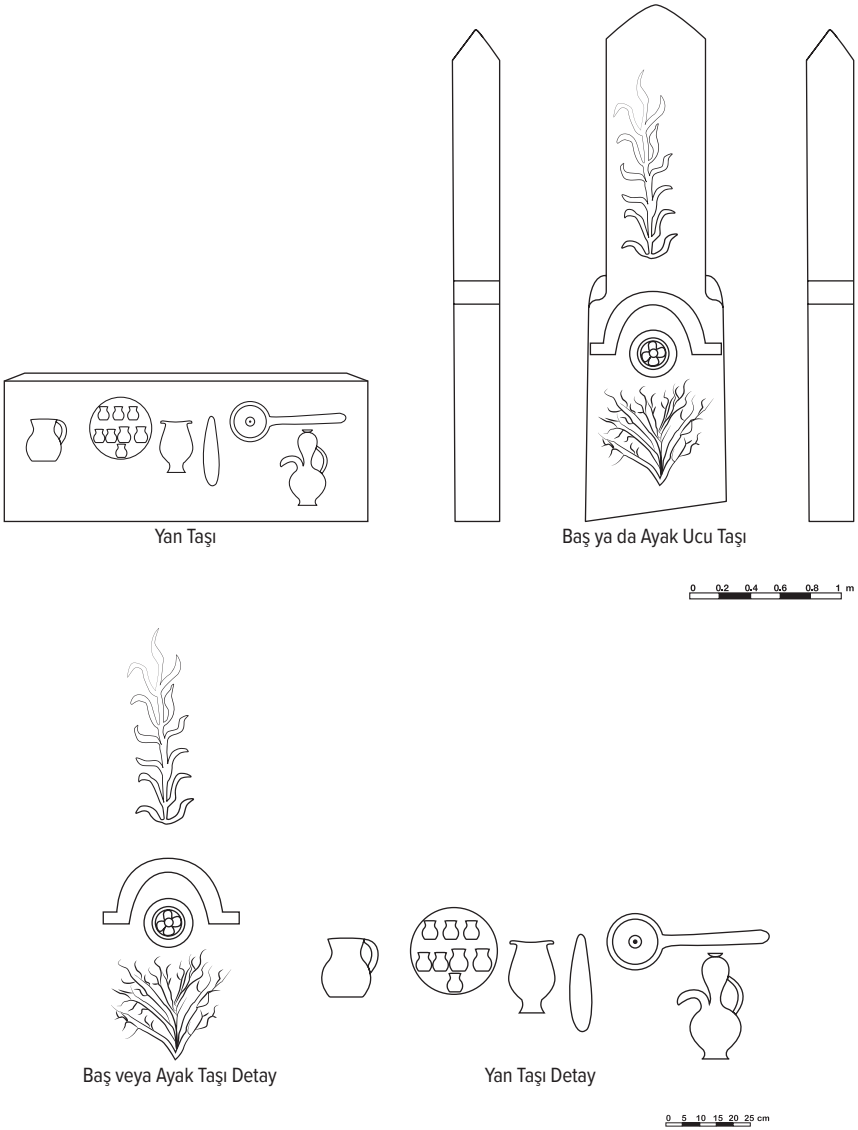
Yan Taşı
Baş ya da Ayak Ucu Taşı
0 0.2 0.4 0.6 0.8 1 m
Baş veya Ayak Taşı Detay
Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 11

Katalog No	12
Çizim No	12
Fotoğraf No	52
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	1245 (M.1829)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak Kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve kuzey yan taşı mevcutken, güney yan taşı günümüze ulaşamamıştır.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının ortasında H.1245 (M.1829) tarihi kazınmıştır. Baş şahidesinin üzerinde herhangi bir bezeme işlenmemiştir.

Ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçüktür. Ayak şahidesi üzerinde alçak kabartma tekniği ile kapaklı ve ayaklı bir ibrik işlenmiştir (Fot.52).

Fot. 052 / Ayak Ucu Taşı

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile bir kılıç işlenmiştir. Mezar taşı üzerinde kılıçtan başka hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üzerinde yer alan kılıç bezemesinden dolayı bu mezar taşının bir erkeğe ait olduğu sanılmaktadır.

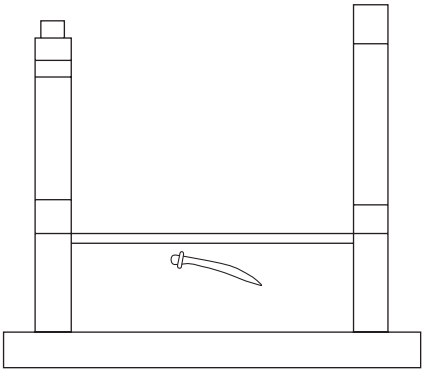

Güneyden Görünüm

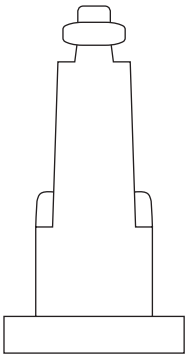

Batıdan Görünüm

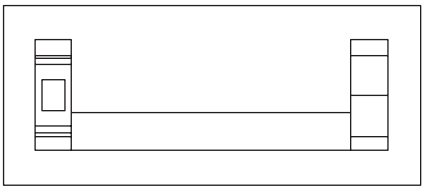

Plan

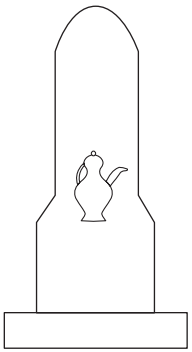

Doğudan Görünüm

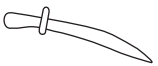

Güney Yan Taşı Detay

Ayak Taşı Detay

Çizim 12

Katalog No	13
Çizim No	13
Fotoğraf No	53-57
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1239 (M.1823)*
Mezar Biçimi	Baş şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Boyama, alçak kabartma ve tarama

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş ve iki yan taşı mevcutken ayak ucu taşı bulunmamaktadır.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üst kısmında çok net okunmamakla birlikte H.1239 (M.1823) tarihi yer alır. Baş şahidesinin alt bölümünde düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile beş kollu bir çarkıfelek yapılmıştır (Fot.53).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş üç silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemelerin üzerleri kırmızı kök boyama ile boyanmıştır. Mezar taşının üzerinde Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, iki tabanca, bir tüfek ve bir kılıç bezemesi vardır (Fot.54).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş üç silme ile hareketlendirilmiştir. Kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma ve tarama ile oluşturulan figürlerin üzerleri kırmızı renk kök boyama ile boyanmıştır (Fot.55). Bir kahve dibeği ve tokmağı, biri büyük biri küçük ağızları kapaklı iki ibrik (Fot.56), boş yuvarlak bir tepsi, terekte (rafta) altı fincan ve dikdörtgen formunda bir ekmek tahtası bezemeleri işlenmiştir (Fot.57).

Bu mezarın üzerine işlenmiş bezemelerin kırmızı kök boya ile boyanması ile kataloğa aldığımız mezar taşları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bezemeler tarama tekniği kullanılarak işlenmesi açısından da dikkat çekicidir.

Fot. 053 / Baş Ucu Taşı

Fot. 054 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 055 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

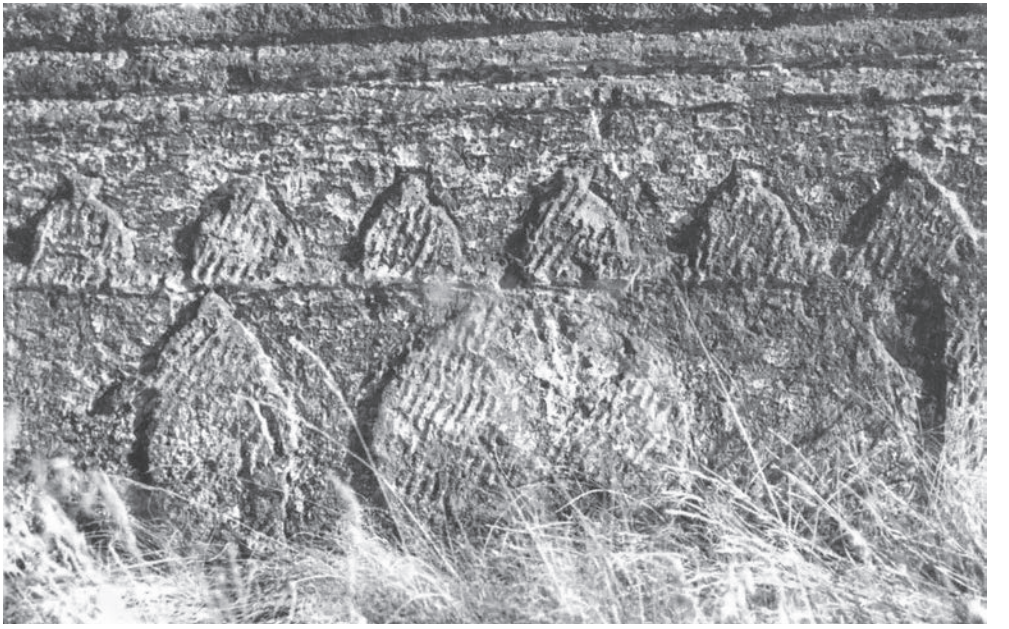

Fot. 056 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 057 / Güney Yan Taşı

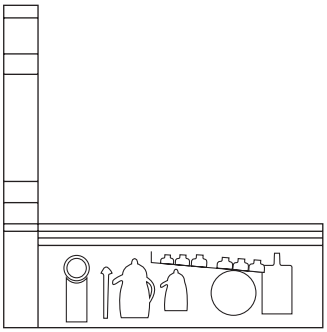

Güneyden Görünüm

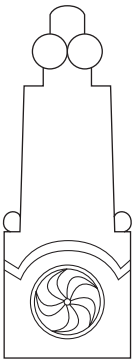

Batıdan Görünüm

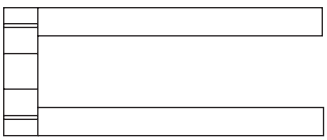

Plan

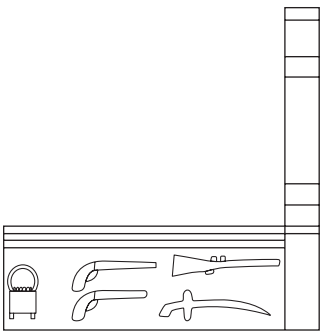

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

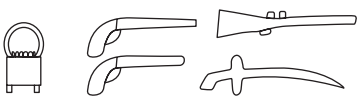

Güney Yan Taşı Detay

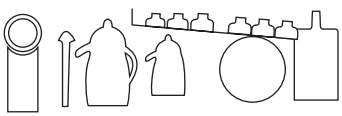

Kuzey Yan Taşı Detay

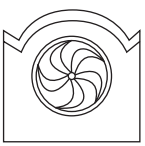

Baş Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 13

Katalog No	14
Çizim No	14
Fotoğraf No	58-65
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Mustafa ..... Maşallah 1237 (M.1821)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve boyama

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının yüzeyi çökertilerek kareye yakın dikdörtgen bir çerçeve içerisinde alçak kabartma tekniği ile dört satırlık kitabe işlenmiştir. Bu kitabenin sadece birkaç kelime ve tarih okunabilirken, kitabenin geri kalan kısmı, taşın yüzeyi çok tahrip olduğu için okunamaz haldedir (Fot.58). Baş şahidesinin alt bölümünde düz yüzeyli ince bir silme ile yuvarlak kemer formu yapılmıştır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler yer alır. Ortada stilize edilmiş bir servi (ağaç) üzerinde içi içe iki yuvarlak ve bu yuvarlağın içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi işlenmiştir. Bu motifin iki yanında stilize edilmiş insan figürleri işlenmiştir. Özellikle bu figürlerin yuvarlak kafaları içine gözler, burun ve ağız çok gerçekçi bir biçimde yapılmıştır (Fot.59-60).

Ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçüktür. Ayak şahidesi ortasında alçak kabartma tekniği ile ayaklı ve kapaklı bir ibrik işlenmiştir. İbriğin üstünde kırmızı kök boyama ile bir takım işaretler boyanmışsa da bunlar çok net olarak anlaşılamamaktadır. Ayak ucu taşının alt kısmında düz yüzyli ince bir silme ile yuvarlak kemer formu yapılmıştır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler vardır. Ortada stilize edilmiş bir servi (ağaç) üzerinde küçük içi üçgenlerden oluşmuş, geometrik süslemeli bir madalyon bezemesi işlenmiştir. Bu motifin iki yanında üst kısımları motife doğru kıvrılmış birer servi ağacı yer alır (Fot.61).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemelerin üzeri kırmızı kök boya ile boyanmıştır (Fot.62). Güney yan taşı üzerinde bir tüfek, bir kılıç, bir tabanca, rafta (terekte) dört fincan (bardak), kapaklı ve ayaklı bir ibrik, kapaklı bir kahve cezvesi, bir kahve dibeği ve tokmağı ile bir kahve kavurma tavası vardır (Fot.63).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerinde kırmızı kök boyama tekniği ile bir takım işaretler yapılmıştır (Fot.64). Taşın yüzeyi yıprandığı için işaretlerin ne olduğu tam olarak seçilememektedir (Fot.65).

Bu mezarın baş şahidesi üzerine işlenen stilize edilmiş iki insan figürü, Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşları arasındaki tek insan figürlü mezar taşı olmasından dolayı bu mezarı bu yönüyle ön plana çıkarmaktadır. Bu mezarın kataloğa alınan örnekler içerisindeki dikkat çekici olan bir diğer yanı da; kırmızı kök boya ile yapılmış bir takım işaretlere sahip olmasıdır. Bu işaretler çok net olarak seçilemese de, bunların bazı boylara ait damgalar olduğunu düşündürmektedir.

Fot. 058 / Kitabe

Fot. 059 / Baş Ucu Taşı

Fot. 060 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 061 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 062 / Güney Yan Taşı

Fot. 063 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 064 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

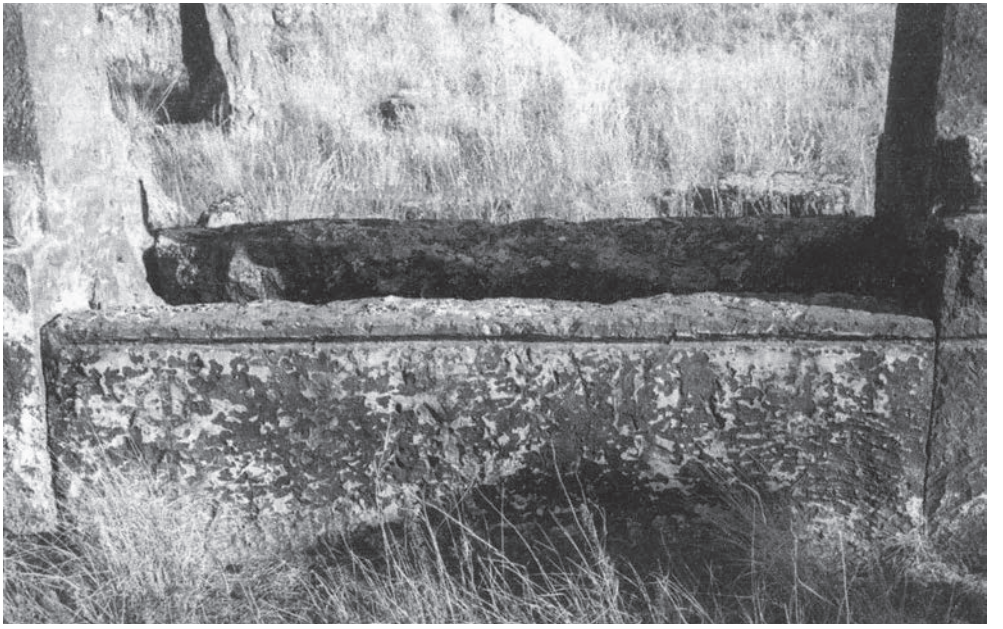

Fot. 065 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

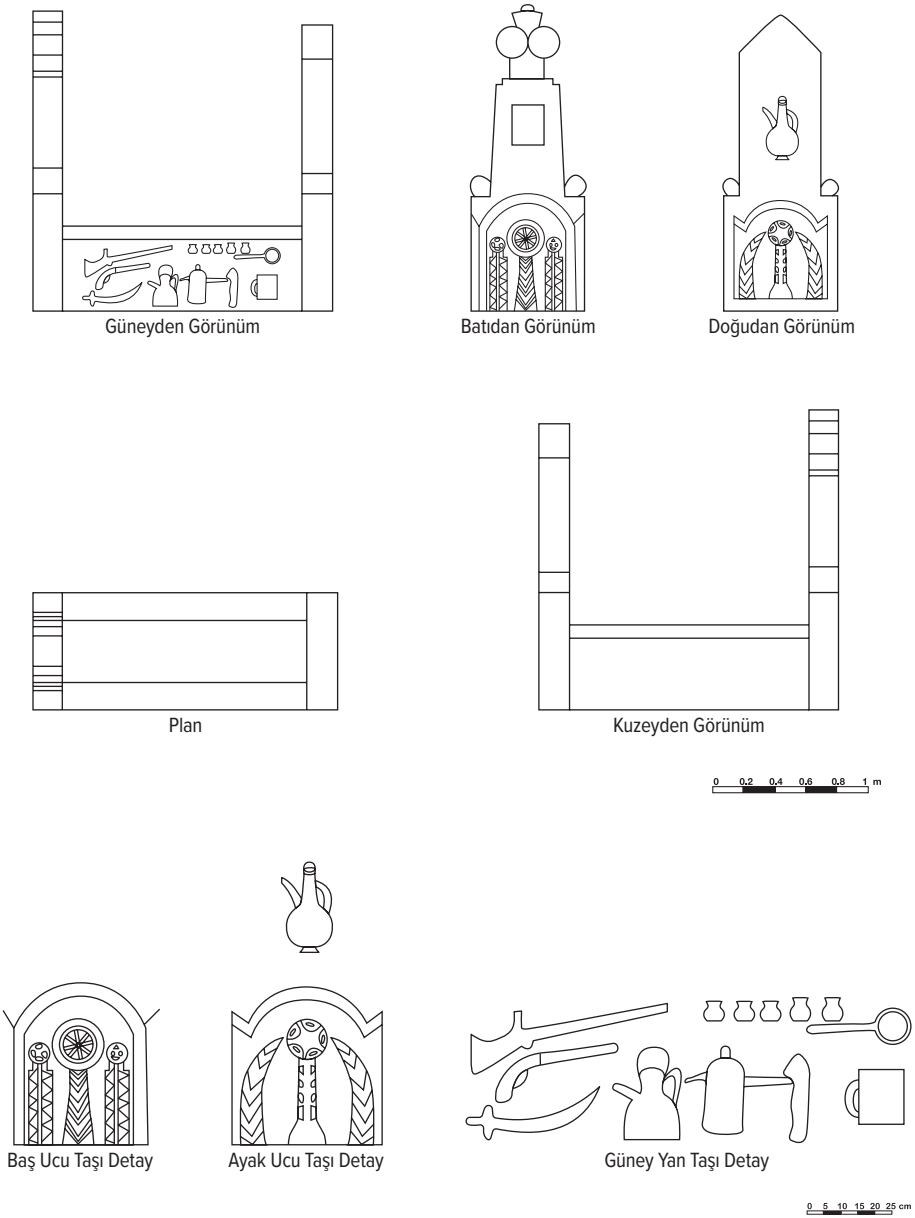
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0.2 0.4 0.6 0.8 1 m
Baş Ucu Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
Güney Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 14

Katalog No	15
Çizim No	15
Fotoğraf No	66-71
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 18.yy. sonu veya 19.yy. başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile üç kollu bir çarkıfelek işlenmiştir (Fot.66).

Ayak şahidesi baş şahidesine oranla daha küçüktür. Ayak şahidesi üzerindeki tek bezeme alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, ayaklı ve kapaklı bir ibrik bezemesidir (Fot.67).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli üç silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, iki tabanca, bir tüfek ve bir kılıç işlenmiş (Fot.68-69).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli üç silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile bir kahve dibeği ve tokmağı, biri büyük biri küçük kapaklı iki ibrik ve bir masa üzerinde yedi adet fincan gibi bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.70-71).

Bu mezarın üzerine işlenmiş bezemeler, mezarda yatan şahıs hakkında bize bazı bilgiler vermektedir. Mezarın kuzey yan taşı üzerine işlenmiş olan kahve takımları bize burada yatan şahsın misafir perver olduğunu göstermektedir. Ancak bu mezarda yatan kişinin erkek mi, yoksa kadın mı olduğu bilinmemektedir.

Fot. 066 / Baş Ucu Taşı

Fot. 067 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 068 / Güney Yan Taşı

Fot. 069 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 070 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 071 / Kuzey Yan Taşı

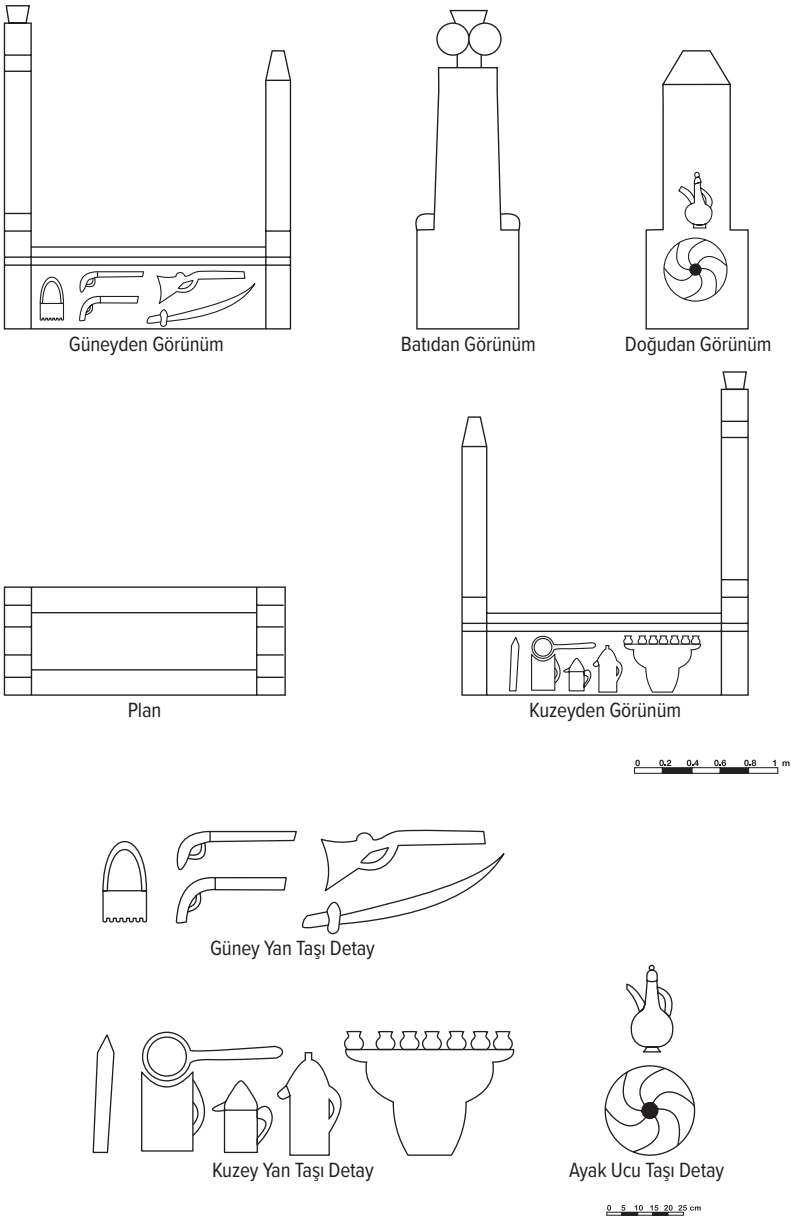
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Kuzey Yan Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 15

Katalog No	16
Çizim No	16
Fotoğraf No	72-77
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok. 18.yy. sonu veya 19.yy. başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Sarığın kuzey tarafı kırılmıştır. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında ve üstünde alçak kabartma ve kazıma tekniği ile bazı bezemeler yapılmıştır. Kemerin altında iç içe iki dairenin oluşturduğu ve içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi bulunan büyük bir madalyon ve bu madalyonun altına karşılıklı üçgenlerden oluşmuş uzun dikdörtgen bir şekil işlenmiştir. Madalyonun iki yanında stilize edilmiş ağaçların üzerinde güneş kursları yer alır. Kemerin üstünde, iki yan köşede kazıma tekniği ile birer üçgen şekli işlenmiştir. Bu üçgenlerin ortasında küçük üçgenlerden oluşan yatay uzun bir şekil vardır. Bu şeklin üzerinde, yedi dişli bir tarak olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.72).

Ayak ucu taşının ortasına kazıma tekniği ile kapaklı ve ayaklı bir ibrik işlenmiştir. Baş ucu taşının alt kısmı üzerine işlenmiş bezemelerle, ayak ucu taşı alt kısmındaki bezemeler neredeyse birbirinin aynısıdır. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında iç içe iki dairenin oluşturduğu ve içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi bulunan büyük bir madalyon yer alır. Madalyonun altında uzun dikdörtgen bir şekil işlenmiştir. Madalyonun iki yanında stilize edilmiş ağaçların üzerinde, içi geometrik süslemeli küçük daireler yapılmıştır (Fot.73).

Mezarın güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, iki tabanca, bir tüfek, bir kılıç ve kılıca bağlı olarak yapılmış kemer üzerine takılmış, bir barutluk, matara veya tütün kesesi olabileceğini düşündüğümüz dikdörtgen bir nesne işlenmişdir (Fot.74-75).

Mezarın kuzey yan taşı üzerinde kazıma ve alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler yer alır (Fot.76). Bir bardak, üçgen biçimli masa olduğunu düşündüğümüz bir nesne üzerinde üç adet fincan, ağzı kapaklı bir kahve cezvesi, bir kahve kavurma tavası, kapaklı ve ayaklı bir ibrik, bir kahve dibeği ve tokmağı bezemeleri işlenmiştir (Fot.77)

Fot. 072 / Baş Ucu Taşı

Fot. 073 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 074 / Güney Yan Taşı

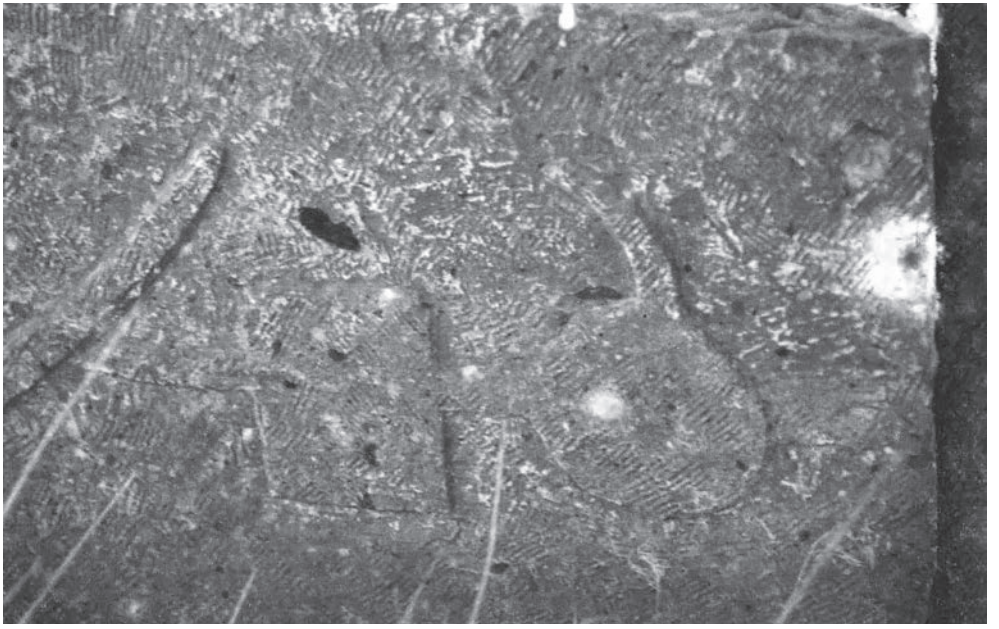

Fot. 075 / Güney Yan Taşı Ayrıntısı

Fot. 076 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 077 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

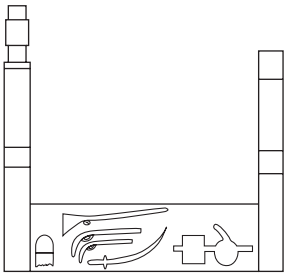
Güneyden Görünüm

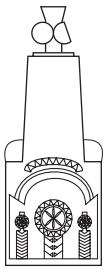
Batıdan Görünüm

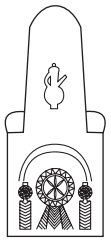
Doğudan Görünüm

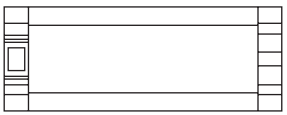
Plan

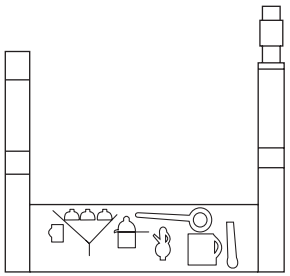
Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

Ayak Ucu Taşı Detay

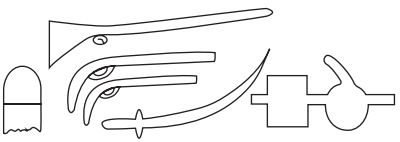
Güney Yan Taşı Detay

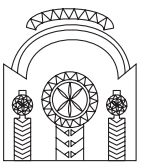
Baş Ucu Taşı Detay

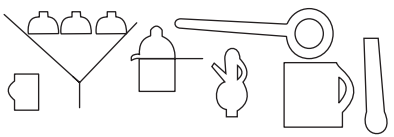
Kuzey Yan Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 16

.

Katalog No	17
Çizim No	17
Fotoğraf No	78-79
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 18.yy. sonu veya 19.yy. başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerine hiçbir bezeme işlenmemiştir.

Ayak şahidesi baş şahidesine oranla daha küçüktür. Ayak şahidesi üzerine de hiçbir bezeme yapılmamıştır.

Mezarın güney yan taşı üzerinde alçak kabartma ve kazıma tekniği ile bir kahve dibeği ve tokmağı, bir kahve kavurma tavası, tanımlayamadığımız yuvarlak bir nesne, kapaklı bir kahve cezvesi ve terekte (rafta) üç adet fincan işlenmiştir (Fot.78).

Mezarın kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, iki tabanca, bir tüfek ve bir kılıç işlenmiştir (Fot.79).

Bu mezarın üzerine işlenmiş bezemeler, mezarda yatan şahıs hakkında bazı bilgiler vermektedir. Mezarın güney yan taşı üzerine işlenmiş olan kahve takımları, burada yatan şahsın misafir perver olduğunu, Kuzey yan taşı üzerine işlenmiş silahlar ise burada yatan kişinin yiğit bir erkek olduğunu göstermektedir.

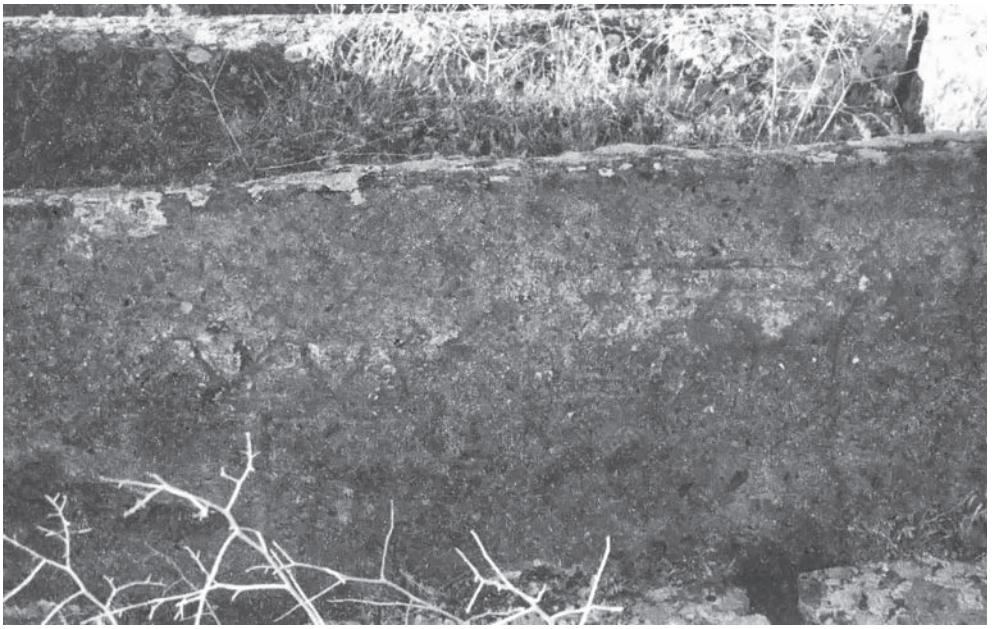

Fot. 078 / Güney Yan Taşı

Fot. 079 / Kuzey Yan Taşı

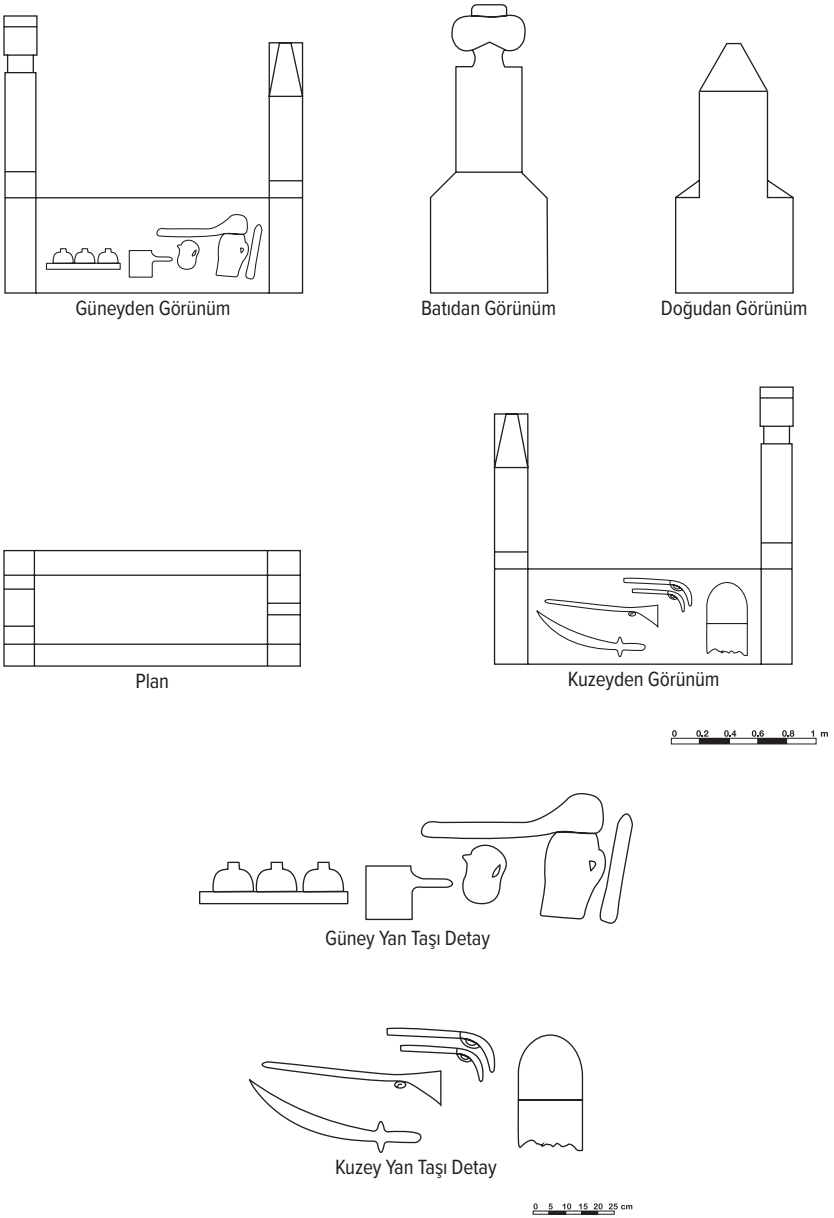
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Kuzey Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 17

Katalog No	18
Çizim No	18
Fotoğraf No	80-83
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	1237 (M.1821)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının ortasında tarih kabartma olarak yazılmıştır. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Kemerin altında alçak kabartma tekniği ile içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi bulunan büyük bir madalyon işlenmiştir. Madalyonun altında karşılıklı üçgenlerden oluşmuş, uzun dikdörtgen bir şekil yer alır. Madalyonun iki yanında stilize edilmiş ağaçların üzerinde, içi geometrik süslemeli küçük daireler içerisine güneş kursları yapılmıştır (Fot.80).

Ayak şahidesinin sadece alt kısmı mevcuttur. Baş ucu taşının alt kısmı üzerine işlenmiş bezemelerle, ayak ucu taşı alt kısmındaki bezemeler neredeyse birbirinin aynısıdır. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında iç içe iki dairenin oluşturduğu ve içerisinde üçgenlerden oluşmuş, geometrik şekiller bulunan büyük bir madalyon vardır. Madalyonun altında karşılıklı üçgenlerden oluşmuş, uzun dikdörtgen bir şekil işlenmiştir. Madalyonun iki yanında stilize edilmiş ağaçların üzerinde, içi geometrik süslemeli küçük daireler içerisinde güneş kursları yapılmıştır (Fot.81).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine kazıma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, bir tüfek, bir kılıç, bir kahve dibeği ve tokmağı, yuvarlak bir tepsi ve bu tepsi içerisinde iki adet kahve fincanı işlenmiştir (Fot.82).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Mezarın kuzey yan taşı üzerinde kazıma tekniği ile beş dişli bir yaba ve uzun bir mızrak tutan insan eli işlenmiştir. (Fot.83).

Bu mezarın kuzey yan taşı üzerine mızrak tutun insan eli bezemesinin işlenmesi dikkat çekicidir. Araştırdığımız bölgede kataloğa alınan ve alınmayan mezar taşları içerisinde mızrak tutan insan eli işlemeli mezar taşı çok azdır. Ayrıca yaba bezemesinin de bu mezarda görülmesi burada yatan kişinin tarımla uğraştığını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Fot. 080 / Baş Ucu Taşı

Fot. 081 / Baş Ucu Taşı Alt Kısmı

Fot. 082 / Güney Yan Taşı

Fot. 083 / Kuzey Yan Taşı

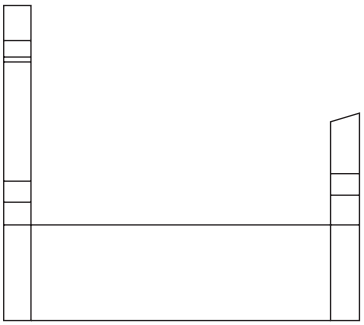

Güneyden Görünüm

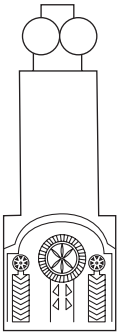

Batıdan Görünüm

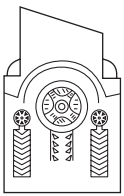

Doğudan Görünüm

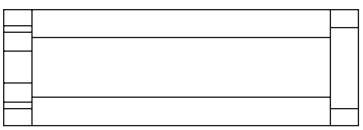

Plan

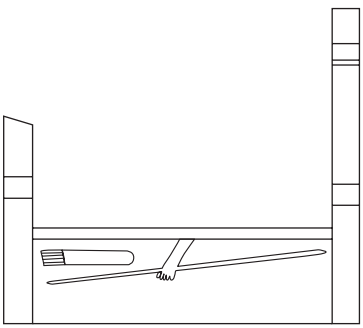

Kuzeyden Görünüm

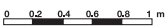

Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

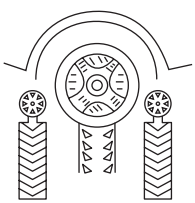

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 18

Katalog No	19
Çizim No	Ölçüleri alınamadığı için çizimleri yapılamamıştır.
Fotoğraf No	84-88
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 18.yy. sonu veya 19.yy. başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve güney cephesindeki yan taşı mevcutken kuzey yan taşı yok olmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı, serpuşsuz bir şekilde son bulur. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında kazıma tekniği ile altı kollu yıldız (Mührü Süleyman) işlenmiştir. Yıldızın ortasında altı yapraklı bir çiçek yer alır. Yıldızın iki yanına alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, uçları yıldıza doğru kıvrılmış, servi ağaçları bulunmaktadır (Fot.84).

Ayak şahidesi ile baş şahidesi yaklaşık aynı büyüklüktedir. Ayak şahidesi üzerine alçak kabartma tekniği ile ayaklı ve kapaklı bir ibrik bezemesi yapılmıştır.(Fot.87).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile dikdörtgen çerçeve içine alınmış bir kirkit, büyük bir kazan, bir oklava, bir ekmek tahtası ve ekmek pişirme sacı olabileceğini düşündüğümüz saplı yuvarlak bir nesne işlenmiştir (Fot.86,88). Baş ucu taşının güney cepheye bakan yüzünde, alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı veya heybe olabileceğini düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.88).

Bu mezarın baş şahidesi üzerine Mührü Süleyman motifinin işlenmesi dikkat çekicidir. Bu motif genellikle sihir amaçlı yapıldığı gibi ölünün ruhunu koruması düşünüldüğü içerisinde yapılmış olabilir. Mezarın şahidesinin serpuşsuz bir şekilde sonlanması ve güney yan taşı üzerine kirkit, oklava, ekmek tahtası gibi özellikle kadınların kullandığı gündelik ev eşyalarının işlenmesi bu mezarda yatan kişinin bayan olduğunu göstermektedir.

Fot. 084 / Baş Ucu Taşı

Fot. 085 / Güney Yan Taşı

Fot. 086 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 087 / Güney Yan Taşı

Fot. 088 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

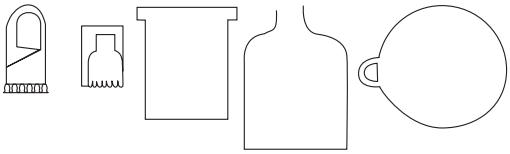

Güney Yan Taşı Detay

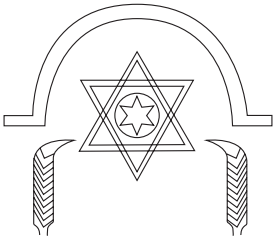

Baş Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Katalog No	20
Çizim No	Ölçüleri alınamadığı için çizimleri yapılamamıştır.
Fotoğraf No	89-96
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Girveli köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1215 (M 1800).*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli 11çatma lahit mezar (Aile mezarı)
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma, kazıma ve boyama

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, ikisi küçük boyutlu çocuk mezarı olmak üzere, on bir çatma lahit mezardan oluşan bir aile mezarıdır (Fot.89,90).

İki küçük çocuk mezarı, dokuz çatma lahit mezardan ayrı olarak bir kaide üzerinde yükselmektedir. Çocuk mezarları üzerinde hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Dokuz çatma lahit mezar tek kaide üzerinde yükselmektedir. Üç adet baş ucu taşının üst kısmı, serpuşsuz bir şekilde son bulurken, dört adet baş ucu taşının üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. İki mezarın baş şahideleri mevcut değildir. Serpuşsuz baş taşları kadın mezarlarına aitken, kavuk şeklinde serpuşlu baş taşları erkek mezarlarına aittir.

Kadın mezarlarının baş taşları üzerindeki bezemelerle, erkek mezarlarının baş taşları üzerindeki bezemeler farklıdır. Kadın mezarlarının baş şahidelerinin alt kısımlarında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında kazıma tekniği ile işlenmiş büyük bir madalyon içerisinde altı yapraklı bir çiçek yer alır. Erkek mezarlarının baş şahidelerinin de alt kısımlarında derin bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında kazıma tekniği ile altı kollu yıldız (Mührü Süleyman) işlenmiş ve bu bezeme kırmızı kök boyama ile boyanmıştır. Yıldızın ortasında daire içine alınmış altı yapraklı bir çiçek işlenirken, iki yanına alçak kabartma tekniği ile uçları yıldıza doğru kıvrılmış, servi ağaçları işlenmiştir. Bu ağaçlar kırmızı kök boya ile boyanmıştır (Fot.91).

İki çocuk mezarının da ayak taşlarının üst kısımları kırılmıştır. Dokuz çatma lahit mezarın altı adetinin ayak ucu taşı mevcutken, üç adetinin ayak ucu taşı yok olmuştur. Kadın mezarlarının baş şahidesi ile ayak şahidesi yaklaşık aynı büyüklüktedir. Erkek mezarlarının ayak şahideleri baş şahidelerine oranla daha küçüktür. Ayak şahidelerinin alt kısımlarında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur.

Altı ayak ucu taşında da kemerin üstünde yüksek kabartma tekniği ile kapaklı bir ibrik işlenmiştir (Fot.92).

Dokuz çatma lahit mezar yan yana yapıldığı için mezarların kuzey ve güney yan taşları görünememektedir. Sadece ilk mezarın güney taşı ile son mezarın kuzey cephesindeki yan taşı görünmektedir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile heybe olabileceğini düşündüğümüz bir nesne, bir halı tezgahı, bir kirkit, büyük bir kazan, bir oklava, bir ekmek tahtası ve ekmek pişirme sacı olabileceğini düşündüğümüz saplı yuvarlak bir nesne işlenmiştir (Fot.93,94). Bu bezemelerin üzerleri kırmızı kök boya ile boyanmıştır.

Kuzey yan taşı üzerine kazıma tekniğiyle dikdörtgen bir ekmek tahtası, yuvarlak ekmek pişirme sacı, kirkit ve bir kepçe bezemesi yer alır (Fot.95,96).

Bu aile mezarı Zamantı bölgesindeki tek aile mezarı olduğu için kataloğa alınmıştır. On bir çatma lahitten oluşan bu aile mezarı içerisinde iki çocuk mezarının da bulunması dikkat çekicidir.

Fot. 089 / Aile Mezarları Doğu Görünümü

Fot. 090 / Aile Mezarları Batı Görünümü

Fot. 091 / Baş Ucu Taşlar

Fot. 092 / Baş Ucu Taşları

Fot. 093 / Aile Mezarları Güney Görünüm

Fot. 094 / Güney Yan Taşı

Fot. 095 / Aile Mezarları Kuzey Görünüm

Fot. 096 / Kuzey Yan Taşı

Ayak Ucu Taşı Detay

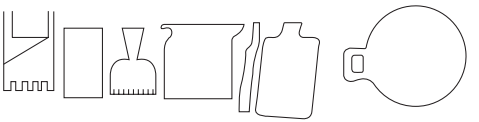

Güney Yan Taşı Detay

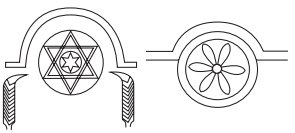

Baş Ucu Taşları Detay

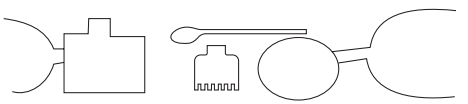

Kuzey Yan Taşı Detay

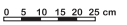

Katalog No	21
Çizim No	19
Fotoğraf No	97-104
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Samağır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1253 (M. 1837)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Kaideleri üç blok taştan oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde on iki satırlık kitabe yer alır. Taş tahrip olduğundan dolayı kitabenin tamamı okunamamış olup, sadece son satırdaki tarih okunabilmiştir. Baş şahidesinin alt kısmında iki silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile bazı bezemeler işlenmiştir. Kemerin altında içi üçgenlerden oluşmuş, geometrik geçmeli büyük bir madalyon işlenmiştir. Geometrik geçmelerin içerisinde altı kollu yıldız seçilmektedir. Madalyonun altında uzun dikdörtgen, karşılıklı üçgenlerden oluşmuş, bir şekil işlenmiştir. Madalyonun iki yanında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, stilize edilmiş ağaçların üzerinde, iki kuş yer alır (Fot.97).

Ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının ortasına alçak kabartma tekniği ile kapaklı ve ayaklı bir ibrik işlenmiştir. Ayak şahidesinin alt kısmında iki kaval silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında kazıma tekniği ile işlenmiş, içi üçgenlerden oluşmuş, geometrik geçmeli bir madalyon vardır. Madalyonun altında uzun dikdörtgen bir şekil işlenmiştir. Madalyonun iki yanında kuş başlarını andıran şekiller yer alır (Fot.98).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı tek kaval silme ile sınırlandırılmıştır (Fot.99). Güney yan taşının üzerine alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.100).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı tek bir kaval silme ile sınırlandırılmıştır (Fot.101). Kuzey yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile bir kahve dibeği ve tokmağı, kapaklı bir cezve, kapaklı bir ibrik (Fot.102,103), yuvarlak bir tepsi ve bu tepsi

içerisinde beş kahve fincanı, bir kahve tavası, bir kılıç (Fot.102,104) ve iki adet çakmaklı tabanca işlenmiştir.

Bu mezar özellikle çift kaide üzerinde yükselmesi ve baş, ayak ucu taşı üzerine kuş motifleri işlenmesi açısından dikkat çekicidir.

Fot. 097 / Baş Ucu Taşı

Fot. 098 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 099 / Güney Yan Taşı

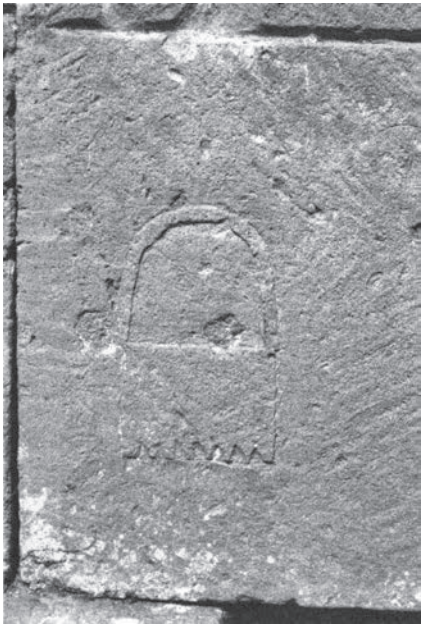

Fot. 100 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 101 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 102 / Kuzey Yan Taşı

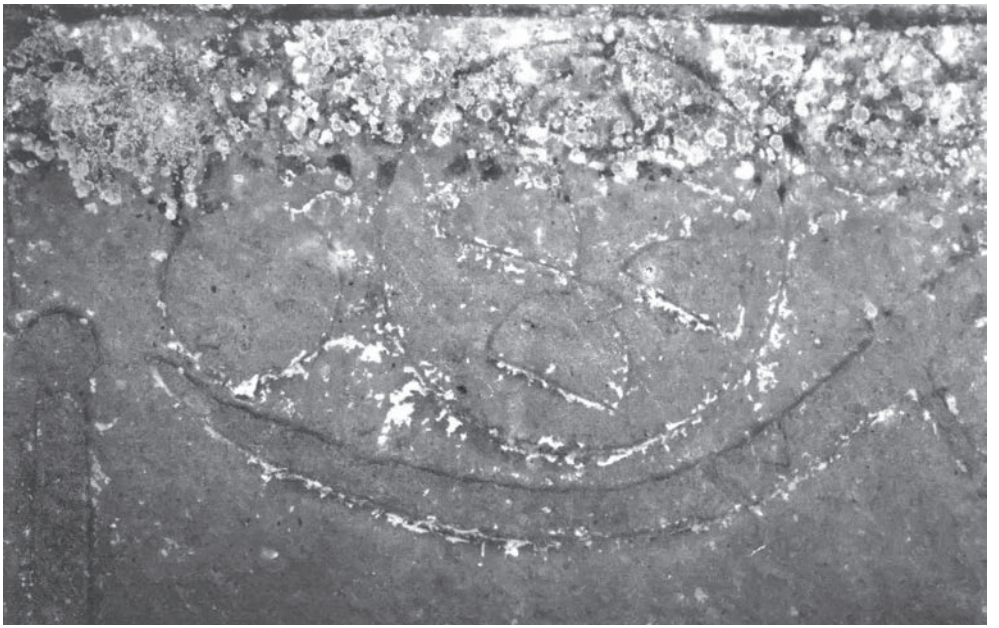

Fot. 103 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 104 / Kuzey Yan Taşı

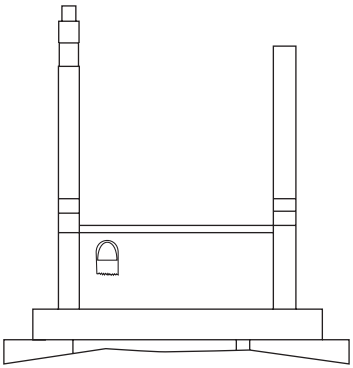

Güneyden Görünüm

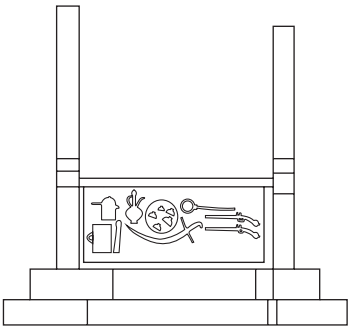

Doğudan Görünüm

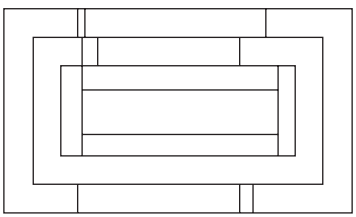

Plan

Güney Yan Taşı Detay

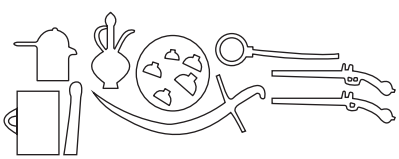

Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

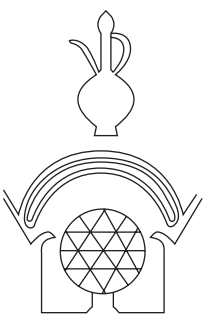

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 19

Katalog No	22
Çizim No	20
Fotoğraf No	105-109
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Samağır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı veya 19.yy. sonu
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve tarama

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, bir kısmı toprağa gömülmüş çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş şahidesinin alt kısmında tek bir kaval silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile üç kollu bir çarkı felek bezemesi işlenmiştir (Fot.105).

Ayak ucu taşının sadece alt kısmı günümüze ulaşmış üst kısmı tahrip olmuştur. Sağlam olan alt bölümde ise taşın yüzeyi çok yıprandığı için üzerinde bezeme olup olmadığı tespit edilmiştir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı iki kaval silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının yaklaşık dörte biri toprağa gömülü vaziyettedir. Güney yan taşı üzerine alçak kabartma ve tarama tekniği ile işlenmiş bezemeler bulunmaktadır (Fot.106). Bu bezemeler dikdörtgen bir çerçeve içersine, Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, iki adet çakmaklı tabanca (Fot.107), sopa veya mızrak tutan bir insan eli ve dört adet koyun bezemesi işlenmiştir (Fot.108).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı iki silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşının üzerine alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bazı bezemeler varsa da taş çok yıprandığı için bazı bezemeler seçilmektedir. Sadece kahve kavurma tavası olabileceğini düşündüğümüz bir nesne ile masa üzerinde yedi adet fincan bezemeleri tespit edilmiştir (Fot.109).

Bu mezar araştırdığımız bölgede kataloğa alınan ve alınmayan mezarlar arasında üzerindeki dört koyun figürünün işlemesi ile çok dikkat çekicidir. Koyunların mezar taşına işlenmiş olması burada yatan şahsın çoban olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca koyunların yanına işlenmiş sopa tutan insan eli de mezarda yatan kişiyi temsil

etmelidir. Katalogda incelenen mezar taşları üzerine işlenmiş hayvan figürlü bezemeli mezar taşı örnekleri çokzazdır. Koyunlar ise sadece bu mezarda işlenmiştir.

Fot. 105 / Baş Ucu Taşı

Fot. 106 / Güney Yan Taşı

Fot. 107 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 108 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 109 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

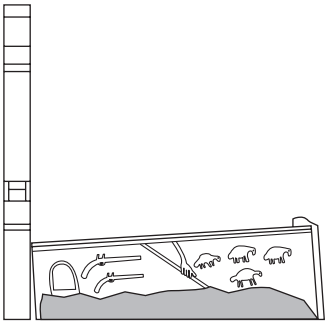

Güneyden Görünüm

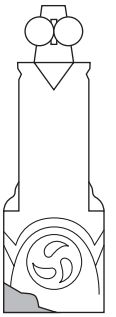

Batıdan Görünüm

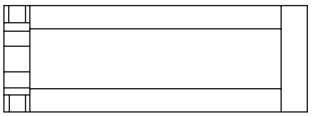

Plan

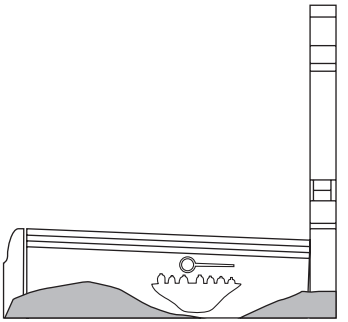

Kuzeyden Görünüm

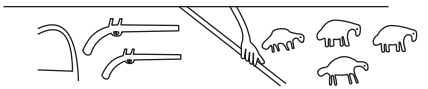

Güney Yan Taşı Detay

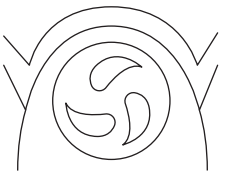

Baş Ucu Taşı Detay

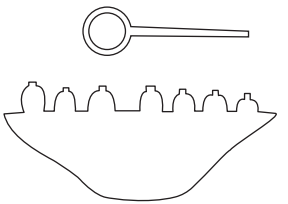

Kuzey Yan Taşı Detay

Çizim 20

Katalog No	23
Çizim No	21
Fotoğraf No	110-.115
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Samağır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Kaideleri üç blok taştan oluşmaktadır. Güney cephede mezarın ilk kaidemesi tamamen toprağa gömülmüştür.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile içi baklava dilimli büyük bir madalyon işlenmiştir. Bu madalyonun iki yanında alçak kabartma tekniği ile servi ağaçları işlenmiştir. Ancak taş çok yıprandığı için bu bezemeler çok net seçilememektedir (Fot.110).

Ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının ortasına alçak kabartma tekniği ile kapaklı ve ayaklı bir ibrik işlenmiştir. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, içi güneş kurslu bir madalyon işlenmiştir (Fot.111).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı, iki adet çakmaklı tabanca, kını içerisinde bir kılıç, üçgen bir şekil üzerine tünemiş bir kuş, beş dişli bir yaba olabileceğini düşündüğümüz bir nesne ve bir balta işlenmiştir (Fot. 112,113,114).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı iki silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşının üzerine kazıma tekniği ile boş yuvarlak bir tepsi, kahve kavurma tavası, tavanın sapı üzerinde beş adet fincan, kapaklı kahve cezvesi, ayaklı kapaklı bir ibrik ve bir kahve dibeği işlenmiştir. (Fot.115).

Bu mezar üzerindeki kuş bezemesi ile kataloğa alınan mezar taşları arasındaki hayvan figürlü mezar taşlarından birisidir.

Fot. 110 / Baş Ucu Taşı

Fot. 111 / Ayak Ucu Taşı

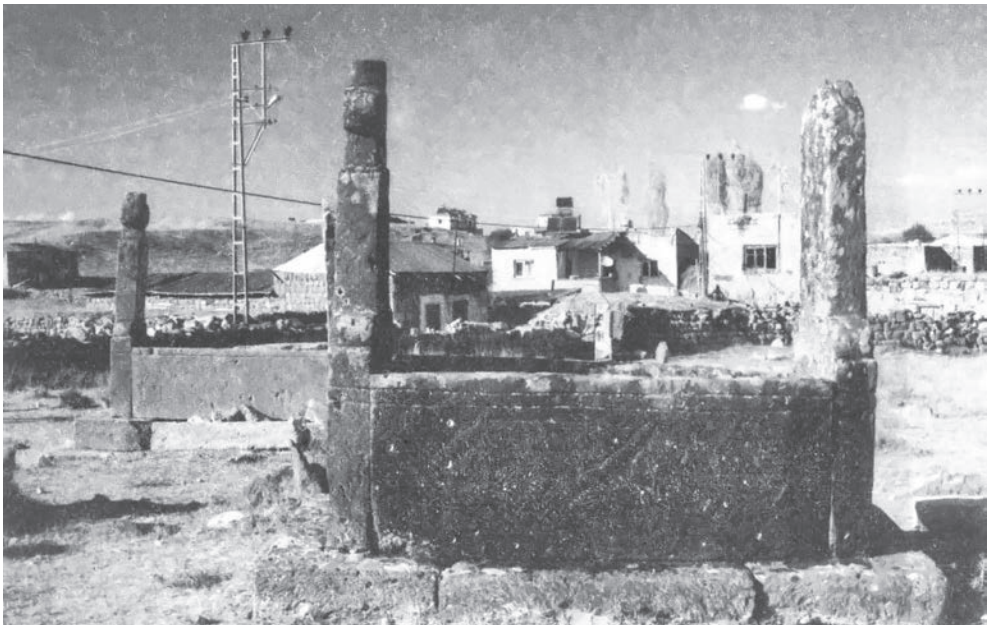

Fot. 112 / Güney Yan Taşı

Fot. 113 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 114 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

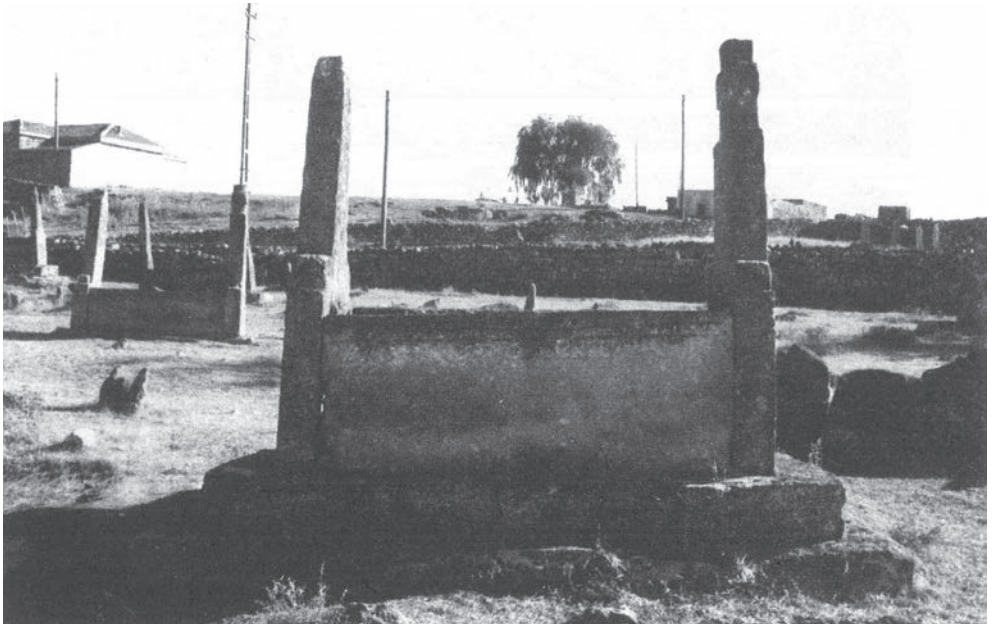

Fot. 115 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

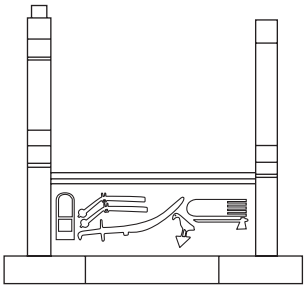
Güneyden Görünüm

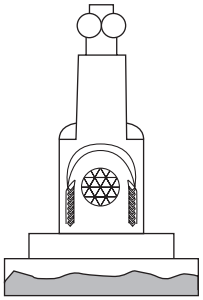
Batıdan Görünüm

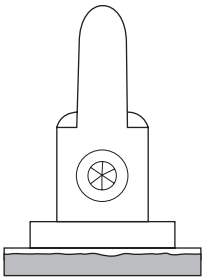
Doğudan Görünüm

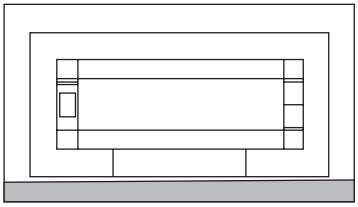
Plan

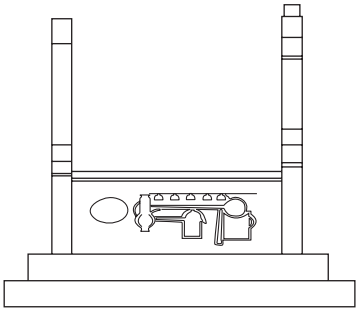
Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

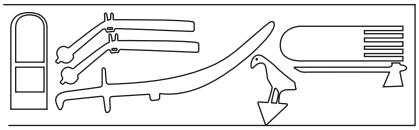
Güney Yan Taşı Detay

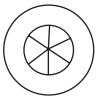
Ayak Ucu Taşı Detay

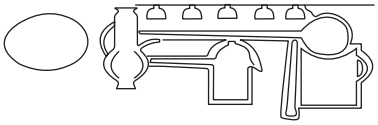
Kuzey Yan Taşı Detay

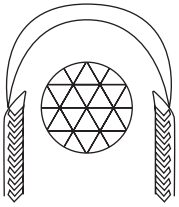
Baş Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 21

Katalog No	24
Çizim No	22
Fotoğraf No	116-121
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Samağır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.... *1246 (M 1830)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Kazıma ve alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Kaidenin büyük bir kısmı tamamen toprağa gömülmüştür.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarık şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde yedi satırlık kitabesi çok tahrip olduğundan okunamamıştır. Sadece son satırdaki H.1246 tarihi okunabilmiştir. Baş şahidesinin alt kısmında alçak kabartma tekniği ile iç içe iki daireden oluşan büyük bir madalyon işlenmiştir. İçteki madalyonun içine beş kollu çarkı felek bezemesi yapılmıştır (Fot.116).

Ayak ucu taşının üst kısmı kırılmıştır. Sağlam olan alt kısmında taşın yüzeyi çok yıprandığı için bezeme olup olmadığı seçilememektedir (Fot.117).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı iki kaval silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine kazıma tekniği ile bir tüfek ve bir mızrak bezemeleri işlenmiştir (Fot.118,119).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı iki kaval silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşının üzerine kazıma tekniği ile kapaklı bir ibrik, bir tüfek, bir kılıç ve bir sopa işlenmiştir (Fot.120,121).

Fot. 116 / Baş Ucu Taşı

Fot. 117 / Ayak Ucu Taşı

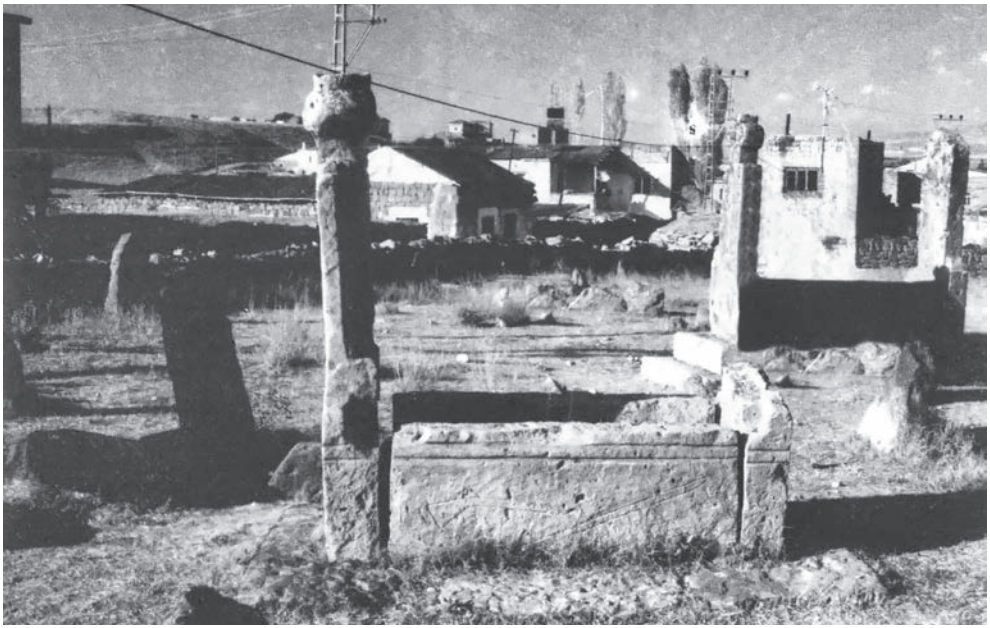

Fot. 118 / Güney Yan Taşı

Fot. 119 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 120 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 121 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

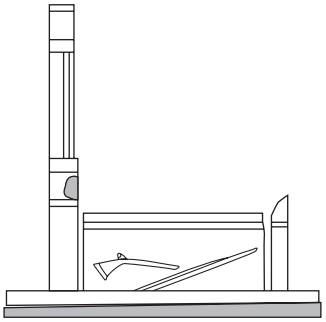
Güneyden Görünüm

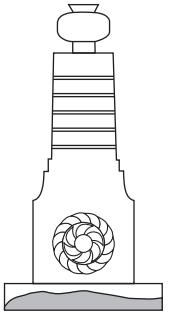
Batıdan Görünüm

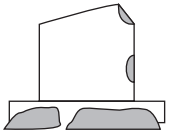
Doğudan Görünüm

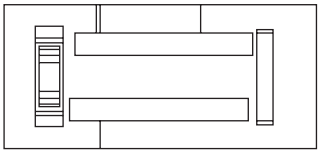
Plan

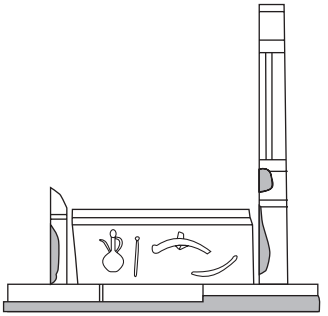
Kuzeyden Görünüm

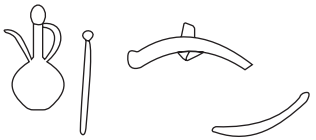
Güney Yan Taşı Detay

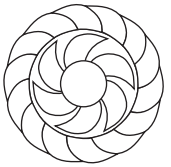
Baş Ucu Taşı Detay

Kuzey Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 22

Katalog No	25
Çizim No	23
Fotoğraf No	122-127
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Samağır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı veya 19.yy. sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın ilk kaidesinin büyük bir kısmı ile ikinci kaidesinin güney cepheye bakan kısmının tamamı toprağa gömülü vaziyettedir.

Baş şahidesinin üst kısmı, taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile büyük bir madalyon yapılmış olup, bu madalyonun içine üç kollu çarkı felek bezemesi işlenmiştir (Fot.122).

Ayak ucu taşının ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş ayaklı ve kapaklı bir ibrik yer alır. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile büyük bir madalyon işlenmiş olup, madalyonun içine üç kollu çarkı felek yapılmıştır (Fot.123).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı üç silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı, iki adet çakmaklı tabanca ve bir tüfek işlenmiştir (Fot.124,125) .

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli üç silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşının üzerine alçak kabartma tekniği ile bir kahve kavurma tavası, bir kahve dibeği ve tokmağı ve masa üzerinde altı adet fincan, geniş enli kısa boylu kapaksız bir ibrik işlenmiştir (Fot.126,127).

Fot. 122 / Baş Ucu Taşı

Fot. 123 / Ayak Ucu Taşı

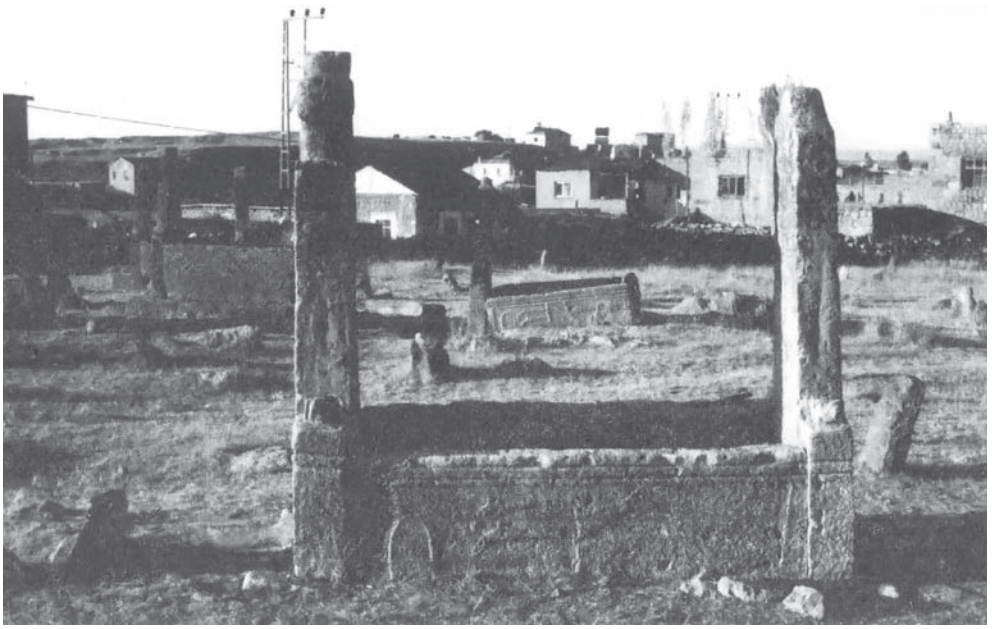

Fot. 124 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

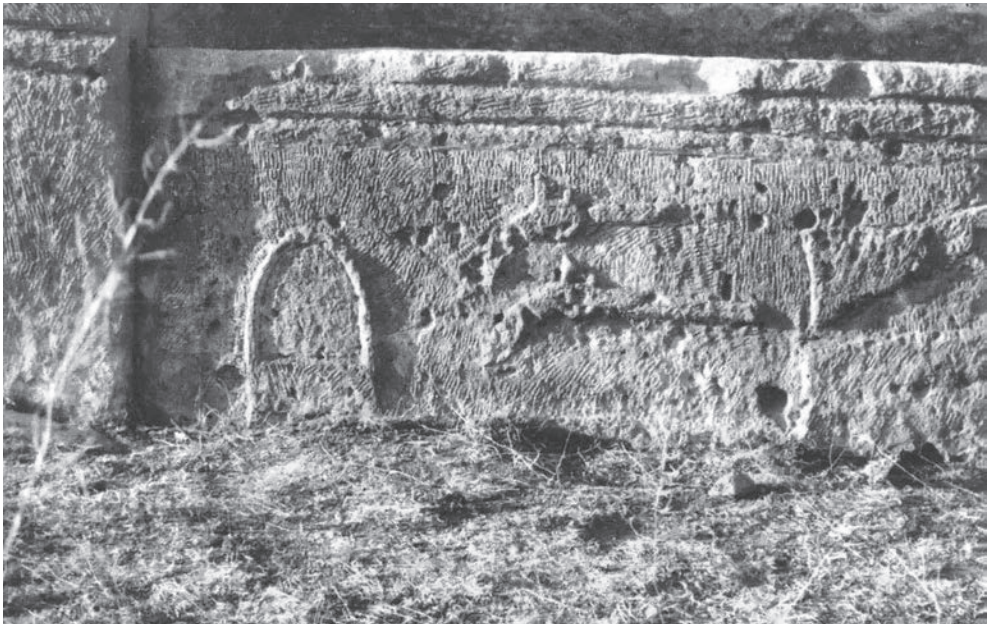

Fot. 125 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 126 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 127 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

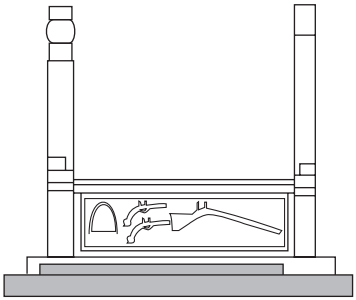
Güneyden Görünüm

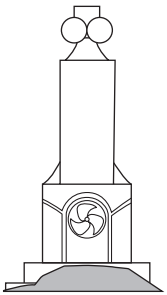
Batıdan Görünüm

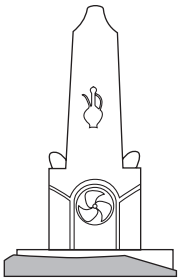
Doğudan Görünüm

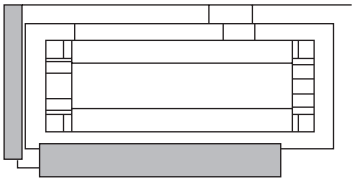
Plan

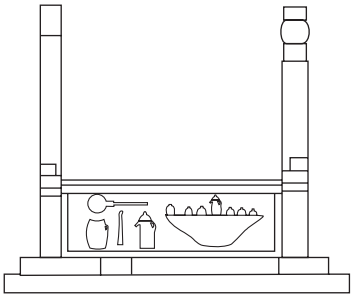
Kuzeyden Görünüm

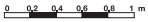

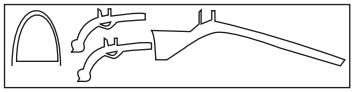
Güney Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

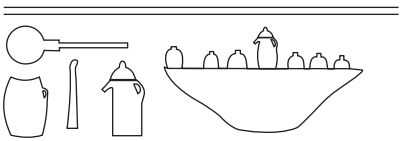
Kuzey Yan Taşı Detay

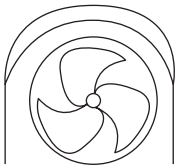
Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 23

Katalog No	26
Çizim No	24
Fotoğraf No	128
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Samağır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı veya 19.yy. sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Samağır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar bulunmaktadır.

Baş şahidesinin üst kısmı kırılmıştır. Baş ucu taşının alt kısmı sağlamdır. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile büyük bir madalyon işlenmiştir. Ancak taşın yüzeyi yıprandığı için madalyonun içerisindeki bezemeler seçilememektedir.

Ayak ucu taşı sağlamdır. Ayak ucu taşının ortasına alçak kabartma tekniği ile işlenmiş ayaklı ve kapaklı bir ibrik yer alır. Bu ibriğin üstünde gerçekçi bir üslupla yapılmış küçük bir kuş işlemiştir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile bir kılıç, bir tüfek ve fişeklik olabileceğini düşündüğümüz dikdörtgen bir nesne işlenmiştir (Fot.128). Mezarın baş ucu taşının güneye bakan yüzünde, üst tarafta, alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmış olup, kuzey yan taşının üzerinde hiç bezeme bulunmamaktadır.

Bu mezar özellikle ayak ucu taşı üzerindeki ibriğin üstüne işlenmiş kuş motifi ile dikkat çekicidir. Kataloğa alınan mezar taşları arasındaki hayvan motifli mezar taşlarından biridir

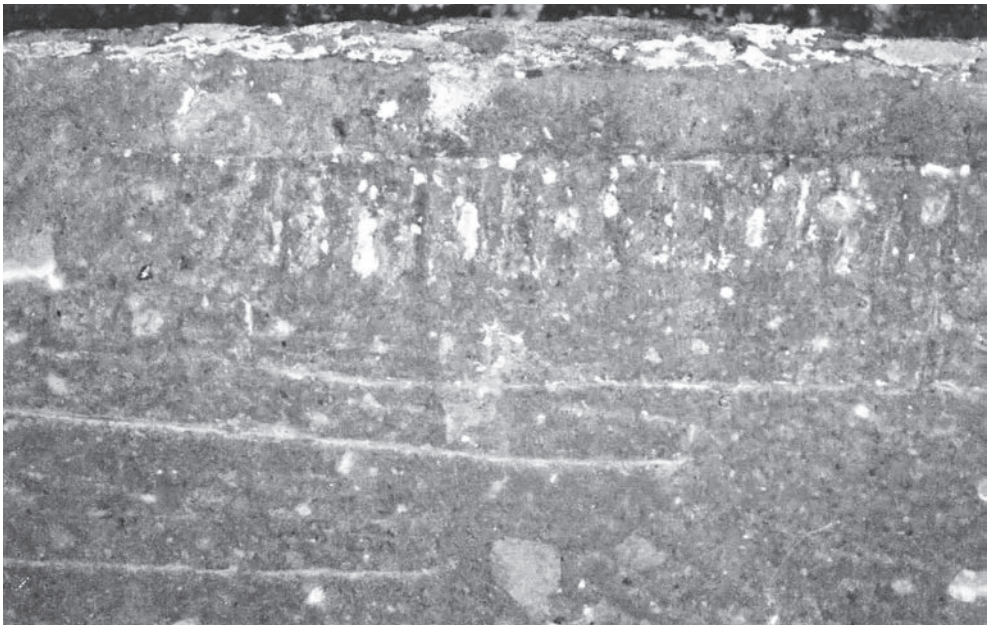

Fot. 128 / Güney Yan Taşı

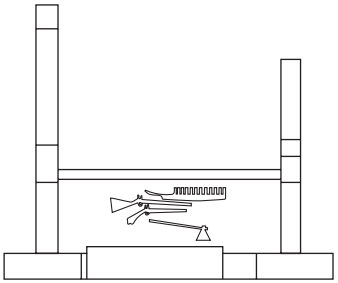

Güneyden Görünüm

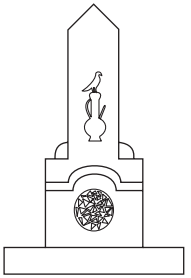

Batıdan Görünüm

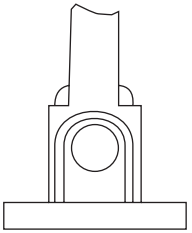

Doğudan Görünüm

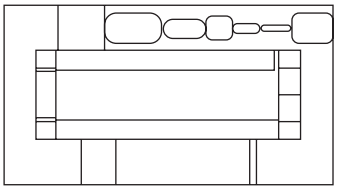

Plan

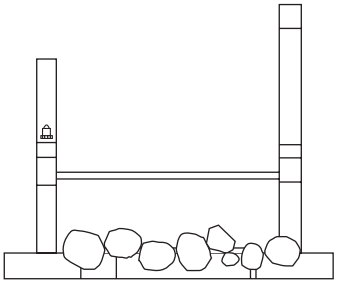

Kuzeyden Görünüm

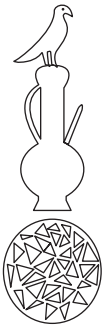

Ayak Ucu Taşı Detay

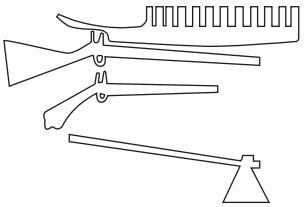

Güney Yan Taşı Detay

Çizim 24

Katalog No	27
Çizim No	25
Fotoğraf No	129-138
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Kölete (Yünören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	....*Tarih yok. 18.yy. sonu veya 19.yy. başı.*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Kölete (Yünören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, biri düz diğeri dört kademeli iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın ilk kaidesinin kuzeye bakan tarafı tamamen toprağa gömülmüştür.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarık şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde her bir satırın arasında yatay bantlar bulunan sekiz satırlık kitabe yer alır. Ancak, bu mezarın yüzeyi yapıldıktan daha sonraki yıllarda beyaz badana ile boyandığı ve taş yıprandığı için, bu kitabenin hiçbir satırı okunamamıştır (Fot.130). Baş şahidesinin alt kısmında hareketli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma ve kazıma tekniği ile büyük bir madalyon işlenmiştir. Bu madalyonun içi üçgenlerden oluşmuş, geometrik geçmelerle doldurulmuştur (Fot.129).

Ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçüktür. Ayak ucu taşının bütün yüzeyi kazıma ve alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemelerle süslenmiştir. Ayak ucu taşının üstü dilimli kemer formunda son bulur. Dilimli kemer yüzeyi eşit aralıklarla oluşturulmuş ince yapraklarla yivlendirilmiştir. Bu yaprakların altında daire içerisinde bir gülce motifi yer alır. Bu gülce motifinin altında iki yanında küçük daireler içerisinde altı yapraklı çiçekler işlenmiştir. Ayak ucu taşının alt kısmında üst tarafı yuvarlak kemerle sonlandırılmış bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içine kürek yada malaya benzer bir motif işlenmiştir (Fot.131).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üç tarafını yivli bir silme dolanmaktadır (Fot.132). Güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler vardır.

Bu bezemeler dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır (Fot.133). Bunlar; Kuran muhafaza kabı veya anahtar olduğunu düşündüğümüz bir nesne, bir tüfek, sekiz dişli bir tarak (Fot.134), bir kılıç ve bir küçük deniz çapasıdır (Fot.135).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üç tarafını yivli bir silme dolaşmaktadır. Kuzey yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile tabak olabileceğini düşündüğümüz yuvarlak bir nesne, kapaklı ve ayaklı, ağız kısmı aşağı bakar şekilde yan yatırılmış bir ibrik, saplı deri bir tava (Fot.136,137), yuvarlak bir tepsi içerisinde bir kahve cezvesi, tepsinin etrafında altı adet tabaklı fincan işlenmiştir (Fot.138). Bu bezemeler dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır.

Fot. 129 / Baş Ucu Taşı

Fot. 130 / Kitabe

Fot. 131 / Ayak Ucu Taşı

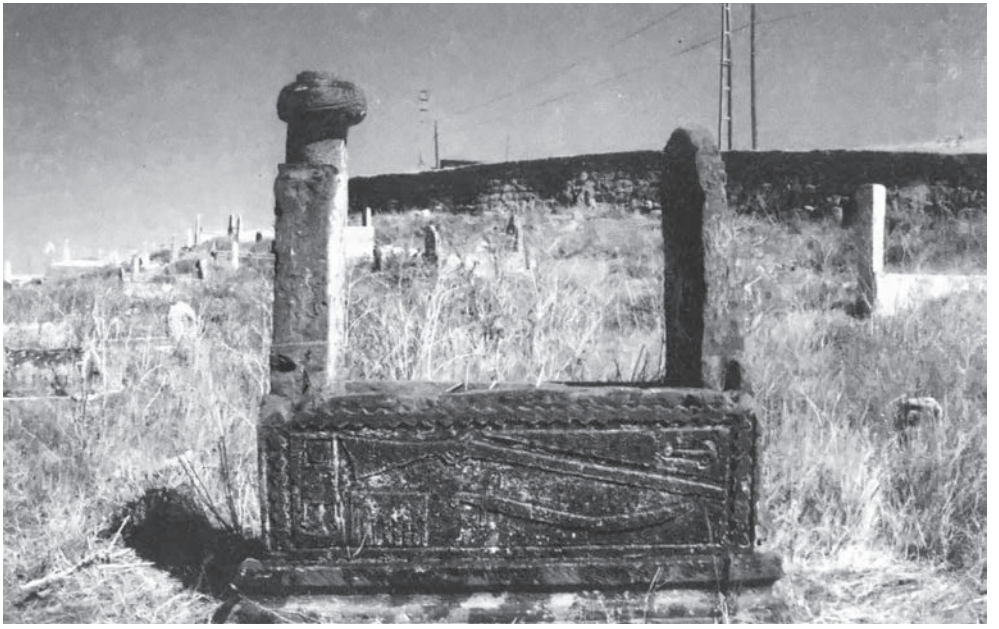

Fot. 132 / Güney Yan Taşı

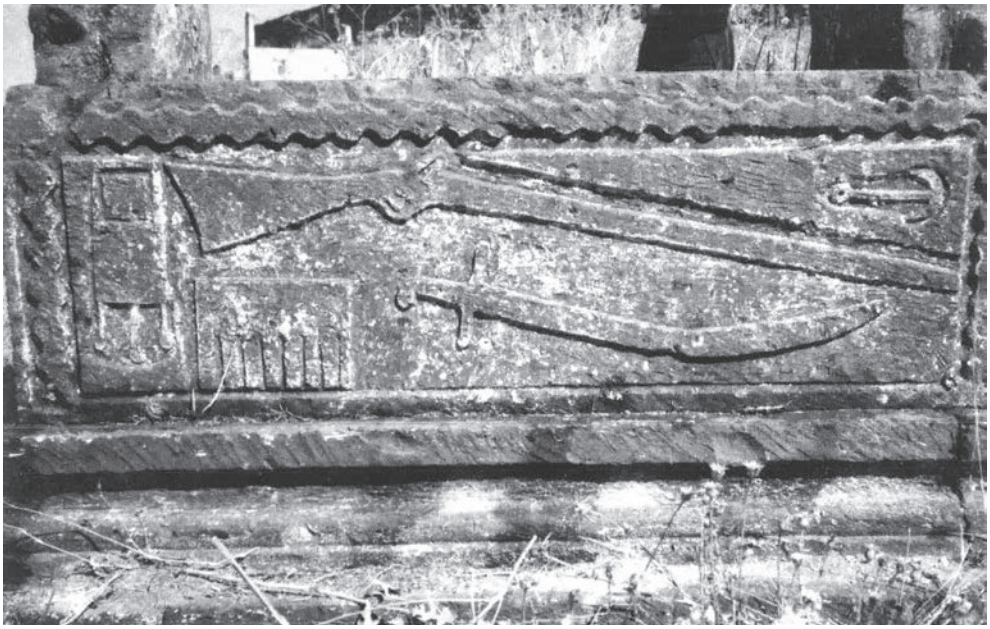

Fot. 133 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 134 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 135 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

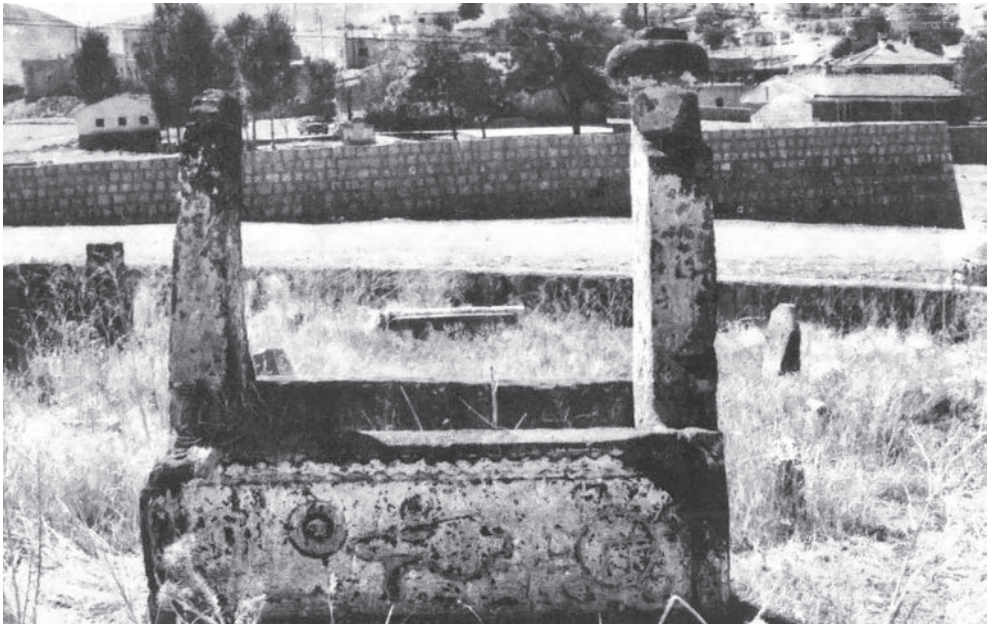

Fot. 136 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 137 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 138 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

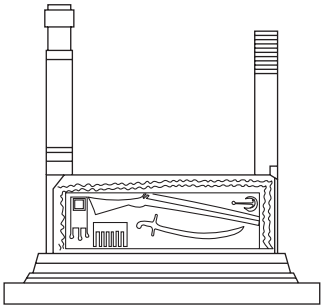
Güneyden Görünüm

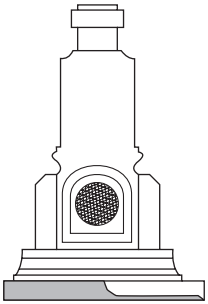
Batıdan Görünüm

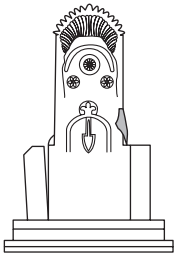
Doğudan Görünüm

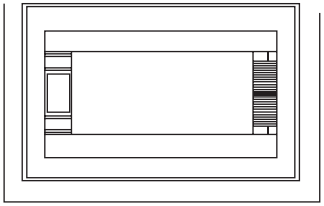
Plan

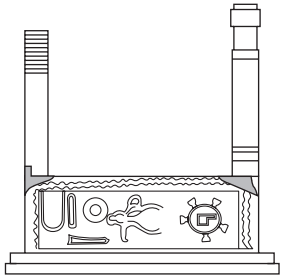
Kuzeyden Görünüm

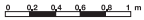

Ayak Ucu Taşı Detay

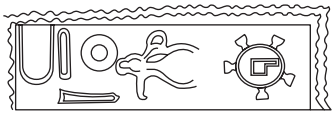
Kuzey Yan Taşı Detay

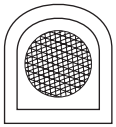
Baş Ucu Taşı Detay

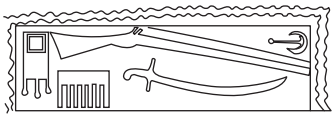
Güney Yan Taşı Detay

Çizim 25

Katalog No	28
Çizim No	26
Fotoğraf No	139-141
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Kölete (Yünören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Halil* *Özen* *28.5.1956*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Kölete (Yünören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın ilk kaidesinin güneye bakan kısmı hariç, kaide tamamen toprağa gömülmüştür. Mezarın tamamı beyaz badana ile boyanmıştır (Fot.140).

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde basit formlu bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında bozuk büyük harflerle Halil Özen ve 28.5.1956 yazılmıştır (Fot.139). Baş ucu taşı üzerinde kitabelikten başka herhangi bir bezeme yapılmamıştır.

Mezarın ayak şahidesi baş şahidesi ile aynı boyut olup, ayak ucu taşı üzerinde de hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Mezarın güneye bakan yan taşı üzerinde, kazıma tekniği ile işlenmiş, sapı aşağıya doğru bakan, uzun bir baston yer alır (Fot.141). Güney cephede bu bastondan başka hiçbir bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

Mezarın kuzeye bakan yan taşı tamamen boş bırakılmıştır.

Bu mezarı kataloğa almamızın en önemli sebebi, 1956 tarihinde yapılmış bir mezar üzerinde de bezemeli mezar taşı yapma geleneğini bulabiliyor olmamızdır. Mezarın güney yan taşı üzerine işlenmiş baston, bize burada yatan şahsın yaşlandığı zaman öldüğünü veya baston kullanmasını gerektiren bir özrünün olabileceğini ifade ediyor olmalıdır.

Fot. 139 / Baş Ucu Taşı

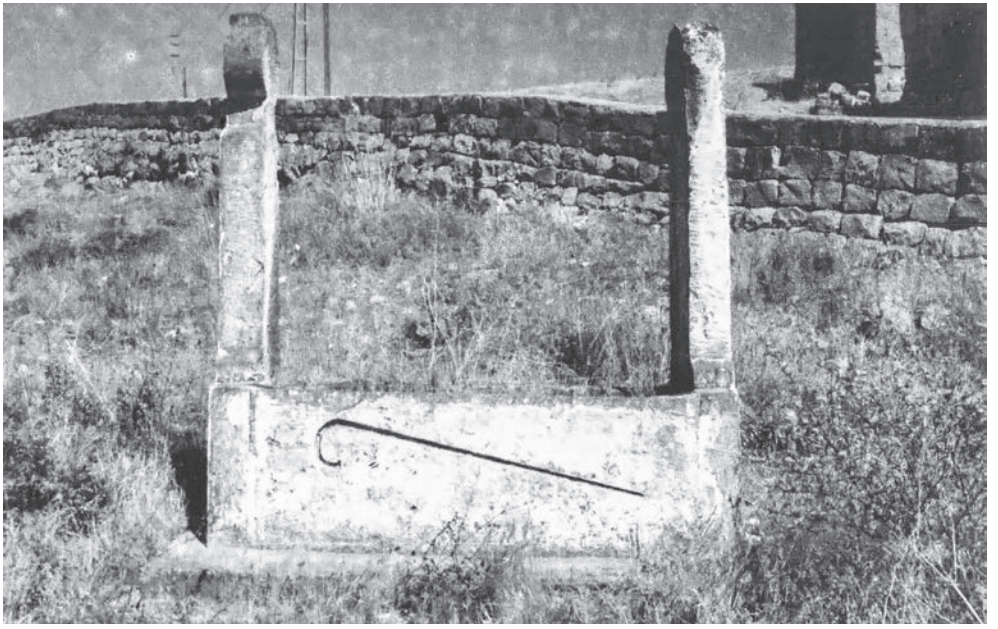

Fot. 140 / Güney Yan Taşı

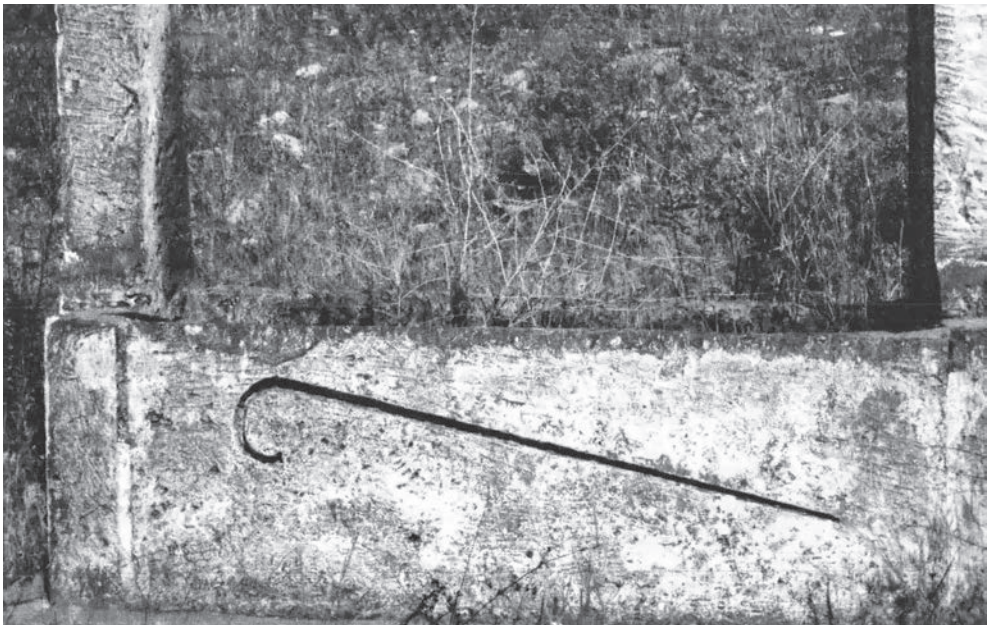

Fot. 141 / Güney Yan Taşı

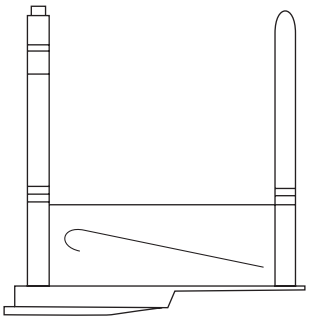

Güneyden Görünüm

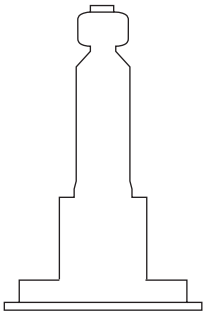

Batıdan Görünüm

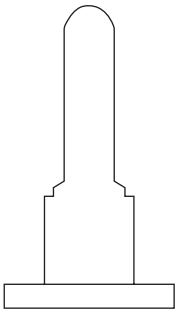

Doğudan Görünüm

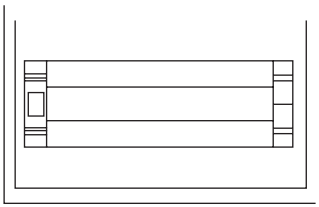

Plan

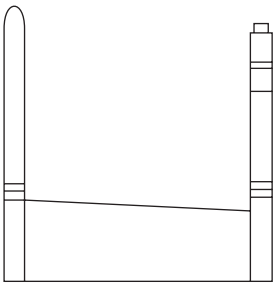

Kuzeyden Görünüm

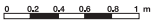

Güney Yan Taşı Detay

Çizim 26

Katalog No	29
Çizim No	27
Fotoğraf No	142-146
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı veya 19.yy. sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar bulunmaktadır.

Baş şahidesinin üst kısmı yedi dilimli yaprak şeklinde bir serpuşla son bulur. Bu serpuş bu mezarın bir bayana ait olduğuna işaret etmektedir. Baş ucu taşına yüzeyi tahrip olduğu için herhangi bir bezemenin işlenip işlenmediği anlaşılmamaktadır (Fot.142).

Mezarın Ayak ucu taşının üst kısmı yok olmuşsa da, alt kısmı sağlamdır. Sağlam olan kısmı üzerinde hiçbir bezeme bulunmamaktadır (Fot.143).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş yuvarlak bir tepsi içerisinde dördü yan yana dizilmiş, ikisi üstte yanlarda birer adet olmak üzere altı fincan, yine tepsi içerisinde geniş enli, kısa boylu bir ibrik, yan yana dizilmiş dört adet fincan altında kahve kutusu olabileceğini düşündüğümüz dikdörtgen bir nesne, tepsinin yanında büyük kapaklı bir ibrik, yassı bir kahve dibeği, yanında tokmağı ve kahve kavurma tavası yer alır (Fot.144,145).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üzerinde hiç bezeme bulunmamaktadır (Fot.146).

Fot. 142 / Baş Ucu Taşı

Fot. 143 / Ayak Ucu Taşı

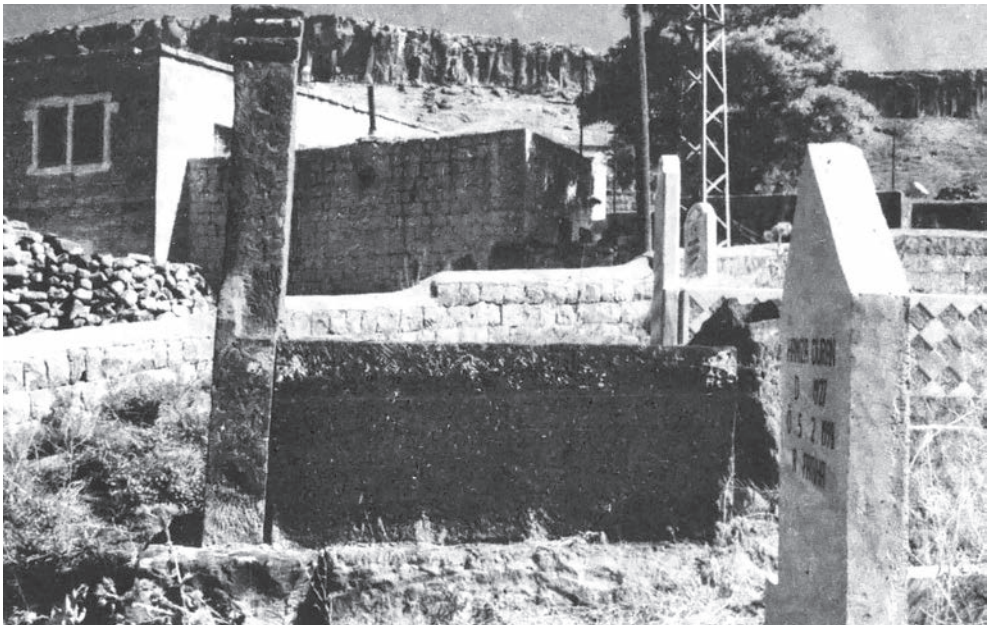

Fot. 144 / Güney Yan Taşı

Fot. 145 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

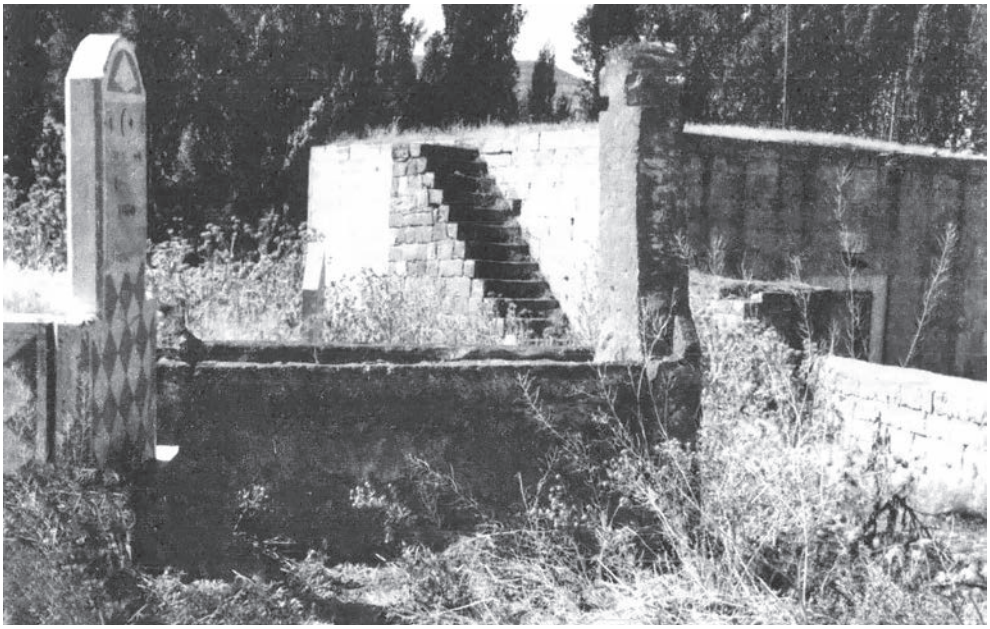

Fot. 146 / Kuzey Yan Taşı

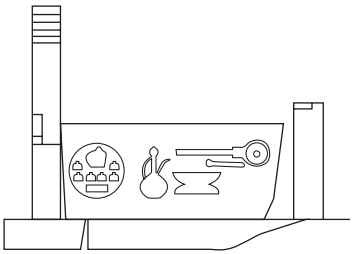

Güneyden Görünüm

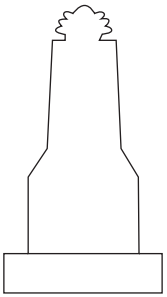

Batıdan Görünüm

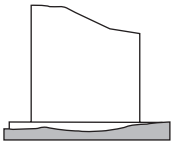

Doğudan Görünüm

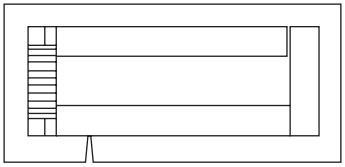

Plan

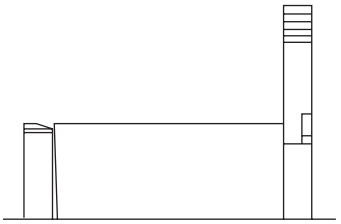

Kuzeyden Görünüm

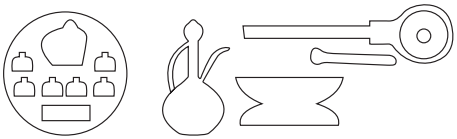

Güney Yan Taşı Detay

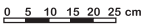

Çizim 27

Katalog No	30
Çizim No	28
Fotoğraf No	147-150
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı veya 19.yy. sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
Genel Ölçüleri	259 x 135 cm.
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Bu mezar yanındaki mezarla kuzey yan taşını ve kaidesini paylaşmaktadır. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı üzerinde birbiri ile eşit boyutlu iki baklava dilimi motifi kazınmıştır. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli iki silme ile bir kareye yakın dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniği ile altı kollu çarkı felek bezemesi işlenmiştir (Fot.147).

Mezarın ayak ucu taşı ile baş ucu taşı yaklaşık aynı boyutlardadır. Ayak ucu taşının ortasına alçak kabartma tekniği ile işlenmiş ayaklı ve kapaklı bir ibrik yer alır. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli iki silme ile bir kareye yakın dikdörtgen çerçeve yer alır. Çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniği ile altı kollu çarkı felek bezemesi işlenmiştir (Fot.148).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerine alçak kabartma ve kazıma tekniği ile bir çakmaklı tabanca, bir kılıç, terekte yan yana dizilmiş dört fincan, bir kahve kavurma tavası, bir kahve dibeği ve tokmağı işlenmiş bezemeler vardır (Fot.149-150).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşı yanındaki mezarla ortak olduğu için, bu taşın üzerinde her hangi bir bezeme olup olmadığı bilinmemektedir.

Fot. 147 / Baş Ucu Taşı

Fot. 148 / Ayak Ucu Taşı

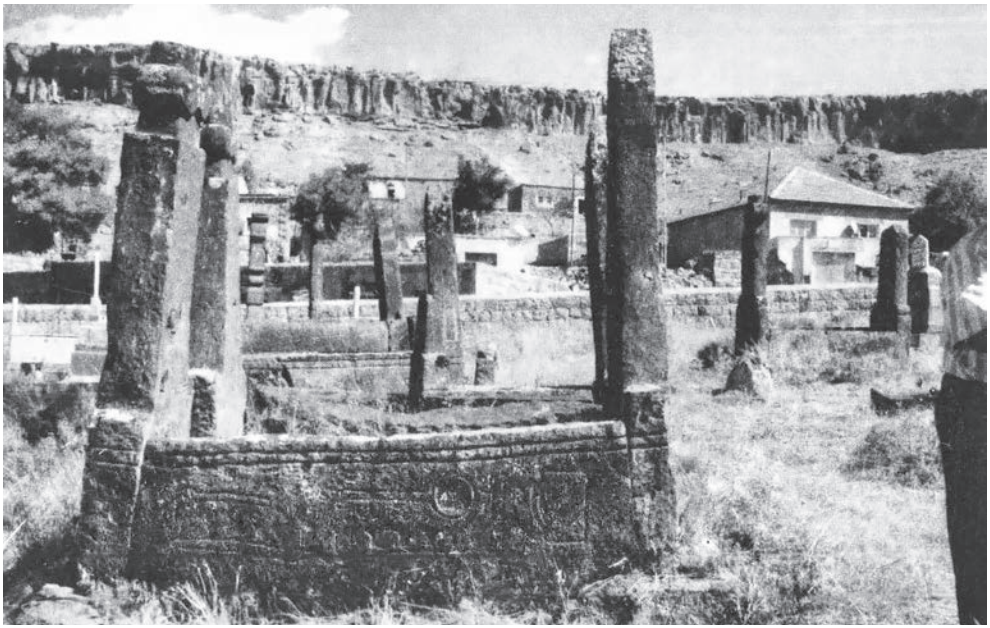

Fot. 149 / Güney Yan Taşı

Fot. 150 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

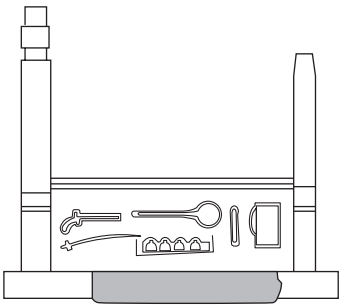

Güneyden Görünüm

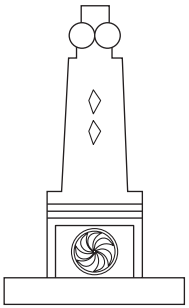

Batıdan Görünüm

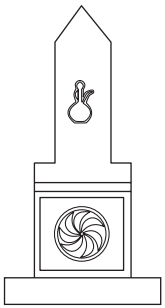

Doğudan Görünüm

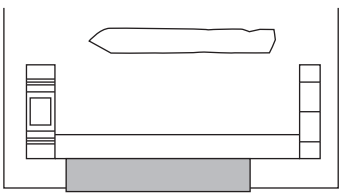

Plan

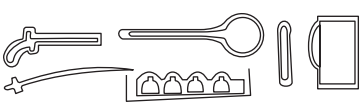

Güney Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

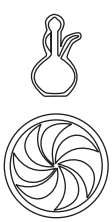

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 28

Katalog No	31
Çizim No	29
Fotoğraf No	151-.155
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy. başı veya 19.yy. sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Bu mezar yanındaki mezarla (Kat. no:30) güney yan taşını ve kaidesini paylaşmaktadır. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar bulunmaktadır.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı üzerinde alt alta iki baklava dilimi motifi kazınmış olup, üstteki baklava dilimi alttakinin iki katı büyüklüğündedir. Baklava dilimlerinin altında ayaklı ve kapalı bir ibrik bezemesi işlenmiştir. Baş şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli iki silme ile bir kareye yakın dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu dikdörtgen çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş altı kollu çarkı felek bezemesi vardır (Fot.151).

Mezarın ayak ucu taşı ile baş ucu taşı yaklaşık aynı boyutlardadır. Ayak ucu taşının ortasına alçak kabartma tekniği ile işlenmiş ayaklı ve kapaklı bir ibrik vardır. Ayak şahidesinin alt kısmında iki silme ile bir kareye yakın dikdörtgen çerçeve yer alır. Bu dikdörtgen çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş altı kollu çarkı felek bezemesi işlenmiştir (Fot.152).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı yanındaki mezarla ortak olduğu için, bu taşın üzerinde her hangi bir bezeme olup olmadığı tespit edilememiştir.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı iki silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerine alçak kabartma ve kazıma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, bir çakmaklı tabanca, bir kılıç (Fot.153,154) ve bir tüfek işlenmiştir (Fot.155).

Kat. No: 30'daki mezarla aynı kaide üzerinde yükselen bu mezar, özellikle baş ve ayak taşları üzerine işlenmiş bezemelerin aynı olması yönünden de birbirinin aynısıdır. Büyük bir ihtimalle burada yatan kişiler kardeş yada akraba olmalıdırlar.

Fot. 151 / Baş Ucu Taşı

Fot. 152 / Ayak Ucu Taşı

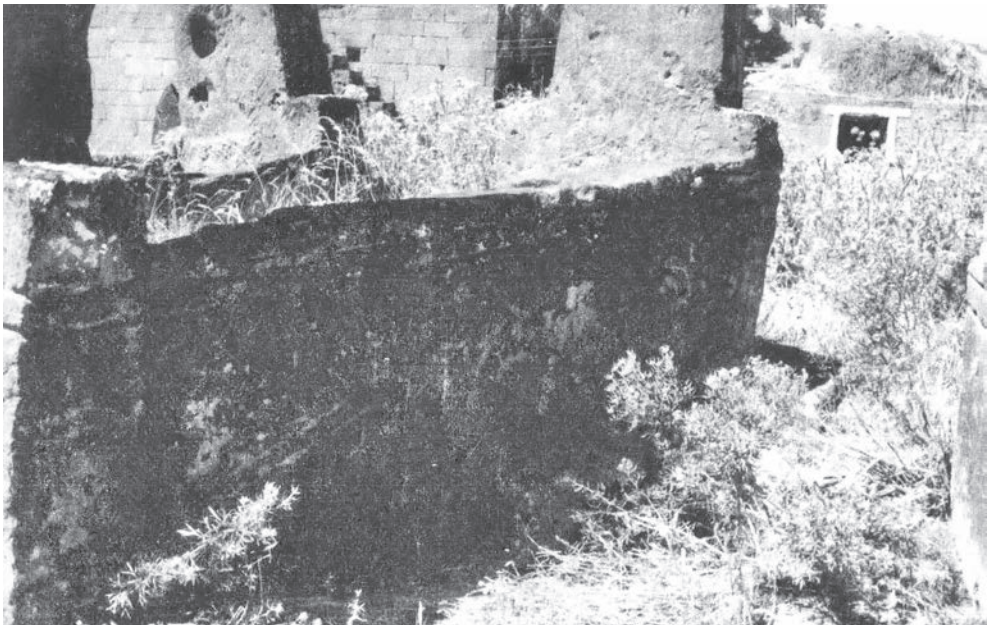

Fot. 153 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 154 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

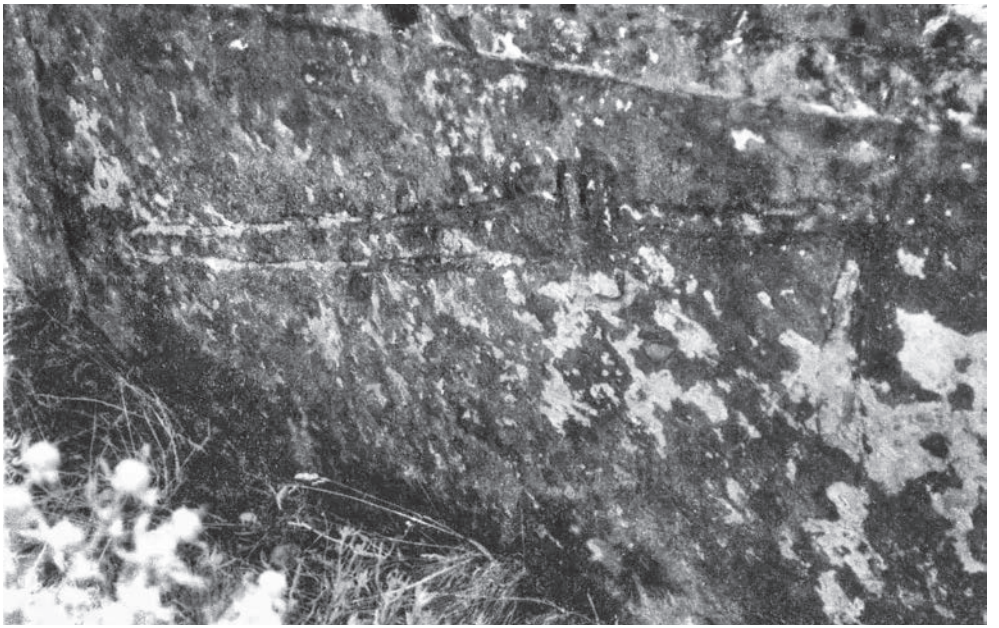

Fot. 155 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

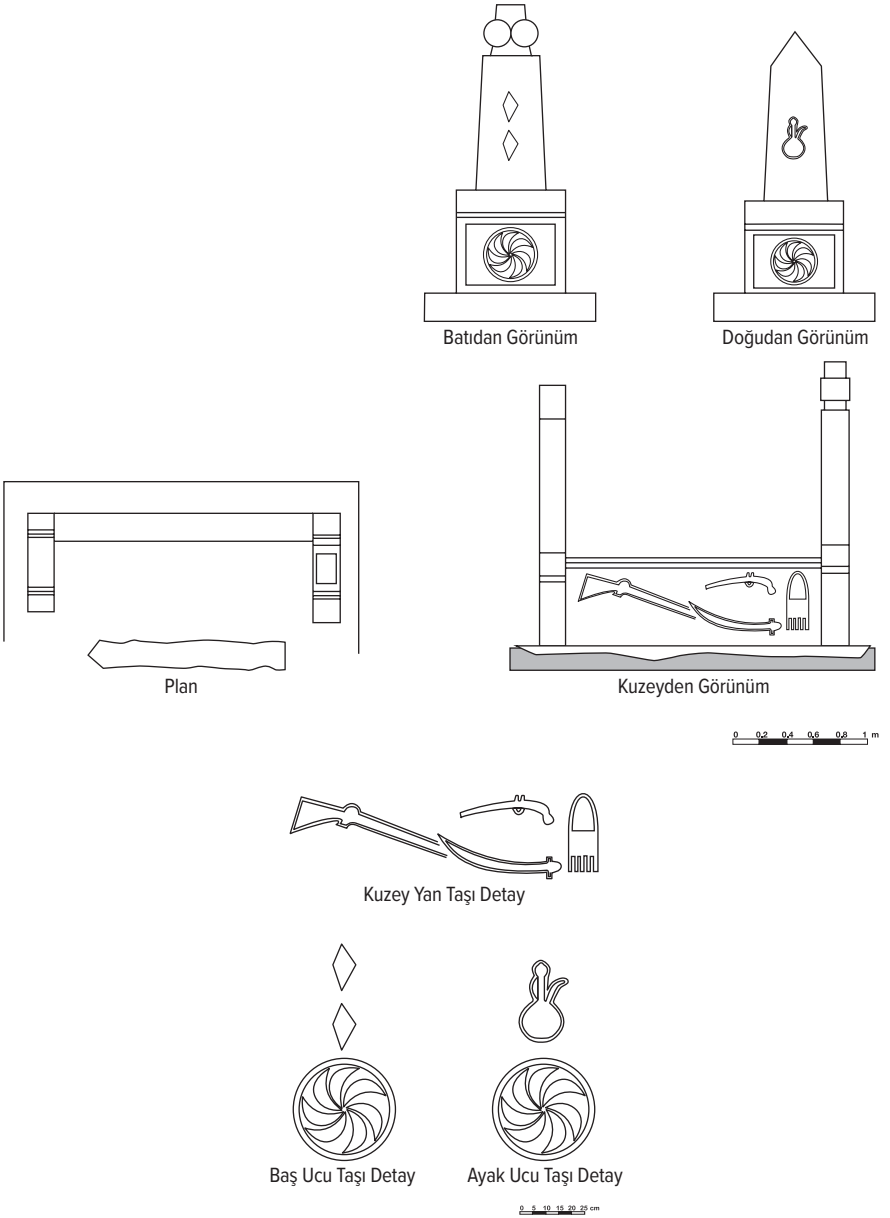
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Kuzey Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 29

Katalog No	32
Çizim No	30
Fotoğraf No	156-161
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1294 (M.1877)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesi üç parça blok taştan yapılmıştır.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarık şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı üzerinde bir çerçeve içine tarih yazılmıştır (Fot.156). Baş taşı üzerinde bu taihten başka hiçbir bezeme yapılmamıştır.

Mezarın ayak ucu taşı ile baş ucu taşı yaklaşık aynı boyutlardadır. Ayak ucu taşının üst kısmı üç kademeli kemerle son bulur (Fot.157). Ayak ucu taşı üzerinde hiçbir bezeme işlenmemiştir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile bazı bezemeler yapılmıştır. Yan taşının yüzeyi çok yıprandığı için bütün bezemeler sağlam bir biçimde seçilememektedir (Fot.158). Sadece kapaklı ve iki ayaklı büyük bir ibrik ile yanında yarım yuvarlak şeklinde bardak olduğunu düşündüğümüz bir nesne seçilebilmektedir (Fot.159).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile bazı bezemeler yapılmıştır (Fot.160). Kuzey yan taşının üst kısmındaki bezemeler seçilmekteyken, alt kısmında taşın yüzeyi çok yıprandığı için bezemeler tahrip olmuştur. Seçilebilen nesneler biri büyük biri küçük iki tüfek ve bir kahve kavurma tavasıdır (Fot.161)

Fot. 156 / Baş Ucu Taşı

Fot. 157 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 158 / Güney Yan Taşı

Fot. 159 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

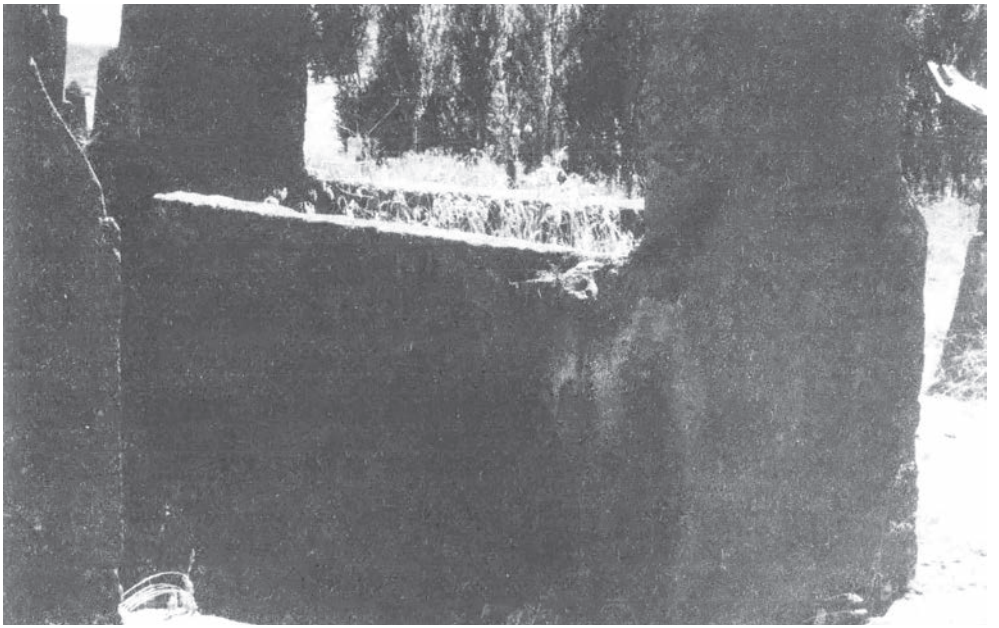

Fot. 160 / Kuzey Yan Taşı

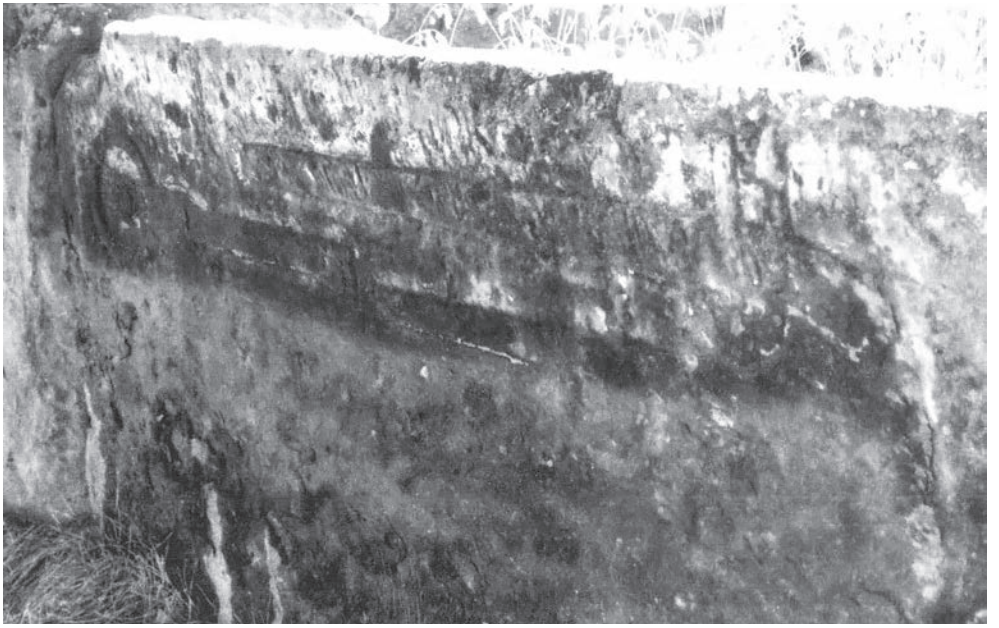

Fot. 161 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

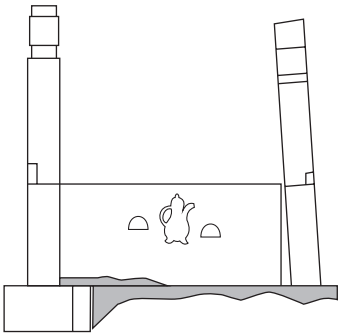

Güneyden Görünüm

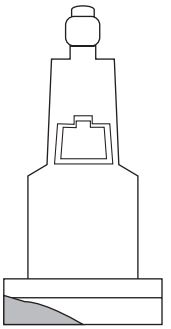

Batıdan Görünüm

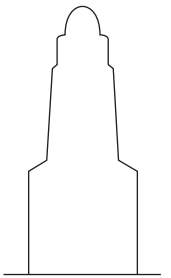

Doğudan Görünüm

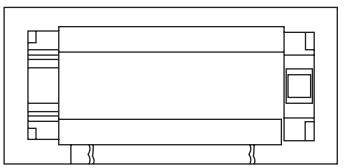

Plan

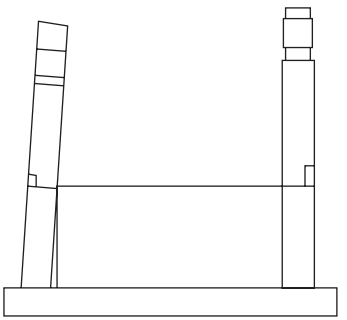

Kuzeyden Görünüm

Güney Yan Taşı Detay

Çizim 30

Katalog No	33
Çizim No	31
Fotoğraf No	162-160
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1289 (M.1872)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın ilk kaidesi batı cephesi hariç tamamen toprağa gömülmüştür. İkinci kaidesinde de yer yer kırıklar oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı palmet şeklinde bir başlıkla son bulur. Baş ucu taşı iç ve dış bükey çıkıntılarla şekillenmiştir (Fot.162,163). Baş şahidesi üzerinde palmet başlığın altında alçak kabartma tekniği ile uzun ucu palmet şeklşnde biten, tanımlayamadığımız bir nesne yapılmıştır. Bu nesnenin altına yine alçak kabartma tekniği ile kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik işlenmiştir. Bu ibriğin altına tarih yazılmıştır (Fot.164).

Mezarın Ayak ucu taşının üst kısmı kırılıp, yok olmuştur. Alt kısmı sağlamdır. Ayak ucu taşının sağlam olan kısmı üzerinde alçak kabartma tekniği ile yapılmış bazı bezemeler vardır. Ancak bu bezemelerin ne olduğu anlaşılamamaktadır. Taşın kırık olan kısmıyla bezemelerin bir bölümü yok olmuştur (Fot.165).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzeri tamamen boş bırakılmıştır (Fot.166).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile büyük bir tüfek, bir çift çakmaklı tabanca, kını içerisinde büyük bir kılıç, küçük dikdörtgen üst kısmı yuvarlatılmış formda tanımlayamadığımız bir nesne (Fot.168), bir kahve dibeği ve tokmağı, bir kahve kavurma tavası, masa üzerinde dört fincan, ağzı kapaklı kahve kutusu ve iki yandan kulpu olan kapaklı bir kap gibi bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.167, 169).

Bu mezar özellik baş şahidesinin formu açısından ve baş şahidesi ve ayak şahidesi üzerindeki bezemeler açısından çok dikkat çekicidir. İncelediğimiz örnekler içerisinde bu şekilde farklı formda baş ucu taşına sahip başka mezarın olmaması sebebiyle burada yatan kişinin önemli bir kişi olduğunu düşündürmektedir.

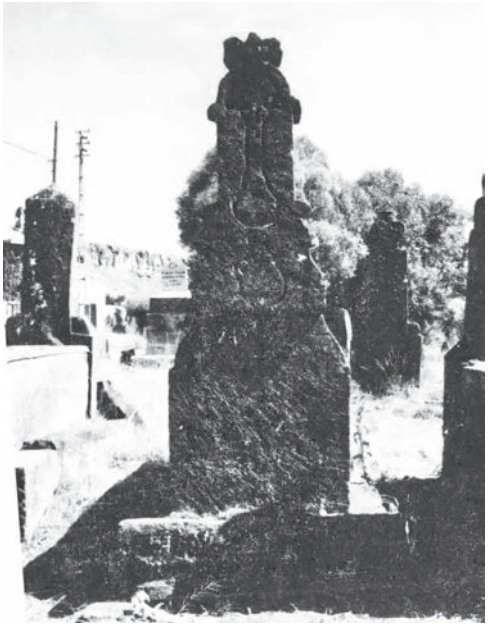

Fot. 162 / Baş Ucu Taşı

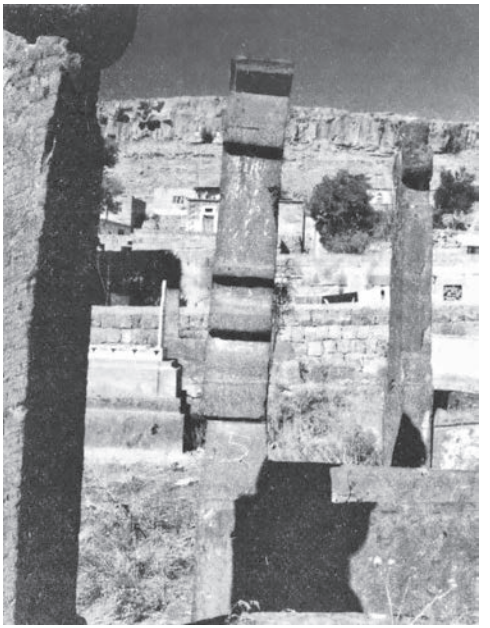

Fot. 163 / Baş Ucu Taşı Güney Yanı

Fot. 164 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

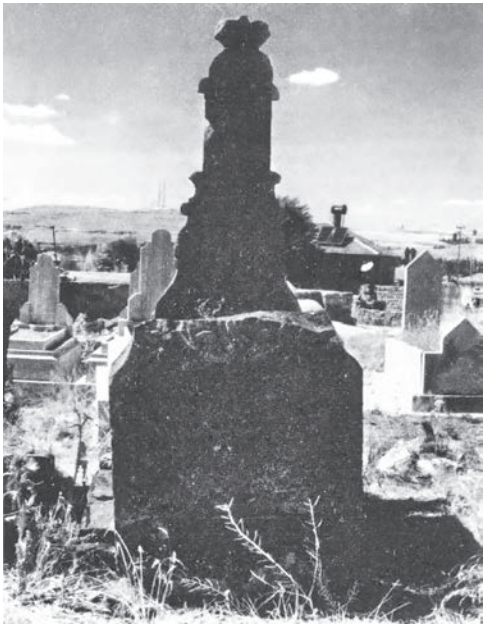

Fot. 165 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 166 / Güney Yan Taşı

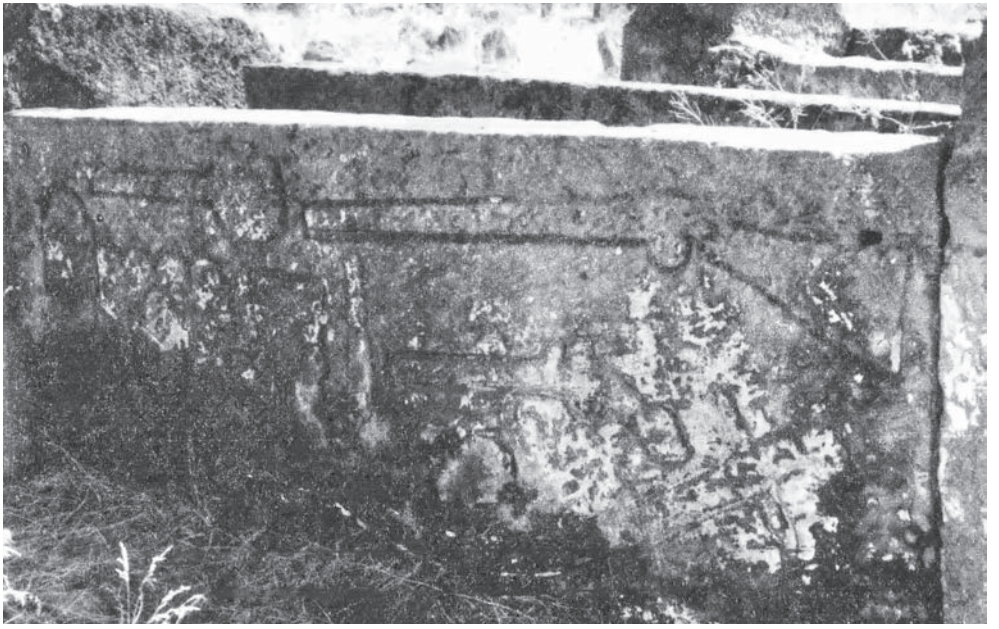

Fot. 167 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 168 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 169 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

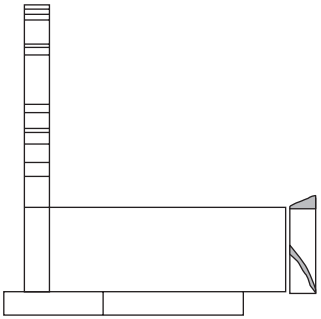

Güneyden Görünüm

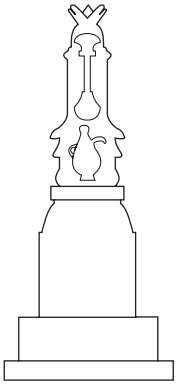

Batıdan Görünüm

Doğudan Görünüm

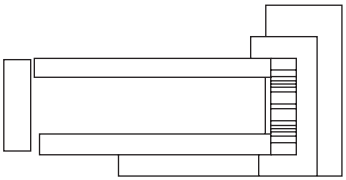

Plan

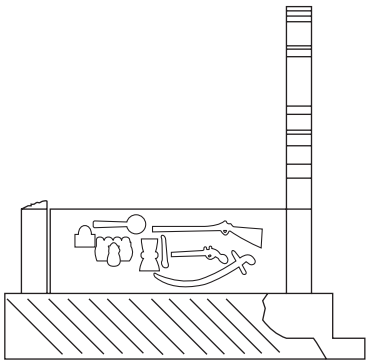

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

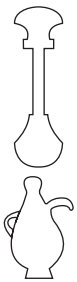

Baş Ucu Taşı Detay

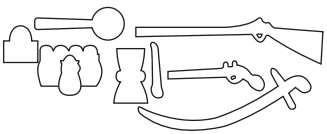

Kuzey Yan Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 31

Katalog No	34
Çizim No	32
Fotoğraf No	170-174
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1297 (M.1880)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı fes şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile yapılmış bazı bezemeler vardır. Fes şeklindeki serpuşun altında alçak kabarma tekniği ile işlenmiş, Kuran muhafaza kabı yer alır. Baş ucu taşının tam orta kısmında taşın yüzeyi çökertilerek yapılmış, oval bir çerçeve içersinde kabartma olarak tarih yazılmıştır. İçerisinde tarih yazılı olan çerçevenin altında kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik işlenmiştir (Fot.170).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının üst kısmı kademeli bir şekilde son bulur. Ayak ucu taşı üzerinde hiçbir bezeme yapılmamıştır (Fot.171).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerine alçak kabartma ve kazıma tekniği ile yan taşının üst kısmına tamamen boylamasına doldurmuş bir büyük tüfek, iki adet çift çakmaklı tabanca, büyük bir kılıç, kılıcın üstünde kılıç kını veya bir başka kılıç olduğunu düşündüğümüz bir nesne, bir kahve kavurma tavası, kapaklı bir kahve cezvesi ve yuvarlak tepsi içerisinde beş adet fincan bezemesi işlenmiştir (Fot.172,173,).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üzeri tamamen boş bırakılmıştır (Fot.174).

Fot. 170 / Baş Ucu Taşı

Fot. 171 / Ayak Ucu Taşı

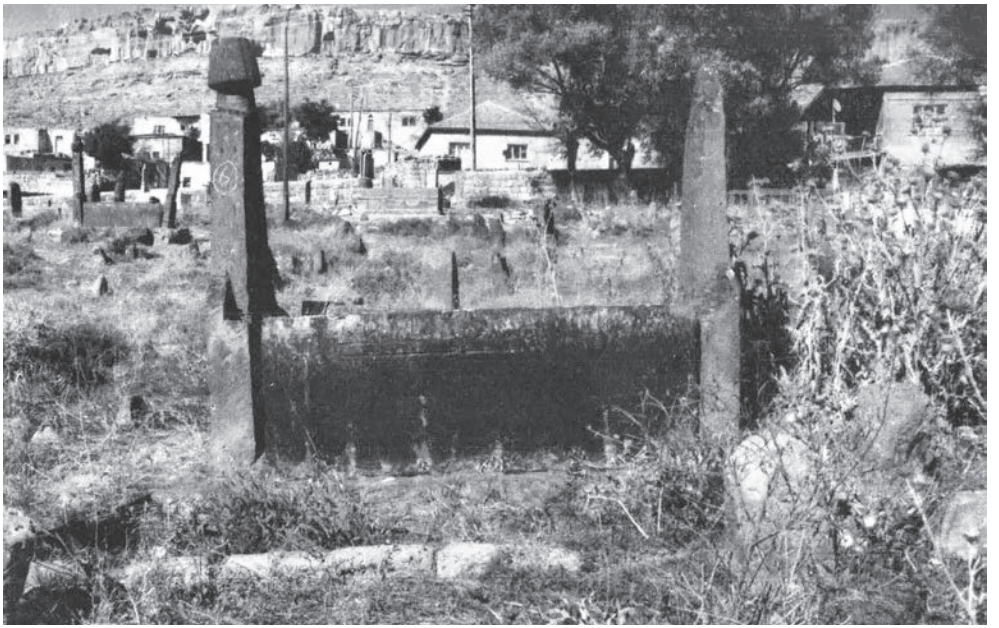

Fot. 172 / Güney Yan Taşı

Fot. 173 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 174 / Kuzey Yan Taşı

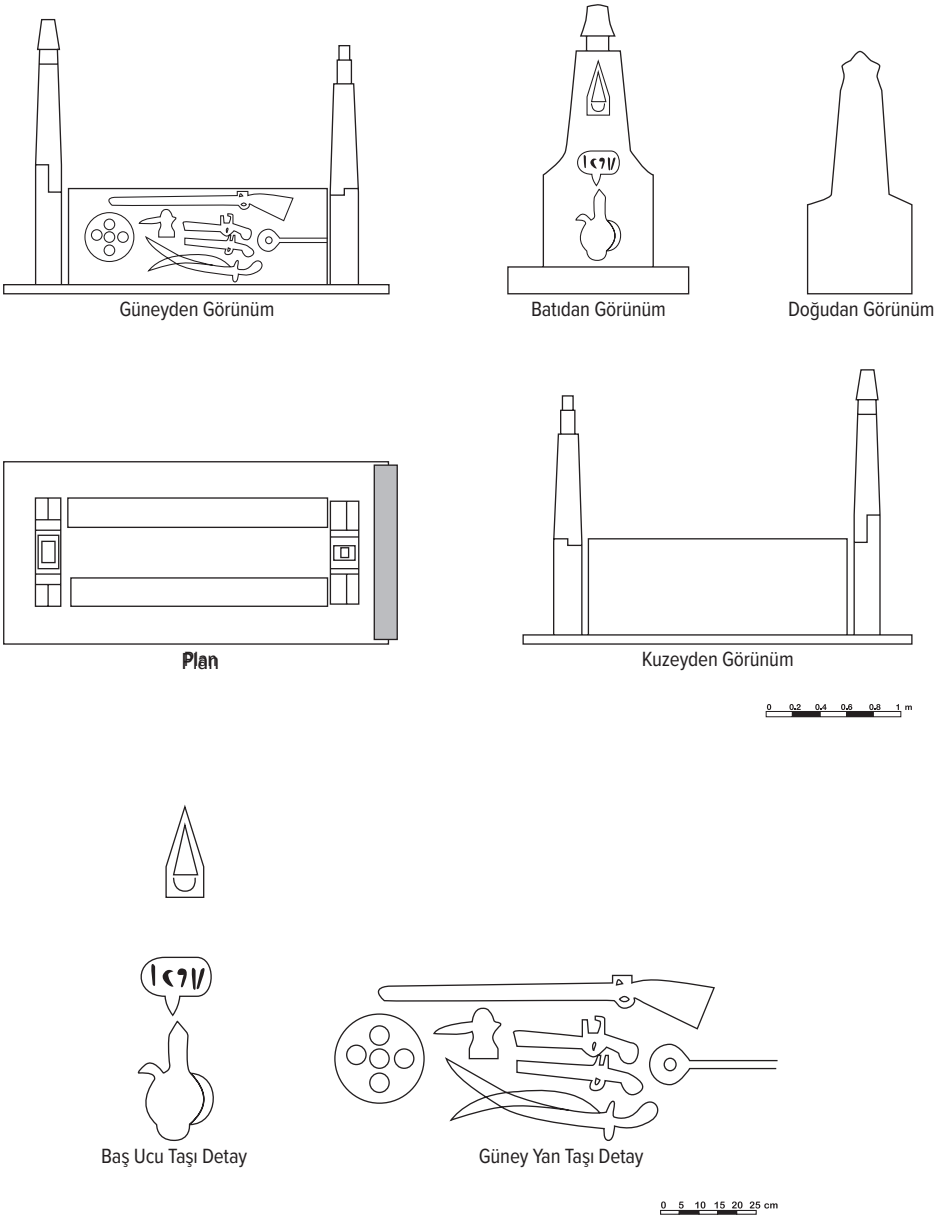
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Baş Ucu Taşı Detay
Güney Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 32

Katalog No	35
Çizim No	33
Fotoğraf No	175-180
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı üzerinde alçak kabartma ve kazıma tekniği ile yapılmış bazı bezemeler vardır. Baş ucu taşının ortasında dik oval bir şekil kazınmıştır. Oval şeklin içine tarih kazınmış olduğunu düşünsek de bu tarih tahrip olduğundan okunamamaktadır. Baş ucu taşının alt kısmında yarım yuvarlak bir kemer kazınmıştır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile yapılmış içi geometrik geçmeli bir madalyon işlenmiştir (Fot.175).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik yer alır. Ayak ucu taşının alt kısmında bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında küçük bir madalyon işlenmiştir. Madalyonun içine altı yapraklı çiçek bezemesi işlenmiştir (Fot.176).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerinde kazıma tekniği ile işlenmiş Kuran muhafaza kabı veya anahtar olduğunu düşündüğümüz bir nesneden başka hiçbir bezeme bulunmamaktadır (Fot.177).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bazı bezemeler işlenmiştir. Ancak taşın yüzeyi çok yıprandığı için bu bezemeler çok net seçilememektedir (Fot.178). Bunlar; büyük bir tüfek, bir tabanca, bir kılıç (Fot.179), bir kahve dibeği ve tokmağı, kapaklı bir kahve cezvesi, küçük bir ibrik, yuvarlak bir tepsi içerisinde üç adet fincan bezemeleridir (Fot.180).

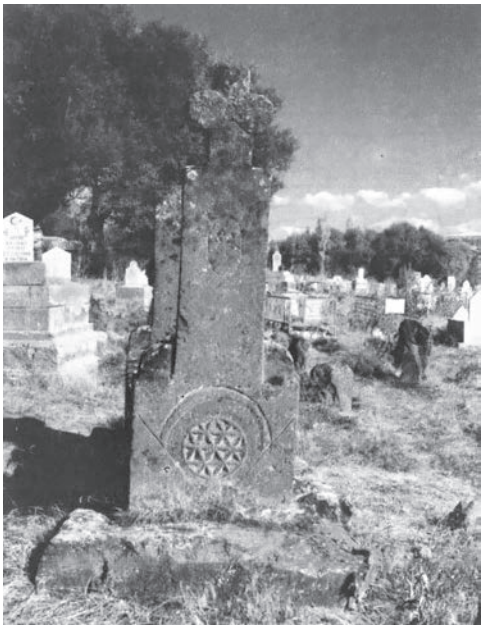

Fot. 175 / Baş Ucu Taşı

Fot. 176 / Ayak Ucu Taşı

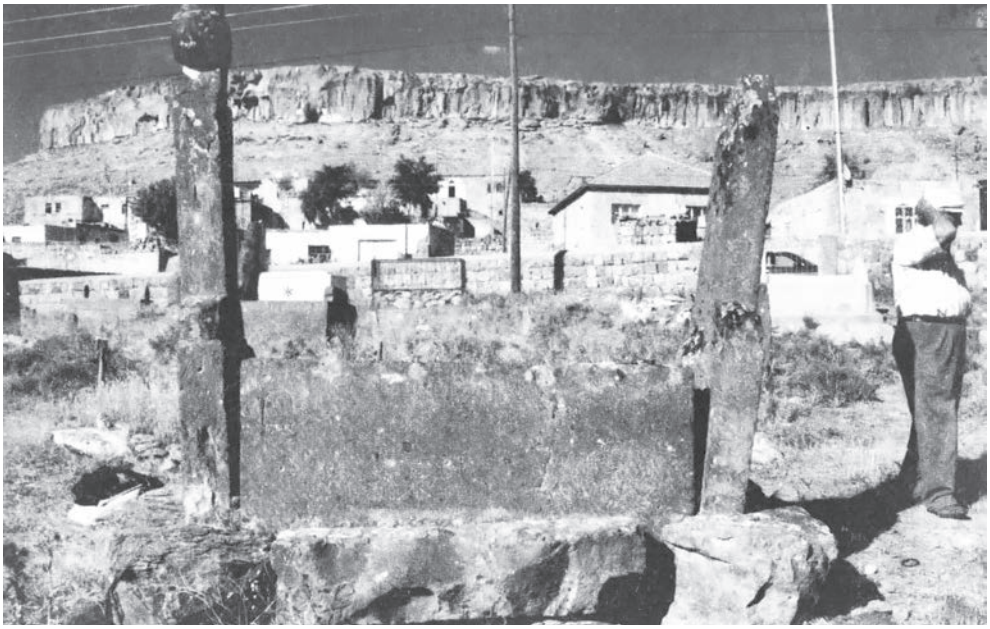

Fot. 177 / Güney Yan Taşı

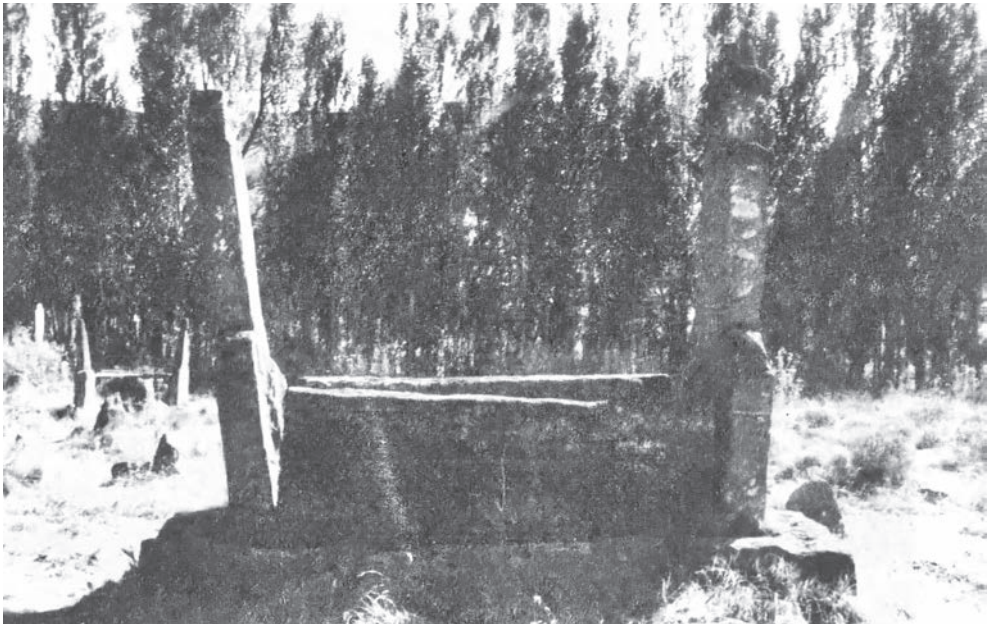

Fot. 178 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 179 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 180 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

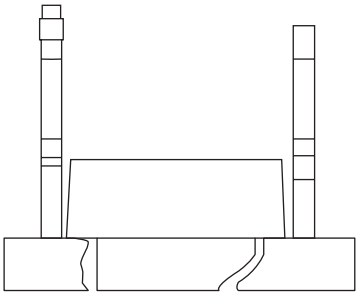

Güneyden Görünüm

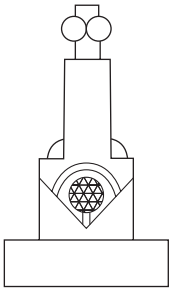

Batıdan Görünüm

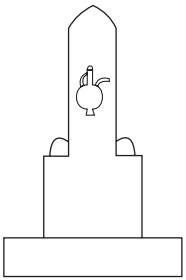

Doğudan Görünüm

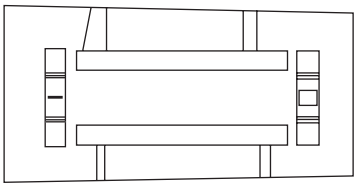

Plan

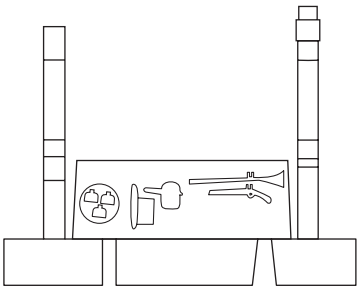

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

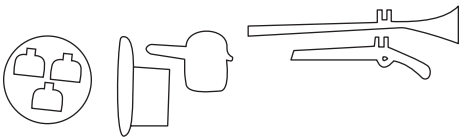

Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 33

Katalog No	36
Çizim No	34
Fotoğraf No	181-184
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile yarım yuvarlak bir kemer formu yer alır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile yapılmış iç içe düz yüzeyli dört silmecik düz yüzeyli ile üçgene benzer şekiller oluşturulmuştur (Fot.181). Bu silmelerden başka baş ucu taşı üzerinde hiçbir bezeme bulunmamaktadır.

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşıyla yaklaşık aynı boyuttadır. Ayak ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile yapılmış, düz yüzeyli iç içe üç silmecikle ile üçgene benzer şekiller vardır. Bu silmelerden başka ayak ucu taşı üzerinde hiçbir bezeme bulunmamaktadır. (Fot.182).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı üç silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bazı bezemeler vardır (Fot.183). Ancak yan taşının baş ucu taşına yakın olan kısmında taşın yüzeyi çok yıprandığı için bezemeler seçilememektedir. Seçilebilen bezemeler, bir kahve dibeği ve tokmağı, bir kahve kavurma tavası, kapaklı bir kahve cezvesi, kapaklı bir ibrik ve terekte üç fincan ve küçük bir ibriktir (Fot.184).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı üç silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerinde bu silmelerden başka bezeme bulunmamaktadır.

Fot. 181 / Baş Ucu Taşı

Fot. 182 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 183 / Güney Yan Taşı

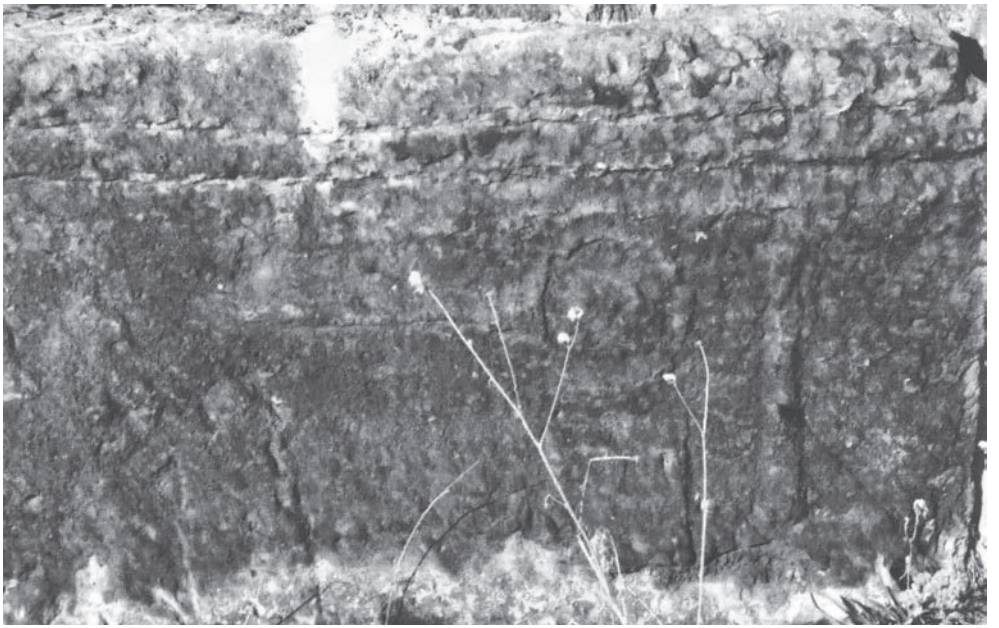

Fot. 184 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

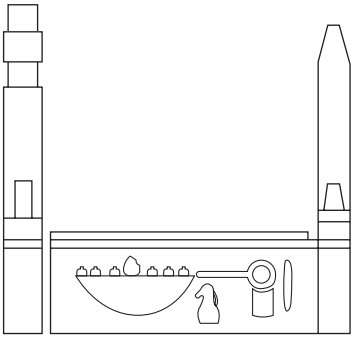

Güneyden Görünüm

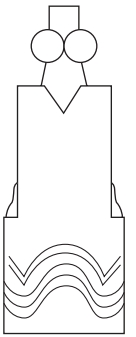

Batıdan Görünüm

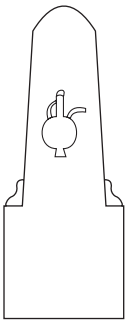

Doğudan Görünüm

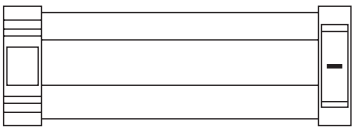

Plan

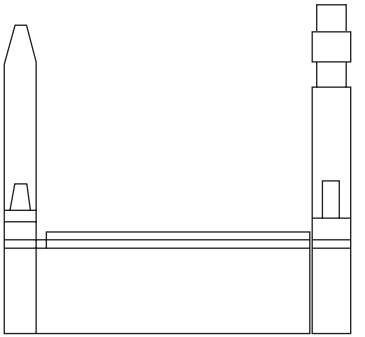

Kuzeyden Görünüm

Güney Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Çizim 34

Katalog No	37
Çizim No	35
Fotoğraf No	185-188
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1242 (M.1826)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan (Oğuzlar) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, yüksek bir kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı üzerinde alçak kabartma ve kazıma tekniği ile yapılmış bazı bezemeler vardır. Baş ucu taşının ortasında dikdörtgene yakın oval bir şekil kazınmıştır. Bu şeklin içine H.1242 (M.1826) tarihi kazınmıştır. Baş ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli ince bir silmecikle yarım yuvarlak bir kemer kazınmıştır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile yapılmış, içi üçgenlerden oluşmuş, geometrik geçmeli bir madalyon vardır. Bu madalyonun altında dikdörtgen bir şekil yer alır (Fot.185).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik yer alır. Ayak ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli bir silmecikle ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında küçük bir madalyon yapılmış olup, madalyonun içerisine altı yapraklı çiçek bezemesi işlenmiştir (Fot.186).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı boş bırakılarak, üzerine hiçbir bezeme işlenmemiştir (Fot.187).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üzerinde bir takım bezemeler işlenmişse de taşı yüzeyi çok yıprandığı için bu bezemeler seçilememektedir (Fot.188).

Fot. 185 / Baş Ucu Taşı

Fot. 186 / Ayak Ucu Taşı

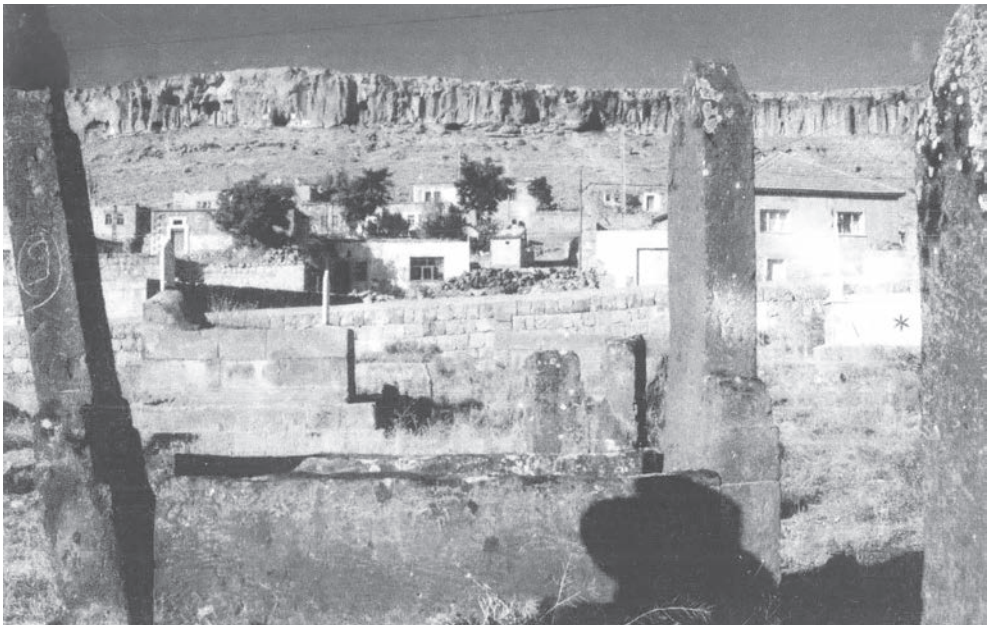

Fot. 187 / Güney Yan Taşı

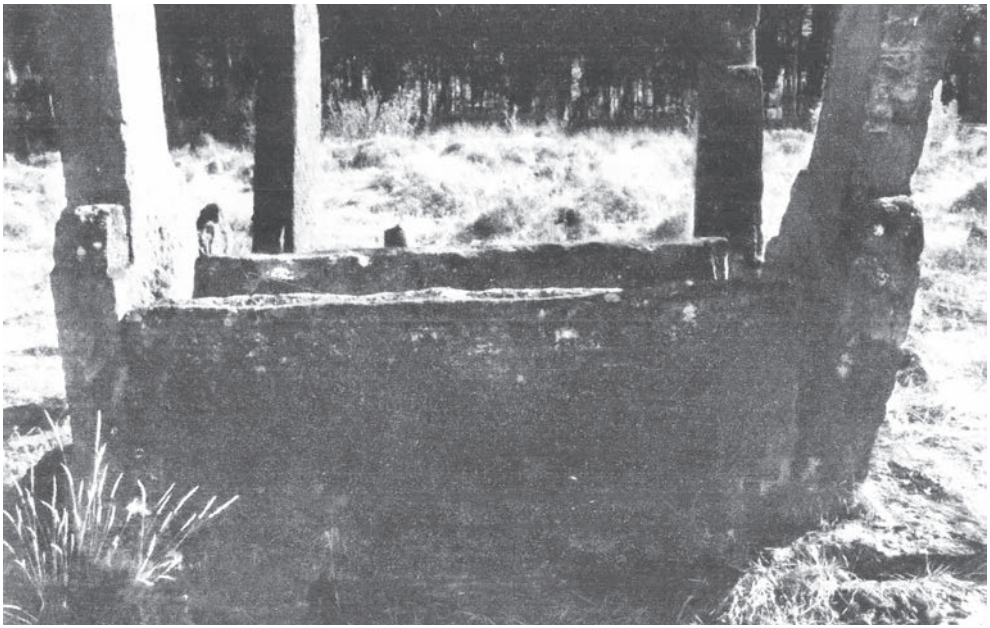

Fot. 188 / Kuzey Yan Taşı

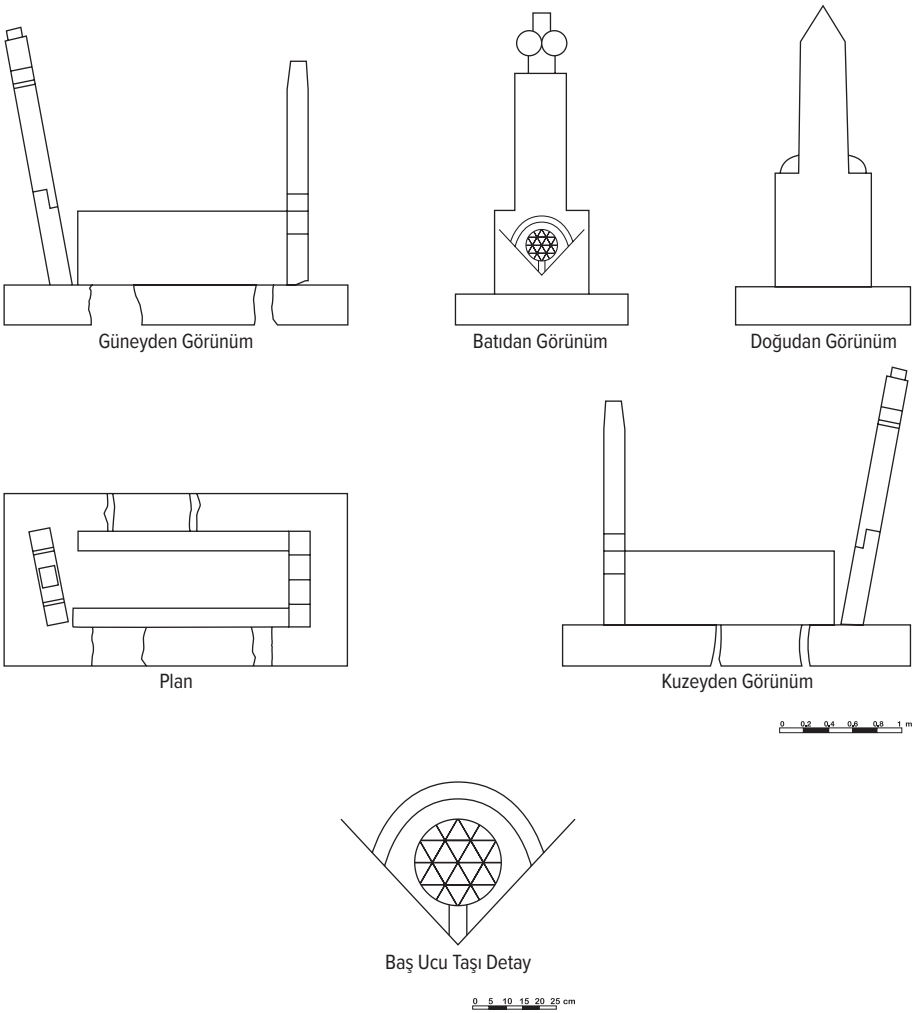
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Baş Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 35

Katalog No	38
Çizim No	36
Fotoğraf No	189-194
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Gülveren köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı kırılmıştır. Baş ucu taşının sağlam olan kısmındaki tek bezeme kazıma tekniği ile yapılmış yarım yuvarlak bir şekildir. (Fot.189).

Mezarın Ayak ucu taşının yarısına yakın kısmı kırılmıştır. Sağlam kalan bölümü ise iki parça halindedir ve çimento harçla birbirine tutturulmuştur. Ayak şahidesi üzerinde hiçbir bezeme bulunmamaktadır (Fot.190).

Mezarın güney cephesindeki yan taşı üzerine dikdörtgen bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içerisinin üst kısmına yatık vaziyette üstte alçak kabartma tekniği ile büyük bir mızrak, altta alçak kabartma tekniği ile büyük bir bayrak yapılmıştır (Fot.191,192).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üzerine dikdörtgen bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile bir tabanca, bir kılıç ve bir kama işlenmiştir (Fot.193,194).

Bu mezar özellikle, araştırdığımız bölgedeki, incelediğimiz örnek mezar taşları içerisinde bayrak motifi işlemeli iki mezardan biri olması bakımından dikkat çekicidir.

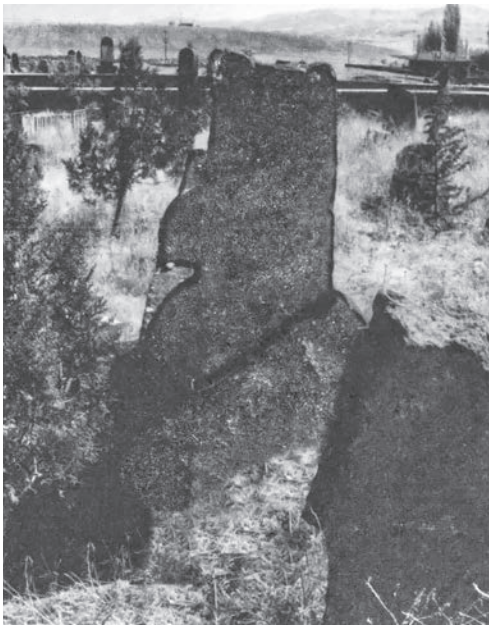

Fot. 189 / Baş Ucu Taşı

Fot. 190 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 191 / Güney Yan Taşı

Fot. 192 / Güney Yan Taşı Ayrıtı

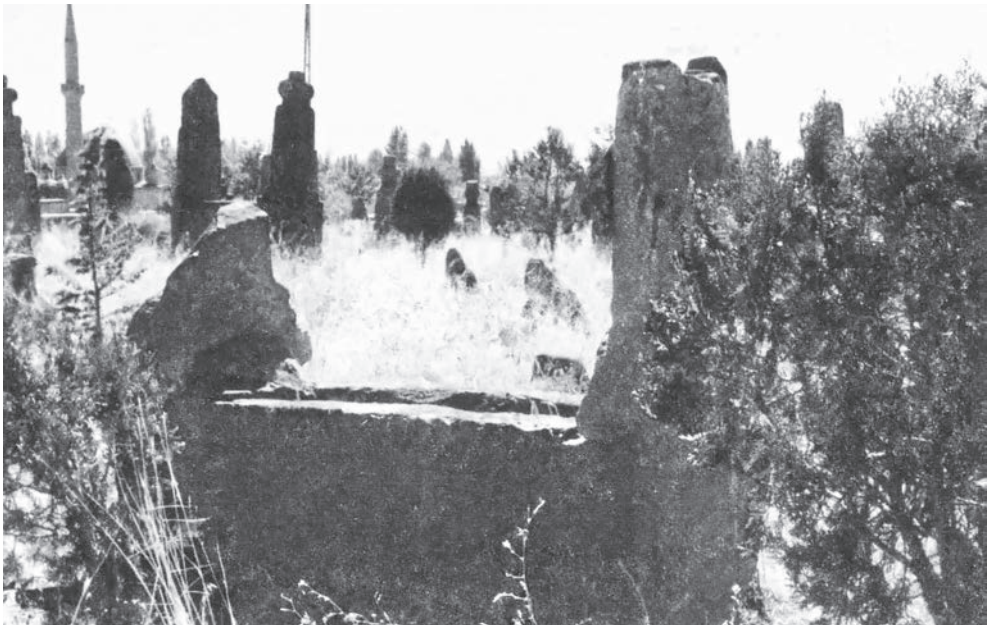

Fot. 193 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 194 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

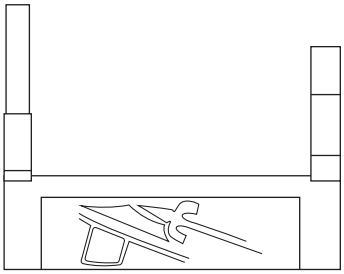
Güneyden Görünüm

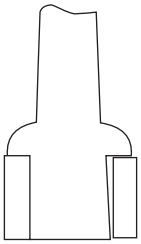
Batıdan Görünüm

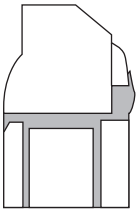
Doğudan Görünüm

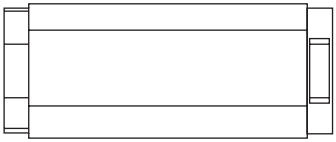
Plan

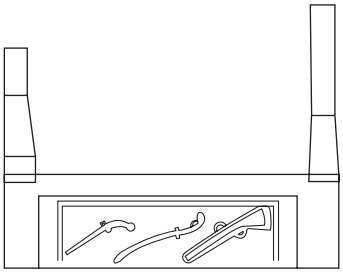
Kuzeyden Görünüm

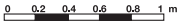

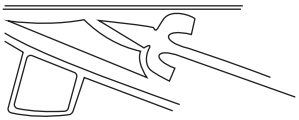
Güney Yan Taşı Detay

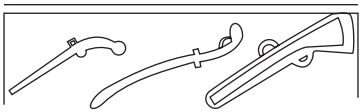
Kuzey Yan Taşı Detay

Çizim 36

Katalog No	39
Çizim No	37
Fotoğraf No	195-203
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Gülveren köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.... , ... *1291 (M.1874)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesinde yer yer kırıklar oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üst kısmında yedi satırlık kitabesi yer almakta olup, ancak taşın yüzeyi çok yıprandığı için bu kitabenin sadece son satırındaki H.1291 (M.1874) tarihi okunabilmektedir.(Fot.195). Baş şahidesinin alt kısmında bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında taşın yüzeyinde kırılmalar ve kopmalar olduğu için bir bezeme olup olmadığı anlaşılamamaktadır (Fot.196). Baş şahidesinin güney cepheye bakan dar yüzeyinde alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı işlenmiştir (Fot.202).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük tutulmuştur. Ayak şahidesinin üst kısmı yarım daire formlu tepelikle son bulur. Ayak ucu taşının üst bölümüne kazıma tekniği ile işlenmiş kapaklı bir ibrik, bu ibriğin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik daha işlenmiştir. Ortadaki ibriğin altına da küçük bir ibrik daha kazınmıştır. Ayak ucu taşının alt kısmında bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında taşın yüzeyinde oyuklar ve kopmalar olduğu için bir bezeme olup olmadığı anlaşılamamaktadır (Fot.197).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı iki silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının alt kısmında taşın yüzeyi çok aşınmıştır. Güney yan taşının sağlam olan üst kısmında alçak kabartma ve kazıma tekniği ile yapılmış bazı bezemeler vardır

(Fot.198). Yan taşının tam ortasında bir balta yer alır (Fot.199,200). Bu baltanın sağ yanında konik formlu ibrik yada sürahiye benzeyen biri büyük diğeri küçük iki nesne bulunmakdadır (Fot.201).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmenin altında taşın yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile içleri boş bırakılarak yapılmış iki kartuş yapılmıştır (Fot.203).

Fot. 195 / Kitabe

Fot. 196 / Baş Ucu Taşı

Fot. 197 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 198 / Güney Yan Taşı

Fot. 199 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 200 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 201 / Güney Yan Taş. Ayrıntı

Fot. 202 / Baş Ucu Taşı Güney Yanı

Fot. 203 / Kuzey Yan Taşı

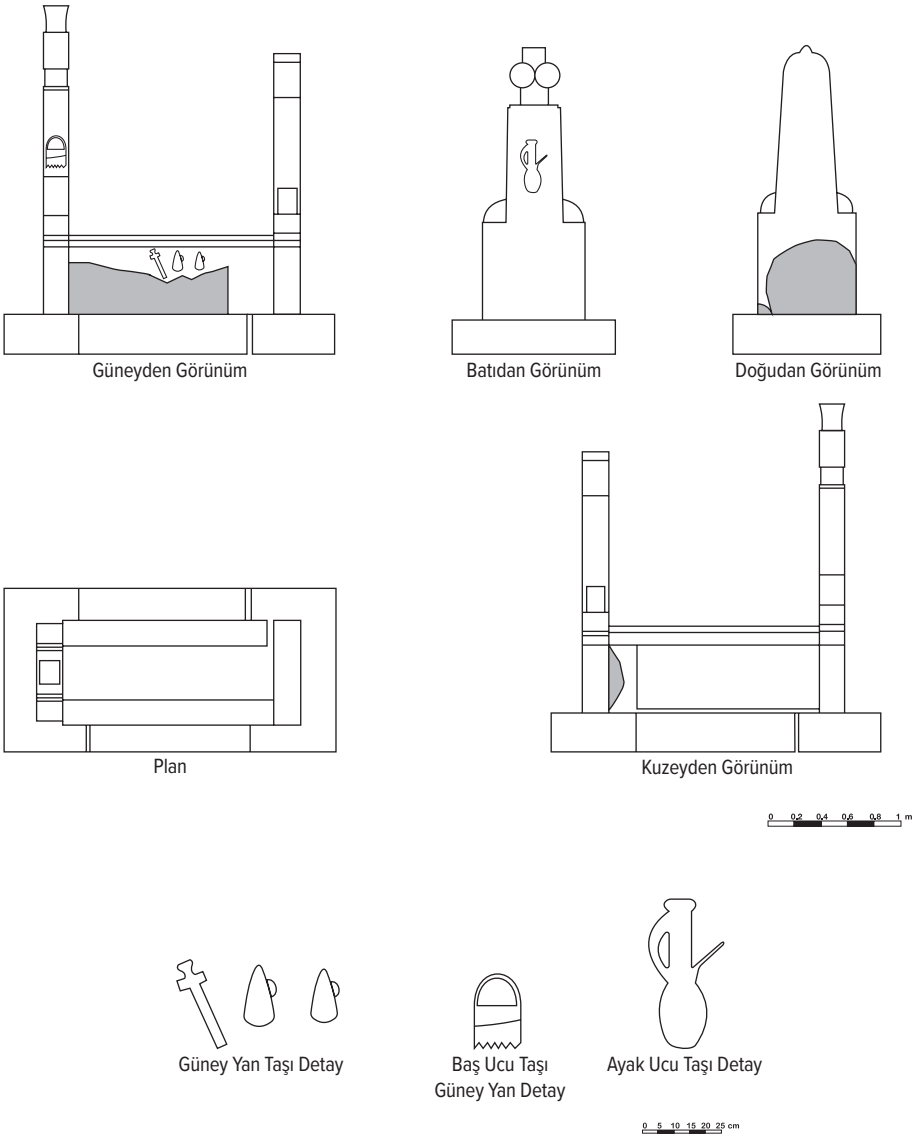
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı
Güney Yan Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 37

Katalog No	40
Çizim No	38
Fotoğraf No	204-212
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Gülveren köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Ziyaret.....* *.....bir dua* .... *oğlu Mehmed* *1333 (M.1915)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve yüksek kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın ilk kaidesi batı ve güney cephede görünmekteyken; kuzey ve doğu cephesinde çoğu toprağa gömülmüşken; ikinci kaidesi kuzey cephede tamamen toprağa gömülmüştür.

Baş şahidesinin üst kısmı fes şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde taşın yüzeyi çökertilerek, alçak kabartma tekniği ile altı satırlık kitabe yazılmış olup, satır araları düz yüzeyli ince şeritlerle bölümlendirilmiştir. Kitabenin ilk dört satırı kısmen, son iki satırı tamamen okunabilmektedir. Kitabenin son satırında H.1333 (M.1915) tarihi yazılmıştır (Fot.204). Baş şahidesinin alt kısmında alçak kabartma tekniği ile bir vazo ve bu vazodan çıkan çiçekler işlenmiştir. Çiçeklerin olduğu yüzey çökertilerek sivri kemerli bir çerçeve içerisine alınmıştır (Fot.205, 206).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük yapılmıştır. Ayak şahidesinin üst kısmı yuvarlak kemer formuna yakın bir formda son bulur. Ayak ucu taşın yüzeyi aşındığı için taşın üzerinde bir bezeme olup olmadığı anlaşılamamaktadır (Fot.207).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üzerine yüksek kabartma tekniği ile bir vazo içerisinden çıkan üç çiçek yaprağı (Fot. 208), içi boş, ayaklı büyük bir vazo (Fot. 209) ve kapaklı ayaklı büyük bir ibrik bezemeleri işlenmiştir (Fot .211). Bu bezemeler adeta heykelleşmiş gibi, yüksek kabartma olarak işlenmişlerdir. (Fot. 210).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Taşın yüzeyi çok yıprandığı için üzerine bezeme yapılıp yapılmadığı anlaşılamamaktadır (Fot.212).

Fot. 204 / Kitabe

Fot. 205 / Baş Ucu Taşı

Fot. 206 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 207 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 208 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 209 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 210 / Güney Yan Taşı

Fot. 211 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 212 / Kuzey Yan Taşı

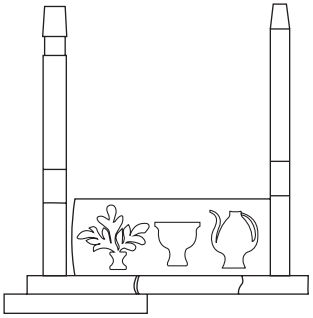

Güneyden Görünüm

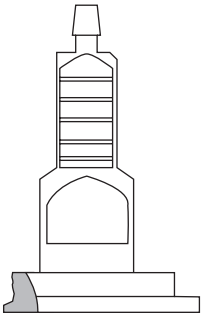

Batıdan Görünüm

Doğudan Görünüm

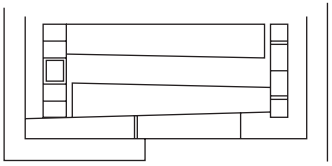

Plan

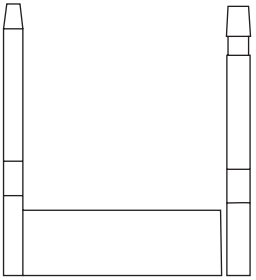

Kuzeyden Görünüm

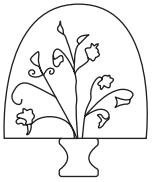

Baş Ucu Taşı Detay

Güney Yan Taşı Detay

Çizim 38

Katalog No	41
Çizim No	39
Fotoğraf No	213-217
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Gülveren köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Hüvel Hallak-ül Baki* *Merhum ve mekfur* *Davud oğlu Mustafa* *Efendinin ruhu için Fatiha* *1316 (M.1898)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve yüksek kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı fes şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde beş satırlık kitabe yüksek kabartma olarak işlenmiş, satır araları ise düz yüzeyli şeritlerle bölümlendirilmiş. Kitabenin yazıldığı satır yüzeyleri taşın genel yüzeyinden çökertilerek, yapılmıştır. Kitabenin son satırında H.1316 (M.1898) tarihi yazılmıştır. Baş şahidesinin alt kısmında alçak kabartma tekniği ile iç içe üç madalyon yapılmıştır. Madalyonların içi boş bırakılmıştır. Baş ucu taşının tam ortasında, kaidenin üstünde kare blok tek bir taş vardır. Ancak bu taşın mezarın orjinalinde olup olmadığı tespit edilememiştir (Fot.213).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının üst kısmı yarım daire şekline yakın bir formunda son bulur. Bu yarım dairenin üstünde de küçük kare bir çıkıntı vardır. Ayak ucu taşın yüzeyi aşındığı için taşın üzerinde bir bezeme olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Ayak ucu taşının tam ortasında, kaidenin üstünde, baş ucu taşında da bulunan, kare blok tek bir taş yer alır. Ancak bu taşın mezarın orjinalinde olup olmadığı anlaşılamamıştır (Fot.214).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve, taşın yüzeyi çökertilerek işlenmiştir. Bu çerçeve içerisinde yüksek kabartma ve alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bezemeler vardır (Fot.215). Yan taşının tam ortasında yüksek kabartma tekniği ile yapılmış iç içe iki madalyon yer alır. Bu madalyonların iki yanında taşın

yüzeyi yükseltilerek, alçak kabartma tekniği ile stilize edilmiş bir ağaç ve güneş motifleri işlenmiştir (Fot.216).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve, taşın yüzeyi çökertilerek oluşturulmuştur. Kuzey yan taşının tam ortasında yüksek kabartma tekniği ile yapılmış iç içe iki madalyon işlenmiştir. Bu madalyonların iki yanında taşın yüzeyi yükseltilmişse de üzerine bezeme yapılmamış, yükseltilen yerler boş bırakılmıştır (Fot.217).

Fot. 213 / Baş Ucu Taşı

Fot. 214 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 215 / Güney Yan Taşı

Fot. 216 / Güney Yan Taşı

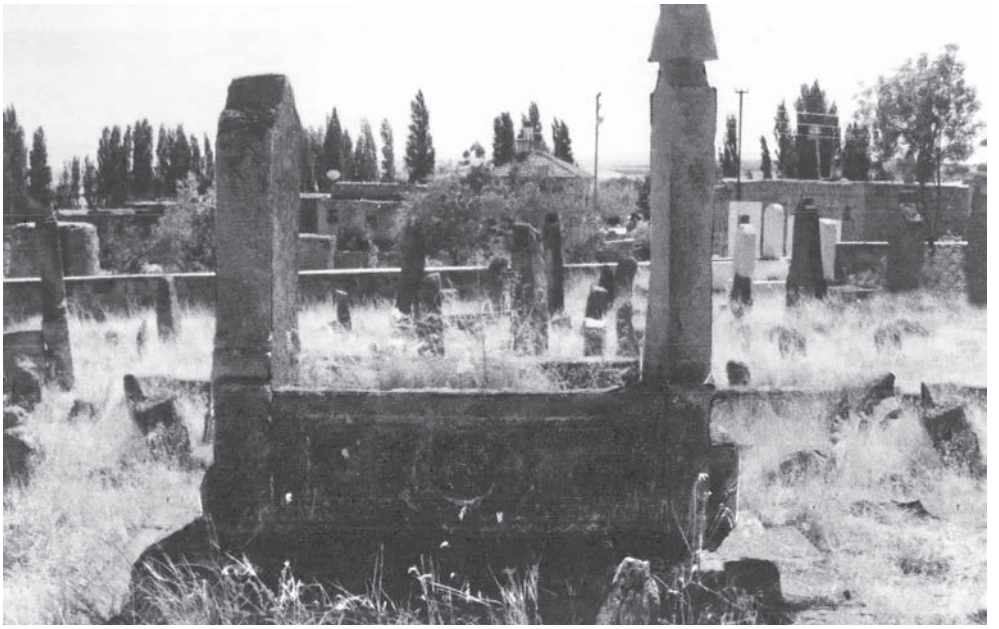

Fot. 217 / Kuzey Yan Taşı

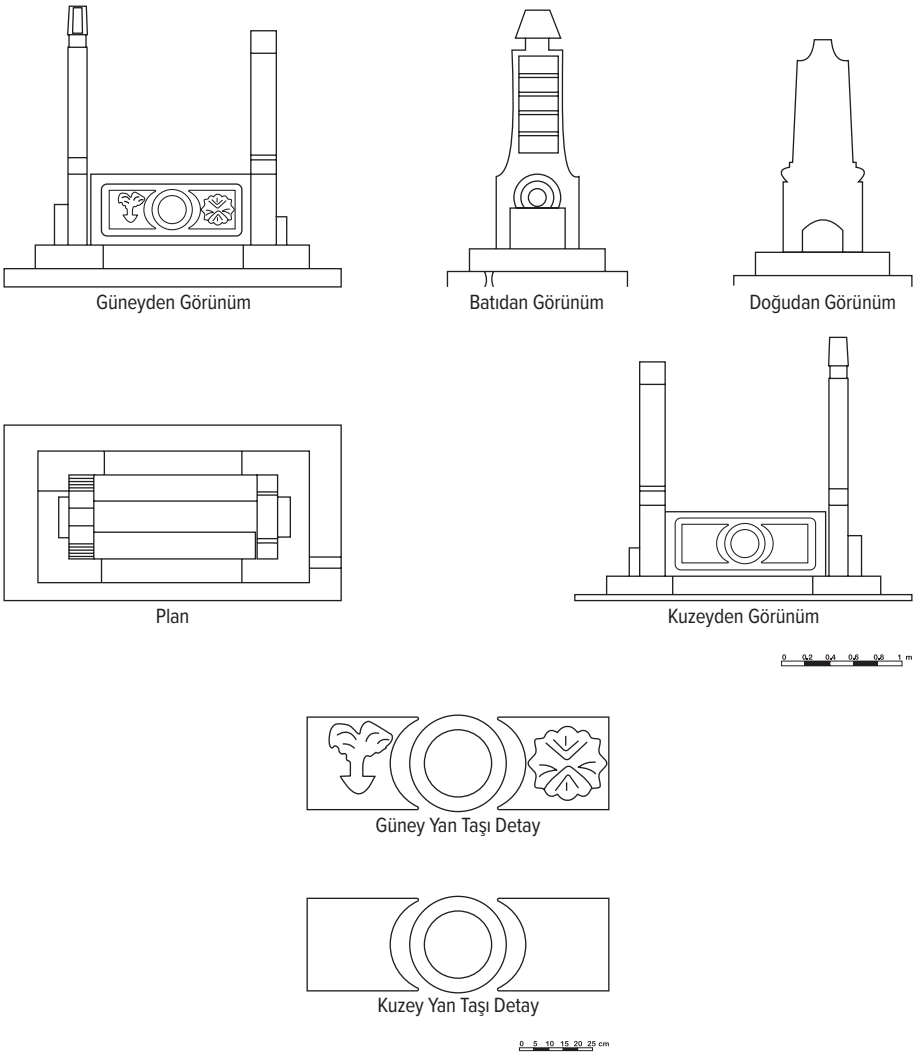
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Kuzey Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 39

Katalog No	42
Çizim No	40
Fotoğraf No	218-220
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Gülveren köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy başı veya 19.yy sonu
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Gülveren köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve kuzey yan taşı mevcutken güney yan taşı günümüze ulaşamamıştır.

Dikdörtgen formundaki baş ucu taşı, ön ve arka yüzünden köşeleri pahlandırılarak, bu pahların uçları tepede birleşerek son bulur (Fot.218,219). Baş şahidesinin kaidesi ile gövdesinin birleştiği yerde, alçak kabartma tekniği ile işlenmiş küçük bir iğne ve bu iğnenin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bir makas yer alır (Fot.220).

Mezarın ayak ucu taşı başıyla eşit yükseklektedir. Dikdörtgen formundaki ayak ucu taşı, ön ve arka yüzünden köşeleri pahlandırılarak, bu pahların uçları tepede birleşerek son bulur (Fot.218). Ayak ucu taşı üzerinde bezeme bulunmamaktadır.

Mezarın güney cephesindeki yan taşı yok olmuştur.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının büyük bir kısmı toprağa gömülmüştür. Kuzey yan taşı üzerine bezeme yapılmamıştır (Fot.218).

Bu mezar özellikle baş ve ayak şahidesinin farklı formlara sahip olmasından dolayı dikkat çekicidir. Baş şahidesi üzerine işlenen makas ve iğne kataloğa aldığımız mezar taşlarına işlenen motifler arasında tektir. Bu mezar taşı üzerine iğne ve makas işlenmesi burada yatan şahsın terzi olduğunu düşündürmektedir.

Fot. 218 / Genel Görünüm

Fot. 219 / Baş Ucu Taşı

Fot. 220 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

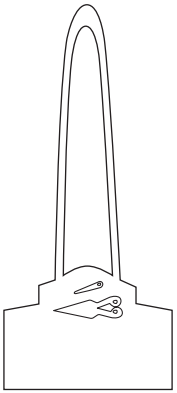

Batıdan Görünüm

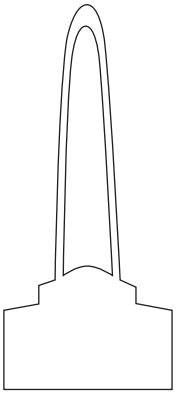

Doğudan Görünüm

Plan

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

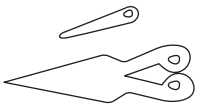

Baş Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 40

Katalog No	43
Çizim No	41
Fotoğraf No	221 - 226
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Büyük Söveğen köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1209 (M.1794)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma, yüksek kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Büyük Söveğen köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve yan taşları mevcuttur. Güney cephede mezarın kaidesinde kırıklar oluşmuştur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Ancak sarığın üst kısmındaki kavuk bölümü kırılmıştır. Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile yarım yuvarlak kemerli dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniği ile yapılmış içi geometrik geçmelerle doldurulmuş bir madalyon yer alır. Bu madalyonun içerisinde üçgenlerden oluşan altı kollu yıldız (mührü Süleyman) motifi işlenmiştir (Fot.221).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşıyla yaklaşık aynı boyuttadır. Ayak ucu taşının üst kısmı yarım daire şekline yakın bir formunda son bulur. Bu yarım dairenin üstünde de küçük kare bir çıkıntı vardır. Ayak şahidesinin ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, ayaklı ve kapaklı bir ibrik yer alır. Bu ibriğin kapağına tünemiş, alçak kabartma tekniği ile yapılmış bir kuş işlenmiştir. İbriğin altına H.1209 (M.1794) tarihi kazınmıştır. Ayak ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile yarım yuvarlak kemerli dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniği ile içi üçgenlerden oluşmuş geometrik geçmelerle doldurulmuş bir madalyon yer alır. Bu madalyonun içerisinde üçgenlerden oluşan altı kollu yıldız (mührü Süleyman) motifi işlenmiştir (Fot.222).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Taşın yüzeyi çok yoğun bir şekilde nesnelerle doldurulmuştur (Fot. 223). Güney yan taşı üzerinde alçak kabartma ve yüksek kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, büyük bir tüfek, iki adet çift çakmaklı tabanca, büyük bir fişeklik, bir kılıç, ayaklı küçük bir ibrik, bir kahve dibeği ve tokmağı, kapaklı bir kahve cezvesi, bir kahve kavurma tavası, beş dişli büyük bir yaba, uzun saplı

bir tırpan ve yuvarlak bir tepsi içerisinde ağız ağza konmuş dört adet fincan bezemesi işlenmiştir (Fot. 224, 225).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile yapılmış, uçları yuvarlatılmış dikdörtgen, iki kartuş yer alır. Kartuşların içi boş bırakılmıştır (Fot.226).

Fot. 221 / Baş Ucu Taşı

Fot. 222 / Ayak Ucu Taşı

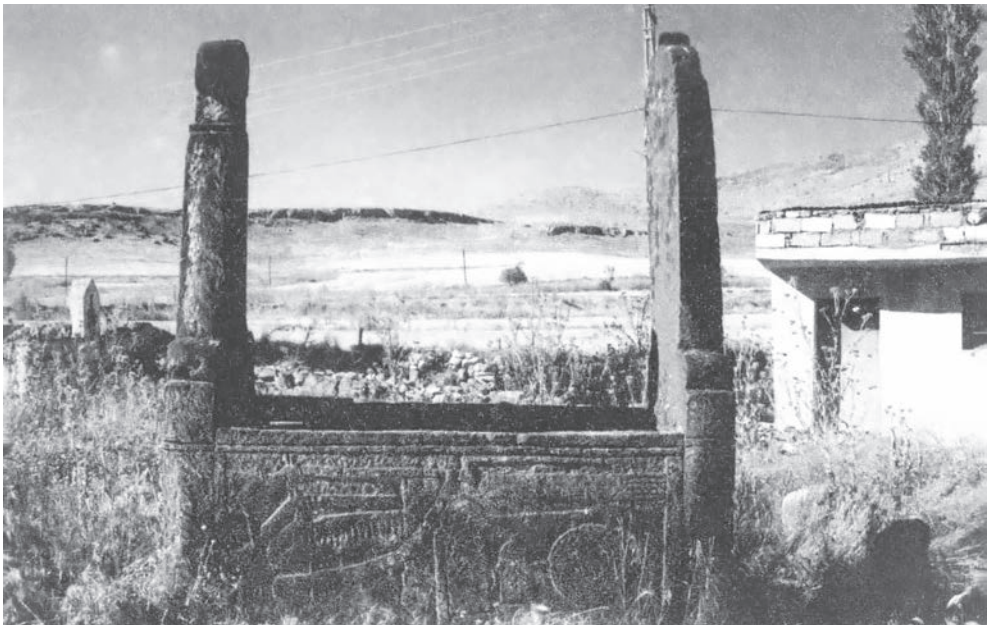

Fot. 223 / Güney Yan Taşı

Fot. 224 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

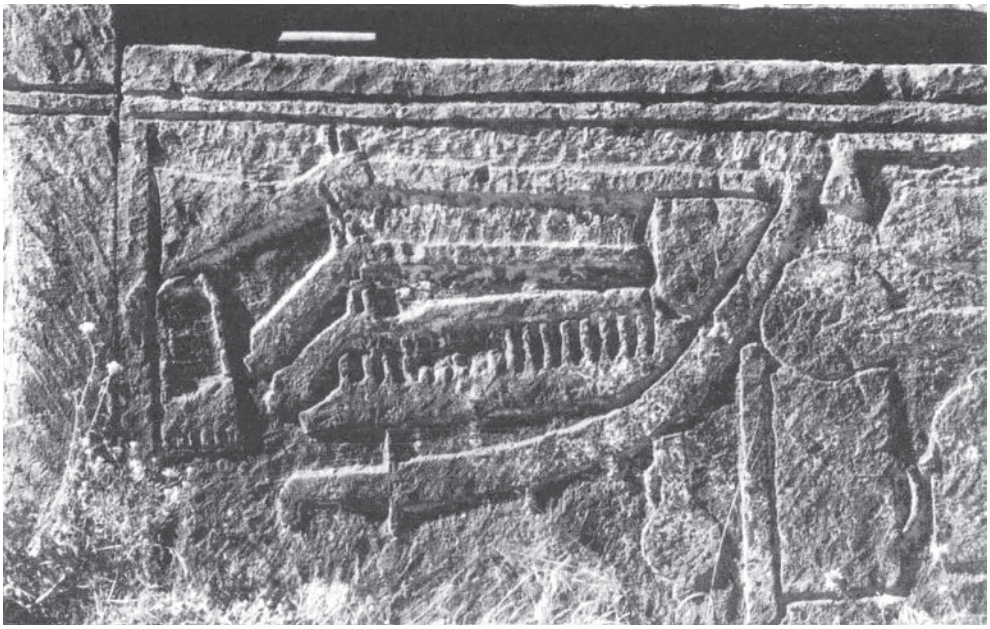

Fot. 225 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

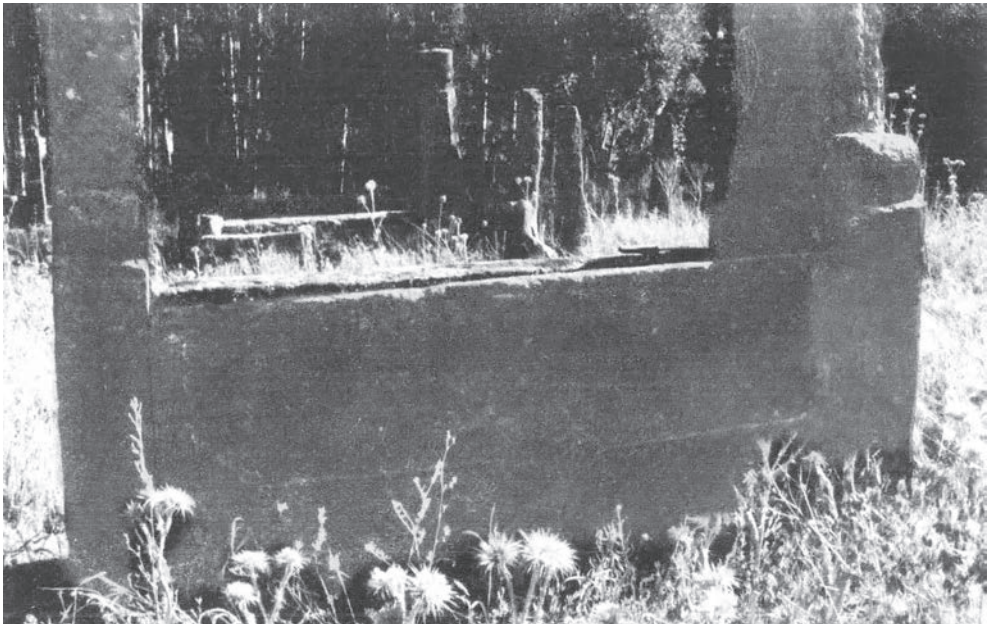

Fot. 226 / Kuzey Yan Taşı

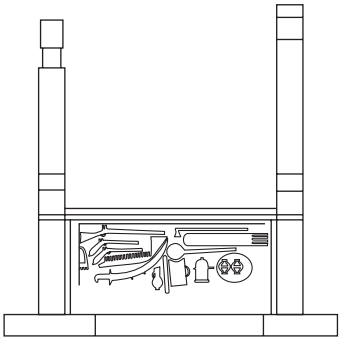

Güneyden Görünüm

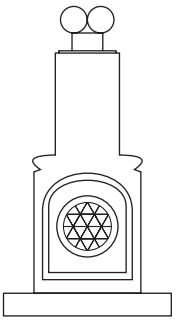

Batıdan Görünüm

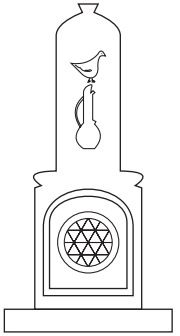

Doğudan Görünüm

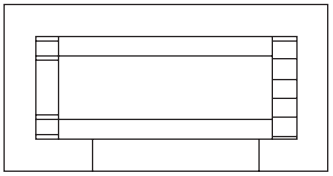

Plan

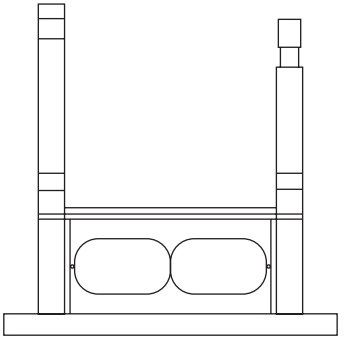

Kuzeyden Görünüm

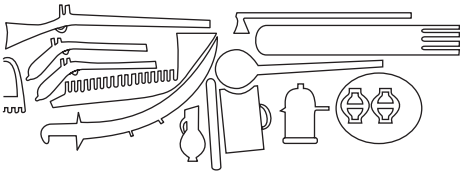

Güney Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

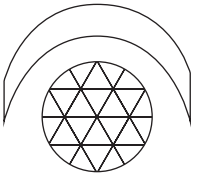

Baş ve Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 41

Katalog No	44
Çizim No	42
Fotoğraf No	227-235
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Büyük Söveğen köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Doğum 1310 (M.1892) - Vefat 1314 (M.1896)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Büyük Söveğen köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve yan taşları mevcuttur. Kuzey cephede mezarın ilk kaidesi toprağa gömülmüştür.

Baş şahidesinin üst kısmı kırılmıştır. Baş şahidesinin ortasında dikine bir dikdörtgen çerçeve içine kazıma tekniği ile dört satırlık bir kitabe yazılmıştır. Kitabenin üzerindeki tarihlerden, bu mezarın çocuk mezarı olduğunu anlaşılmaktadır. Kitabeyi çevreleyen dikdörtgen çerçevenin, altındaki ve üstündeki yarım daireler içerisine beşer yapraklı çiçekler yapılmıştır (Fot.227). Baş ucu taşının alt kısmı iç içe üç adet kareye yakın dikdörtgen çerçeve ile hareketlendirilmiştir. Üçüncü çerçevenin ortasına on sekiz dilimli büyük bir madalyon işlenmiştir. Bu madalyonun merkezindeki küçük dairenin içerisinde de çiçek motifi yer alır. Baş ucu taşının güney ve kuzey cephelere bakan yüzlerinde yüksek kabartma tekniği ile işlenmiş üçgen formlu tanımlayamadığımız birer nesne vardır.

Mezarın Ayak ucu taşının üst kısmı yarım daireye yakın bir formda son bulur. Buyarım dairemsi formun üstünde küçük kare bir çıkıntı vardır. Ayak şahidesinin ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, süslü bir kaide üzerinde yükselen, çok üsluplaşmış bir ağaç bezemesi işlenmiştir (Fot.229). Bu ağacın tepesine tüneyen kuş figürü gerçeğe yakın olarak alçak kabartma tekniği ile yapılmıştır (Fot.230). Bu kuş işlemesinden sonra en tepeye kadar, taşın yüzeyi iki yandan pahlanmıştır. Ayak ucu taşının bu pahlandırılmış yüzeyinde bitkisel bezemeler yer alırken; alt kısmında iç içe üç adet kareye yakın dikdörtgen çerçeve bulunmaktadır. Üçüncü çerçevenin ortasına, altı kollu yıldızlı büyük bir madalyon işlenmiştir. Bu madalyonun merkezinde küçük bir daire içerisinde çarkı felek bezemesi yer alır (Fot.231). Ayak ucu taşının güney ve kuzey cephelere bakan yüzlerinde yüksek kabartma tekniği ile ağzı kapaklı bir koku şişesi olduğunu düşündüğümüz nesneler işlenmiştir (Fot.232).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine iç içe iki dikdörtgen çerçeve taşın çevresini kuşatmaktadır. İkinci çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile bazı

bezemeler işlenmiştir (Fot.233). Yan taşının tam ortasına on iki yapraklı büyük bir çiçek yapılmıştır. Bu çiçeğin bir yanında ayaklı ve üçgen kapaklı bir ibrik, diğer yanında da sapı baklava dilimi işlemeli bir kirkit bezemesi vardır (Fot.234).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyinde de iki dikdörtgen çerçeve yer alır. İkinci çerçevenin tam ortasına merkezinde küçük bir çiçek motifi olan büyük bir baklava dilimi yatay olarak işlenmiştir. İkinci çerçevenin dört köşesinde yarım daireler içerisinde altı yapraklı çiçekler yer alır (Fot.235).

Fot. 227 / Kitabe

Fot. 228 / Baş Ucu Taşı

Fot. 229 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 230 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 231 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 232 / Ayak Ucu Taşı Güney Yan

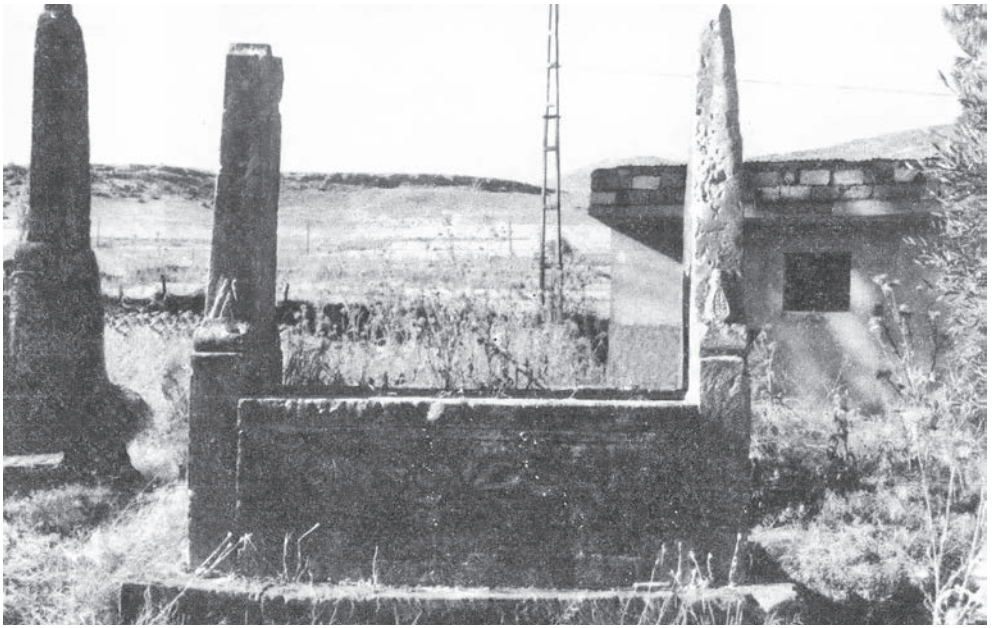

Fot. 233 / Güney Yan Taşı

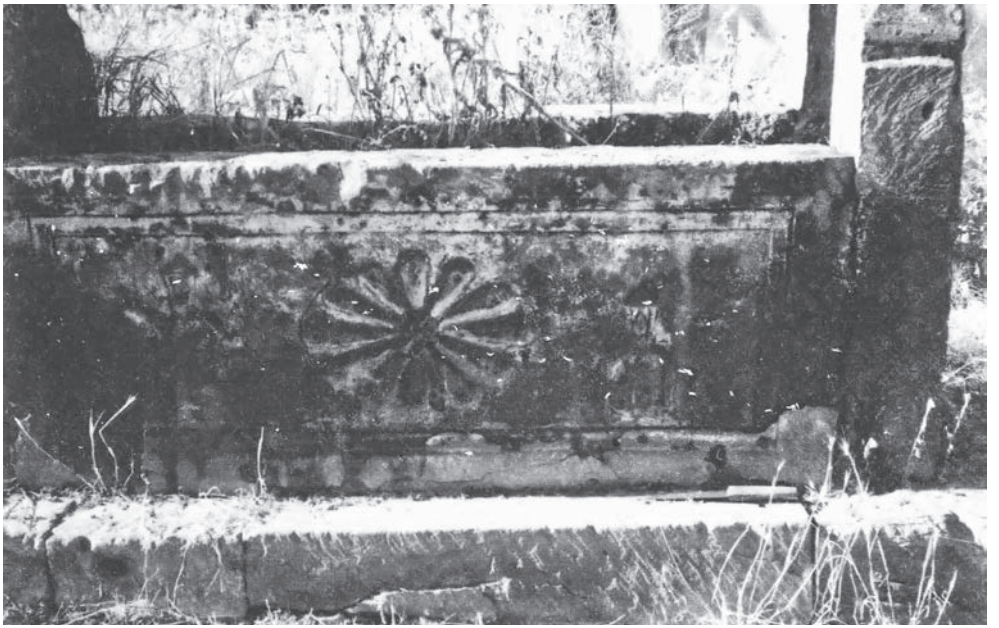

Fot. 234 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

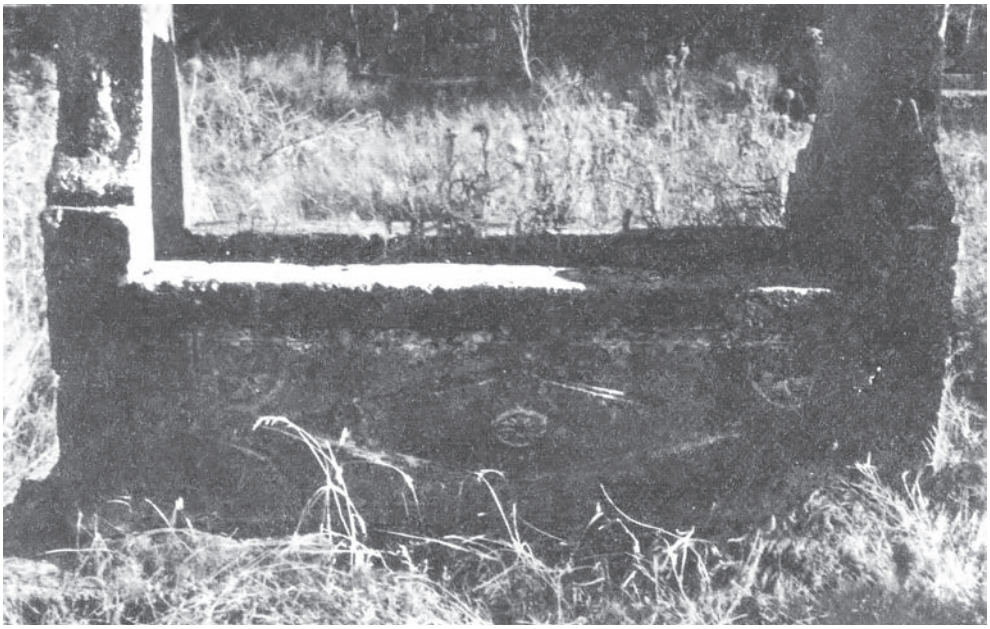

Fot. 235 / Kuzey Yan Taşı

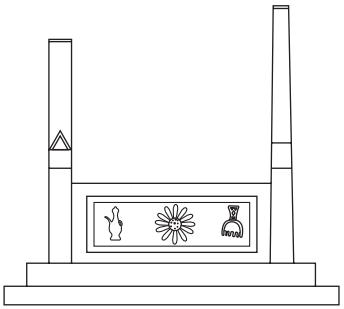

Güneyden Görünüm

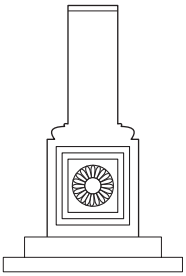

Batıdan Görünüm

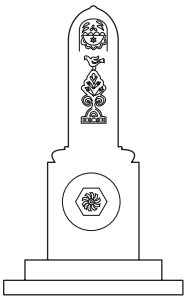

Doğudan Görünüm

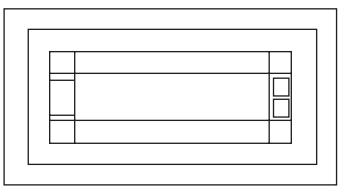

Plan

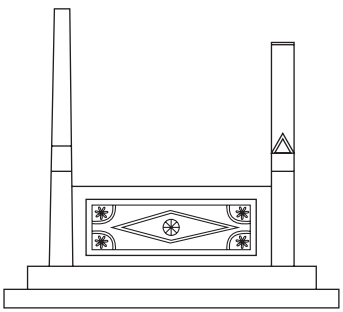

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

Ayak Ucu Taşı Detay

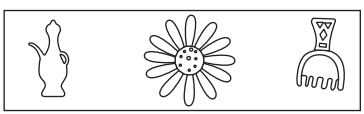

Güney Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

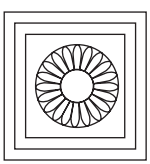

Baş Ucu Taşı Detay

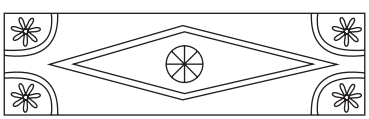

Kuzey Yan Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 42

Katalog No	45
Çizim No	43
Fotoğraf No	236 - 240
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Büyük Söveğen köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabedeki tarih okunamamıştır. 19.yy başı veya sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Büyük Söveğen köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, kademeli üç kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve yan taşları mevcuttur. Mezarın ikinci ve üçüncü kaidesi ikişer kademeli yapılmıştır.

Baş şahidesinin üst kısmı yüksek kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşı belli bir yüksekliğe kadar kareye yakın dikdörtgen formdadır. Belli bir yükseklikten sonra içe doğru volüdal kıvrımlarla daralarak devam eder. Baş ucu taşının üzerine alçak kabartma tekniği ile büyük bir lale motifi işlenmiştir. Bu lalenin içerisinde Allah yazısı yazılmıştır. Lalenin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş sekiz yapraklı büyük bir çiçek yer alır. Baş ucu taşının alt kısmında kareye yakın dikdörtgen bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kıvrık dallar ve çiçekler gibi bitkisel bezemeler yapılmıştır (Fot.236).

Mezarın ayak ucu taşı baş taşına göre çok daha kısadır. Ayak şahidesi belli bir yükseklikten sonra üç kademe halinde dilimli kemere yakın bir formda son bulur. Ayak ucu taşının üstüne her hangi bir bezeme tespit edilememiştir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine iç içe iki dikdörtgen çerçeve yapılmış olup; bu çerçevenin dört köşesinde küçük yarım yuvarlaklar oluşturularak, içleri üçer yapraklı çiçeklerle bezenmiştir. Güney yan taşının merkezinde sekiz yapraklı büyük bir çiçek bezemesi işlenmiş olup, çevresi yapraklar ve dallarla doldurulmuştur (Fot.237)

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine taşın yüzeyi boş kalmayacak şekilde alçak kabartma tekniği ile bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.238). Bunlar; kını içerisinde kabzası işli bir kılıç, bu kılıcın altında büyük süslü duvara asılmak üzere yeri olan bir tüfek, üstü tamamen "S" kıvrımları ile süslü bir muhafaza kabı içerisinde bir topuz (Fot.239), ok başlı uzun bir mızrak, gövdesinde çiçek kabartması olan bir fincan (bardak),

kapağı işlemeli bir kahve cezvesi ve ayaklı ve kapaklı, gövdesi üzerinde sekiz yapraklı bir çiçek kabartması olan bir ibrik gibi günlük kullanım eşyaları ve silahlardır (Fot.240).

Bu mezar özellikle üzerindeki bezemelerin yoğun şekilde süslenmiş olmasından dolayı dikkat çekicidir.

Fot. 236 / Baş Ucu Taşı

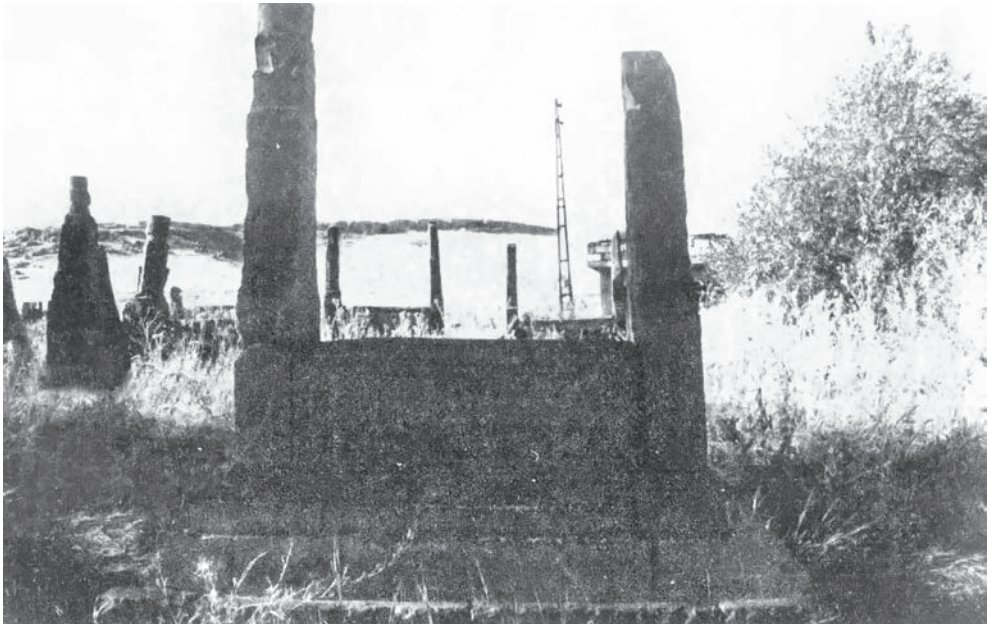

Fot. 237 / Güney Yan Taşı

Fot. 238 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 239 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

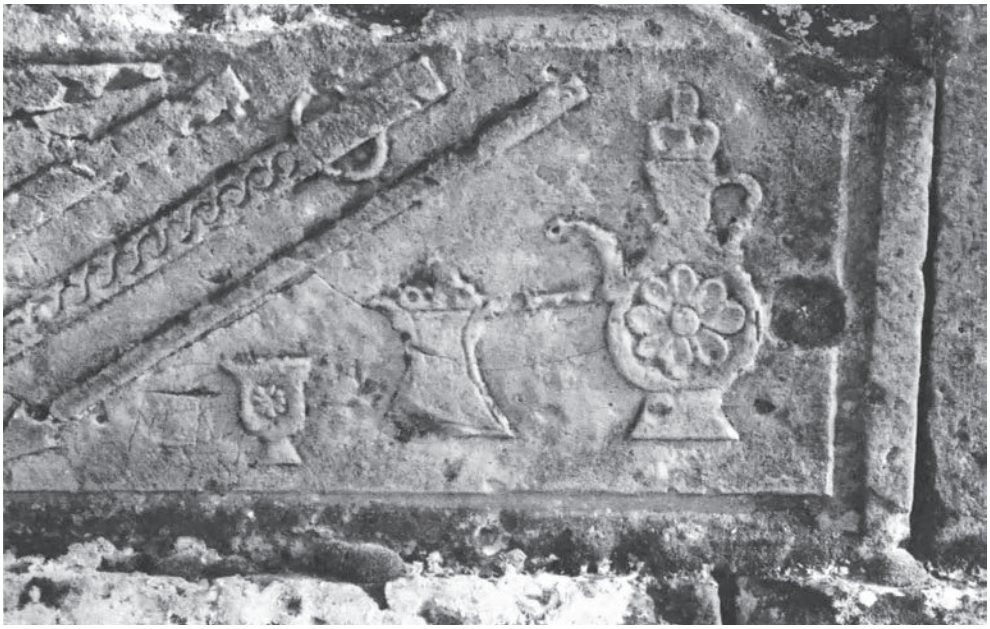

Fot. 240 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

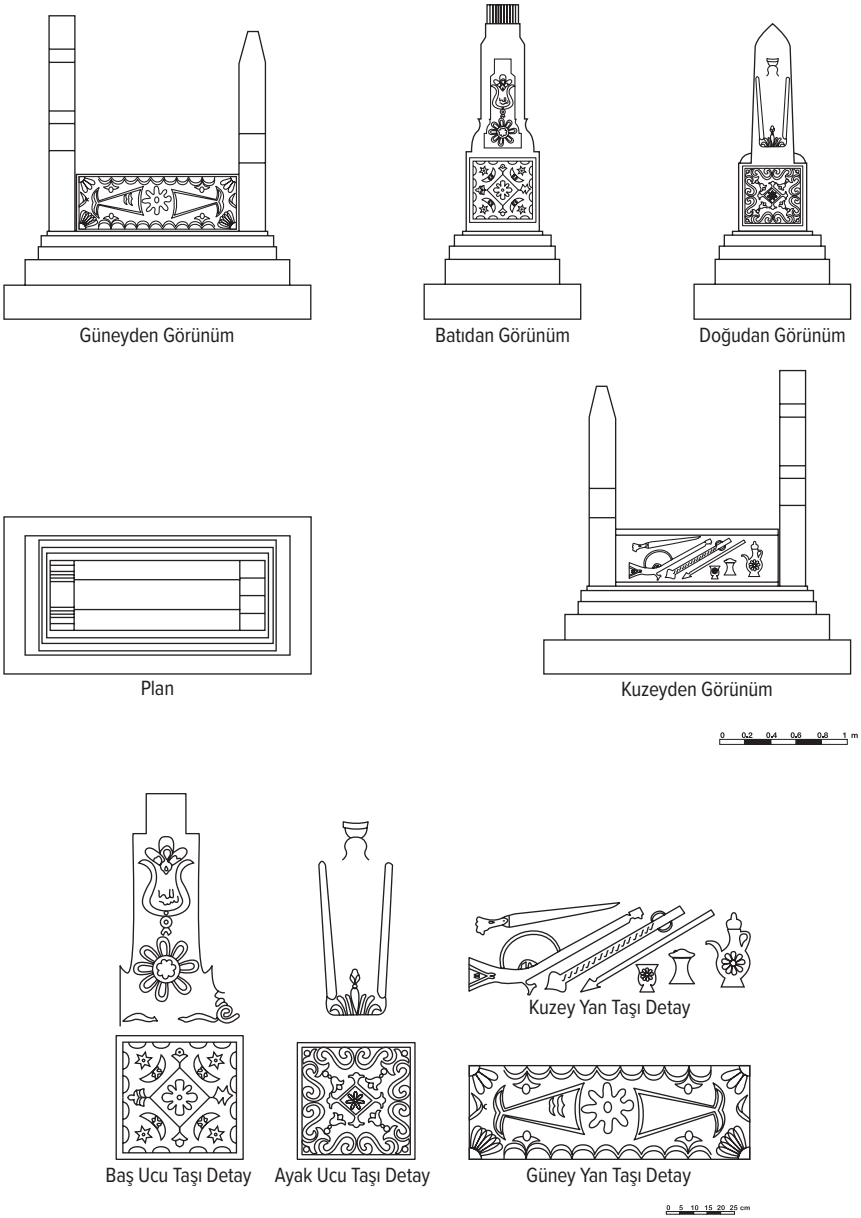
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Kuzey Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
Güney Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 43

Katalog No	46
Çizim No	44
Fotoğraf No	241-.244
Bulunduğu Yer	Tomarza ilçesine bağlı, Büyük Söveğen köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabedeki tarih okunamamıştır. 19.yy sonu veya 20.yy başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Kabartma, oyma (çökertme) ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı Büyük Söveğen köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve yan taşları mevcuttur.

Mezarın baş şahidesi belli bir yüksekliğe kadar kareye yakın dikdörtgen formundayken, belli bir yükseklikten sonra taşın kenarları alt bölümde yuvarlak formlu dilimler oluşturacak şekilde işlenmiş olup, yukarı doğru daralarak, tepesi hafif bombe oluşturacak şekilde yapılmıştır (Fot.241). Baş ucu taşının dilimli olan kısmında kazıma tekniği ile dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine tarih kazınmış olup (Fot.242), ancak taşın yüzeyi çok yıprandığı için tarih okunamamıştır. Baş ucu taşının üstüne bezeme yapılmamıştır. Baş şahidesinin kuzey cephesine bakan yüzeyine oyma tekniği ile bir takım işaretler yapılmıştır (Fot.243). Ancak bu işaretlerin rakam mı yoksa işaret mi olduğu kesin olarak tespit edilememiştir.

Mezarın ayak ucu taşı Baş ucu taşının yarısı kadardır. Kareye yakın dikdörtgen formundaki ayak ucu taşı, belli bir yükseklikten sonra her iki kenarından iki kademe yaparak incelip, dört köşesi pahlanarak belli yüksekliğe ulaşıp, pah köşeleri tek bir noktada birleşerek, son bulur. Ayak ucu taşı üzerine her hangi bir bezeme işlenmiştir.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Güney yan taşı yüzeyine bezeme yapılmaksızın, boş bırakılmıştır.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile dikdörtgen bir çerçeve içine, taşın yüzeyi çökertilerek (oyularak) bazı bezemeler yapılmıştır (Fot.243). Dikdörtgen panonun tam merkezine ayla yıldız bezemeleri bayrak oluşturacak şekilde işlenmiş olup, yıldızın hemen sağına ayrıca bir yıldız daha yapılmıştır. Panonun dış yanlarına ise bir elin açılmış halini gösteren beş parmak oyularak işlenmiş, el izleri yapılmıştır (Fot.244).

Bu mezarın üzerindeki eller ve ayla yıldızlar, kataloğa aldığımız mezar taşları içerisinde tek örneklerdir. Bu mezar bu yönüyle çok dikkat çekicidir.

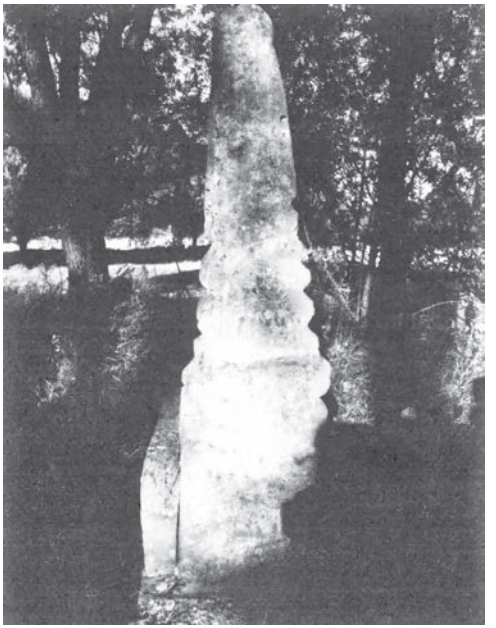

Fot. 241 / Baş Ucu Taşı

Fot. 242 / Kitabe

Fot. 243 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 244 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

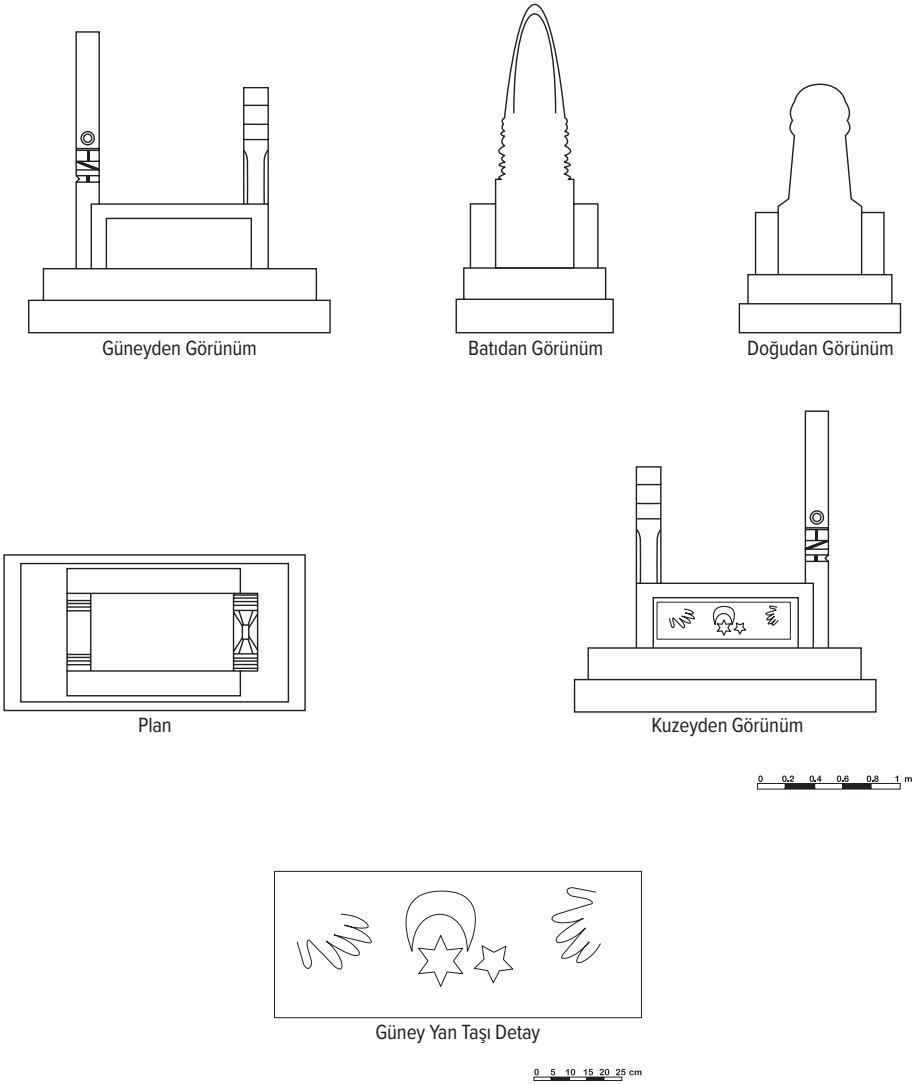
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 44

Katalog No	47
Çizim No	45
Fotoğraf No	245-249
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Büyük Kömarmut köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri pembemsi yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Büyük Kömarmut köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü pembemsi taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında yarım yuvarlak bir kemer kazınmıştır. Bu kemerin hemen altında alçak kabartma tekniği ile altı dişli tarağa benzer bir nesne işlenmiş olup, bu nesnenin altında alçak kabartma tekniği ile yapılmış içi üçgenlerden oluşmuş geometrik geçmeli bir madalyon yer alır (Fot.245).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşına oranla daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının ortasında alçak kabartma tekniği ile kapaklı ve ayaklı bir ibrik işlenmiştir. Ayak ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altına herhangi bir bezeme yapılmamıştır (Fot.246).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yarısı toprağa gömülmüştür. Güney yan taşının toprak üstünde olan bölümünde alçak kabartma tekniği ile büyük bir kılıç ve çift çakmaklı bir tabanca işlenmiştir. (Fot. 247,248).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yarısı toprağa gömülmüş vaziyettedir. Güney yan taşının toprak üstünde olan bölümünde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır (Fot.249)

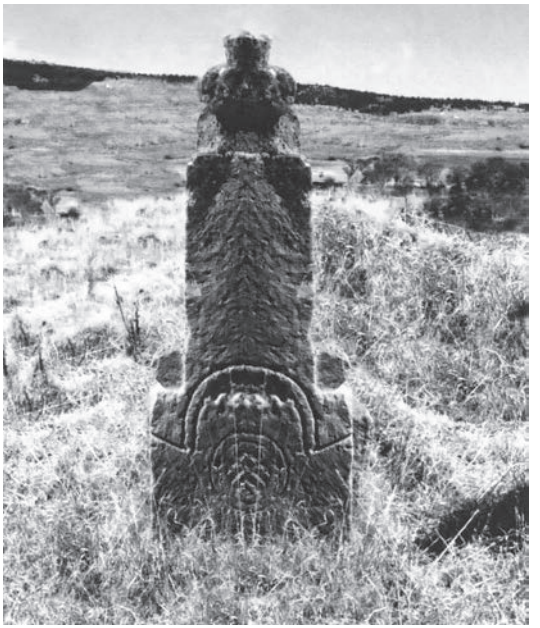

Fot. 245 / Baş Ucu Taşı

Fot. 246 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 247 / Güney Yan Taşı

Fot. 248 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 249 / Kuzey Yan Taşı

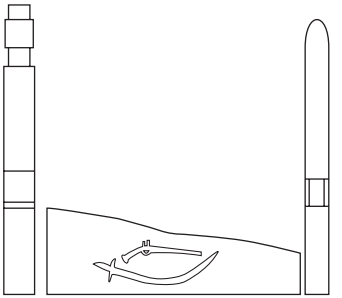
Güneyden Görünüm

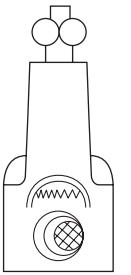
Batıdan Görünüm

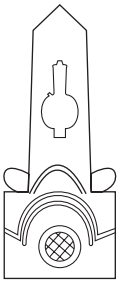
Doğudan Görünüm

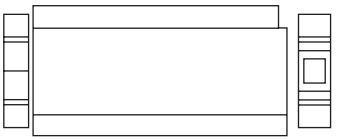
Plan

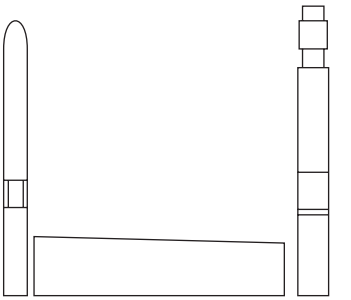
Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

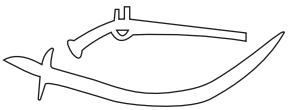
Güney Yan Taşı Detay

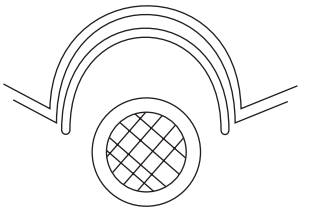
Baş Ucu Taşı Detay

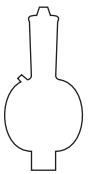
Ayak Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 45

Katalog No	48
Çizim No	46
Fotoğraf No	250 -255
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Büyük Kömarmut köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok. 19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri pembemsi yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Büyük Kömarmut köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü pembemsi taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmına düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile yarım yuvarlak bir kemer formu yapılmıştır. Bu kemerin hemen altında alçak kabartma tekniği ile içi üçgenlerden oluşmuş geometrik geçmeli bir madalyon işlenmiş olup, iki yanında yine alçak kabartma tekniği ile iki servi ağacı yer alır. Bu ağaçların tepelerine uçları yukarıya doğru bakan aylar (hilal) yerleştirilmiş olup, bu ayların ortalarına gelecek şekilde birer üçgen kazınmıştır (Fot.250).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşıyla yaklaşık aynı boyda yapılmıştır. Ayak ucu taşının üst kısmı yarım daireye yakın formda son bulurken, bunun üzerinde de kare bir çıkıntı yapılmıştır. Ayak ucu taşının ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik yer alır. Bu ibrik geniş çukur bir tabak içine oturtturulmuştur. Ayak ucu taşının alt kısmında bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, içi geometrik geçmeli bir madalyon yer alır (Fot.251).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Güney yan taşının üst kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının toprak üstünde olan bölümünde alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne (bu nesnenin üst kısmı taşın yüzeyi aşındığı için yok olmuştur) çift çakmaklı bir tabanca (Fot.252,253), bir kahve dibeği ve tokmağı, bir kahve kavurma tavası, terekte ters konmuş üç fincan ve kapaklı ve ayaklı bir ibrik bezemesi işlenmiştir (Fot.254). Güney yan taşının doğu üst köşesi kırılmıştır.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yarısı toprağa gömülmüştür. Kuzey yan taşının üst kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşının toprak üstünde olan bölümünde çift çakmaklı tüfek bezemesi vardır (Fot.255).

Fot. 250 / Baş Ucu Taşı

Fot. 251 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 252 / Güney Yan Taşı

Fot. 253 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 254 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

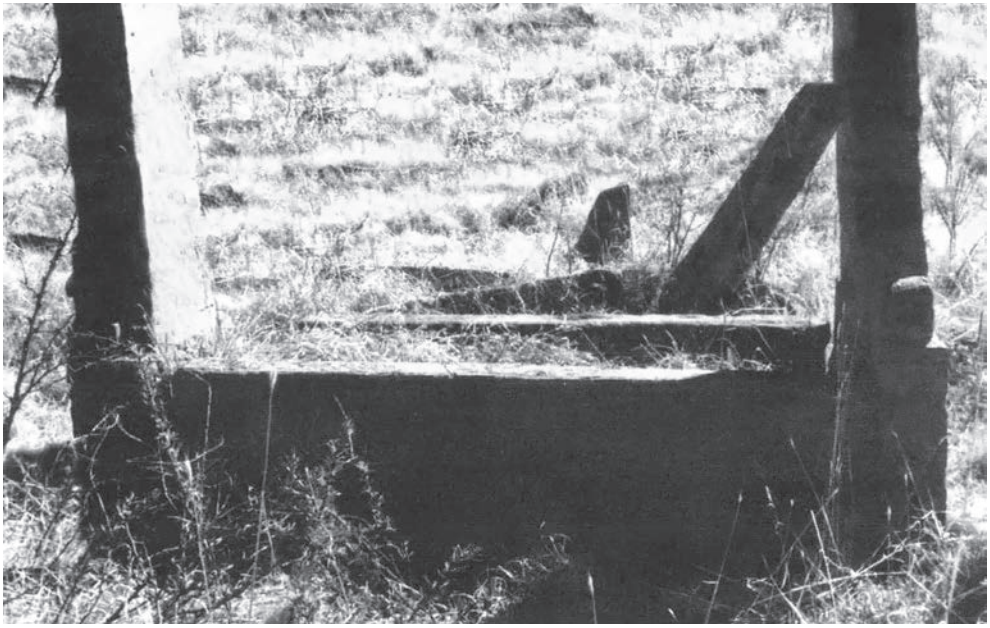

Fot. 255 / Kuzey Yan Taşı

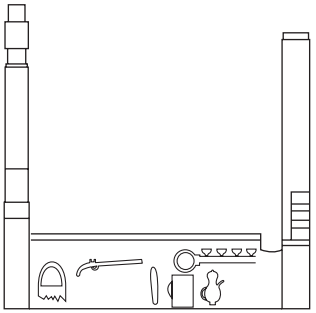
Güneyden Görünüm

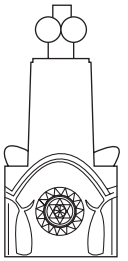
Batıdan Görünüm

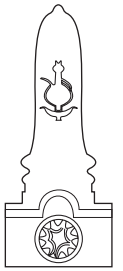
Doğudan Görünüm

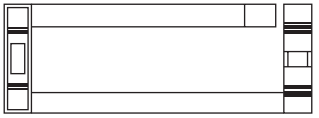
Plan

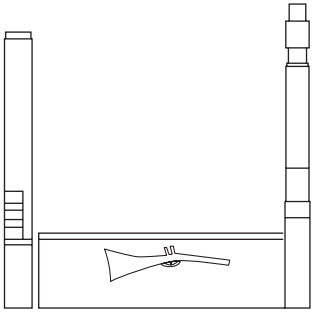
Kuzeyden Görünüm

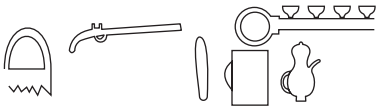
Güney Yan Taşı Detay

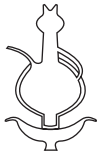
Ayak Ucu Taşı Detay

Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 46

Katalog No	49
Çizim No	47
Fotoğraf No	256-261
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Büyük Kömarmut köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri pembemsi yöre taşı)
Genel Ölçüleri	203x75 cm.
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Büyük Kömarmut köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü pembemsi taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile yarım yuvarlak bir kemer kazınmıştır. Bu kemerin hemen altında alçak kabartma tekniği ile iç içe iki madalyon işlenmiştir. İçteki madalyonun içerisinde, merkezinde altı yapraklı küçük bir çiçek olan altı kollu yıldız motifi (mührü Süleyman) vardır. Dıştaki madalyonla içteki madalyonun arasına ard arda küçük üçgenler kazınmıştır. Madalyonun altında üçgenlerden oluşmuş, dikine bir dikdörtgenyer alır (Fot.256).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşından daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının üst kısmı eşit kenarlı bir üçgenle son bulur. Ayak ucu taşının ortasında alçak kabartma tekniği ile kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik işlenmiştir. Ayak ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile yarım yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, içi üçgenlerden oluşmuş, geometrik geçmeli bir madalyon yer alır (Fot.257).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Güney yan taşının üst kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının toprak üstünde olan bölümünde alçak kabartma ve kazıma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, çift çakmaklı bir tabanca, bir kahve dibeği ve tokmağı, bir kahve kavurma tavası, bu tavanın sapı üzerine ters konmuş üç adet fincan, kapaklı ve ayaklı bir ibrik, kapaklı bir kahve cezvesi, içi boş yuvarlak bir tepsi ve bir çapa işlenmiştir (Fot. 258,259,260).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Kuzey yan taşının üst kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile sınırlandırılmıştır. Yan taşının toprak üstünde olan bölümünde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır (Fot.261).

Fot. 256 / Baş Ucu Taşı

Fot. 257 / Güney Yan Taşı

Fot. 258 / Güney Yan Taşı

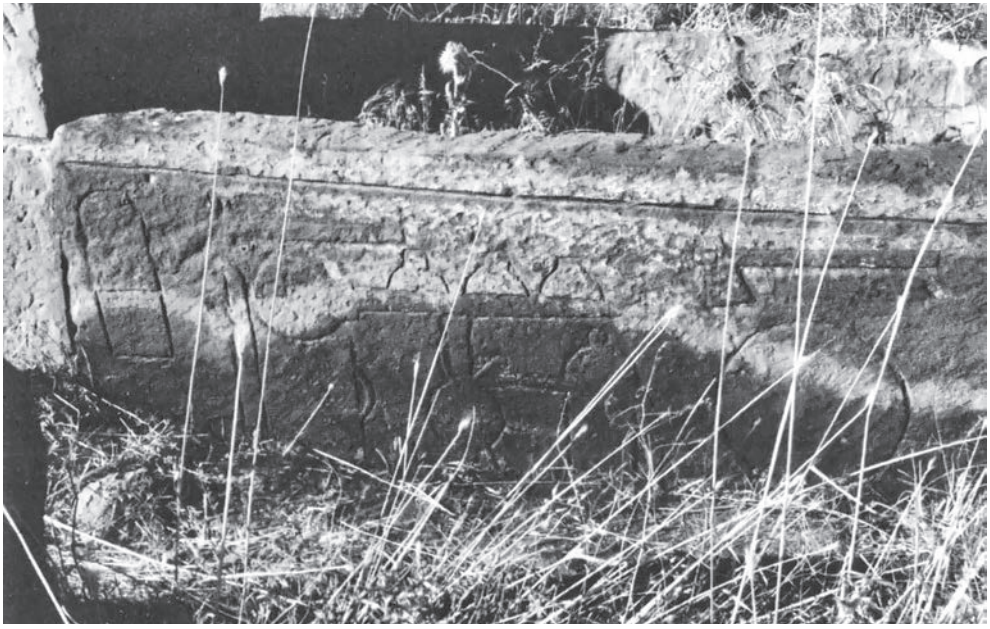

Fot. 259 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 260 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

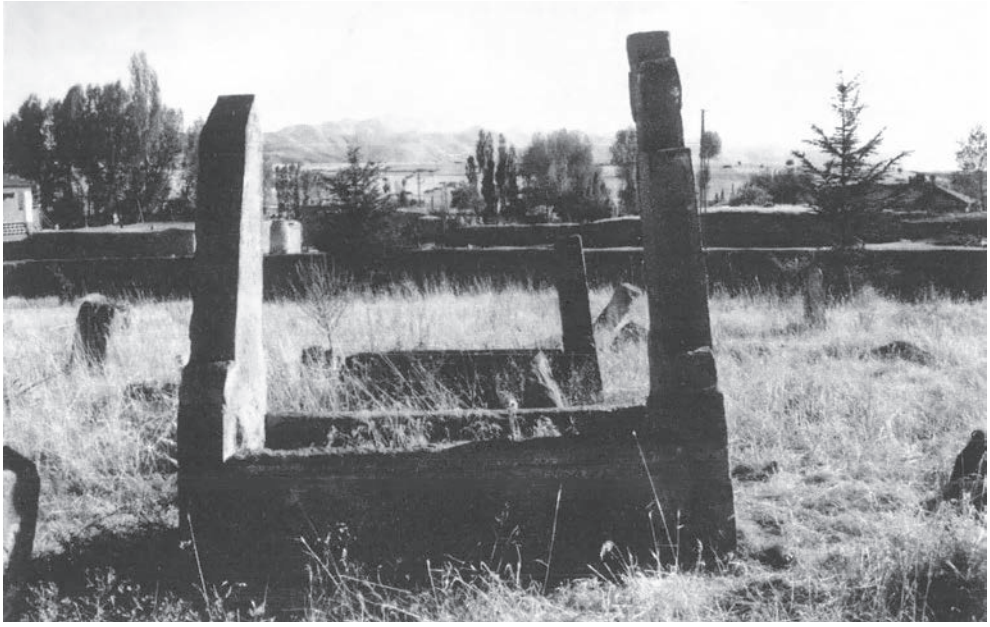

Fot. 261 / Kuzey Yan Taşı

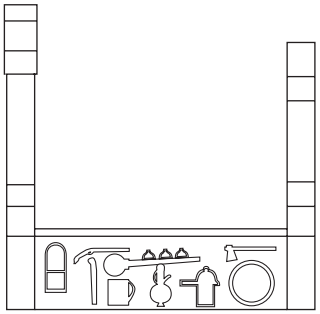
Güneyden Görünüm

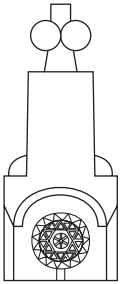
Batıdan Görünüm

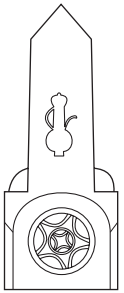
Doğudan Görünüm

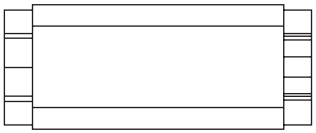
Plan

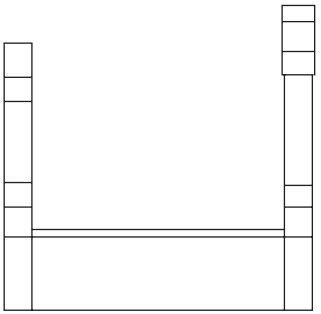
Kuzeyden Görünüm

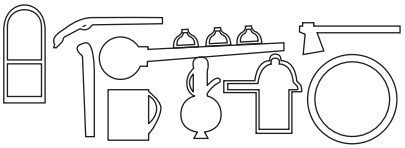
Güney Yan Taşı Detay

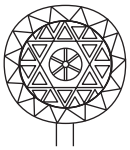
Baş Ucu Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 47

Katalog No	50
Çizim No	48
Fotoğraf No	262-267
Bulunduğu Yer	Pınarbaşı ilçesine bağlı, Büyük Kömarmut köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.19.yy başı veya 19.yy sonu.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri pembemsi yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Büyük Kömarmut köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü pembemsi taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın içerisinden bir ağaç çıkmıştır.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş iki silme ile yarım yuvarlak iki kemer yapılmıştır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile merkezindeki dairenin içerisinde altı yapraklı küçük bir çiçek olan, altı kollu yıldız (mührü Süleyman) bezemesi yer alır. Bu madalyonun iki yanına ve yukardaki kemerin alt noktalarına gelecek şekilde, alçak kabartma tekniği ile uçları madalyona doğru kıvrılmış servi ağaçları işlenmiştir (Fot.262).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşından daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşının üst kısmı eşit kenarlı bir üçgenle son bulur. Ayak ucu taşının ortasında kazıma tekniği ile kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik işlenmiş olup, alt kısmında düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemer formunun içinde altı yapraklı çiçekli madalyon bezemesi vardır (Fot.263).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Taşın üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının toprak üstünde olan bölümünde kazıma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, büyük bir tüfek, çift çakmaklı bir tabanca, bir kılıç (sadece kabzası görünüyor, gövdesi toprak altında kalmış) (Fot. 264, 265), içi boş yuvarlak bir tepsi, bir kahve kavurma tavası, kapaklı ve ayaklı bir ibrik, kapaklı bir kahve cezvesi, bir kahve dibeği ve tokmağı ve tokmağın üzerine ters konmuş üç adet fincandır (Fot.266).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Kuzey yan taşının üst kısmı düz yüzeyli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Yan taşının toprak üstünde olan bölümünde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır (Fot.267).

Fot. 262 / Baş Ucu Taşı

Fot. 263 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 264 / Güney Yan Taşı

Fot. 265 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 266 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 267 / Baş Ucu Taşı

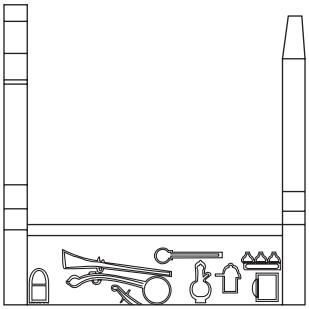
Güneyden Görünüm

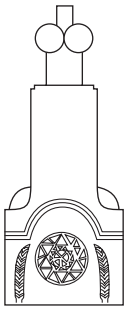
Batıdan Görünüm

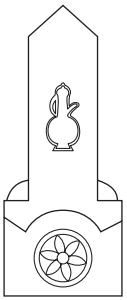
Doğudan Görünüm

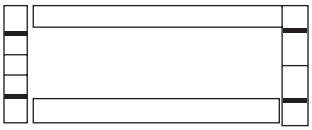
Plan

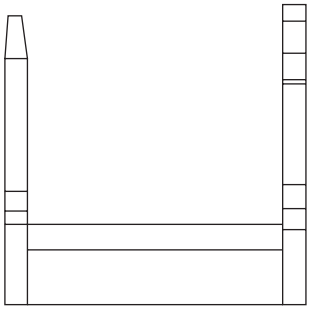
Kuzeyden Görünüm

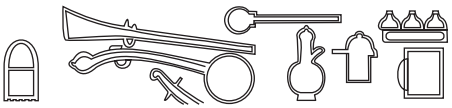
Güney Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

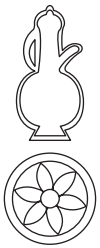
Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 48

Katalog No	51
Çizim No	49
Fotoğraf No	268-271
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Gömedi köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi:	.....
	.....
	.....
	1200 (M.1786)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri koyu renk yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Gömedi köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü kara taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Mezarın baş şahidesi kareye yakın dikdörtgen formda bir kaidesi vardır. Baş ucu taşı sivri kemer formunda son bulur. Baş şahidesinin yüzeyi çökertilerek sivri kemerle son bulan dikdörtgen bir çerçevenin içine dört satırlık bir kitabe yerleştirilmiştir. Taşın yüzeyi tahrip olduğu için kitabenin son satırındaki H.1200 (M.1786) tarihi okunmuştur. Baş ucu taşının alt kısmına iki kaval silme işlenmiştir. Bu silmelerin altında alçak kabartma tekniği ile merkezindeki küçük daire içerisinde altı yapraklı bir çiçek motifi bulunan, büyük bir madalyon işlenmiştir. Bu madalyonun içerisinde gülçe motifi vardır. (Fot.268).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşıyla aynı boyda yapılmıştır. Ayak şahidesinin kareye yakın dikdörtgen formdaki kaidesi belli bir yükseklikten sonra iki yandan üçgen yüzeyli pahlarla daralarak; ayak ucu taşı sivri kemer formunda son bulur. Ayak ucu taşının alt kısmındaki iki kaval silmeden başka, ayak ucu taşının yüzeyine her hangi bir bezeme yapılmamıştır. Ancak taşın iki yerinde, orjinalinde var olmadığı sanılan, çapları 5 cm. yakın delikler bulunmaktadır. Yöre halkı bu deliklerin kurşun izi olduklarını ifade etmektedir (Fot.270).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Taşın üst kısmı düz yüzeyli iki kalın silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının toprak üstünde olan bölümünde alçak kabartma tekniği ile büyük bir tüfek, çift çakmaklı bir tabanca, bir sopa, bir kama, bir kılıç ve halı tezgahı olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.270).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının bir kısmı toprağa gömülmüştür. Taşın üst kısmı iki kalın silme ile sınırlandırılmıştır. Yan taşının toprak üstünde olan bölümünde alçak kabartma tekniği ile iki adet kılıç, bir kahve kavurma tavası ve iki adet çift çakmaklı tabanca işlenmiştir. Bu bezemeler, taşın yüzeyi çok aşındığı için çok net bir şekilde seçilememektedir (Fot.271).

Fot. 268 / Baş Ucu Taşı

Fot. 269 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 270 / Güney Yan Taşı

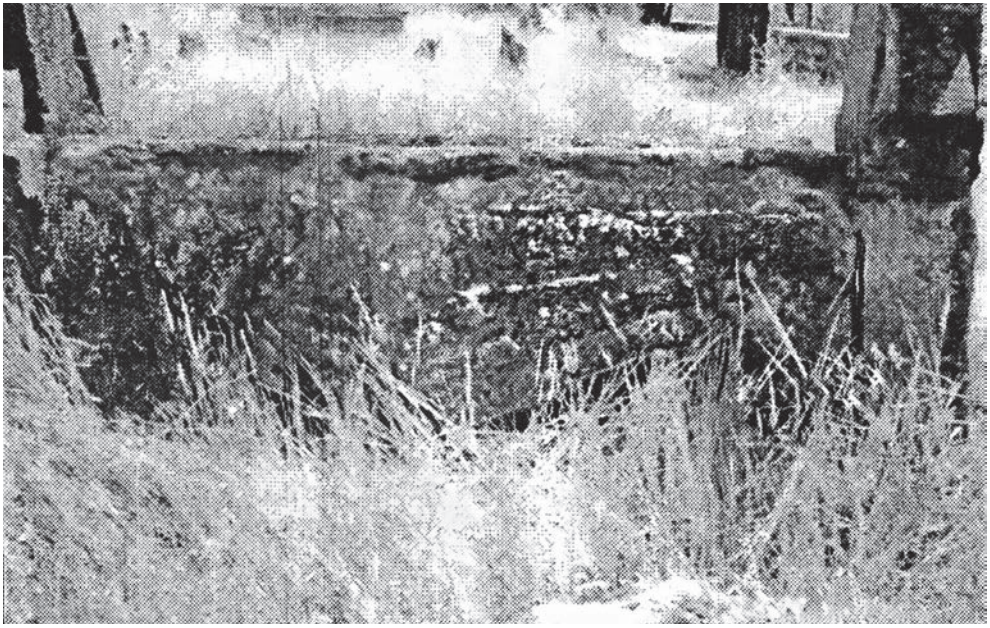

Fot. 271 / Kuzey Yan Taşı

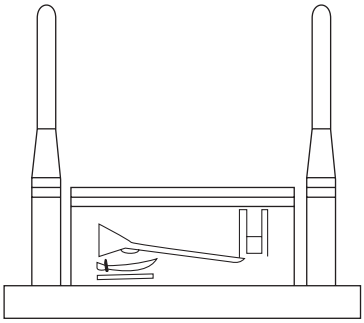

Güneyden Görünüm

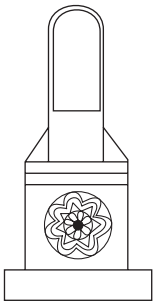

Batıdan Görünüm

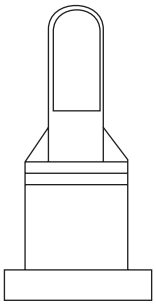

Doğudan Görünüm

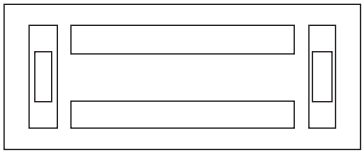

Plan

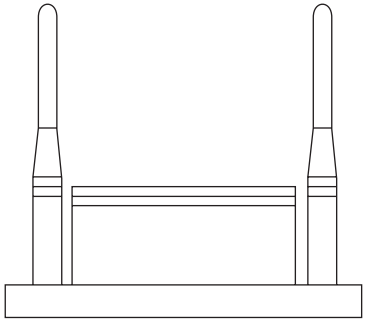

Kuzeyden Görünüm

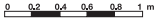

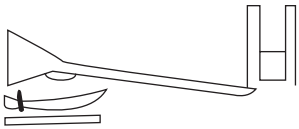

Güney Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Çizim 49

Katalog No	52
Çizim No	50
Fotoğraf No	272-275
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Gömedi köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	..... *130? (M.188?)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Gömedi köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidelerinde yer yer kırıklar oluşmuştur. Mezarın üzerindeki bezemeler ve kitabe mavi renk bir boyayla yakın bir tarihte boyanmıştır.

Mezarın baş şahidesinin serpuş kısmı yok olmuştur. Baş ucu taşının üzerinde alçak kabartma tekniği ile yazılmış yedi satırlık bir kitabe bulunmakta olup, kitabenin son satırında tarih yazılmıştır. Kitabenin tarihinin ilk üç rakam okunmuştur. Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile merkezinde altı yapraklı bir çiçek bulunan, büyük bir madalyon işlenmiştir. Merkezdeki küçük dairenin dışındaki, ikinci büyük dairenin içerisi çarkı feleği anımsatan çizgilerle hareketlendirilmiştir. Büyük dairenin çevresinde testere dişi biçiminde üçgenlerle tamamen kuşatılmıştır. Testere dişi üçgenlerin üst bölümünde alçak kabartma tekniği ile yapılan daire bir silme yer alır. Bu silmenin hemen üzerinde çok daha küçük bir madalyon yer almakta olup, içerisine altı yapraklı bir çiçek motifi bulunmaktadır. Bu küçük madalyonun üzerine tünemiş vaziyette bir kuş figürü alçak kabartma tekniği ile işlenmiştir (Fot.272)

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşından daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşı eş kenar üçgen formuna yakın bir şekilde son bulur. Ayak şahidesinin ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş ayaklı ve kapaklı uzun boyunlu bir ibrik işlenmiştir. Bu ibriğin kapağına alçak kabartma tekniği ile işlenmiş sivri gagalı küçük bir kuş figürü tünemiş vaziyette yapılmıştır. Ayak ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile

merkezinde altı yapraklı bir çiçek bezemesi bulunan, büyük bir madalyon işlenmiştir (Fot.273).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile içlerinde altı yapraklı çiçek bezemesi olan dört adet küçük madalyon, bir ekmek tahtası, yuvarlak bir tepsi içerisinde beş adet fincan, bir kahve kavurma tavası, aynı boyda ayaklı ve kapaklı iki ibrik bezemeleri işlenmiştir (Fot.274).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile biri diğerlerinden daha büyük üç kuş, baklava dilimi şeklinde bir nesne, büyük bir tüfek, iki adet çift çakmaklı büyük tabanca ve kını içerisinde bir kılıç bezemeleri işlenmiştir (Fot.275).

Fot. 272 / Baş Ucu Taşı

Fot. 273 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 274 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 275 / Kuzey Yan Taşı

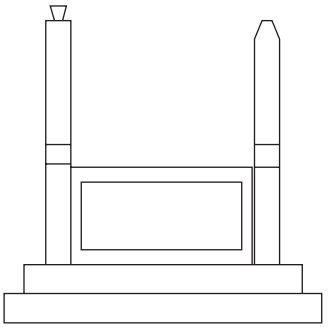

Güneyden Görünüm

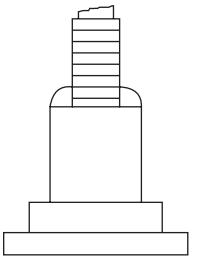

Batıdan Görünüm

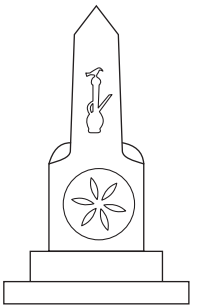

Doğudan Görünüm

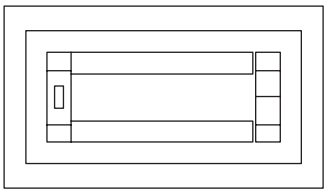

Plan

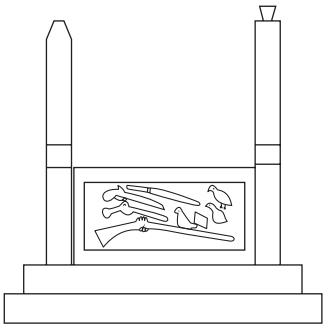

Kuzeyden Görünüm

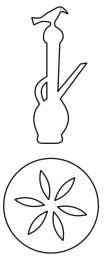

Ayak Ucu Taşı Detay

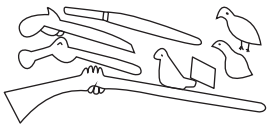

Kuzey Yan Taşı Detay

Çizim 50

Katalog No	53
Çizim No	51
Fotoğraf No	276-284
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Epçe köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	1239 (M.1824)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Epçe köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü pembemsi renkte taştan yapılmış, dört kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın ilk kaidesi sadece batı cephesinden belli olmaktadır. Doğu cephesinde sadece üçüncü ve dördüncü kaide görülür. Yan cephelerde üç kaide görülür.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde sekiz satırlık bir kitabe yazılmış, sadece son satırındaki H.1239 (M.1824) tarihi okunabilmiştir. Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile merkezinde altı kollu bir yıldız bulunan büyük bir madalyon işlenmiştir. Bu yıldızın etrafında, madalyonun içi on dokuz dilime ayrılmıştır (Fot.276).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşından daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşı eşkenar üçgene benzer bir formda son bulur. Ayak şahidesinin ortasında alçak kabartma tekniği ile ayaklı ve kapaklı uzun boyunlu bir ibrik işlenmiştir. Bu ibriğin kapağının hemen üstüne gelecek şekilde, alçak kabartma tekniği ile küçük bir kuş tünemiş vaziyette işlenmiş (Fot.277). Ayak ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile içerisinde on dört kollu çarkı felek bezemesi bulunan, büyük bir madalyon yapılmıştır (Fot.278).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine kazıma tekniği ile yapılan dikdörtgen çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, bir ekmek tahtası, bir bardak (Fot.279), yuvarlak bir tepsi

içerisinde beş adet fincan, bir kahve kavurma tavası ve bir ibrik gibi günlük kullanım eşyaları işlenmiştir (Fot.280,281, 282).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile uzun bir fişeklik, büyük bir kılıç, kını içerisinde küçük bir kılıç, içerisinde altı yapraklı çiçek olan küçük bir madalyon, büyük bir tüfek ve çift çakmaklı üç adet tabanca işlenmiştir (Fot.283,284).

Fot. 276 / Baş Ucu Taşı

Fot. 277 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 278 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 279 / Güney Yan Taşı

Fot. 280 / Güney Yan Taş Ayrıntı

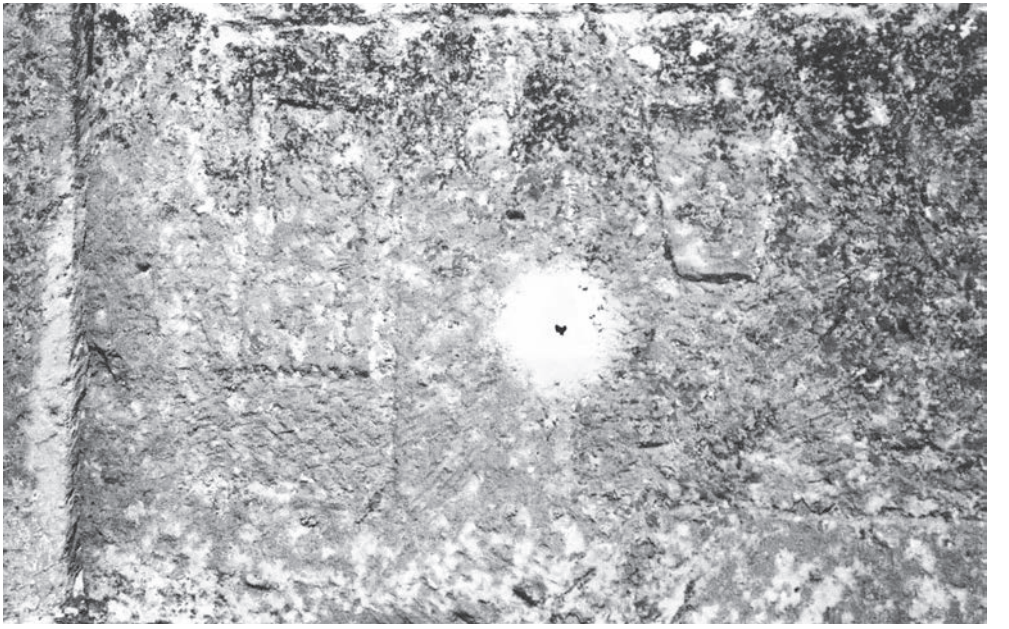

Fot. 281 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

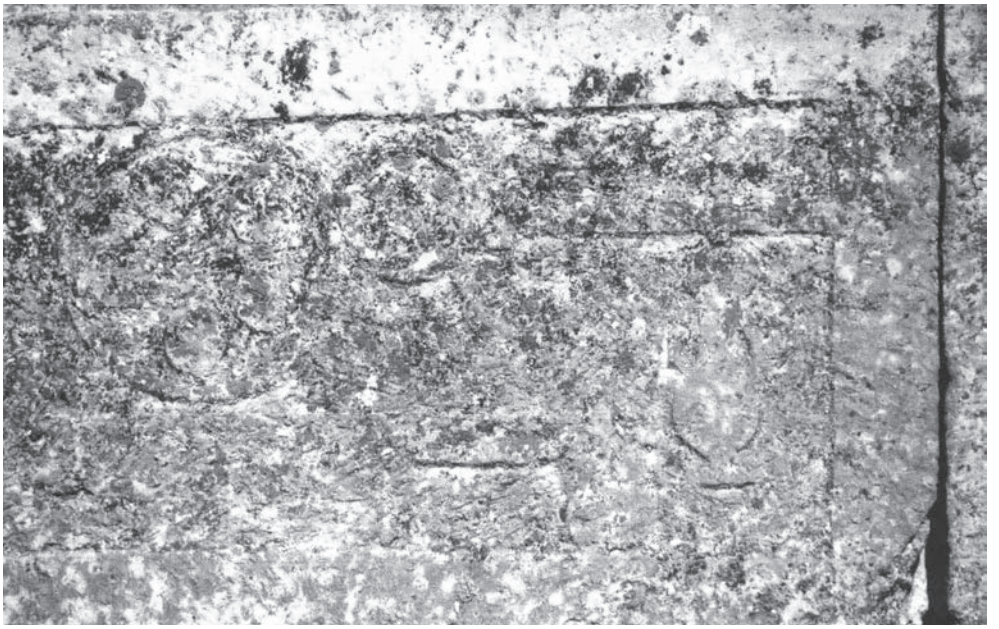

Fot. 282 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 283 / Kuzey Yan Taşı

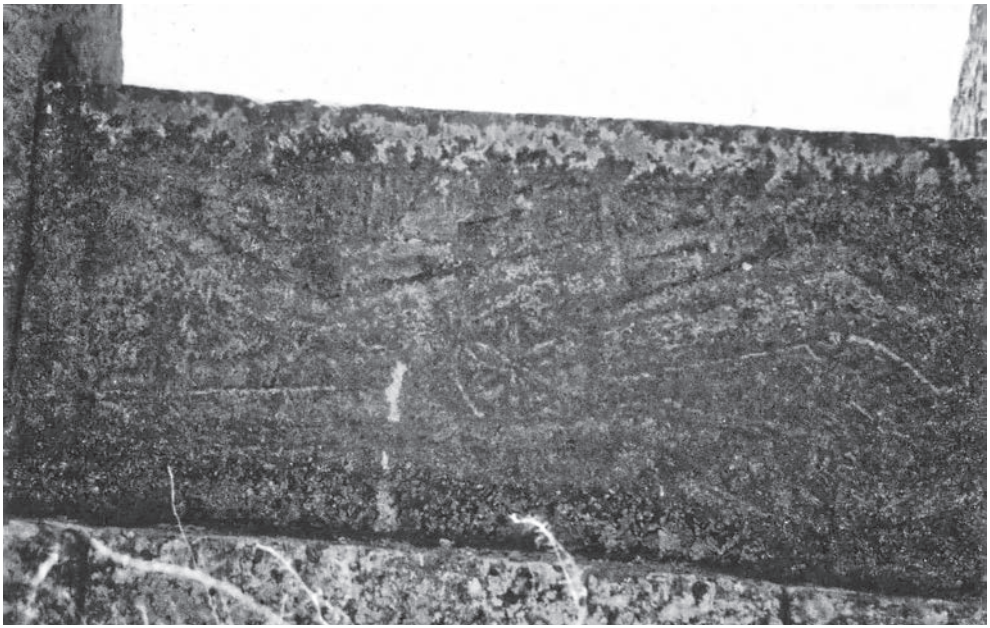

Fot. 284 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

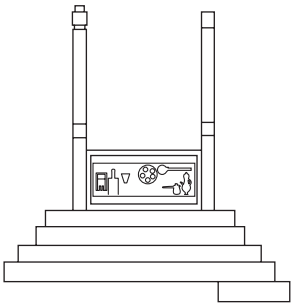

Güneyden Görünüm

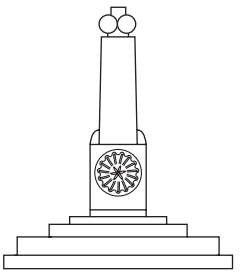

Batıdan Görünüm

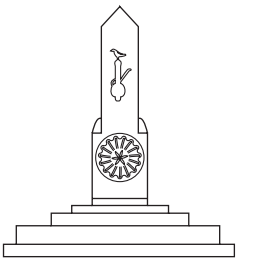

Doğudan Görünüm

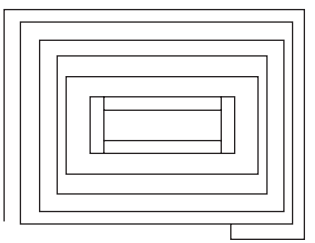

Plan

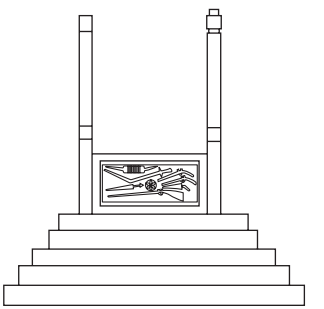

Kuzeyden Görünüm

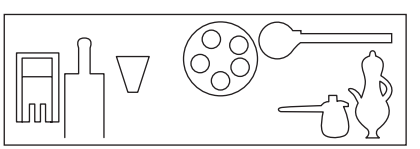

Güney Yan Taşı Detay

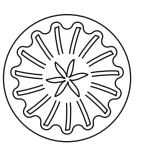

Baş Ucu Taşı Detay

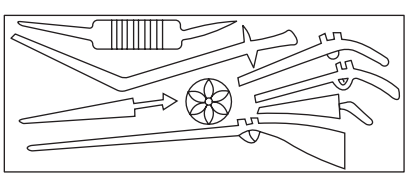

Kuzey Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

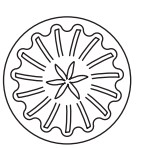

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 51

Katalog No	54
Çizim No	52
Fotoğraf No	285-290
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.....
	.....
	.....
	.....
	1203 (M.1788-89)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesi altı blok taştan oluşmuştur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Serpuşun boyun kısmında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, içi geometrik geçmeli küçük bir madalyon vardır. Baş ucu taşının üzerinde taşın yüzeyi çökertilerek yapılmış, dikdörtgen bir çerçeve içerisinde beş satırlık bir kitabe yazılmış olup, kitabenin sadece son satırındaki H.1203 (M.1788-89) tarihi okunabilmektedir. Baş ucu taşının alt kısmına düz yüzeyli bir silme ile yarım yuvarlak bir kemer yapılmıştır. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile içi üçgen geçmelerle doldurulmuş, büyük bir madalyon işlenmiştir (Fot.286).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşından daha küçük yapılmıştır. Ayak ucu taşı sivri kemer formunda son bulur. Ayak şahidesinin ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı bir ibrik bezemesi yer alır.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının dört kenarına alçak kabartma tekniği ile fistolu dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile bir eşek (katır) üzerinde bir insan (Fot.288), bu eşeğin arkasında yularını insanın tuttuğu ayakları direnen gerçekçi şekilde yapılmış bir sıpa (Fot.289), bir ekmek tahtası, ayaklı ve kapaklı bir ibrik, kapaklı bir kahve cezvesi, bir kahve kavurma tavası ve yuvarlak bir tepsi içerisinde dört adet fincan bezemesi işlenmiştir (Fot.285,287).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının dört kenarına alçak kabartma tekniği ile fistolu dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile büyük bir fişeklik, uzun bir kılıç, üç adet kuş, büyük bir tüfek, çift çakmaklı iki tabanca ve içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi olan küçük iki adet rozet işlenmiştir (Fot.290).

Bu mezar güney yan taşı üzerine işlenmiş eşeğe binmiş bir insan ve bu eşeğin arkasında sıpa figürü bezemesi çok dikkat çekicidir. Bu bezemeler çok gerçekçi bir üslupla çizilmiş olması da önemlidir.

Fot. 285 / Güney Yan Taşı

Fot. 286 / Baş Ucu Taşı

Fot. 287 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 288 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 289 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 290 / Kuzey Yan Taşı

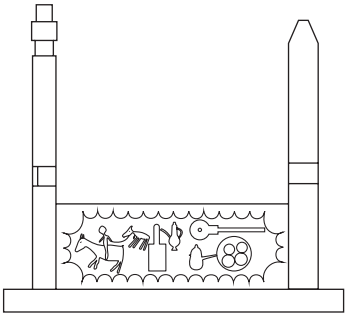

Güneyden Görünüm

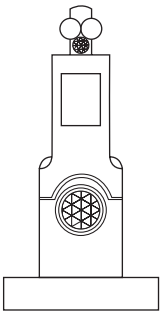

Batıdan Görünüm

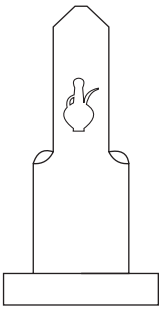

Doğudan Görünüm

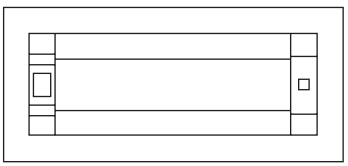

Plan

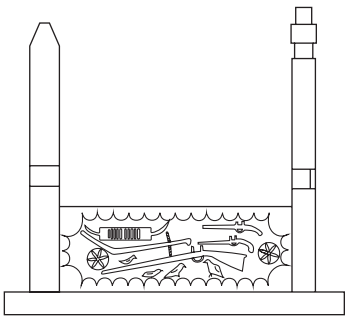

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

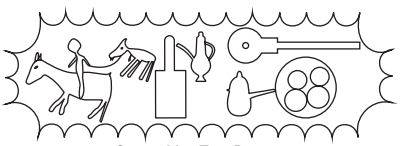

Güney Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

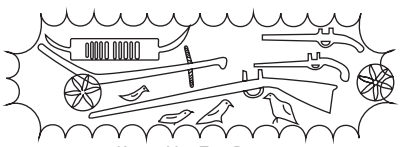

Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 52

Katalog No	55
Çizim No	53
Fotoğraf No	291-295
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabe yok.18.yy sonu veya 19.yy başı.
Mezar Biçimi	Ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesi altı blok taştan oluşmuştur.

Mezarın baş ucu taşı yok olmuştur (Fot.291).

Mezarın ayak ucu taşı eşkenar üçgen gibi bir formda son bulur. Ayak şahidesinin ortasında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik vardır. Ayak ucu taşının üzerinde bu ibrikten başka her hangi bir bezeme bulunmamaktadır (Fot.292).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile bir kahve dibeği ve tokmağı, yuvarlak bir tepsi içerisinde altı adet fincan, içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi olan iki küçük rozet ve bir kahve kavurma tavası işlenmiştir (Fot.293,294).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile büyük bir fişeklik, uzun bir kılıç, büyük bir tüfek, çift çakmaklı iki adet tabanca ve bir adet kuş figürü işlenmiştir (Fot.295).

Fot. 291 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 292 / Baş Ucu Taşı

Fot. 293 / Güney Yan Taşı

Fot. 294 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

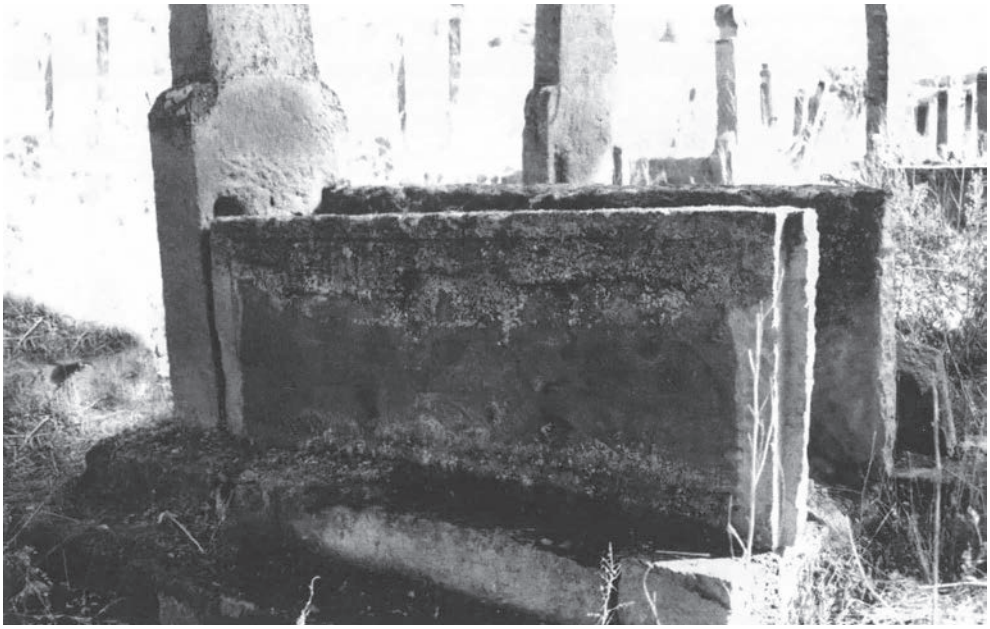

Fot. 295 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

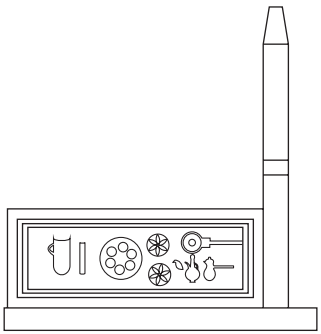

Güneyden Görünüm

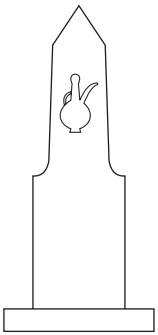

Doğudan Görünüm

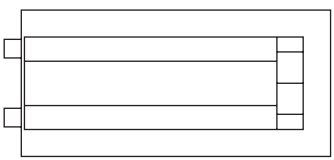

Plan

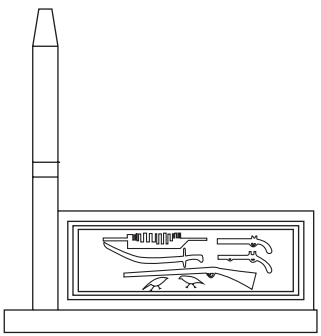

Kuzeyden Görünüm

0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m

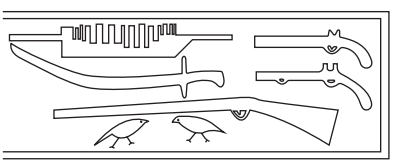

Kuzey Yan Taşı Detay

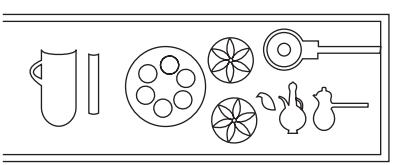

Güney Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 53

Katalog No	56
Çizim No	54
Fotoğraf No	296-303
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy sonu veya 19.yy başı
Mezar Biçimi	Baş şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesi altı blok taştan oluşmuştur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Serpuşun kavuk kısmının en tepesi kırılmıştır (Fot.296). Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma tekniği ile yapılmış, düz yüzeyli hafif profillendirilmiş iç içe üç silme ile üç yuvarlatılmış yamuk kemer yanlara doğru devam eder. Üçüncü silmenin hemen altında sekiz dişli bir tarak bezemesi yer alır. Bu tarağın altında alçak kabartma tekniği ile yapılmış iç kısmı boş bırakılmış büyük bir madalyon yer alır. Madalyonun altında dikdörtgen bir form vardır. Bu madalyonun iki yanında alçak kabartma tekniği ile, uçları madalyona doğru kıvrılmış iki servi ağacı işlenmiştir (Fot.297).

Mezarın ayak ucu taşı yok olmuştur.

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile iç içe iki dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. İkinci çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile yan yana altı adet fincan, bir kahve kavurma tavası, bir merdane, kapaklı bir ibrik (Fot.300), bir kahve dibeği ve tokmağı, tanımlayamadığımız büyük gövdeli sapı olan bir nesne ve yuvarlak boş bir tepsi gibi bazı bezemeler işlenmiştir (Fot. 298,299,301).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile iç içe iki dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. İkinci çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile tanımlayamadığımız dikdörtgen formlu bir nesne, büyük bir fişeklik, uzun bir kılıç ve çift çakmaklı iki adet tabanca işlenmiştir (Fot. 302, 303).

Fot. 296 / Baş Ucu Taşı

Fot. 297 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 298 / Güney Yan Taşı

Fot. 299 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 300 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 301 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 302 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 303 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

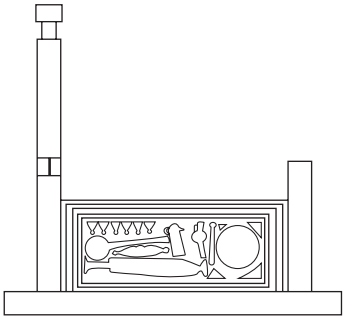

Güneyden Görünüm

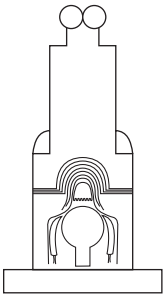

Batıdan Görünüm

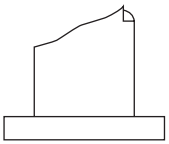

Doğudan Görünüm

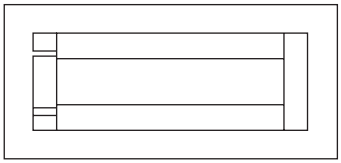

Plan

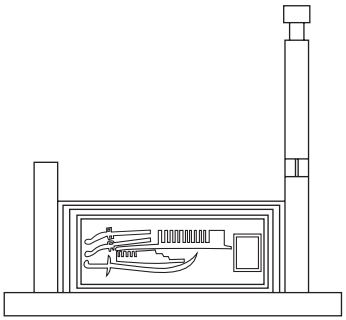

Kuzeyden Görünüm

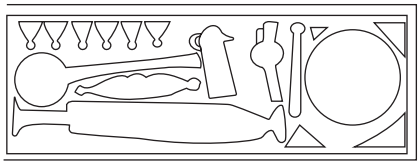

Güney Yan Taşı Detay

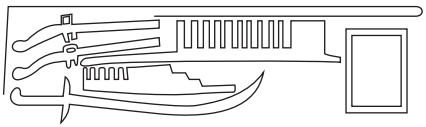

Kuzey Yan Taşı Detay

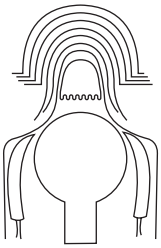

Baş Ucu Taşı Detay

Çizim 54

Katalog No	57
Çizim No	55
Fotoğraf No	304-309
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy sonu veya 19.yy başı
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesi altı blok taştan oluşmuştur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli bir silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Baş şahidesinin güney cepheye bakan yüzünde alçak kabartma tekniği ile Kuran muhafaza kabı olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.304).

Mezarın ayak ucu taşı eş kenar üçgen gibi bir formda son bulur. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli hafif profillendirilmiş bir silme ile yarım yuvarlak bir kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında içerisinde altı yapraklı büyük bir çiçek bezemesi olan bir madalyon işlenmiştir (Fot.305).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli hafif profillendirilmiş, bir silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının yüzeyine silmenin altına alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmışt olup çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile büyük bir tüfek, iki adet çift çakmaklı tabanca, büyük bir kılıç (Fot.306), bir fişeklik, bir çapa ve beş dişli büyük bir yaba gibi bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.307,308).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli hafif profillendirilmiş iki silme ile sınırlandırılmıştır. Taşın yüzeyinden alçak kabartma olarak taşırılmış iki sıra halinde toplam dört adet kartuş işlenmiştir. Yatay dikdörtgen kartuşların uçları yuvarlak formda son bulurken, yüzeyleri boş bırakılmıştır (Fot.309).

Fot. 304 / Baş Ucu Taşı Güney Yan

Fot. 305 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 306 / Güney Yan Taşı

Fot. 307 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 308 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

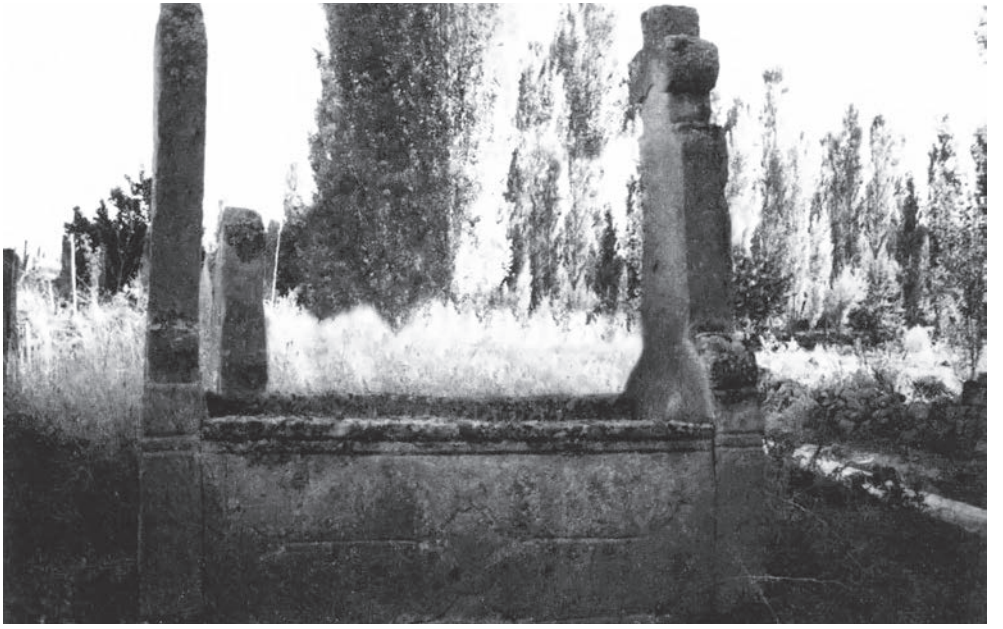

Fot. 309 / Kuzey Yan Taşı

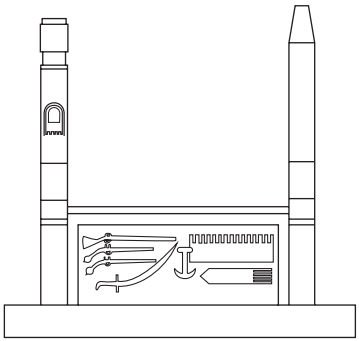

Güneyden Görünüm

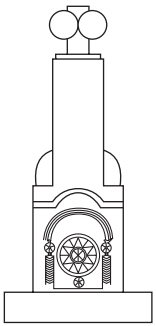

Batıdan Görünüm

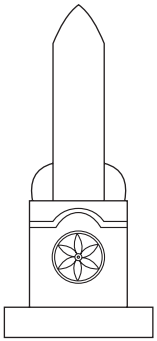

Doğudan Görünüm

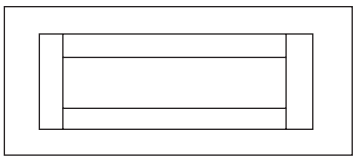

Plan

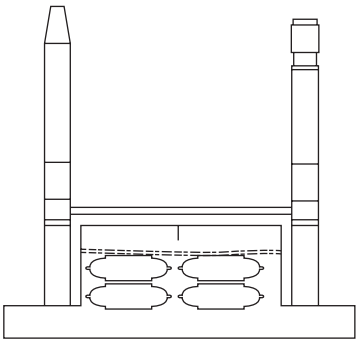

Kuzeyden Görünüm

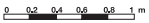

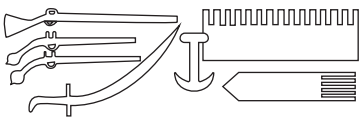

Güney Yan Taşı Detay

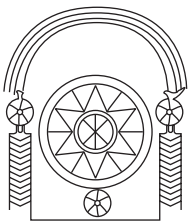

Baş Ucu Taşı Detay

Baş Ucu Taşı
Güney Yan Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 55

Katalog No	58
Çizim No	56
Fotoğraf No	310 - 315
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy sonu veya 19.yy başı
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma, kazıma ve oyma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, üç kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaideleri altışar adet blok taştan oluşmuştur. İlk kaide batı cephesinden tamamıyla görünürken, diğer cephelerden sadece bir kısmı görülmektedir.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerine kazıma tekniği ile işlenmiş, ayaklı ve kapaklı uzun boyunlu bir ibrik yapılmış olup, ibriğin altında içi dilimli küçük bir rozet taşın yüzeyine oyulmuştur. Baş ucu taşının alt kısmında alçak kabartma ve oyma tekniği ile işlenmiş, içi altı yapraklı çiçek bezemeli büyük bir madalyon vardır. Bu madalyonun köşelerinin dış yanlarına gelecek şekilde içlerinde altı yapraklı çiçek motifi bulunan, küçük rozetler taşın yüzeyine oyulmuştur. Madalyonun altında iki yanda alçak kabartma tekniği ile stilize edilmiş iki servi ağacı bezemesi işlenmiştir (Fot.310).

Mezarın ayak ucu taşı üçgen alınlık şeklinde son bulur. Ayak şahidesinin alt kısmında içersinde altı yapraklı büyük bir çiçek bezemesi olan bir madalyon taşın yüzeyine oyulmuştur. Madalyonun içerisindeki çiçeğin yaprakları arasına üçgen şekilleri yapılmıştır. Bu madalyonun köşelerinin dış yanlarına gelecek şekilde ikişerden dört adet, içleri altı yapraklı çiçek bezemeli küçük rozetler işlenmiştir. Ayak ucu taşının tam ortasına oyma tekniği ile içi on dört dilimli bir rozet yapılmıştır. Bu rozetin üst kısmına çok basit şekilde altı kollu bir çiçek kazınmıştır (Fot.311).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma ve kazıma tekniği ile kapaklı ve ayaklı iki adet ibrik, içi dilimli büyük bir rozet ve yuvarlak tepsi içerisinde dokuz adet fincan işlenmiştir (Fot.312,313). Ancak taşın yüzeyinde aşınmalar ve yosunlanmalar olduğu için yan taşı üzerindeki bezemelerden bazıları çok olarak şekilde seçilememektedir.

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.314). Ancak taşın yüzeyinde aşınmalar ve yosunlanmalar olduğu için bu bezemelerden bazıları çok net olarak seçilememektedir. Seçilebilenler; içlerinde altı yapraklı çiçek bezemesi olan üç rozet ve on dişli tarak olduğunu düşündüğümüz bir nesne vardır (Fot.315).

Fot. 310 / Baş Ucu Taşı

Fot. 311 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 312 / Güney Yan Taşı

Fot. 313 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 314 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 315 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

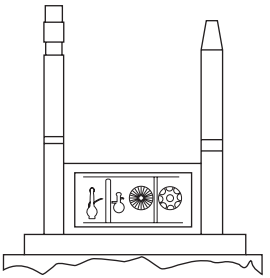
Güneyden Görünüm

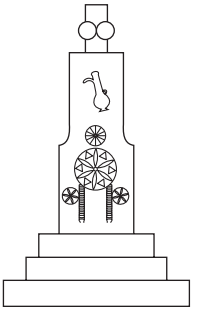
Batıdan Görünüm

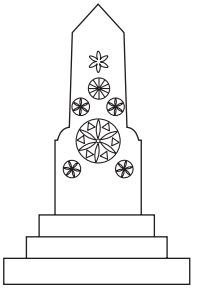
Doğudan Görünüm

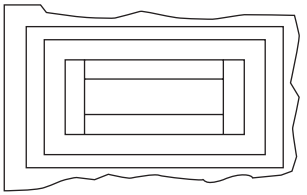
Plan

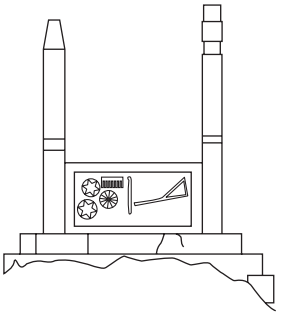
Kuzeyden Görünüm

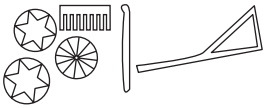
Kuzey Yan Taşı Detay

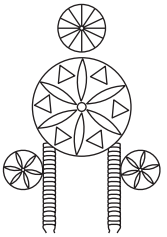
Baş Ucu Taşı Detay

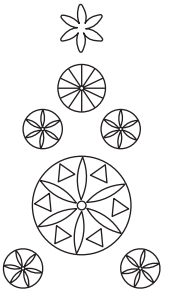
Ayak Ucu Taşı Detay

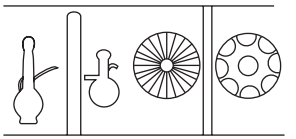
Güney Yan Taşı Detay

Çizim 56

Katalog No	59
Çizim No	57
Fotoğraf No	316-324
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy sonu
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
Genel Ölçüleri	200 x 80 cm.
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Kareye yakın dikdörtgen formundaki baş ucu taşı, belli bir yüksekliğe ulaştıktan sonra her iki kenarından iki kademe yaparak incelip, dört köşesi pahlanarak belli yüksekliğe ulaşıp, pah köşeleri tek bir noktada birleşerek son bulur. Taşın kademe yapan kısmının yüzeyinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, kandil olduğunu düşündüğümüz uzun bir nesne vardır (Fot.316). Baş ucu taşının alt kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş iki kalın silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, büyük bir madalyon içerisinde beş kademeden oluşan gülçe (gül bezek) motifi işlenmiş olup, gülçenin iki yanına simetrik olarak uçları madalyona doğru kıvrılmış iki servi ağacı yer alır (Fot.317).

Kareye yakın dikdörtgen formundaki ayak ucu taşı, belli bir yüksekliğe ulaştıktan sonra her iki kenarından iki kademe yaparak, yükselir. Mezarın ayak ucu taşı üç kademeli dilimli kemer formunda son bulur (Fot.318). Ayak şahidesinin alt kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş iki kalın silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, büyük bir madalyon içerisinde altı kollu yıldız motifi yapılmıştır. Bu madalyonun iki yanına simetrik olarak iki servi ağacı işlenmiştir (Fot.319).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli üç kalın silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşı yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir sopa, mızrak tutan insan kolu, bir tabanca, kını içerisinde küçük bir kama (bıçak) (Fot.322), uzun saplı kesici hilal şeklinde başı olan bir silah, uzun saplı pompa şeklinde başlığı olan bir başka silah ve bir testi bezemeleri işlenmiştir (Fot.320,321).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli üç kalın silme ile sınırlandırılmıştır (Fot.323). Bu silmelerin altında alçak kabartma tekniği ile uzun bir kılıç bezemesi işlenmiş (Fot324).

Bu mezar özellikle baş ve ayak şahidelerinin farklı formda olması ile dikkat çeker. Baş ucu taşı üzerine işlenen kandil motifi kataloğa aldığımız mezar taşlarındaki bezemeler arasında tek örnektir. Ayrıca güney yan taşı üzerindeki bezemeler bize silah çeşitleri hakkında bilgi verir. Bu mezar üzerine işlenmiş, insan kolu bezemesi de dikkat çekicidir.

Fot. 316 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 317 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 318 / Ayak Ucu Taşı

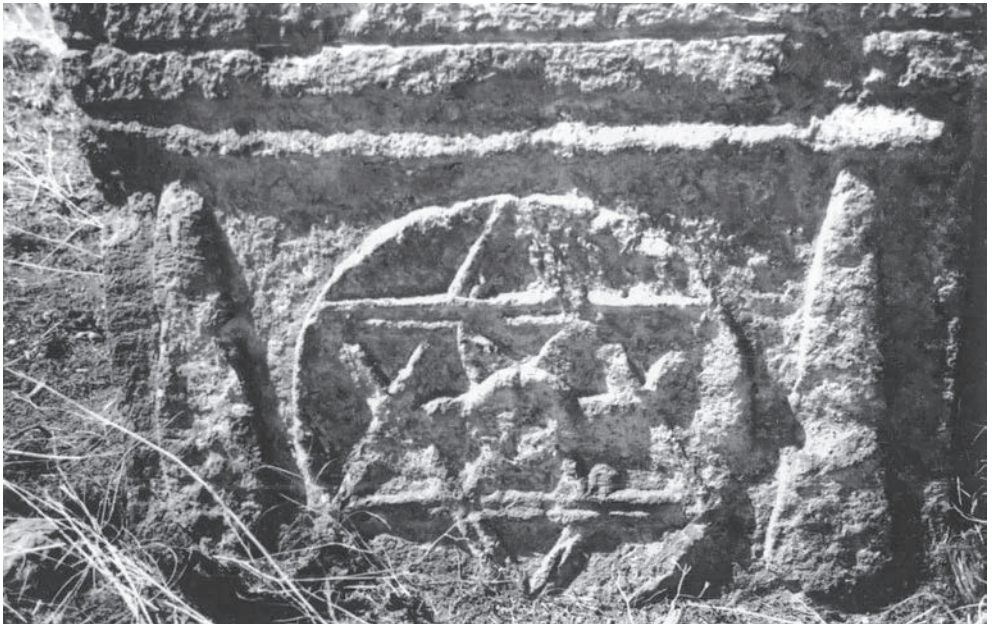

Fot. 319 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 320 / Güney Yan Taşı

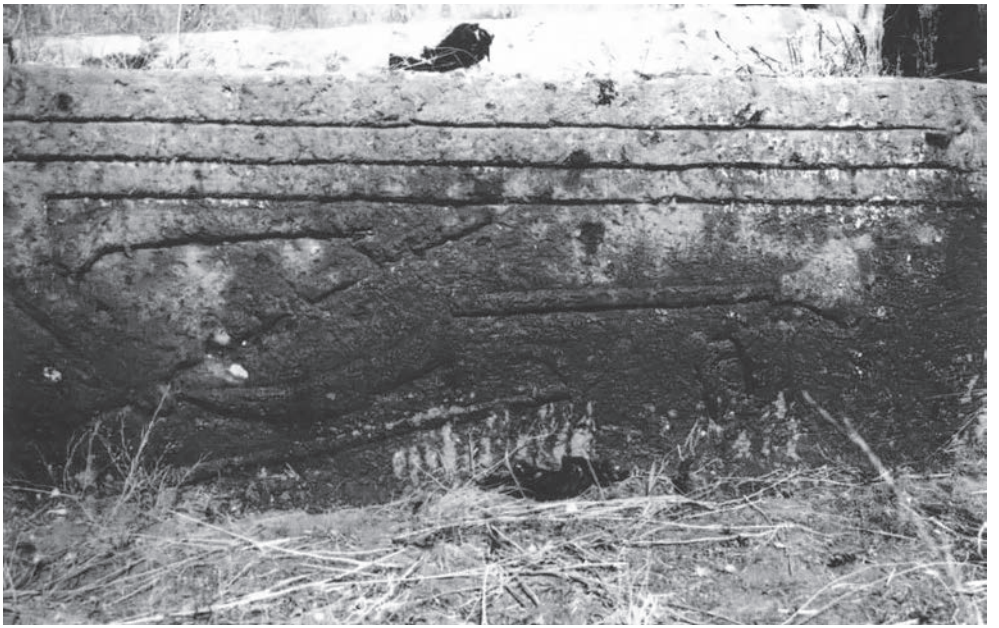

Fot. 321 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 322 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 323 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 324 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

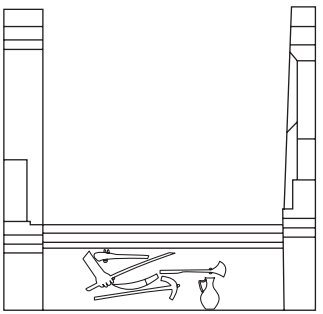
Güneyden Görünüm

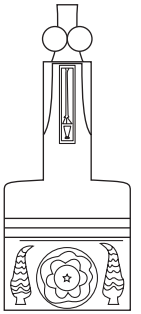
Batıdan Görünüm

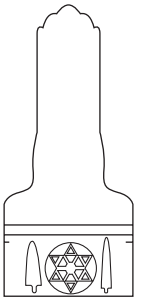
Doğudan Görünüm

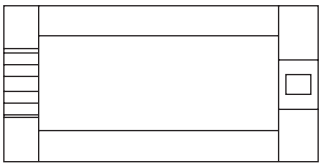
Plan

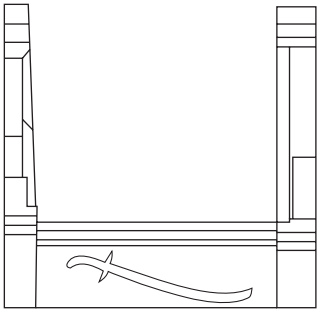
Kuzeyden Görünüm

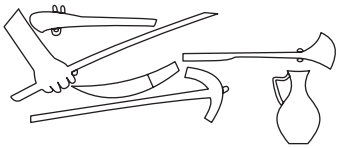
Güney Yan Taşı Detay

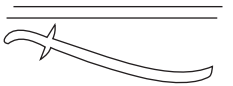
Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

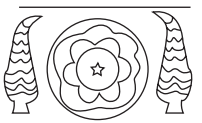
Baş Ucu Taşı Detay

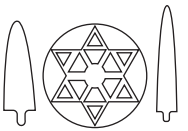
Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 57

Katalog No	60
Çizim No	58
Fotoğraf No	325-329
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.....
	.....
	.....
	.....
	..... *1212 (M.1797)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, iki kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaideleri altışar adet blok taştan oluşmuştur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş şahidesinin yüzeyine uçları oval formlu dikdörtgen bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içine altı satırlık kitabe yazılmış olup, taşın yüzeyi tahrip olduğu için sadece son satırdaki H.1212 (M.1797) tarihi okunabilmiştir. Kitabeliğin tepelik kısmına alçak kabartma tekniği ile üç yapraklı bir çiçek bezemesi işlenmiştir (Fot.325). Baş ucu taşının alt kısmında iki silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında alçak kabartma tekniği ile merkezindeki dairenin içerisinde altı yapraklı çiçek bezemesi bulunan büyük bir madalyon işlenmiştir. Küçük madalyonun dışındaki büyük madalyonun içerisine de altı kollu yıldız yapılmıştır. Büyük madalyonun hemen altına çok daha küçük tutulmuş bir madalyon yer almakta olup, içerisine altı yapraklı çiçek bezemesi olan küçük bir rozet motifi işlenmiştir (Fot.326).

Mezarın ayak ucu taşı üçgen alınlık şeklinde son bulur. Ayak ucu taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kapalı ve ayaklı bir ibrik yapılmıştır. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli iç içe iki silme ile yarım yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında çok kollu bir çarkı felek rozeti bulunmakta olup, rozetin hemen altında daha büyük tutulmuş daire içerisine altı yapraklı çiçek bezemesi olan bir rozet daha işlenmiştir. Bu rozetler taşın yüzeyi çökertilerek yapılmış kareye yakın dikdörtgen bir çerçeve ile çevrelenmiştir (Fot.327).

Mezarın güney cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli üç silme ile sınırlandırılmıştır. Güney yan taşının yüzeyinden alçak kabartma olarak taşırılmış iki sıra halinde toplam dört adet kartuş işlenmiştir. Yatay dikdörtgen kartuşların uçları yuvarlak formda son bulurken, yüzeyleri boş bırakılmıştır (Fot.328).

Mezarın kuzey cephesindeki yan taşının üst kısmı düz yüzeyli iki silme ile sınırlandırılmıştır. Kuzey yan taşının yüzeyinden alçak kabartma olarak taşırılmış iki sıra halinde toplam dört adet kartuş işlenmiştir. Yatay dikdörtgen kartuşların uçları yuvarlak formda son bulurken, yüzeyleri boş bırakılmıştır (Fot.329).

Fot. 325 / Kitabe

Fot. 326 / Baş Ucu Taşı

Fot. 327 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 328 / Güney Yan Taşı

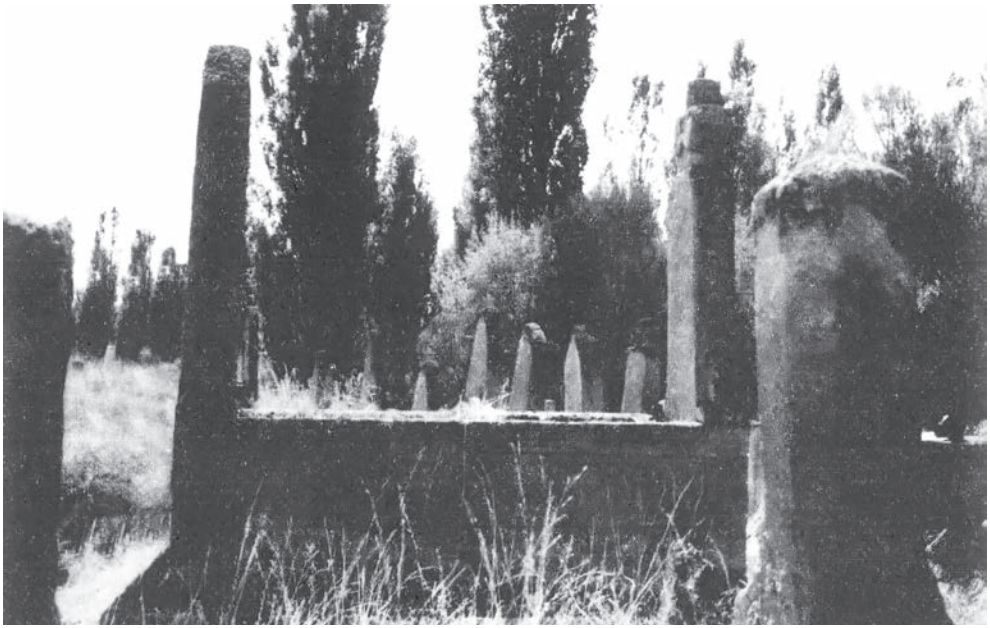

Fot. 329 / Kuzey Yan Taşı

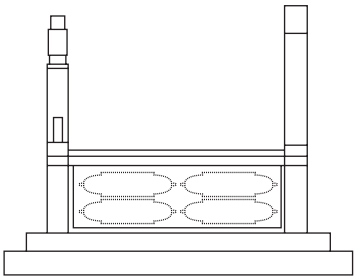

Güneyden Görünüm

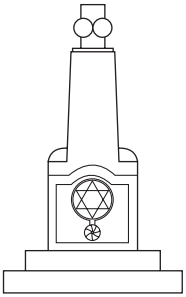

Batıdan Görünüm

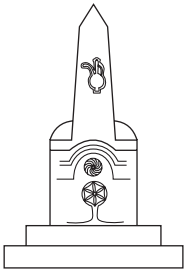

Doğudan Görünüm

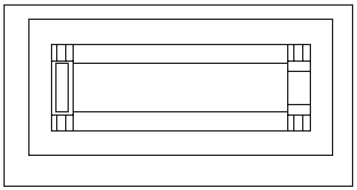

Plan

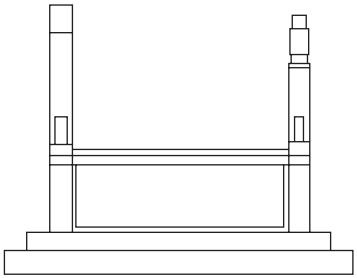

Kuzeyden Görünüm

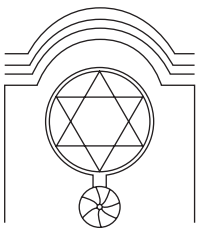

Baş Ucu Taşı Detay

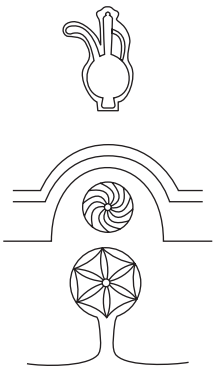

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 58

Katalog No	61
Çizim No	59
Fotoğraf No	330-333
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy sonu veya 19.yy başı
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın kaidesi altı blok taştan oluşmuştur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Serpuşun kavuk kısmı kırılmıştır. Baş ucu taşının alt kısmında düz yüzeyli iç içe iki silme ile yamuk yuvarlak kemer formu oluşturulmuş olup, kemerler yanlara doğru devam eder. Kemerlerin altında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, içi dokuz kollu çarkı felek bezemeli büyük bir madalyon yer alır. Bu madalyonun iki yanında alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, uçları madalyona doğru eğilmiş iki servi ağacı yer alır (Fot.330).

Mezarın ayak ucu taşı sivri kemere yakın bir formda son bulur. Ayak şahidesinin alt kısmında düz yüzeyli iç içe iki silme ile yuvarlak kemer formu oluşturulmuştur. Bu kemerin altında içerisinde altı yapraklı büyük bir çiçek bezemesi olan bir madalyon vardır. Bu madalyonun iki yanına simetrik olarak uçları madalyona doğru eğilmiş iki servi ağacı işlenmiştir (Fot.331).

Mezarın güney yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile iç içe iki dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma tekniği ile. büyük bir tüfek ve büyük bir kılıç bezemesi işlenmiştir (Fot.332).

Mezarın kuzey yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile iç içe iki dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine alçak kabartma ve kazıma tekniği ile halı tezgahı olduğunu düşündüğümüz bir nesne, iki adet çift çakmaklı tabanca ve on dişli tarak yada testere olduğunu düşündüğümüz bir nesne işlenmiştir (Fot.333).

Fot. 330 / Baş Ucu Taşı

Fot. 331 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 332 / Güney Yan Taşı

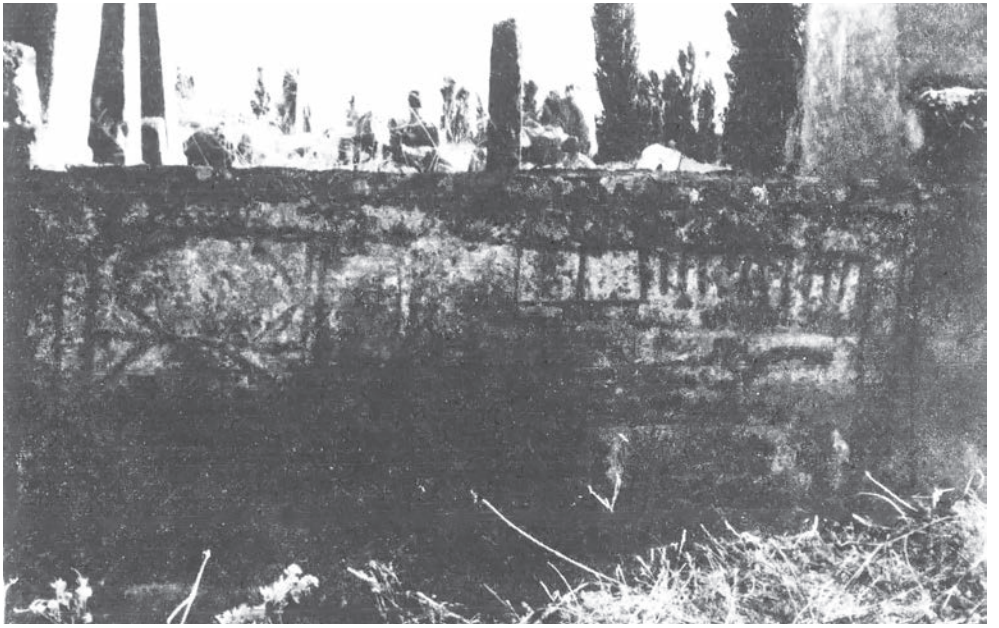

Fot. 333 / Kuzey Yan Taşı

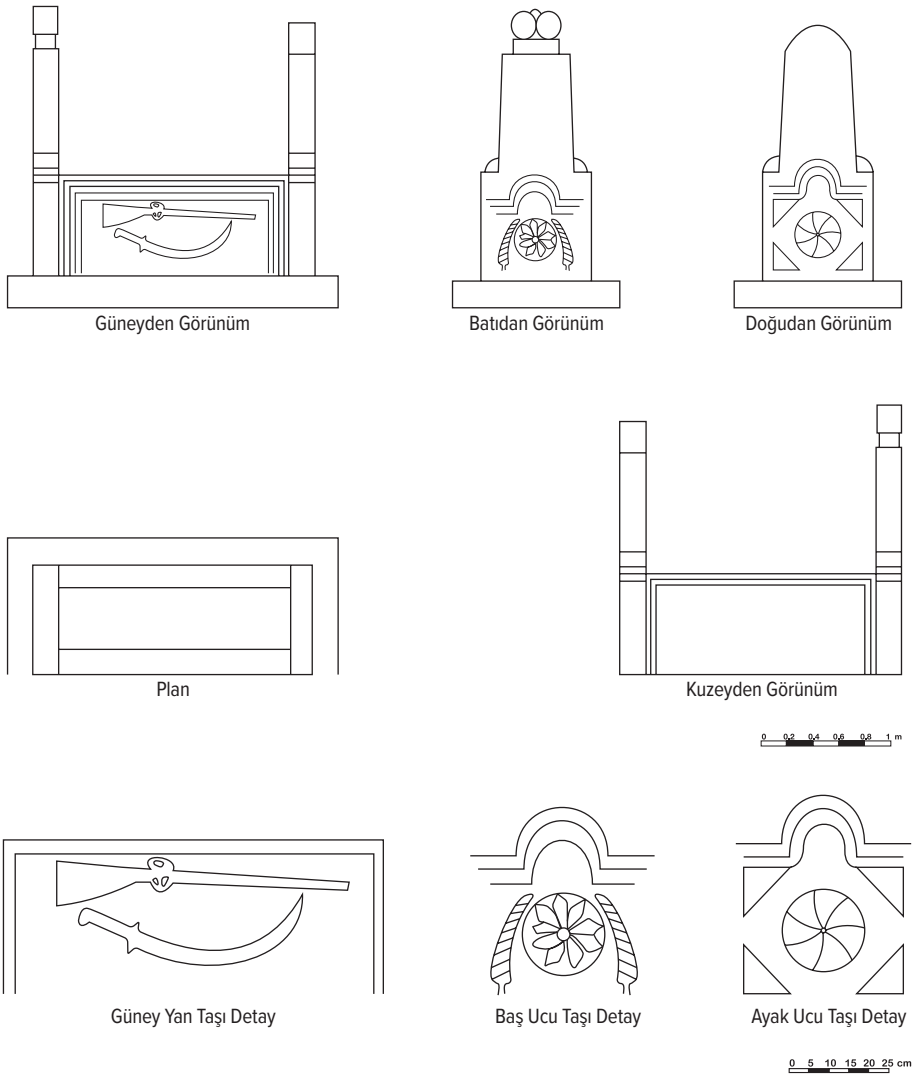
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Baş Ucu Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 59

Katalog No	62
Çizim No	60
Fotoğraf No	334-340
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	....., ..., ..., ... *18.yy sonu veya 19.yy başı*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Yüksek kabartma ve alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, tek kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının iç yüzeyine taşın yüzeyi çökertilerek eşit boyutlarda iki dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevelerin içerisine üçer satırlık kitabe yazılmış fakat bu kitebe bütün çabalarımıza rağmen okunamamıştır (Fot.334).

Mezarın ayak ucu taşı üçgen alınlık şeklinde nihayetlenir. Ayak ucu taşının ortasında taşın yüzeyi çökertilerek boyuna dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile işlenmiş, kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik işlenmiştir. İbriğin yüzeyi yakın bir tarihte beyaz boya ile badanalanmıştır (Fot.335). Ayak şahidesinin alt kısmına yuvarlak kemerli büyük dikdörtgen bir çerçevenin içerisi çökertilerek, yüzeyi boş bırakılmıştır (Fot.336).

Mezarın güney yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile geniş gövdeli kapaklı bir ibrik, yuvarlak tepsi içerisinde altı adet fincan, bir kahve kavurma tavası (Fot.337,338), bir kahve dibeği ve tokmağı bezemeleri işlenmiştir (Fot.339).

Mezarın kuzey yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile büyük geniş bir kartuş yapılmıştır. Bu kartuşun iki uçunda büyük birer hilal işlenmiştir. Kartuşun içerisinde "Allah" yazısı yazılmıştır (Fot.340).

Bu mezar özellikle içerisinde "Allah" yazısı yazılmış olan kartuş bezemesi ile incelenen mezarlar içerisinde tek örnektir.

Fot. 334 / Baş Ucu Taşı

Fot. 335 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 336 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 337 / Güney Yan Taşı

Fot. 338 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 339 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

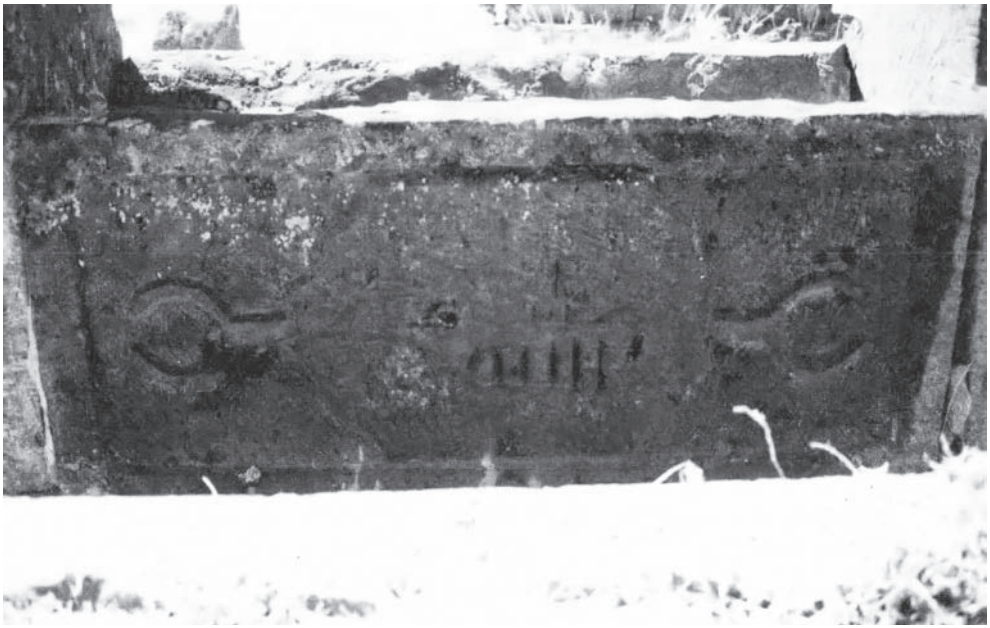

Fot.340 / Kuzey Yan Taşı

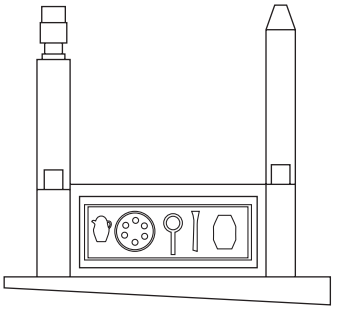

Güneyden Görünüm

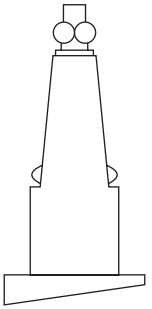

Batıdan Görünüm

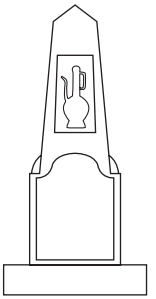

Doğudan Görünüm

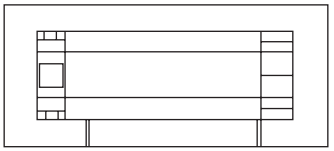

Plan

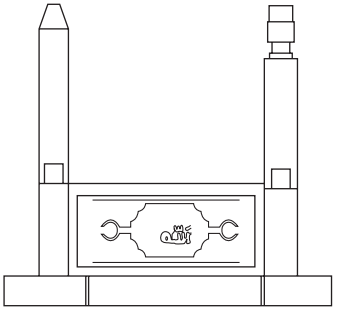

Kuzeyden Görünüm

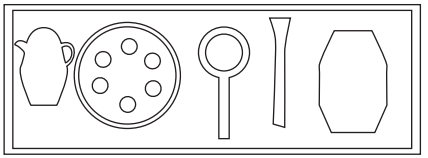

Güney Yan Taşı Detay

Kuzey Yan Taşı Detay

Ayak Ucu Taşı Detay

Çizim 60

Katalog No	63
Çizim No	61
Fotoğraf No	341-344
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*D.m. 1972* *V.t. 1933* *Hacı* *Halil o. l* *Tahsildar* *Mehmet* *Efendi*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Yüksek kabartma ve kazıma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, üç kaide üzerinde yükselen çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır (Fot.341).

Mezarın ayak ucu taşı kareye yakın dikdörtgen formda belli bir yüksekliğe kadar devam ederken, belli bir yükseklikten sonra içe doğru kademe yaparak dar dikdörtgen formda yükselir. Ayak ucu taşının üst kısmı yuvarlak kemer formunda son bulur. Ayak ucu taşının yüzeyine taşın formunda bir çerçeve kazınmıştır. Bu çerçevenin içerisinde Türkçe bir kitabe yer alır. (Fot.342).

Mezarın güney yan taşının yüzeyine, taşı yüzeyi çökertilerek iç içe üç dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Ancak çerçevenin içine herhangi bir bezemeye rastlanmamıştır.

Mezarın kuzey yan taşının yüzeyine, taşı yüzeyi çökertilerek iç içe üç dikdörtgen çerçeve oluşturulmuştur. Üçüncü çerçevenin yanlarına kulplar yaparak tepsi formu verilmiştir (Fot.343). Bu dikdörtgen tepsinin içine yüksek kabartma tekniği ile ortaya uzun saplı bir adet kapaksız kahve cezvesi ile bu cezvenin iki yanına tabaklı iki fincan yapılmıştır (Fot.344).

Bu mezar, bezemeli mezar taşı yapma geleneğinin günümüze yakın dönemlere kadar devam ettiğini gösteren bir örnek olması açısından dikkat çekicidir.

Fot. 341 / Baş Ucu Taşı

Fot. 342 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 343 / Güney Yan Taşı

Fot. 344 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

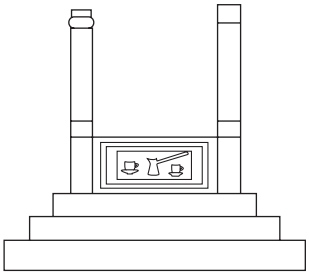

Güneyden Görünüm

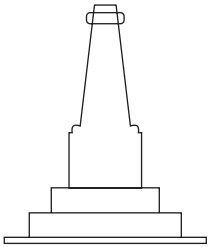

Batıdan Görünüm

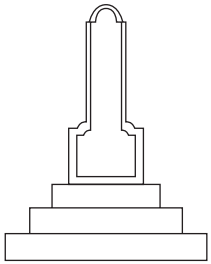

Doğudan Görünüm

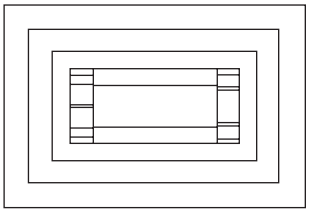

Plan

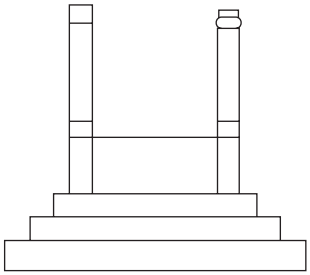

Kuzeyden Görünüm

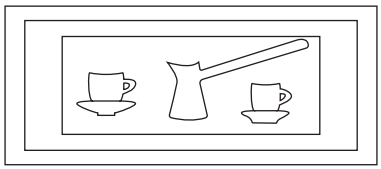

Güney Yan Taşı Detay

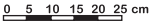

Çizim 61

Katalog No	64
Çizim No	62
Fotoğraf No	345-353
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	1176 (M.1762)
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın bir kısmı toprağa gömülmüştür.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı uzun kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur (Fot.345). Baş ucu taşının yüzeyine bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevelerin içine altı satırlık kitabe yazılmış olup taşın yüzeyi tahrip olduğundan sadece son satırındaki H.1176 (M.1762) tarihi okunabilmektedir. Baş ucu taşının alt kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile sınırlandırılmıştır.

Mezarın ayak ucu taşının üst kısmı üçgen alınlık şeklinde nihayetlenir. Ayak ucu taşının alt kısmı düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş bir silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmenin altına herhangi bir bezeme yapılmamıştır. Ayak ucu taşının yüzeyi yakın bir tarihte beyaz bir boyayla badanalanmıştır (Fot.346).

Mezarın güney yan taşının üst kısmı ikisi ince ikisi kalın dört silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile mızrak tutan bir insan kolu, uzun saplı bir topuz (Fot. 347,348,349) ve uzun bir yaba bezemeleri işlenmiştir (Fot.350).

Mezarın kuzey yan taşının üst kısmı ikisi ince ikisi kalın dört silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında taşın yüzeyinde, kını içerisinde büyük bir kılıç, kını içerisinde bir kama (Fot.351,352) ve iki adet çift çakmaklı tabanca yer alır (Fot.353).

Bu mezar incelediğimiz en erken tarihli mezarlardan biri olması bakımından önemlidir. Ayrıca mızrak tutan insan eli bezemesi dikkat çekicidir.

Fot. 345 / Başlık

Fot. 346 / Ayak Ucu Taşı

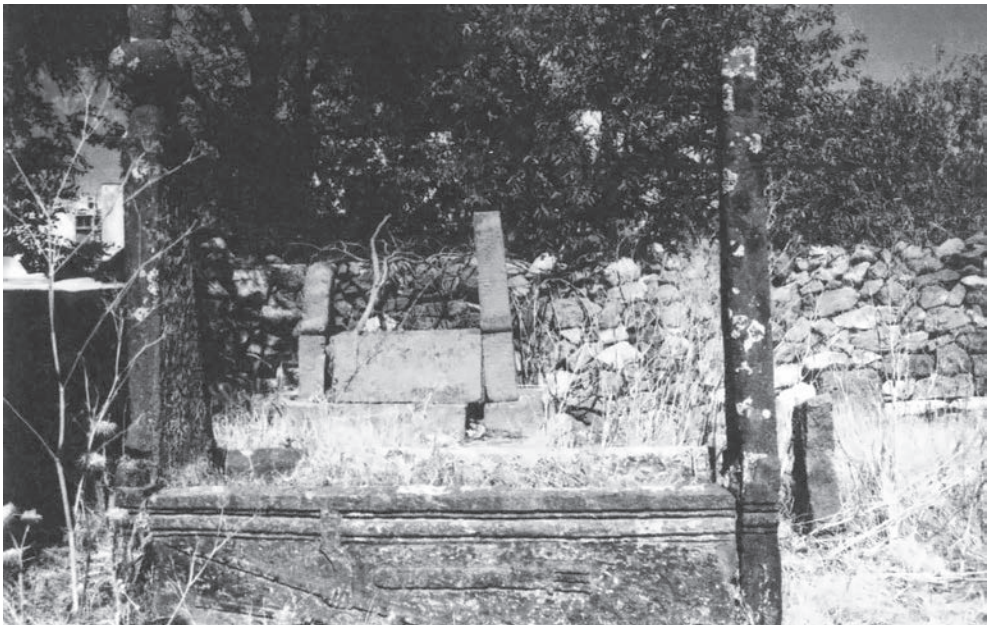

Fot. 347 / Güney Yan Taşı

Fot. 348 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

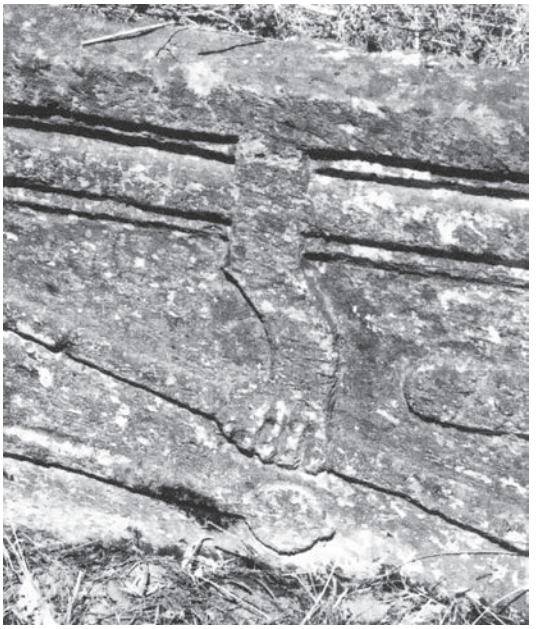

Fot. 349 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 350 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 351 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 352 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 353 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

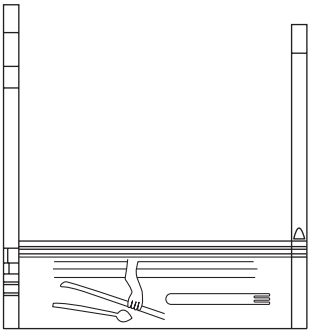

Güneyden Görünüm

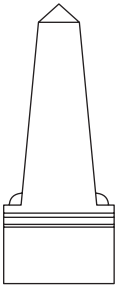

Batıdan Görünüm

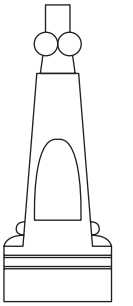

Doğudan Görünüm

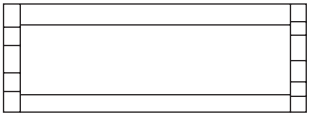

Plan

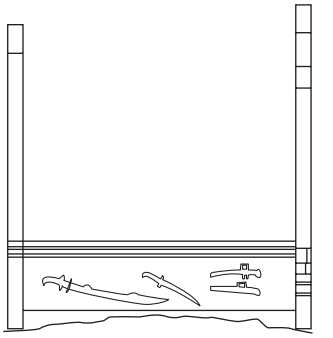

Kuzeyden Görünüm

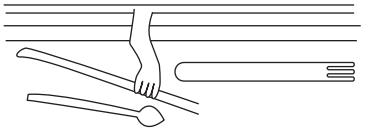

Güney Yan Taşı Detay

Kuzey Yan Taşı Detay

Çizim 62

Katalog No	65
Çizim No	63
Fotoğraf No	354-361
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*1204 (M. 1789)* *..... okuyun rahmeten ilahi* *ruhu için Fatiha*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Kareye yakın dikdörtgen formundaki baş ucu taşı, belli bir yüksekliğe ulaştıktan sonra her iki kenarından iki kademe yaparak incelip, dört köşesi pahlanmıştır. Ancak baş şahidesinin üst bölümü kırılarak tahrip olmuş ve günümüze ulaşamamıştır. Baş ucu taşının yüzeyi iki bölüm halinde çökertilmiştir. Çökertilen üst bölüm yuvarlak kemerle sınırlandırılmış olup alt kısmınada küçük bir kartuş eklenmiştir. Üstteki yuvarlak kemerin sınırlandırdığı alanın içerisine tek satır, alttaki kartuşun içerisinede iki satır halinde kitabe yazılmıştır (Fot.354). Alt bölümdeki kartuşla üstteki yuvarlak kemerin birleştiği kuzey köşeye alçak kabartma tekniği ile gerçekçi bir üslupla işlenmiş, yapraklı ve saplı küçük bir lale motifi yer alır. (Fot.356). Baş ucu taşının alt kısmı biri hafif profillendirilmiş düz yüzeyli üç silme ile hareketlendirilmiştir (Fot.355).

Kareye yakın dikdörtgen formundaki ayak ucu taşı, belli bir yüksekliğe ulaştıktan sonra her iki kenarından iki kademe yaparak incelip, dört köşesi pahlanarak belli yüksekliğe ulaşıp, pah köşeleri tek bir noktada birleşerek, son bulur. Ayak ucu taşının alt kısmı biri hafif profillendirilmiş düz yüzeyli üç silme ile sınırlandırılmıştır (Fot.357).

Mezarın güney yan taşının üst kısmında biri hafif profillendirilmiş düz yüzeyli üç silme vardır. Bu silmelerin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile ikisi yarım biri tam üç yatay kartuş yapılmıştır. Baş ucu taşına yakın olan yarım kartuşla, diğer tam kartuşun birleştiği yerde üst bölümde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş kalemdanlık, divit takımı ile alt bölümde küçük bir gülçe bezemesi (gülbezek) işlenmiştir (Fot.358). Ayak ucu taşına yakın olan yarım kartuşla, diğer tam kartuşun birleştiği yerde üst bölümde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bir kalem (divit) ve bir hokka ile kartuşların birleştiği noktada bir adet kalemtraş yer alır (Fot.359).

Mezarın kuzey yan taşının üst kısmı biri derin üç silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile ikisi yarım biri tam üç yatay kartuş yapılmıştır (Fot.360). Kuzey yan taşının yarısına yakın kısmı toprağa gömülmüştür (Fot.361).

Bu mezar yazı takımı bezemeleri ve baş, ayak ucu taşlarının değişik formlarıyla dikkat çekicidir. Bu mezar üzerine yazı takımı işlenmesi burada yatan kişinin hattat olabileceğini göstermektedir.

Fot. 354 / Kitabe

Fot. 355 / Baş Ucu Taşı

Fot. 356 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 357 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 358 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 359 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 360 / Kuzey Yan Taşı

Fot. 361 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

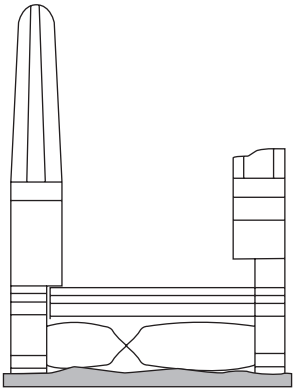

Güneyden Görünüm

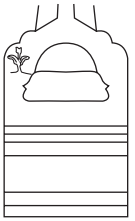

Batıdan Görünüm

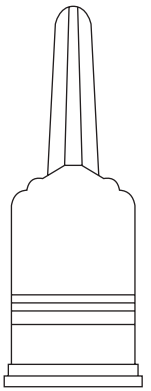

Doğudan Görünüm

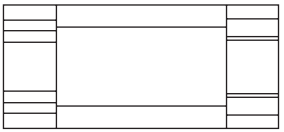

Plan

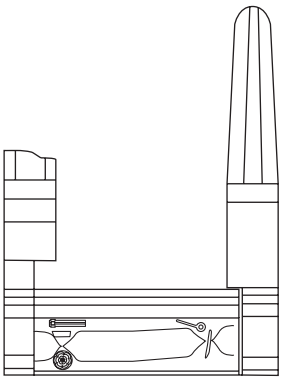

Kuzeyden Görünüm

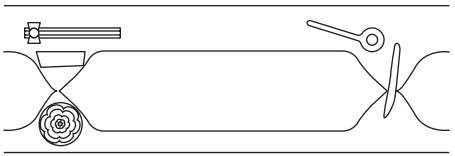

Güney Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Çizim 63

Katalog No	66
Çizim No	64
Fotoğraf No	362-370
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy sonu veya 19.yy başı.
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur. Mezarın bir kısmı toprağa gömülmüştür.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının yüzeyi yosunlandığı ve aşındığı için üzerinde her hangi bir bezeme olup olmadığı anlaşılamamaktadır (Fot.362). Baş ucu taşının güney cepheye bakan yan yüzünde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bir adet servi ağacı yer alır (Fot.363).

Mezarın ayak ucu taşının üst kısmı üçgen alınlık şeklinde son bulur. Ayak şahidesinin yüzeyinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, kapaklı ve ayaklı bir ibrik bulunmaktadır (Fot.364). Ayak ucu taşının alt kısmı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmenin altına alçak kabartma tekniği ile on altı kollu büyük bir çarkı felek işlenmiştir (Fot.365). Ayak ucu taşının güney cepheye bakan yan yüzünde alçak kabartma tekniği ile dikine dikdörtgen üst kısmı yuvarlak formda tanımlayamadığımız bir nesne işlenmiştir (Fot.366).

Mezarın güney yan taşının üst kısmı düz yüzeyli kalın bir silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmenin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile kını içerisinde bir kama, uzun saplı bir topuz, bir yaba, büyük bir kılıç, küçük bir balta (Fot.367, 368), bir kahve kavurma tavası, bir kahve dibeği (Fot.369), kapaklı bir kahve cezvesi, biri büyük biri küçük kapaklı iki ibrik ve terekte yan yana üç adet fincan yapılmıştır (Fot.370).

Mezarın kuzey yan taşının üst kısmı düz yüzeyli kalın bir silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmenin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile yarım yuvarlak kartuşlar yapılmıştır. Bu kartuşların içi boş bırakılmıştır.

Fot. 362 / Baş Ucu Taşı

Fot. 363 / Baş Ucu Taşı Güney Yanı

Fot. 364 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 365 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 366 / Ayak Ucu Taşı Güney Yanı

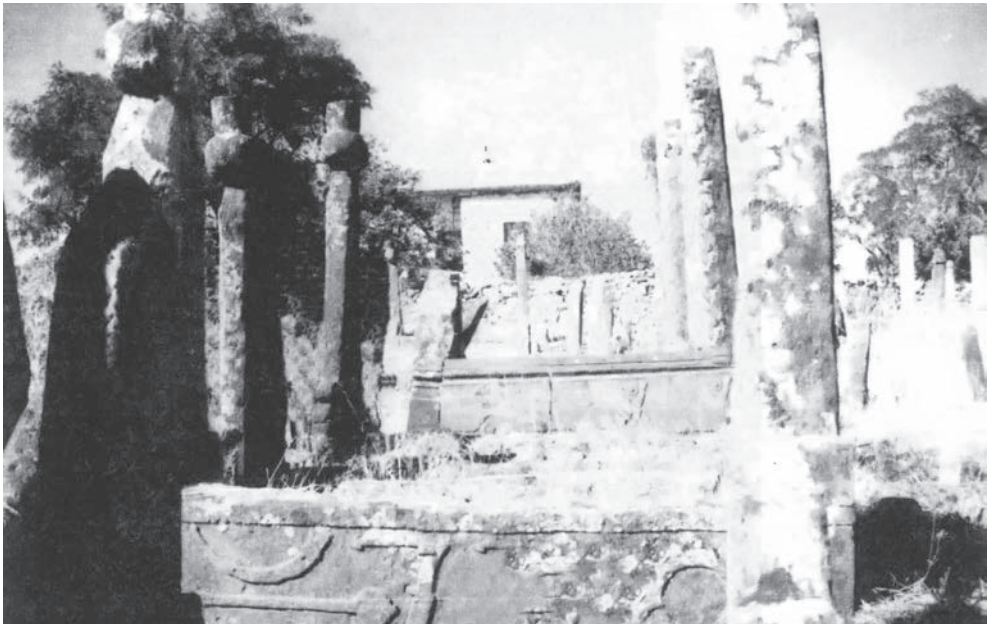

Fot. 367 / Güney Yan Taşı

Fot. 368 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 369 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 370 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

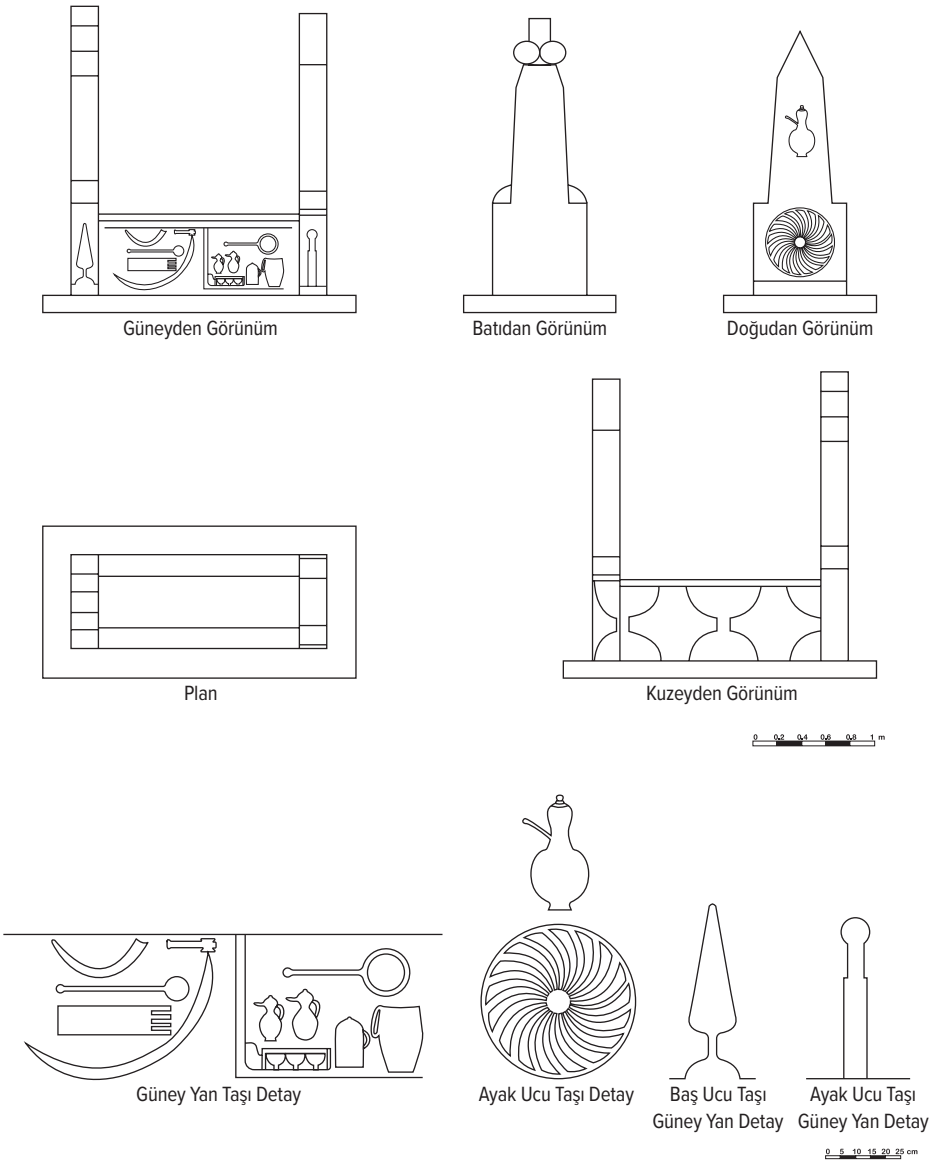
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
Kuzeyden Görünüm
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
Ayak Ucu Taşı Detay
Baş Ucu Taşı
Güney Yan Detay
Ayak Ucu Taşı
Güney Yan Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 64

Katalog No	67
Çizim No	65
Fotoğraf No	371-375
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	Kitabesi yok.18.yy ortaları.
Mezar Biçimi	Yan taşı
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın sadece yan taşı ayaktadır. Baş, ayak ve diğer yan taşı yok olmuştur.

Mezarın güney cephesindeki yan taşı olduğunu düşündüğümüz mezar taşının üst kısmı düz yüzeyli ikisi ince ikisi kalın dört silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile silmelerin üzerinden uzanan mızrak tutan bir insan kolu (Fot.371,372,373), iki adet aynı boyda çift çakmaklı tabanca (Fot.372,374), uzun saplı bir topuz ve uzun bir kılıçtır bezemeleri yer alır (Fot.375).

Bu mezar taşı, kataloğa aldığımız en erken tarihli mezarlardan biri olan katalog no:64'deki mezarın güney cephesindeki yan taşı ile aynı özellikler taşımaktadır. Bu mezar taşı üzerine işlenen mızrak tutan insan eli bezemesi dikkat çekicidir.

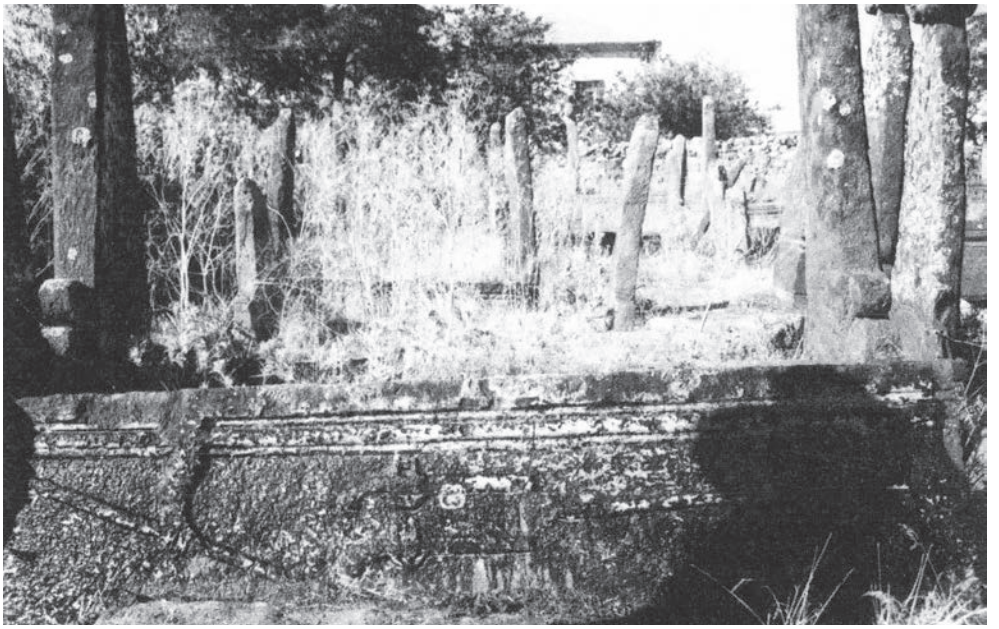

Fot. 371 / Yan Taşı

Fot. 372 / Yan Taşı Ayrıntı

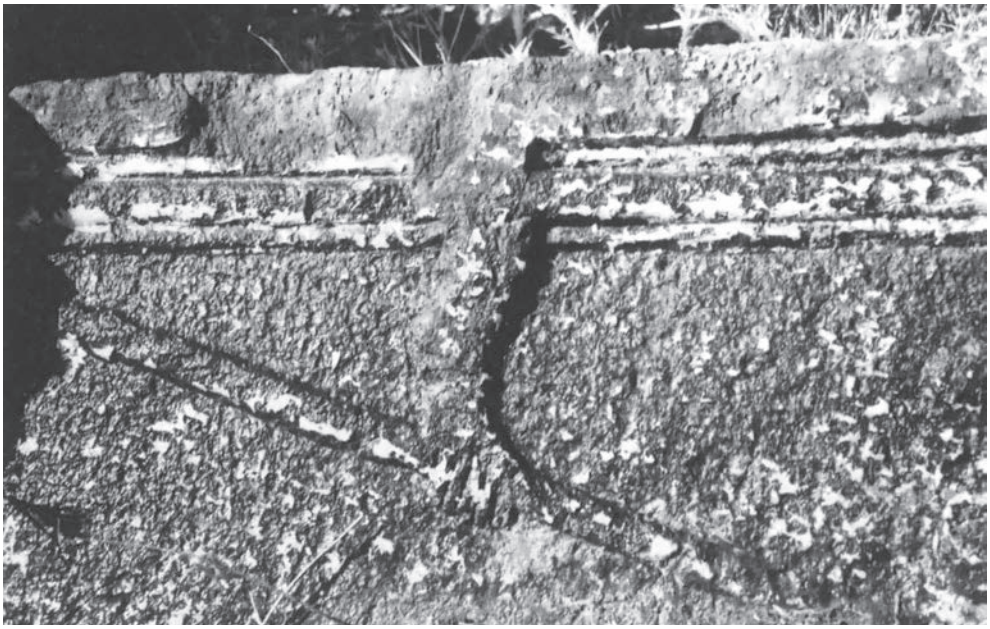

Fot. 373 / Yan Taşı Ayrıntı

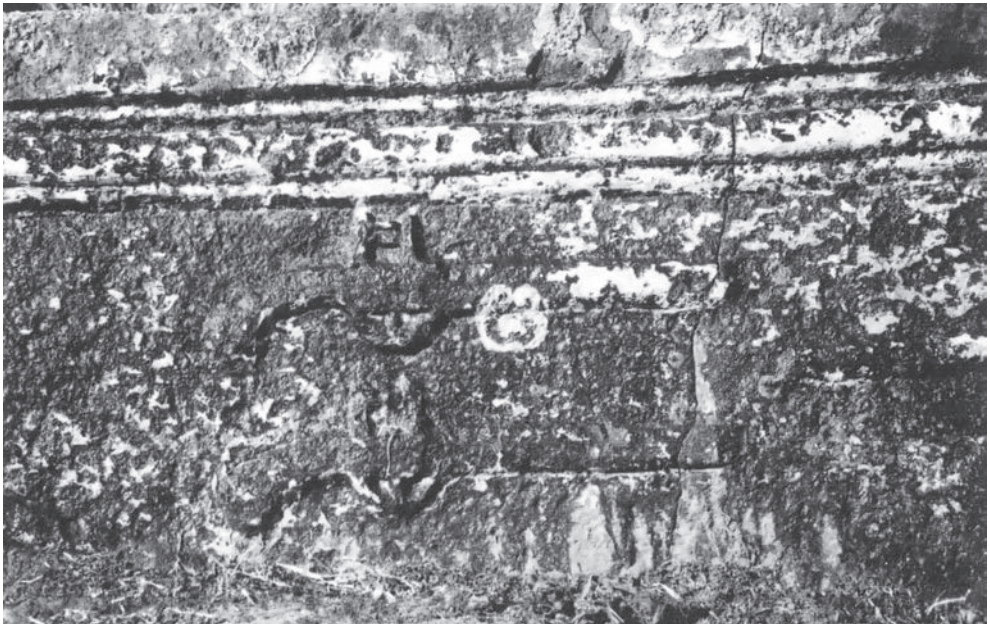

Fot. 374 / Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 375 / Yan Taşı Ayrıntı

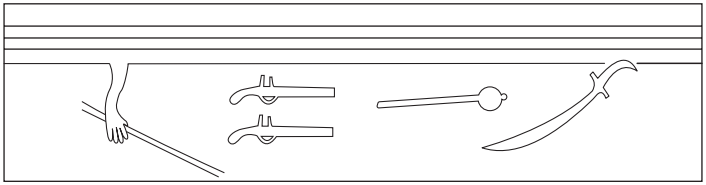

Güney ya da Kuzey Yan Taşı

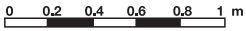

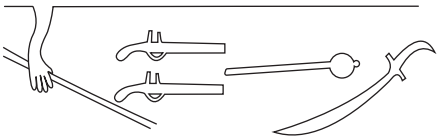

Güney Yan Taşı Detay

Çizim 65

Katalog No	68
Çizim No	66
Fotoğraf No	376-381
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*El Hacı Veyis bin* *Murtaza okuyun* *Ruhu için Fatiha* *1176 (M. 1762)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve güney yan taşı mevcuttur. Mezarın kuzey cephesindeki yan taşı günümüze ulaşamamıştır.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı uzun kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının yüzeyine bir dikdörtgene benzer yamuk bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine dört satırlık kitabe yazılmış olup, kitabenin tamamı okunabilmiştir (Fot.376). Baş ucu taşının alt kısmı düz yüzeyli ikisi ince biri kalın üç silme ile sınırlandırılmıştır (Fot.377).

Mezarın ayak ucu taşının üst kısmı üçgen alınlık formunda son bulur. Ayak ucu taşının alt kısmı ikisi ince biri kalın üç silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmenin altına herhangi bir bezeme yapılmamıştır. Ayak ucu taşının yüzeyi yakın tarihte beyaz bir boyayla boyanmıştır (Fot.378).

Mezarın güney yan taşının üst kısmı ikisi ince ikisi kalın dört silme ile sınırlandırılmıştır. Bu silmelerin altında taşın yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.379). Bunlar; masa olduğunu düşündüğümüz bir nesne, bir kalemdanlık, bir divit takımı (Fot.380), iki içi boş geniş kartuş ve bu kartuşların uçlarının birleştiği yerde bir kalemtraş gibi yazı takımıyla ilgili bezemelerdir (Fot.381).

Bu mezar kataloğa aldığımız en erken tarihli mezarlardan biri olması bakımından önemlidir. Mezarın güney yan taşı üzerine işlenmiş yazı takımları dikkat çekicidir. Yazı takımı ile ilgili bezemeler ölen kişinin mesleğinin hattat olabileceğini akla getirmektedir.

Fot. 376 / Kitabe

Fot. 377 / Baş Ucu Taşı

Fot. 378 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 379 / Güney Yan Taşı

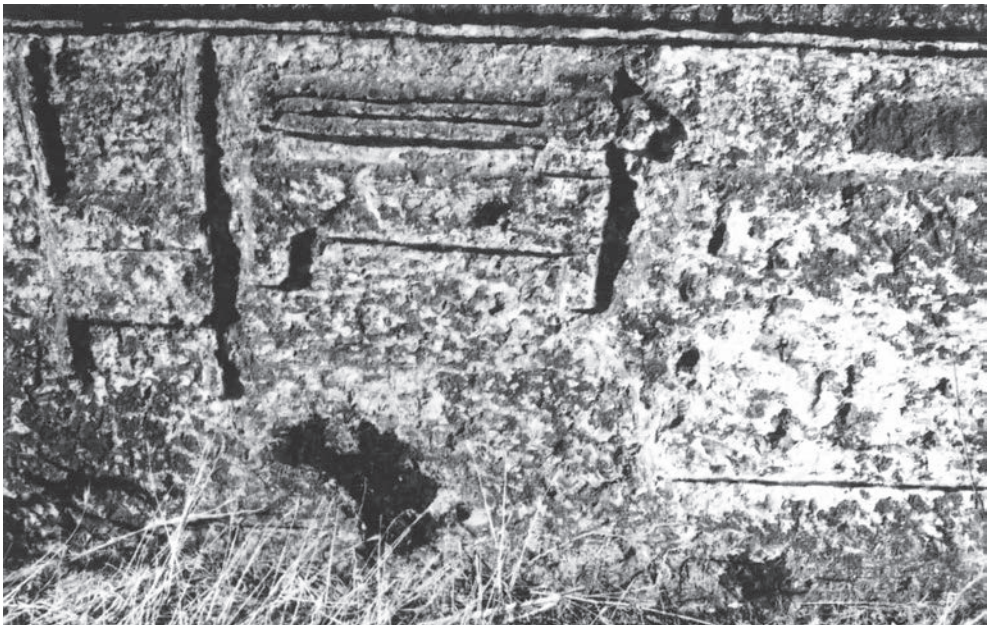

Fot. 380 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 381 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

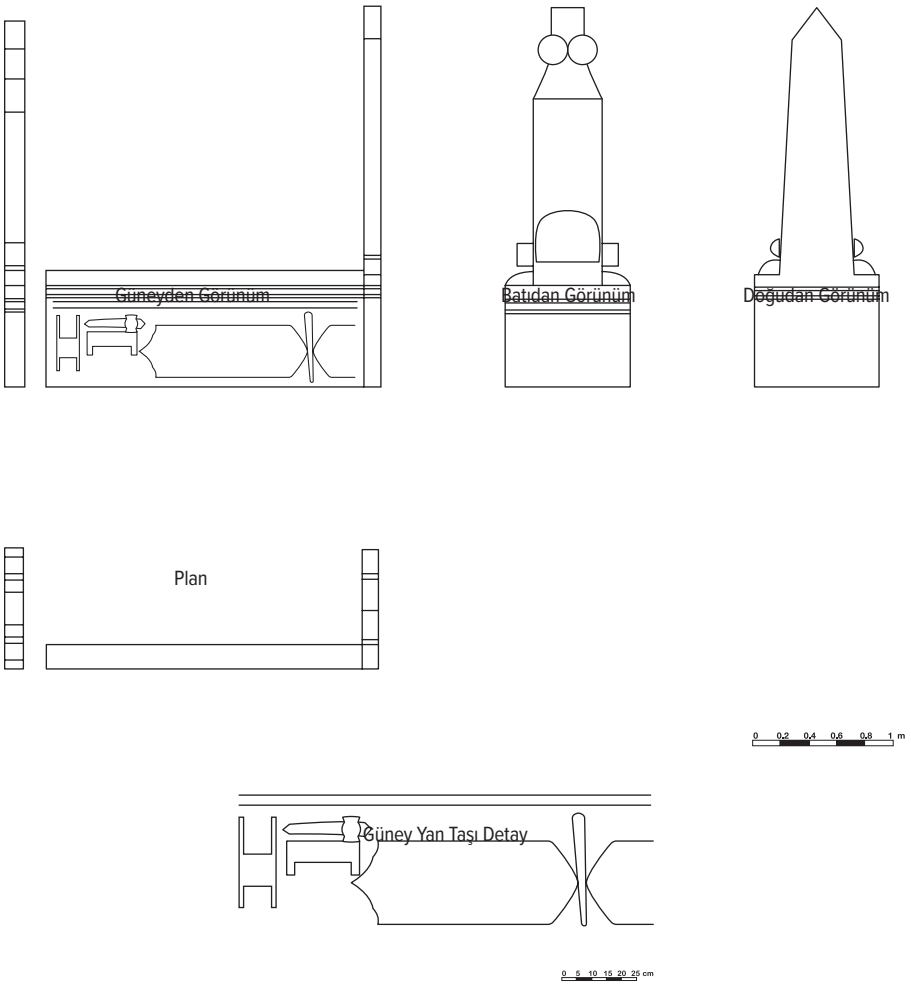
Güneyden Görünüm
Batıdan Görünüm
Doğudan Görünüm
Plan
0 0,2 0,4 0,6 0,8 1 m
Güney Yan Taşı Detay
0 5 10 15 20 25 cm

Çizim 66

Katalog No	69
Çizim No	67
Fotoğraf No	382-390
Bulunduğu Yer	Develi ilçesine bağlı, Pusatlı köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Celil Ağa zade* *Mehmet bin İsmail* *Ruhu için Fatiha* *Sene 1252 (M.1836)*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Yüksek kabartma ve alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı taşkın sarıklı kavuk şeklinde bir serpuşla son bulur. Baş ucu taşının iç yüzeyine taşın yüzeyi çökertilerek eşit boyutlarda iki dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevelerin içine dörder satırlık kitabe yazılmış olup tahrip olduğundan dolayı kitabe okunamamıştır. Taşın dış yüzeyinde dört satırlık bir kitabe mevcut olup kitabenin tamamı okunmuştur (Fot.382).Baş ucu taşının ortasında taşın yüzeyi çökertilerek boyuna dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile işlenmiş, kapaklı ve ayaklı büyük bir ibrik yapılmıştır (Fot.383). Baş şahidesinin alt kısmına taşın yüzeyi çökertilerek bir madalyon yapılmıştır. Bu madalyonun içerisinde yüksek kabartma tekniği ile işlenmiş altı yapraklı bir çiçek yer alır (Fot.384).

Mezarın ayak ucu taşının üst kısmı kırılarak günümüze ulaşmamıştır. Ayak şahidesinin sağlam olan alt kısmında taşın yüzeyi çökertilerek kareye yakın dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır (Fot.385). Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile büyük bir çiçek işlenmiştir. Çiçeğin bir kısmı taşın yüzeyinde aşınmalar olduğu için bugün mevcut değildir (Fot.386).

Mezarın güney yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile bazı bezemeler işlenmiştir (Fot.387). Bunlar; bir Kuran rahlesi ve üzerinde Kuran olduğunu düşündüğümüz açık konumda bir kitap (Fot.388), bir kahve kavurma tavası, yuvarlak tepsi içerisinde yedi fincan, biri büyük biri küçük iki kapaklı ibrik ve bir kahve dibeği ile tokmağı gibi günlük kullanım eşyalarıdır (Fot.389).

Mezarın kuzey yan taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile bir dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin içine yüksek kabartma tekniği ile altı yapraklı büyük bir çiçek ve bu çiçeğin iki yanında büyük iri yapraklar işlenmiştir.(Fot.390).

Fot. 382 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 383 / Baş Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 384 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 385 / Ayak Ucu Taşı Ayrıntı

Fot. 386 / Güney Yan Taşı

Fot. 387 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

Fot. 388 / Güney Yan Taşı Ayrıntı

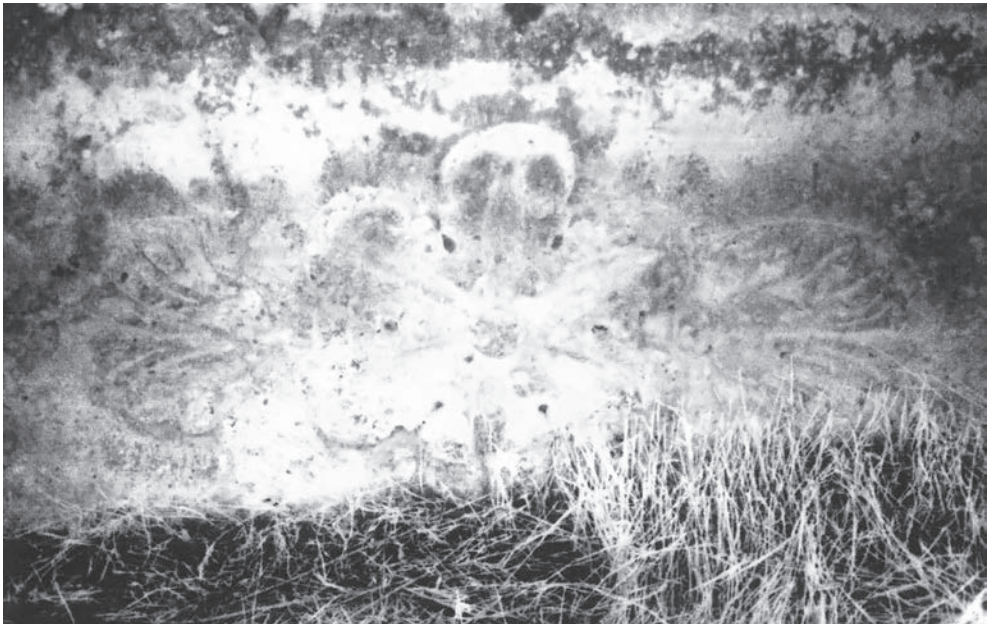

Fot. 389 / Kuzey Yan Taşı Ayrıntı

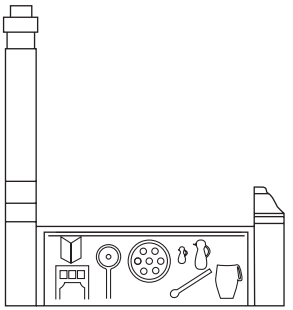
Güneyden Görünüm

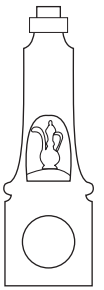
Batıdan Görünüm

Doğudan Görünüm

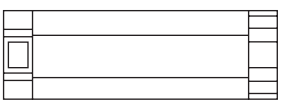
Plan

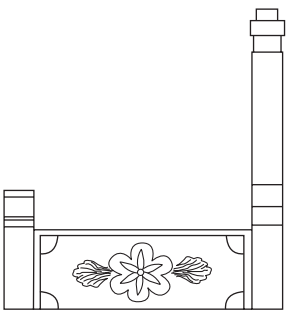
Kuzeyden Görünüm

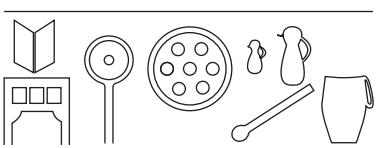
Güney Yan Taşı Detay

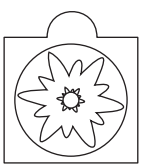
Baş Ucu Taşı Detay

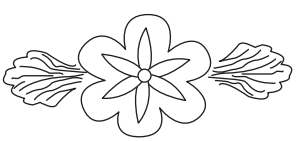
Kuzey Yan Taşı Detay

Baş Ucu Taşı Detay

Çizim 67

Katalog No	70
Çizim No	Ölçüleri alınamadığı için çizimleri yapılamamıştır.
Fotoğraf No	391-393
Bulunduğu Yer	Bünyan ilçesine bağlı, Karahıdır köyü mezarlığı
Kitabesi ve Tarihi	*Hüvel Hallak'ül Baki* *Merhum ve Mekfar* *Vur oğlu Halil Ağa* *Ruhuna el Fatiha* *Sene 1338 (M.1920) Ve birde Efendi Muhammet ruhuna Fatiha*
Mezar Biçimi	Baş ve ayak şahideli çatma lahit mezar
Malzemesi	Taş (küfeki benzeri yöre taşı)
İşleniş Niteliği	Yüksek kabartma ve alçak kabartma

Tanımı: Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Karahıdır köyü mezarlığında bulunan, yöreye özgü taştan yapılmış, çatma lahit mezarın; baş, ayak ve iki yan taşı mevcuttur.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı fes şeklinde bir serpuşla son bulur. Fes başlığın alt bölümü ile kitabeliğin başladığı yerde küçük bir madalyon içinde altı yapraklı çiçek bezemesi işlenmiştir (Fot.391). Baş ucu taşının üzerinde altı satırlık kitabe alçak kabartma olarak işlenmiş, satır araları ise düz yüzeyli şeritlerle bölümlendirilmiş. Kitabenin yazıldığı satır yüzeyleri taşın genel yüzeyinden çökertilerek, yapılmıştır. Kitabenin beşinci satırında H. 1338 (M.1920) tarihi yer alır (Fot.391).

Mezarın ayak ucu taşı baş ucu taşıyla yaklaşık aynı boyuttadır. Ayak ucu taşının üst kısmı yarım daire şekline yakın bir formunda son bulur. Bu yarım dairenin üstünde de küçük kare bir çıkıntı vardır. Ayak şahidesinin alt kısmında yüksek kabartma tekniği ile işlenmiş, ayaklı ve kapaklı bir ibrik yer alır. Bu ibriğin yanına yüksek kabartma tekniğiyle boş yuvarlak bir tepsi bezemesi işlenmiştir (Fot.392).

Mezarın güney yan taşı yüzeyine düz yüzeyli kalın bir silme yapılmış olup; silme taşın merkezinde aşağı doğru yarım yuvarlak bir kemer oluşturur. Güney yan taşı üzerine bu silmeden başka her hangi bir bezeme işlenmemiştir (Fot.393). Mezarın kuzey yan taşının üzerinde her hangi bir bezemeye rastlanmamıştır.

Fot. 391 / Baş Ucu Taşı

Fot. 392 / Ayak Ucu Taşı

Fot. 393 / Güney Yan Taşı

Değerlendirme

Bu araştırmada, katalog bölümünde 70 adet mezar incelenmiştir. Katalog bölümünde kısaca tanımı yapılan mezarlar, mezar tipolojisi, kaide, mezarı oluşturan unsurlar (şahideler ve yan taşları), malzeme, kitabe, süsleme tekniği ve süsleme çeşitleri gibi ana başlıklar altında değerlendirilecektir.

Mezar Tipolojisi

Kayseri Zamantı Irmağı vadisinde yer alan köy mezarlıklarında yapılan araştırma neticesinde kataloğa dahil edilen mezarlar genelde iki tipte karşımıza çıkmaktadır. Bunlar çatma lahit ve sanduka tipli mezarlardır. Bu iki mezar tipi dışında, sadece tek bir şahideden oluşan mezarlar, yekpare (baş ve ayak ucu taşı bulunmayan) lahitler ve baldöken tipli mezarlara bu bölgede rastlanmamıştır. İncelenen 70 adet mezardan 68 adeti çatma lahit (kat. no: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70) mezarlarken; ikisi sanduka tipinde (kat. no: 8,9) mezarlardır. Sanduka mezarlardan kat. no:9'un sadece tek yan cephe (kuzey veya güney yan taşı) taşı mevcutken; çatma lahit mezarlardan kat. no:67'nin sadece tek yan cephe (kuzey veya güney yan taşı) taşı bulunmakta olup, kat. no:11'in bir şahidesi (baş veya ayak ucu taşı) ile tek yan cephe (kuzey veya güney yan taşı) taşı günümüze gelebilmiştir.

Bu bölgedeki bezemeli mezarlarda görülen en yaygın mezar tipi çatma lahit mezardır. Bu mezar tipi baş ve ayak ucu taşları (şahideleri) ile iki yan taşından oluşmaktadır. Genelde bir ya da birden çok kaide üzerinde yükselen mezar taşları, birbirlerine demir köşe bentleri ile çatılmıştır. Bazılarında ise demir köşe bentleri kullanılmaksızın taşlar birbiri içine geçirilerek kenetlenmiştir. Ölen kişi kaidenin altına defnedilerek mezar üstüne yapılmıştır. Çatma lahit mezarlar ortalama 2-3m. yüksekliğe, 1,5-3 m. arasında değişen uzunluğa ve 0.5-1.5 m. arasında değişen genişliğe sahiptirler. Çatma lahit mezarları oluşturan taşların et kalınlığı ise 0.1-0.25 m arasında değişmektedir.

Kaide

Katoloğa dahil edilen 70 mezardan 26 mezar kaidesizdir (kat. no:7, 8,9,11,13, 14,15,16, 18, 19, 22, 36, 38, 42, 47, 48, 49, 50, 59, 64, 65, 66, 67, 68, 69,70). Geriye kalan 44 mezarın her biri en azından tek bir kaide üzerinde yükselmektedir. 44 mezardan 25 mezar (kat. no:1, 5, 10, 12, 17, 20, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 39, 43, 51, 54,55,56,57,61,62) bir kaideye sahipken; 15 mezarın (kat. no:2, 3, 4, 21, 23, 25, 27, 28, 33, 40, 41,44,46,52,60) iki, üç mezarın (kat. no:45,58,63) üç ve sadece kat. no:53' deki mezarın beş kaidesi bulunmaktadır.

Mezarların sahip olduğu kaide sayısı mezarda yatan kişinin toplumdaki statüsü ile ilgili olduğunu akla getirmektedir. Kaide sayılarının artması mezarda yatan şahsın, toplum içindeki önemini vurgulamaktadır.

Kataloğa aldığımız 70 mezarın 68'i çatma lahit tipinde mezar olduğu için ve çatma lahit mezarlar genelde bir yada birden fazla kaide üzerinde yükseldiklerinden dolayı, bugün kaidesi bulunmayan 26 mezardan çoğunun geçmişte var olan kaidelerinin zeminin çökmesinden dolayı altında kaldığını veya kırılarak günümüze ulaşmadığı düşünülmektedir.

Kaidelerin yüksekliği 12-30 cm. arasında değişmekle birlikte, genelde 15-20 cm. yüksekliktedirler. Kaidelerin çoğu altı blok taşın birleşmesi ile oluşturulmuşlardır. Kaideler üzerinde çıkan otlar ve bitkilerden dolayı kaidelerin çoğunun üzerinde kırıklar ve çatlamalar meydana gelmiştir.

Mezarı Oluşturan Unsurlar

Çatma lahit mezarı oluşturan unsurları; şahideler (baş ve ayak ucu taşları) ve yan taşları (güney ve kuzey yan taşı) olarak değerlendirilecektir.

Şahideler

Çatma lahit mezarların baş ve ayak uçlarında yekpare blok taşlar bulunmakta olup bu, taşlara şahide de denilmektedir. Zamantı bölgesindeki şahideler, ayrıntıya girmeksizin, belli bir standartta yapılmış olup, İstanbul ve Anadolu'daki bazı mezarların değişik formlu şahidelerine rastlanmamaktadır.

Baş Ucu Taşları

Bu bölgedeki mezarların baş şahidelerinin hepsi batı yönünde yer alırlar. Baş ucu taşları, yekpare blok taşlardan yapılmış olup, ortalama 1.5-3 m. yüksekliğe, 0.45-0.85 m. arasında değişen genişliğe ve yaklaşık 0.12-0.25 m. taşın et kalınlığına sahiptirler. Baş şahideleri genelde, kareye yakın dikdörtgen bir alt bölümden sonra, daralarak uzun dikdörtgen bir gövde ile devam edip, bir başlıkla nihayetlenirler. Baş şahidelerin çoğunda, alt bölümleri ile uzun dikdörtgen gövdelerinin birleştiği köşelerde yarım yuvarlağa yakın bir şekilde küçük taşlar yer alır.

Baş ucu taşlarının alt bölümü üzerine en çok geometrik geçmeli, mühr-ü Süleymanlı, içlerinde çiçek bezemesi bulunan, çeşitli boyutlarda madalyonlar işlenmiş olup, çoğu madalyonun iki yanında uçları madalyona doğru kıvrılmış servi ağaçları bulunur. Genelde bu bezemelerin hemen üst bölümlerinde bir veya iki adet düz yüzeyli silme ile yarım yuvarlak kemer formları yer alır. Baş şahidelerinin gövde bölümlerinde ise kitabelik bulunmakta olup, kitabesi olmayan mezarlarda bu bölüm boş bırakılmıştır.

Yukarıda anlatılan baş ucu taşı formunun dışında, değişik formlu baş ucu taşları mevcutken sayıları bir genelleme yapacak kadar fazla değildir.

Başlık Tipleri

Zamantı bölgesindeki mezarlıklarda bulunan mezarlar üzerinde yaptığımız araştırmaları değerlendirdiğimizde; yoğun olarak kullanılan tek bir başlık tipi karşımıza çıkmaktadır. Buna göre katalogta yer alan 70 mezardan 43 mezarın (kat. no:3, 4, 5, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 30, 31, 35, 36, 37, 39, 43, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70) başlığı taşkın sarıklı kavuk şeklindedir. Taşkın sarıklı kavuk şeklinde başlığa sahip Eyüp'te bazı mezar taşları vardır. Ancak bu başlıkların Zamantı ırmağı çevresinde görülen bezemeli mezar taşlarının başlıklarından farkları, çubuklu yada çapraz kafes dilimli başlıklı taşkın sarıklı kavuklar olmalarıdır. Taşkın sarıklı olan bu başlıkların modası 18.yy ve 19.yy yaygın şekilde kullanılmışlardır[1].

Geriye kalan 26 mezardan beş mezarda (kat. no:1, 34, 40, 41, 70) düz fes şeklinde başlığa rastlanmıştır. Tanzimattan sonra başlık tipi olarak fes kullanılmaya başlanmıştır. Fesler Mecidiye, Aziziye, Hamidiye, Zühaf vs, gibi isimler alırlar. Konya mezar taşlarında bu fes çeşitlerinden çoğunu görmekteyiz[2]. Eyüp'teki bazı mezar taşlarının başlıkları fes şeklindedir. Yapılan incelemelerde Başlık olarak fes kullanılan mezar taşlarının

1 Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Halit Çal, *"İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar"* **Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla III. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (28-30 Mayıs 1999)**, İstanbul, Şubat 2000, s. 208- 225.

2 Nejat İşcan, **Anadolu Mezar Taşları Süslemeciliği**, İstanbul, 1980, s.31-32.

ait oldukları kişilerin meslekleri asker, memur, saray görevlisi, esnaf, tarikat ehli ve hizmetli oldukları tespit edilmektedir[3].

Üç mezarın (kat. no: 24, 27, 32) başlığı taşkın sarık biçimindeyken; bir mezarın da (kat. no:45) başlığı taşkın kavuk şeklindedir. Sarık tipi başlığı olan mezarlarda yatan kişilerin okuma yazma bildiği ve toplumda şeyhülislamlık gibi önemli görevlerde bulundukları düşünülmektedir. İstanbul'daki şeyhülislam mezarlarında da sarık tipi başlık kullanılmıştır[4].

Ayrıca ilginç başlık örnekleri de mevcuttur. Bunlar, kat. no.29'daki mezarda görülen yedi dilimli yaprak şeklinde ve kat. no:33'deki mezarda kullanılan palmet şeklinde yapılmış olan başlıklardır. Yukarıda belirtilen her iki başlığın bulunduğu mezarların kadınlara ait olabileceğini düşünülmektedir. Çünkü bu mezarların üzerine işlenen bezemeler daha çok kadınlara ait mezarlarda görülmektedir. Bütün bu farklı başlıklara sahip olan mezarların dışında düz herhangi bir başlığı bulunmayan yedi mezar (kat. no:19, 20, 42, 46, 51, 59, 65) bulunmaktadır. Ayrıca dokuz mezarın ise ya hiç şahidesi bulunmamaktadır, yada geçmişte var olan başlıklar günümüze ulaşmamıştır. Belirtilen başlık tipleri dışında başka başlık tipleri ile karşılaşılmamıştır.

Mezarlar için önemli unsurlardan biri de başlıklardır (serpuşlardır). Mezar başlıkları, içerisinde yatan kişi hakkında önemli bilgiler vermektedirler. Öncelikle başlıklardan ölen kişinin kadın mı, yoksa erkek mi olduğu anlaşıldığı gibi, kişinin sosyal sınıfı ve mesleği hakkında da bilgi edinilmektedir. Ancak hem kadın, hem de erkek için kullanılabilen bazı başlık tipleri, mezarda yatan kişinin cinsiyeti hakkında kesin ipuçları vermektedirler.

Başlıklı mezar taşlarının kaynağı şimdilik Göktürklere kadar inen, balballara dayandırılmaktadır[5].

Azade Akar ve Cahide Keskiner, mezar taşlarında 15. yüzyıldan itibaren yapılması gelenek haline gelen binlerce çeşit başlık formlarının, ölen kişinin sosyal durumunu belirttiği kadar geçmiş yüzyıllardaki giyim kuşam hakkında da en doğru bilgiyi verdiğini ileri sürmektedirler[6]. Başlıklar, dini ve milli bir gelenek olarak ölünün hayatta mensup olduğu sınıfa göre işlenmişlerdir.

3 Halit Çal, **age**, s. 213.
4 M.Orhan Bayrak, *"Eski Mezar Taşları"*, **Tarih ve Toplum**, Sayı:2, Ankara, 1985, s. 23.
5 Halit Çal, **age**, s. 208.
6 Azade Akar - Cahide Keskiner, **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978, s. 27.

Ayak Ucu Taşları

Bu bölgedeki mezarların ayak şahidelerinin hepsi doğu yönünde yer alırlar. Ayak ucu taşları, yekpare blok taşlardan yapılmış olup, ortalama 1-3 m. yüksekliğe, 0.45-0.85 m. arasında değişen genişliğe ve yaklaşık 0.12-0.25 m. taşın et kalınlığına sahiptirler. Ayak şahideleri genelde, kareye yakın dikdörtgen bir alt bölümden sonra, daralarak uzun dikdörtgen bir gövde ile devam edip, üçgen alınlık, yarım yuvarlak kemer veya kademeli (dilimli) şekilde son bulurlar. Ayak şahidelerin bazılarında, alt bölümleri ile uzun dikdörtgen gövdelerinin birleştiği köşelerde yarım yuvarlağa yakın bir şekilde küçük taşlar bulunmaktadır.

Ayak ucu taşlarının alt bölümü üzerine geometrik geçmeli, mühr-ü Süleymanlı, içlerinde çiçek bezemesi bulunan, çeşitli boyutlarda madalyonlar işlenmiş olup, bazı madalyonların iki yanında uçları madalyona doğru kıvrılmış servi ağaçları bulunur. Genelde bu bezemelerin hemen üst bölümlerinde bir veya iki adet düz yüzeyli silme ile yarım yuvarlak kemer formları yer alır. Ayak şahidelerinin çoğunun gövde bölümlerinde ise bir ibrik bezemesi işlenmiştir. Bazı ayak ucu taşlarında ibrik bezemesinin üstünde kuş bezemeleri yapılmıştır.

Yukarıda anlatılan ayak ucu taşı formunun dışında, değişik formlu ayak ucu taşları mevcutken sayıları bir genelleme yapacak kadar fazla değildir. Ayak ucu taşları çoğunlukla baş ucu taşlarına oranla daha küçük yapılmış olup, bazı mezarlarda ayak ve baş ucu taşları eşit yüksekliktedir.

Yan taşları

Çatma lahit mezarların baş ve ayak ucu taşlarının arasında yekpare blok yan taşları bulunur. Yan taşlar bulundukları yönlere göre, kuzey ve güney olmak üzere iki grupta değerlendirilecektir.

Güney Yan Taşları

Mezarların güney cephesinde yer alan yan taşları, yekpare blok taşlardan yapılmış olup, ortalama 0.40-0.80 m. yüksekliğe, 1.20-1.80 m. arasında değişen genişliğe ve yaklaşık 0.12-0.25 m. taşın et kalınlığına sahiptirler. Güney yan taşlarının hepsi yatay dikdörtgen olup, taşların çoğunun üst bölümleri düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş veya kaval silmeler ile hareketlendirilmiştir. Bazı güney yan taşlarında bu silmelerin altında dikdörtgen bir çerçeve yapılmışken, bazılarında ise bu çerçeve bulunmamaktadır. Az olmakla birlikte güney taşlarından bir kaçının üzeri tamamen boş bırakılmıştır.

Mezarların en çok güney yan taşları süslenmiş olup, geometrik, bitkisel, figürlü süslemeler, çeşitli kullanım eşyaları ve silahlar gibi çeşitli bezemeler işlenmiştir. Ama daha çok kahve takımları, ekmek tahtası, kirkit, bardak, ibrik gibi çeşitli kullanım eşyaları ile kuş, koyun, eşek ve insan eli gibi bazı figürlü süslemeleri işlenmiştir.

Kuzey Yan Taşları

Mezarların kuzey cephesinde yer alan yan taşları, yekpare blok taşlardan yapılmış olup, ortalama 0.40-0.80 m. yüksekliğe, 1.20-1.80 m. arasında değişen genişliğe ve yaklaşık 0.12-0.25 m. taşın et kalınlığına sahiptirler. Kuzey yan taşları, güney yan taşlarıyla yaklaşık aynı boyutlardadır. Kuzey yan taşlarının hepsi yatay dikdörtgen olup, taşların çoğunun üst bölümleri düz yüzeyli, hafif profillendirilmiş veya kaval silmeler ile hareketlendirilmiştir. Bazı kuzey yan taşlarında bu silmelerin altında dikdörtgen bir çerçeve yapılmışken, çoğunda bu çerçeve bulunmamaktadır.

Mezarların kuzey yan taşları üzerinde, güney yan taşlarına göre çok daha az süslemeye rastlanmakta olup, çoğunun üzerinde ise her hangi bir süsleme görülmemektedir. Üzerinde süslemesi bulunan kuzey yan taşlarına daha çok, tüfek, tabanca, kılıç, kama ve fişeklik gibi çeşitli silah bezemeleri işlenmiştir. Ayrıca bazı kuzey yan taşlarının üzerinde iki yada dört adet kartuş bezemeleri yer alır.

Malzeme

Kataloğa dahil edilip incelenen 70 adet mezar malzeme kullanımı açısından değerlendirildiğinde; bölgedeki taşın malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak Zamantı bölgesinde yer alan köylerin çevrelerinde mevcut olan ve mezar yapımında kullanılan taşların renkleri köyden köye farklılık göstermektedir. Bölgedeki taş malzemeyi renklerine göre üç grupta ele alabiliriz. Bunlar: kara, açık sarı- krem ve kiremit renkli yöre taşlardır. 70 adet mezardan 40 adeti (kat. no:10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,18,19,20,27, 28, 29,30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 42, 43, 51, 52, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69) çevredeki kara taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Geriye kalan 30 adet mezardan 24 adetinde (kat. no:1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 39, 44, 45, 46, 54, 57, 60, 63, 70) açık sarı- krem renkli taş kullanılmış olup, altı adet mezar da (kat. no: 41, 47, 48, 49, 50, 53) kiremit renkli (pembemsi) taştan inşa edilmiştir.

Zamantı ırmağı çevresindeki mezarlarda kullanılan yöre taşı çok sert bir taş olmamakla birlikte, özellikle açık sarı- krem renkli taşın yüzeyi yumuşaktır ve kolay işlenebilir özelliğe sahiptir. Ancak bölgedeki bazı köy mezarlıklarındaki mezarlarda kullanılan kara taş diğer iki taş cinsine göre çok daha sert ve işlenmesi zordur. Ayrıca bölgedeki

yöre taşının bir diğer özelliği de çok çabuk yıpranabilir olduğundan, pek çok bezemeli mezar günümüze ulaşamamıştır.

Bölgedeki mezarlarda kullanılan taşlar herhangi bir taş ocağı merkezinden getirtilmeksizin, köylerin çevrelerindeki kayalar ve taş yığınlarından getirtilerek, yontularak biçimlendirilmiş ve kullanılmıştır. Yöredeki taşların mezar yapımında kullanılması, ulaşımın daha kolay ve maliyetinin daha az olmasıdır.

Kitabe

Katalogda incelenen 70 adet mezar kitabeleri açısından değerlendirildiğinde; 30 adet (kat. no:6, 9, 11, 15, 16, 17, 19, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 31, 35, 36, 38, 42, 47, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 59, 61, 66, 67) mezar üzerinde hiçbir kitabeye rastlanmamıştır. 13 adet mezar (kat. no: 8, 10, 12, 13, 18, 20, 32, 33, 34, 37, 43, 45, 46) üzerinde ise sadece alçak kabartma tekniği ile tarih yazılmıştır. Kalan 27 mezar üzerinde kitabeler bulunmakta olup; fakat bu kitabelerin büyük bir bölümü çeşitli nedenlerle tahrip olduğundan sadece on mezar kitabesinin (kat. no: 1, 3, 28, 41, 44, 63, 65, 67, 68, 70) tamamı okunabilmiştir[7]. Yine bu kitabeli mezarlardan dört adetinde (kat. no:2, 5, 14, 40) birkaç kelime okunabilirken, 11 adetinde ise (kat. no: 4, 7, 21, 24, 39, 51, 52, 53, 54, 60, 64) kitabelerin çok tahrip olmasından dolayı sadece tarih bölümleri okunabilmektedir. İki adet mezarın (kat. no: 27, 62) üzerindeki kitabeler ise bütün çabalarımıza rağmen okunamamıştır.

Kitabelerin hepsi baş ucu taşı üzerine, işlenmiş olup çoğunda satır araları düz yüzeyli şeritlerle bölümlendirilmiştir. Kitabelerden bazılarının satır yüzeyleri, taşın genel yüzeyi çökertilerek dikdörtgen bir çerçeve içerisine yazılmışken, bazıları ise her hangi bir çerçeve olmaksızın, taşın yüzeyine alçak kabartma, yüksek kabartma ve kazıma tekniği ile işlenmişlerdir. Kitabeler en fazla sekiz en az iki satır halinde yazılmışlardır. Okunabilen kitabeler içerisinde on mezarın erkeklere ait olduğu, isimlerinden anlaşılmaktadır. Kitabelerde dikkat çekici başka bir özellik ise okunabilen kitabeler içerisinde hiç kadın adının geçmiyor olmasıdır. Bu uygulamada, Zamantı bölgesindeki kadınlara ait mezarlara kitabenin yazılmamış olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitabeler mahalli sanatçılar tarafından her hangi bir yazı çeşidi kullanılmaksızın, basit bir üslupla, Osmanlıca yazılmışlardır. Kitabelerin çoğundaki yanlış yazılan Osmanlıca kelimeler, kitabeleri yazan kişilerin okuma yazmayı çok iyi bilmediklerini ortaya koymaktadır. Kitabeler ölen kişinin adı, kimin oğlu olduğu, merhum ve mekfur keli-

7 Çalışmamızda yer alan kitabelerin hepsi Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı **Prof. Dr. Kerim Türkmen** tarafından okunmuştur.

meleri, "ruhu için Fatiha" cümlesi ve tarih kısmından oluşmaktadırlar [8]. Bunun dışında iki mezar kitabesinde ölen kişi için edebi sözler, üç kitabede "Hüvel Baki" ve "Hüvel Hallak'ül Baki" ibaresi yazılmışken, bir kitabede de "Maşallah" yazılmıştır. Bir mezarın kitabesinde ölen şahsın mesleğini belirtmek için "tahsildar" kelimesi kullanılmıştır.

Zamantı bölgesinde bezemeli mezarlar kitabeli ve tarih yazılı olanlara göre, 18.yy ortaları ve 20.yy ortalarına kadar tarihledirilmiştir. Bu bölgede incelediğimiz mezarları, Osmanlı'nın geç dönemi ve Cumhuriyet döneminin ortaları olarak nitelendirebiliriz. Mezarlar arasında en erken tarihli iki mezar Pusatlı köyündedir. Bu iki mezarda, 1176 Hicri 1762 Miladi tarihi yazılmıştır. En geç tarihli mezar ise, Kölete (Yünören) köyündeki 1956 Miladi tarihlidir. En erken ve en geç tarihli mezarlar arasında 194 sene vardır. Bu da bu bölgedeki köylerde bezemeli mezar taşı yapımının uzun yıllardır süren bir gelenek olduğunu göstermesi açısından önemli bir değerlendirmedir.

Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşlarının üzerine işlenen bezemelerin anlamları yorumlandığında ve bölge halkının anlattıkları göz önüne alındığında; bu mezarların Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan Türkmenlere ait olması olasılığı fazladır. Kataloğa alınan 70 mezardan bir mezar üzerinde, kırmızı kök boya ile çizilmiş, Türkmenlerden Afşar boylarına ait damgalar (işaretler) olduğu düşünülen şekiller tespit edilmiştir.. Bugün bu bölgede (incelenen köy mezarlıklarının bulunduğu, Bünyan, Pınarbaşı, Tomarza ve Develi ilçelerinde) yaşayan halk, 93 harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı neticesinde bu bölgeye gelip yerleşen Kars yöresi muhacirleri ile Afşar'lardır[9]. 1877-78'den sonra bu bölgeye yerleşen halk kendilerine önceki kültürlere ait olan bezemeli mezar taşı yapma geleneğini benimsemiş ve devam etmiştir.

Süsleme Tekniği

Zamantı ırmağı çevresinde yer alan köy mezarlıklarında yaptığımız araştırmalarımız sonucunda, karşımıza çıkan en dikkat çekici unsur mezar taşları üzerine yapılmış bezemelerdir. Bu süslemelerin neler olduğu kadar, süslemelerin yapılmasında kullanılan teknikte önemlidir. Bezemelerin yapılmasında, alçak kabartma, yüksek kabartma, tarama, kazıma, kırmızı kök boyama ve oyma gibi teknikler kullanılmıştır.

8 Hans-Peter Laqueur, **Huve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, kitabında, yazılardaki (kitabelerdeki) konuları, 1- yakarış 2- dua 3- kimlik 4- dua isteme 5- tarih olmak üzere beş başlık altında incelemiştir. Mezar kitabeleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Hans-Peter Laqueur, **Huve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, İstanbul, 1997.

9 Harun Güngör, *"Kayseri Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri (7-13 Nisan 1987)**, Kayseri, 1987, s, 48.

Çalışmaya dahil edilen 70 adet mezardan 68 adetinde (kat. no:1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70) alçak kabartma tekniği kullanılarak bezemeler işlenmiş olup, yöre taşının kolay işlenilebilir olması, bu tekniğin rahatça kullanılmasına imkan sağlamıştır.

Yüksek kabartma tekniği alçak kabartma tekniği ile birlikte sekiz adet mezarda (kat. no:1, 40, 41, 43, 62, 63, 69) uygulanmış olup, yüksek kabartma tekniğinin özelliğine uygun olarak bu sekiz mezarın üzerine işlenen bezemeler çok daha fazla plastikleşmişlerdir.

İki mezarda (kat. no:13, 22) alçak kabartma tekniğinin yanında tarama tekniği kullanılmış olup, alçak kabartma tekniği ile işlenen bezemelerin yüzeyleri yatay çizgiler halinde taranmıştır.

70 adet mezardan 37 adetinde (kat. no: 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 34, 35, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 58, 63) üzerine kazıma tekniği uygulanarak süslemeler yapılmıştır. Ancak bunlardan sadece iki mezarda (kat. no.10 ve 28) kazıma tekniği tek başına kullanılmıştır. Diğer 35 adet mezarda kazıma tekniğinin yanında alçak kabartma tekniği ile bezemeler yapılmıştır.

Alçak ve yüksek kabartma tekniği ile yapılan bazı bezemeler, kırmızı renkte kök boya ile boyanmıştır. 70 adet mezardan beş adetinde (kat. no: 2, 5, 13, 14, 20) kırmızı renkli kök boyama tekniği görülmektedir. Boyama tekniği kullanılan beş mezarda bu tekniğin yanında alçak kabartma tarama ve kazıma teknikleri de kullanılmıştır. Afyon Karahisar yöresi Türkmen mezar taşlarındaki betimlemelerde, K.Otto Dorn'un yazısında[10] değinip geçtiği gibi, kırmızı aşı boyaları yer yer bellidir[11]. Bu bilgi değerlendirildiğinde, Türkmen mezar taşlarında kırmızı kök boyama kullanımının 14. yüzyıldan 18.yüzyıl sonlarına kadar bu geleneğin devam ettiği görülür. Bazı mezarlar orijinal olmayan boyalarla sonradan boyanmışlarsa da bu boyamalar çalışmamızda değerlendirilmemiştir.

70 adet mezarda sadece iki mezarda (kat. no.46, 58) taşın yüzeyi çökertilerek yapılan oyma tekniğinde süslemelerin yapılmasında kullanılan başka bir tekniktir.

Süsleme Çeşitleri

Zamantı ırmağı çevresinde yer alan köy mezarlıklarındaki mezar taşlarının en dikkat çekici tarafı kuşkusuz üzerlerinde bazı bezemeler bulunmasıdır. Bu süslemeler; bitkisel,

10 Musa Seyirci – A. Topbaş, **Afyon Karahisar Yöresi Türkmen Mezar Taşları**, Ankara , 1989, s. 35'den, K. Otto Dorn, *"Turkische Grabstein mit Figurenreliefs aus Kleinasien"*, **Ars Orientalis**, Vol: III. 1959, s.63-76.

11 Musa Seyirci – A. Topbaş, **age**, s. 35.

geometrik, figürlü süslemeler ile, çeşitli kullanım eşyaları, silahlar ve bazı tanımlayamadığımız nesneler olarak gruplandırılabilmektedir.

Osmanlı mezar taşlarındaki desenler ve işaretlerin her birinin ikonografik anlamlarının bulunduğu düşünülmektedir. Bu bezemeler ölen kişinin bir takım özelliklerini ortaya koymakla birlikte, burada yatan şahısların kadın mı, erkek mi, olduğunu ve hangi mesleğe sahip olduklarını anlatırlar. Motiflerde sembolizm güçlü bir şekilde görüldüğü halde, eldeki yazılı vesikaların azlığından bunların çözümü kesin olmayıp, ya kitabelerindeki bilgilere ya da yorumlara dayanmaktadır[12]. Kadın mezar taşlarına çiçekler, oklava, ekmek tahtası, ekmek pişirme sacı, tarak gibi kullanım eşyaları işlenmişken, erkek mezar taşlarında kılıç, tüfek, kama, bıçak gibi silah bezemeleri görülmektedir. Ayrıca halı tezgahı, koyun figürleri, makas, iğne gibi bazı bezemelerde mezarlarda yatan kişilerin meslekleri hakkında bilgi verirler.

Bitkisel Süslemeler

Kataloğa aldığımız mezarların üzerinde görülen bitkisel süslemeler şunlardır: Servi ağaçları (tek veya iki adet), stilize ağaçlar (geometrik formlardan oluşturulmuş), üç, dört, beş, altı, sekiz ve on iki yapraklı çiçekler, vazodan çıkan çiçekler, gülçe (gül bezek motifi), lale (yapraklı ve saplı lale), dallar, yapraklar ve hayat ağacıdır. Bütün bu bitkisel süslemeler çok ayrıntıya girmeksizin basit bir üslupla yapılmışlardır. Kataloğa dahil edilen 70 adet mezardan 57 adeti üzerine yukarıda belirtilen bitkisel bezemelerden herhangi biri işlenmiştir. Bitkisel bezemelere daha çok kadın mezar taşları üzerinde rastlanıyor olması da dikkat çekicidir[13].

Bursa'daki 14-15.yy mezar taşları üzerinde sıkça kullanılan bitkisel süslemeler, Zamantı bölgesinde'ki bezemeli mezar taşları üzerinde yer alan bitkisel süslemelere göre çok daha grift ve üslüplaşmıştır[14].

Mezar süslemelerinde bitkisel motiflere bu kadar çok yer verilmesinin sebebi, insanların istirahatgahlarını cennet bahçelerine benzetme gayretinin yanı sıra, İslam inancında bitki yetiştirmenin ehemmiyeti olmalıdır. Zira Hz. Peygamber "Herhangi biriniz elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopacak olsa bile onu derhal diksin" demiştir. Ayrıca

12 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı Süslerine Dair*", **Sanat Dünyamız**, İstanbul, 1976, S. 2, s. 14.

13 Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Örcün Barışta, "*Göynük Ak Şemsettin Türbesi Haziresindeki Bitkisel Bezemeli Kadın Mezar Taşları*", **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sepozyumu (8-10 Nisan 2002)**, Kayseri, 2002, 123-137.

14 Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Demet Karaçağ, **age**.

başka bir Hadis-i Şerif'te de kabre dikilen ağacın, kabir azabını hafifleteceği beyan edilmektedir. Bu yüzdendir ki mezarlarımız çeşitli bitkilerle bezenmiş ve ağaçlandırılmış olup, bitkisel süslemeleri daha da ölümsüz kılabilmek için taşa işlenmişlerdir[15].

Servi Ağaçları (Tek veya İki Adet)

Serviler Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerine en çok işlenen süslemelerden biridir. Katalogdaki 70 adet mezardan 10 adet (kat. no:2, 5, 8, 19, 20, 23, 48, 50, 56, 58) mezarın baş ucu taşı, üç adet mezarın (kat. no:14, 59, 61) ayak ucu taşı üzerinde çift, kat. no:66'daki mezarın baş ucu taşının güney yan yüzünde tek olarak işlenmiş servi ağacı bulunmaktadır. Mezarların yan taşları üzerinde servi ağacı bezemesine rastlanmamıştır. Özellikle mezarların baş taşlarının (şahidelerinin) üzerinde, ortada bir madalyon (rozet) ve bu madalyonun iki tarafında genelde uçları madalyona doğru kıvrılan bir biçimde işlenen servi ağaçları, bir kaç mezarda ise ayak ucu taşına işlenmiştir.

Servi; dikey durumda yükselen dallarının birbiri üzerine kapanması suretiyle aşağıya doğru genişçe tepede sivri olmak üzere konik bir şekil göstermekte olup, şekli sayesinde bütün gövdesi ile ışıktan bolca faydalanır. Devamlı yeşil renk uzun ömürlülük, dayanıklılık, güzel şekil ve boyluluk gibi nitelikler serviyi bir hayat ve güzellik sembolü haline getirmiştir[16]. Belki de bu özelliklerinden dolayı servi ağacı bezemeleri, mezar taşları üzerine ölümsüzlük ile ilgili bir bağ kurarak işlenmişlerdir[17].

Anadolu'da bilhassa Selçuklu devrine ait mezar taşlarında kandil, şamdan, insan, hayvan, kuş, rumiler, sanatkarane yazılar, çiçek dalları gibi bezemeler mevcut olup, servi motifine rastlanmamaktadır. Osmanlı devrine ait olarak Ankara, Edirne, İznik, Bursa, Konya, Amasya, Tercan ve Erzurum bölgelerinde servi motifi muhtelif mezar taşı örneklerinde tespit edilmiştir. Bazı yabancılar servi motifine yalnız kadın mezar taşlarında rastlandığını yazmaktalarsa da bu doğru değildir. Hemen her sınıf, meslek, cins ve muhtelif devirlere ait mezar taşları üzerindeki servi motiflerinin sayıları: tekli, ikili, üçlü, dörtlü olmak üzere oldukça çeşitlidir. Etiler devrine ait Kültepe'de bulunan tek, çift ve üç başlı mermer idolllerinden; tek olan kadın ilah, ikili kadın erkek çift ilah ve üçlü kadın erkek çocuğu simgelediği düşünülmektedir. Selçuk ve Osmanlı Türkleri devrinde rastladığımız tek ve birden fazla servi motifli sanat eserlerinde Anadolu'nun eski bir geleneğinin devamı gibi görünmektedir. Çift motifler için Kur'an'ın: her şeyden

15 Aziz Doğanay, "*Eyüp Sultan Camii Civarındaki Bazı Mezarların Naturalist Üslupta Klasik Devir Süslemeleri*", **Tarihi**, **Kültürü ve Sanatıyla II**.**Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (8-10 Mayıs 1998)**, İstanbul, Kasım 1998, s. 264.

16 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: I, İstanbul, 1961, s.14, 16.

17 Mezar taşlarına işlenen servi ağaçları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Burhan Oğuz, **Mezar Taşında Simgeleşen İnançlar**, İstanbul, tarihsiz, s.24-31.

çift yarattık ayeti de akla gelmektedir. Türk sanatında servi bir süs motifi olarak ele alındığına göre, sanat eserlerinde görülen birden fazla servi sayısı, süs motifi kullanma zevki ile açıklanabilir[18].

Serviler şekil itibariyle de düz ve sade tepeleri yana yatık ağaç, çiçek, gül, kıvrık asma dallı ve üzüm salkımları arasında veya güneş, yıldız, vazo, ve kuş motifleri ile birlikte olmak üzere türlü çeşitler göstermektedirler[19]. Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerine işlenen servi bezemeleri; genelde tek veya ikili olarak yapılmışlardır. Bu serviler ortalarında güneş kursu ve mührü Süleymanların iki yanına işlenmişlerdir. Bazı servilerin üzerinde de kuşlar ve kuş başları yer alır. Ayrıca ikili servilerin uçları madalyonlara doğru kıvrılmış bir şekilde yapılmıştır. Cevdet Çulpan bunun nedenini; Rüzgarlar ile uçları bir yana yatan servinin tabiatta olduğu gibi resmedilmesi, kutsal bir varlığa saygı ve teslimiyet olduğunu ileri sürmektedir. Özellikle Kur'an'ın Rahman süresinin "yıldızlar ve ağaçlar ona secde ederler" altıncı ayetinde bu açıkça belirtilmiştir[20].

Osmanlı dönemi mezar süslemelerinden biri olan servi, çoğu zaman ayak ucu taşlarında görülür. Servi motifinin taş boyunca olduğu ve ucu eğik olarak yapıldığı mezar taşları vardır. Bazen de iç kısımları çiçek ile doldurularak bezendiği örneklerde bulunmaktadır[21].

Servi yaşam ve ölüm sembolüdür. Servi ağacının dallarının ışığa doğru yükselişi bir ideal noktaya ulaşma isteğini gösterir. Işık bilgi demektir. Bilgiye yönelme ve birlik sağlamayı işaret eder. Servinin uzun, dik şekli doğruluğun ve dürüstlüğün simgesidir. Servi uzun dik şeklinin "elif" harfine benzemesi ile Allah sözcüğünün ilk harfi oluşuyla, İslam inancı ile kurulan sembolik anlamı sonucunda da mezar taşlarına sıkça işlenmiştir[22].

Stilize Ağaçlar (Geometrik Formlardan Oluşan)

Kataloğa aldığımız 70 adet mezardan beş adet (kat. no: 4, 16, 18, 21, 41) mezar üzerinde stilize edilmiş ağaç bezemeleri tespit edimiştir. Bu mezarlardan dördü Girveli köyü mezarlığında bulunmaktadır. Bu da geometrik formlardan oluşturulmuş stilize ağaçların bu mezarlığa özgü bir bezeme olduğunu gösterir. Bu bezeme dört mezarda da baş taşları üzerine işlenmiştir. Küçük üçgenlerden oluşturulmuş gövdeleri ile bu

18 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, İstanbul, 1961, s. 122-123.
19 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.145.
20 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.146.
21 Nejat İşcan, **age**, s.33
22 Ayla Ersoy , *"Eyüp'teki Mezar Taşlarında Servi Kültü"*, **Tarihi**, **Kültürü ve Sanatıyla V**. **Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (11-13 Mayıs 2001)**, İstanbul, Mayıs 2002, s. 94,95.

bezemeler stilize edilmiş ağaçlardır. Bu dört mezarın (kat. no: 4, 16, 18, 21) dışında bir mezarın (kat. no:41) güney yan taşı üzerine stilize edilmiş ağaç süslemesi yapılmıştır.

Ağaçlar, belirli bir bölgede köklenip yerleşen ve göçebelik bilmeyen yaratıklardır. Bu özellileri ile vatan anlam ve idealini sembolleştirirler[23]. Bu anlamları ile de mezar taşları üzerine işlenmiş olabilirler.

Üç Yapraklı Çiçek

Bitkisel süsleme çeşitlerinden en çok kullanılan bezeme çiçeklerdir. Mezar taşları üzerinde görülen çiçekleri yapraklarına göre ayırarak değerlendirilmiştir. Buna göre kataloğa aldığımız 70 adet mezardan sadece kat. no:60'daki mezarın baş taşı üzerinde üç yapraklı çiçek motifi yer alır.

Dört Yapraklı Çiçek

Kataloğa dahil edilen 70 adet mezardan kat. no:11'deki mezarın şahidesi üzerinde dört yapraklı çiçek süslemesi vardır.

Beş Yapraklı Çiçek

Üç ve dört yapraklı çiçek süslemelerinde olduğu gibi, beş yapraklı çiçek bezemesini sadece kat. no:44'deki mezarın kuzey yan taşı üzerinde görürmektedir.

Altı Yapraklı Çiçek

Mezar taşları üzerinde bulunan çiçek süslemesi içerisinde en çok altı yapraklı çiçek bezemeleri işlenmiştir. 70 adet mezar içerisinde 22 adetinde (kat. no: 14, 16, 18, 19, 20, 26, 35, 37, 44, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 69, 70) altı yapraklı çiçek bezemesi yapılmıştır. Altı yapraklı çiçek motifi daha çok bir rozet (madalyon) içerisinde görülmüştür. Özellikle bayan mezarlarında görülen çiçek bezemeleri, genelde mezarların baş ucu taşında yer alırlar. Ancak altı yapraklı çiçek bezemesi bazı mezarların yan taşlarına da işlenmişlerdir. Basit bir üslupla işlenen çiçek bezemelerinin yaprakları genelde eşit boyutlarda yapılmıştır.

Erzincan'ın Üzümlü Köyü mezarlığında bir adet mezarın güney yan taşı (Fot.394) ve bir adet mezarın da batı yönüne bakan yan taşının üzerinde altı yapraklı çiçek bezemeleri vardır (Fot.395). Yine Erzincan'ın Çayırlı ilçesi Sarıgüney Köyü mezarlığında bir adet mezarın kuzey yan taşı üzerinde de altı yapraklı çiçek bezemesi görülür (Fot.398)[24].

---

23 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: I, İstanbul, 1961, s. 22.

24 Bu fotoğraflar, Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Haldun Özkan

Bu bezemeler Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerinde yer alan altı yapraklı çiçek bezemeleri ile aynı formda yapılmışlardır.

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın baş ucu taşı ve güney yan taşı üzerinde dört adet altı yapraklı çiçek bezemesi yer alır (Fot.399,401).

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın yan taşı üzerinde altı yapraklı küçük bir çiçek bezemesi görülür (Fot.403,411).

Sekiz Yapraklı Çiçek

Sekiz yapraklı çiçek süslemesinin üç, dört ve beş yapraklı çiçek süslemeleri gibi 70 adet mezar arasında kat. no: 44'deki mezarda kullanıldığını görüyoruz. Sekiz yapraklı çiçek süslemesi, mezarın baş ucu taşında bir madalyon içerisinde yer almıştır.

Bitlis'in Zeydan mezarlığında bulunan bir şahide üzerinde küçük sekiz yapraklı bir çiçek bezemesi işlenmiştir[25].

On İki Yapraklı Çiçek

On iki yapraklı çiçek bezemesi kat. no: 44'deki mezarda güney yan taşı üzerinde karşımıza çıkmaktadır.

Vazodan Çıkan Çiçekler

Kataloğa aldığımız 70 adet mezar içerisinden sadece kat. no.41'deki mezarın baş taşı üzerinde görülen bir bezemedir. Geniş ağızlı bir vazo içerisinden küçük çiçekli dallar çıkmıştır. Bu küçük çiçekler çok ince ve detaylı bir üslupla işlenmiş kır çiçekleri olabilirler.

18 ve 19. yüzyıllarda çiçekle yaprağı ayrı ayrı değil, bir bütün olarak görmek lazımdır. Vazodan çıkan çiçekler taşlara adeta birer natürmort olarak resmedilmişlerdir[26].

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın ayak ucu taşı ve güney yan taşı üzerinde üç vazodan çıkan çiçek bezemeleri görülmektedir. (Fot.400).

Gülçe (Gülbezek- Rozet)

Gülçe bezemesi mezar taşlarında çok sevilerek işlenen bir bezeme olmasına karşın, Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşlarında çok fazla görülmez. 70 adet mezardan

tarafından çekilmiştir.

25 Kadir Pektaş, **Bitlis Tarihi Mezarlıkları Mezar Taşları**, Ankara, 2001, s.269.

26 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı.....*", s. 18.

sadece iki mezarda (kat. no: 59, 64) gülçe süslemesi işlenmiştir. Bunlardan bir mezarda (kat. no:59) baş ucu taşının üzerine yapılmışken, bir mezarda (kat. no:64) güney yan taşı üzerinde yer almaktadır. Kademe kademe işlenen yaprakları ile bu süsleme çok plastik bir görünüme sahiptir.

13.yy ile beraber çoğunlukla kadın mezar taşlarında ilgi çekici bir süsleme elemanı olan rozetler (gülbezekler) geç devir Osmanlı mezar taşlarına kadar kullanılmıştır. Karamanoğulları dönemi Konya mezar taşları üzerinde de işlenen süsleme çeşitlerinden biridir[27]. Ayrıca İstanbul'daki 18 ve 19. yüzyıl Osmanlı mezarlarında gülbezek motifleri görülür[28].

Lale

Çok ince ve zarif bir çiçek olan lale mezar taşları üzerinde sıkça görülen bezemelerdendir. Lale motifi, kataloğa aldımığız 70 adet mezar içerisinde iki mezarın da (kat. no:45, 65) baş ucu taşları üzerine işlenmiştir.

Lale bir trisula sembolüdür. Brahmanlar'ın Vajra veya yıldırımı ile aynı tutulan trisula, yani ucunda üçlü sırık olan Trident, Hint tanrısı Siva'nın asasıdır. Poseidon'un asası gibi. Trisula, çok eski bir sembol olup doğu dünyasının çok yerinde bilinmiştir. Bütün bunlar lalenin üç yaprağının aslını teşkil etmektedir[29]. Lalenin bir soğandan tek bir çiçek oluşu, vahdet-i vücud'un simgesi olarak mezar taşlarına işlenmiş olabileceği ileri sürülmektedir[30].

Dallar

İncelenen 70 adet mezar içerisinde iki mezardan, birinin (kat. no:11) şahidesi, birinin de (kat. no:45) kuzey yan taşı üzerine ince dallar işlenmiştir.

Yapraklar

Çiçekler ve dallarla birlikte işlenen yaprak bezemeleri 70 adet mezardan dört mezar (kat. no:11, 28, 44, 69) üzerinde görülür. Bu yapraklar çok gerçekçi ve basit bir üslupla işlenmişlerdir.

27 Seyfi Başkan, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996, s. 76.
28 Nejat İşcan, **age**, s.32.
29 Burhan Oğuz, **age**, s. 80-82.
30 Ayla Ersoy, **agm**, s.95.

Çiçekler ve yapraklar 16.yüzyıla kadar ileri derecede stilize edilerek "hatai" denilen bir süsleme şekli gösterirler. 16. yüzyıldan sonra ise gerçeğe yakın olarak binbir biçimde işlenmişlerdir[31].

Hayat Ağacı

İki mezar üzerinde işlenmiş hayat ağacı olduğunu düşündüğümüz ağaç bezemeleri yer alır. Ancak bu ağacın hayat ağacı olup olmadığını kesin olarak bilinmemektedir. Bu iki mezardan birinde (kat. no:11) hayat ağcı mezarın baş ucu taşında yer alırken; diğerinde (kat. no:44) ayak ucu taşına işlenmiştir.

Türklerin eski dini olan ve Anadolu'da etkileri bilhassa Moğol akınları ile kuvvetlenen Şaman inançlarına göre Hayat ağacı dünyanın eksenidir. Şamanın gök yüzü veya yer altı seyahatinde bu ağaç merdiven veya yol vazifesi görür. Orta Asya inançlarına göre kainat Hayat ağacı, yer, gök ve gezegenlerle temsil edilir. Hayat ağacı aynı zamanda ölülerin ruhlarının öbür dünyaya yükselmesine yardımcı olur[32].

Geometrik Süslemeler

Kataloğa aldığımız mezarların üzerindeki geometrik süslemeleri: üç, beş, altı, dokuz, on dört, on altı ve çok kollu çarkıfelekler, mühr-ü Süleyman, altı kollu yıldızlı geometrik geçmeli madalyon, üçgenlerden oluşan geçmeli madalyon, üçgenler, baklava dilimleri, baklava dilimli madalyon, içi boş madalyon, içi boş kartuşlar, iki ucu hilalli içi "Allah" yazılı kartuş, dik dikdörtgen içi karşılıklı üçgenlerle doldurulmuş bir şekil ve yatay dikdörtgen içi karşılıklı üçgenlerle doldurulmuş bir başka şekil olmak üzere guruplandırılmıştır.

İncelediğimiz ve kataloğa aldığımız mezarlar üzerinde, 65 adet geometrik süslemeyle karşılaşılması, bu süsleme çeşitinin Zamantı bölgesindeki mezar taşlarında en çok karşımıza çıkan süsleme çeşitlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Geometrik süslemeler, 15.yüzyıla kadar sık ve çok çeşitliörnekleriyle karşılaşılırken, daha sonraki dönemlerde seyrekleşerek tamamen ortadan kalkmışlardır[33].

31 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı.....*", s. 18..

32 Gönül Öney, **"Şahinli ve Arslanlı Mezar Taşları"**, **Vakıflar Dergisi**, S.8, Ankara,1970, s.290. Mezar taşlarına işlenen, hayat ağacı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Gönül Öney, *"Anadolu Selçuklu Sanatında Hayat Ağacı Motifi"*, **Belleten**, S. XXXII.Ankara, 1968, s. 27-30, 39-42, Burhan Oğuz, **age**, s.15-24.

33 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı.....*", s. 14.

Erzincan çevresindeki köy mezarlıklarındaki bezemeli mezar taşları üzerinde de geometrik süslemelerde vardır. Bunlar, ışınsal sistemde tasvir edilmiş güneş motifleri ve madalyon bezemeleridir (Fot. 395). Geometrik süslemeler daha çok dekoratif şekilde işlenmişlerdir[34]. Erzincan çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerine işlenen geometrik süslemelerin hemen hemen aynısı Zamantı ırmağı çevresinde yer alan bezemeli mezar taşları üzerine de işlenmiştir.

Çarkıfelekler

Türk sanat tarihi içerisinde her alanda sıkça rastlanabilen, dünyanın gelip geçiciliğini ve devingenliğini simgeleyen bir süsleme olan çarkıfelek; Zamantı Irmağı çevresinde yer alan mezarlarda da sıkça işlenmiştir. 70 adet mezardan 12 adetinde işlenen çarkıfelek bezemesi, yedi mezarın baş, beş adet mezarın ayak ucu taşları üzerinde yer almaktadır. Çalışmada çarkıfelek bezemeleri, kol sayılarına göre gruplandırarak, değerlendirilmiştir.

Kayseri merkezindeki tarihi Seyyid Burhaneddin mezarlığında bulunan 19.yy mezar taşlarının bazıları üzerinde de çarkıfelek bezemesi bulunması, Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerindeki çarkıfelek motifleri ile aynı olması dikkat çekicidir[35]. Ayrıca Sivas ve Tokat Taş Eserleri Müzelerinde bulunan mezar taşları üzerinde de çok kollu çarkıfelek berzemeleri bulunmaktadır[36].

Üç Kollu Çarkıfelek

Üç kollu çarkıfelek süslemesi 70 adet mezardan üç adet (kat. no:15, 22, 25) mezar üzerine işlenmiştir. Bunlardan ikisi (kat. no:15, 22) baş, biri (kat. no:25) ayak ucu taşı üzerinde yer alır.

Beş Kollu Çarkıfelek

70 adet mezardan sadece iki mezar (kat. no.13, 24) üzerinde beş kollu çarkıfelek süslemesi bulunup, beş kollu çarkıfelek bezemesi iki mezarın da baş ucu taşı üzerine yapılmıştır.

34 Haldun Özkan, *"Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Türk Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları"*, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.15, Erzurum, 2000, s.35.

35 Aslı Sağıroğlu Arslan, **agm**, S. 75-95.

36 Beyhan Karamağaralı, **age**, res. 31,32,33,34,40,41, 42,47,51.

Altı Kollu Çarkıfelek

Altı kollu çarkıfelek süslemesiyle iki mezar (kat. no:30, 31) üzerinde karşılaşılmıştır. Bu bezeme, iki mezardan birinin (kat. no:30) baş ucu taşı üzerinde yer alırken, diğer mezarın (kat. no:31) ayak ucu taşı üzerinde görülmektedir.

Dokuz Kollu Çarkıfelek

Dokuz kollu çarkıfelek süslemesi 70 adet mezardan sadece kat. no:61'deki mezarın baş ucu taşına işlenmiştir.

Ondört Kollu Çarkıfelek

Ondört kollu çarkıfelek bezemesi kat. no: 53'deki mezarın ayak ucu taşı üzerinde tespit edilmiştir.

Onaltı Kollu Çarkıfelek

Kataloğa dahil edilen 70 adet mezar içerisinde sadece kat. no:66'daki mezarın ayak ucu taşı üzerine on altı kollu çarkıfelek bezemesi bulunur.

Çok Kollu Çarkıfelek

Kol sayıları on altıdan fazla olan çarkıfelek süslemelerini çok kollu çarkıfelekler diye tanımlanmıştır. İki adet mezarın birinde (kat. no:2) baş ucu taşı üzerine, diğerinin ise (kat. no:60) ayak taşı üzerinde on altı kolludan fazla kollu olan çok kollu çarkıfelek bezemesi yer almaktadır.

Mühr-ü Süleyman

Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşları üzerinde görülen, dikkat çekici bezemelerden biri de; iç içe geçmiş iki üçgenden oluşan, mühr-ü Süleyman'lardır. İncelenen 70 adet mezardan altı adet mezar üzerine mühr-ü Süleyman bezemesi işlenmiştir. Bu bezeme altı adet mezardan, beş adet mezarın (kat. no:19, 20, 49, 50, 60) baş ucu taşı üzerinde yer alırken bir mezarın da (kat. no:59) ayak ucu taşı üzerinde bulunur.

Altı şua' vücuda getirecek surette birbirini kesen iki üçgenden meydana gelen, yıldızlar sanatta çok yaygın olarak kullanılmışlardır. Musevilerde sinagoglar ile kabristanlarda ve ibranice yazılı bazı muska başlıklarında altı kollu yıldıza çok rastlanmaktadır. Bu yıldız bugün İsrail devletinin hem kutsal ve hem de ulusal bir arması halindedir[37].

37 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.150-151.

Alfred Jeramias; altı uçlu yıldız şeklini meydana getiren üçgenleri, bir dikdörtgenin iki yarısı olduklarını, her birinin kozmik ateş ve su bölgelerini gösterdiklerini, Musevilerin kutsal kitaplarından Talmud ve Kabbala' da bu şeklin eş+majim= ateş – su olarak açıklandığını yazmaktadır[38]. Altı sayısına Tanrı'nın, doğu, batı, kuzey, güney, gök ve yer olmak üzere altı yöne, yani bütün kainata hakim (Rabbilalemin) olduğu manasını ifade eden bir kutsallıkta yüklenmiştir[39]. Mühr-ü Süleyman'ı oluşturan iki üçgen bir bütün olarak kabul edildiğinde; reisi aşağı bakan üçgen, kadının doğumun simgesidir. Buna karşın reisi yukarı bakan üçgen de erkeklik uzvunun simgesi olmuştur. Çin'de bunlar sırasıyla, Yin (dişil prensip) ve Yang (eril prensip) olarak görülmüşlerdir ki, böylece yerle ile göğün izdivacını temsil etmektedirler. Mühr-ü Süleyman unsurlarını ayırarak, yani biri yukarı öbürü aşağı bakan üçgenler teker teker ele alınarak incelenirse, bu simge nazar kuramı ile bağdaşlaştırılabilir. Üçgen stilize bir göz olup, iç içe iki üçgen aşağı, yukarı ve her yöne bakan gözler olarak kabul edilebilir[40].

Altı kollu yıldız, büyüsel işlemlerde de çok kullanılmakta, kendisinde sihirli bir güç olduğuna inanılmakta ve Süleyman peygamberin mührü olarak bilinmektedir. İki üçgenden oluşan bu şeklin üçgenlerinden biri microcosme'u, diğeri de macrocosme'u ifade ettiği kabul edilmektedir[41]. Altı kollu yıldız, ölüyü kötü ruhlardan koruması inancı ile mezar taşlarına işlenmiş olmalıdır[42].

Altı kollu yıldız motifi, eski çağlardan beri pek çok kültür çevresinde kullanılmış olmakla birlikte, Hıristiyan ve bilhassa da Yahudiler arasında yaygındır. Bu yıldızın Davut ve Süleyman Peygamberlerin isimlerine atfedilmesi, 14.yüzyıldan sonraki devirlere aittir[43]. Mühr-ü Süleyman motifinin değişik kültür çevrelerinde bu kadar çok sık kullanılmasının en büyük sebebi, çiziminin çok basit ve dengeli görünüşe sahip olmasıdır[44]. Altı kollu yıldız aynı zamanda makrokozmozda vücutta yüzü, yukarı,

38 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.151'den, Alfred Jeramias, **Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur**, 1913,s.100

39 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.151.

40 Burhan Oğuz, **age**, s.100-103.

41 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 49'dan, Louis Chochod, **Occultisme et Magie en Extreme Orient**, Paris, 1949, s.94 .

42 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s,50.

43 Nusret Çam, *"Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)"*, **Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı**, Selçuk Ünv. Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya, 1993, s. 209,210.

44 Nusret Çam, **agm**, s. 220, 221.

aşağı, sol, sağ, ön ve arka olmak üzere altı yönü temsil eder[45]. Altı sayısı matematikte ilk mükemmel sayıdır[46].

Mühr-ü Süleyman Anadolu'da, tabiat üstü kuvvete sahip olma arzu ve isteği ile; kainatın, kuvvet ve kudretin, Tanrının işareti anlamına alınmış, tılsımın yani şer güçlerden korunma sembolü olduğu kanaatine varılmış ve Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar zamanında, Türk kültüründe bol miktarda, çeşitli eşyalarda ve mezar taşlarında gerek dekor- süsleme, gerekse güç- kuvvet- hikmet sembolü olarak kullanılmıştır[47].

Altı Kollu Yıldızlı, Geometrik Geçmeli Madalyon

Bir madalyonun merkezine yerleştirilen altı kollu yıldız ve bu yıldızın etrafındaki geometrik geçmelerden oluşan bu bezeme, kataloğa alınan 70 adet mezardan altı mezar üzerindeyer alır. Altı mezarın üçünde (kat. no: 3, 4, 53) baş ucu taşı, diğer üç adetinde ise (kat. no:21, 43, 44) ayak ucu taşı üzerine işlenmişlerdir.

Çok köşeli yıldız şeklindeki motifler eski Türk kozmogonisine bağlı olarak Alevilik, Bektaşilik ve Ahilikte sayılara verilen özel anlamlarla ilgili olarak görülmektedir[48]. Menşeini yıldızlara tapma kültünden alan yıldız motifleri sanatta çok yaygın olarak kullanılmaktadırlar[49].

Anadolu'daki mezar taşı süslemeciliğinde çok beğenilerek kullanılan, altı kollu yıldız ve bu yıldızın etrafındaki geometrik geçmelerden oluşan madalyonlara Bitlis'de Kültür Müdürlüğü'nün bahçesinde bulunan bir adet lahit mezarın yan taşı üzerinde de bulunmaktadır[50].

Üçgenler

İncelenen 70 adet mezardan dört mezar üzerinde üçgen bezemeleri vardır. Dört adet mezarın (kat. no:16, 44, 48, 49) baş taşları üzerinde yer almaktadır.

45 Laleh Bakhtıar, **Sufi**, London, 1976. s.105.

46 Altı sayısının sembolik anlamları için bkz., Annemaria Schımmel, **Sayıların Gizemi**, Kabalcı yayınevi, İstanbul,1998, s. 135-139.

47 Sadi Bayram, "*Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri*", **Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan**, Ankara, 1993, s.63.

48 Seyfi Başkan, **age**, s.76.

49 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.150.

50 Kadir Pektaş, **age**, s. 316.

Üçgenlerden Oluşan Geometrik Geçmeli Madalyon

Bir madalyonun içinin üçgenlerden oluşan geometrik geçmelerle doldurulmasıyla oluşan bezeme, Zamantı bölgesindeki mezarlar üzerinde en çok işlenen madalyonlardandır. İncelenen mezarlardan 12 adet mezarın üzerine üçgenlerden oluşan geometrik geçmeli madalyonlar işlenmiş olup, yedi mezarın (kat. no: 5, 27, 35, 37, 47, 48, 54) baş, beş adet mezarın (kat. no: 14, 18, 21, 43, 49) ayak ucu taşları üzerinde yer alırlar.

Sivas Müzesin'de bulunan Anadolu Selçuklulara ait mezar taşı üzerinde evren simgesi olarak, alçak kabartma tekniği ile üçgenlerden oluşan geometrik geçmeli madalyon bezemesi işlenmiştir[51].

Baklava Dilimleri

İncelenen mezarlardan dört mezar üzerinde baklava dilimleri yer almaktadır. Dört mezardan iki mezarın (kat. no: 30, 31) baş ucu taşına işlenen baklava dilimleri, iki mezarın da (kat. no: 44, 52) kuzey yan taşı üzerine işlenmiştir.

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın yan taşı üzerinde iki adet baklava dilimi ile doldurulmuştur (Fot.404).

Baklava Dilimli Madalyon

Sadece kat. no: 23'deki mezarın baş ucu taşı üzerinde içi baklava dilimleri ile doldurulmuş madalyon bezemesi görülmektedir.

İçi Boş Madalyon

İçleri her hangi bir şekilde işlenmeden, boş bırakılmış madalyonlara, 70 adet mezardan iki mezarda (kat. no: 41, 56) karşılaşıyoruz. Bu iki mezarında baş taşlarında yer alan madalyonlar bilerek boş bırakılmışlardır yada tamamlanamamışlardır.

İçi Boş Kartuşlar

Mezarların yan yüzlerine (taşlarına) yatay dikdörtgen formda, uçları yuvarlatılmış kartuş bezemelerinin işlenmesi ile, Zamantı ırmağı çeveresindeki mezarlarda sıkça karşılaşılmaktadır. Bu kartuşların bazılarının içleri boş bırakılarak yapılmıştır. 70 adet mezar içerisinden yedi mezarın (kat. no: 2, 43, 57, 60, 65, 66, 68) kuzey yan taşları, bir mezarın da (kat. no:39) güney yan taşı üzerine içleri boş kartuş bezemeleri işlenmiştir.

51 Beyhan Karamağaralı, **age**, res. 34.

Kartuşların içlerinin boş bırakılmasının sebeplerinden en önemlisi, kartuşlarla mezar yan taşlarının hareketlendirilmesi düşünüldüğü için olmalıdır.

İki Ucu Hilalli içi "Allah" Yazılı Kartuş

Kat. no:62'deki mezarın kuzey yan taşı üzerine yapılan kartuş bezemesi diğer kartuş bezemelerinden çok daha dikkat çekicidir. Kuzey yan taşının tamamını kaplayan ve uçlarında birer hilal süslemesi ile son bulan kartuşun, içine alçak kabartma tekniği ile "Allah" yazılmıştır. Bu yazı, burada yatan şahsın çok inançlı bir insan olduğunu göstermek için yazılmış olmalıdır. Ayrıca mezara bu kartuşun yapılmış olması, çok dekoratif bir unsur katmıştır.

Dikey Dikdörtgen, İçi Karşılıklı Üçgenlerle Doldurulmuş Bir Şekil

Kataloğa aldığımız 70 adet mezar içerisinden iki mezarın (kat. no: 18, 21), baş taşları üzerine dikine dikdörtgen, içi karşılıklı üçgenlerle doldurulmuş bir şekil işlenmiştir. Bu şeklin sadece dekoratif olarak işlendiğini düşünmekteyiz.

Yatay Dikdörtgen, İçi Karşılıklı Üçgenlerle Doldurulmuş Bir Şekil

Kat. no:16'daki mezarın baş ucu taşı üzerinde görülen, sadece dekoratif olarak işlendiğini düşündüğümüz bir şekildir.

Gök Cisimleri Süslemeleri

Kataloğa dahil edilen mezarlar üzerindeki gök cisimleri süslemeleri; güneş kursları, ay (hilal) ve ay ile yıldız olarak ayrı ayrı başlıklar altında değerlendirileceklerdir.

Güneş Kursu

Kataloğa dahil edilen 70 adet mezardan dört adet mezar üzerinde güneş kursu bezemeleri kullanılmıştır. Güneş kursları dört mezardan ikisinin (kat. no:16, 18) baş ucu taşlarına, bir mezarın (kat. no:23) ayak ucu taşına ve bir mezarın da (kat. no:41) güney yan taşı üzerine işlenmişlerdir.

Güneş kültünün etkileri ile meydana gelen güneş motifine çok eski devirlerden beri - Hunlar, Sümerler, Elamlılar, Asurlar, Farslar, Etiler, Mısırlılar ve Yunanlılar dahil

olmak üzere- her kültürde rastlanmaktadır. Bunlar daha sonraları, bazı alanlarda göksel manalardan ayrılarak bitki motifi (rozet) şeklini de almışlardır[52].

Orta Asya'daki Türkler'de Şaman kültü gibi ay, güneş ve gezegen kültü de büyük rol oynamıştır[53].

Güneş, fonksiyonelliği ile bütün canlılar ve onların yaşadığı evren için ısı, ışık, ve hayat kaynağı olmuştur. Multi fonksiyonelliği sayesinde plastik sanatlarda oldukça tecih edilen bir süsleme motifidir.

Genellikle bir direnin etrafından çıkan çizgisel ya da ok biçimli şua betimlemeleriyle tasvir edilmektedir. Bazen bu dire formu içine ağız, burun ve göz gibi insan başına ait organlar yerleştirilerek tebessüm ettirilen örneklerede rastlanmak mümkündür[54].

Anadolu'daki bazı mezarlıklarda olduğu gibi, Bitlis'in Kaktün mezrası mezarlığında kırık bir baş şahidesi üzerinde güneş motifi bulunmaktadır[55]. Ayrıca Malatya eski mezarlıkta bulunan bir mezar taşı üzerinde, yüksek kabartma tekniği ile işlenen güneş, insan yüzüne benzetilerek yapılmıştır[56].

Ay (Hilal)

Kat. no: 48'deki mezarın baş ucu taşına, uçları yukarıya doğro bakan iki ay bezemesi işlenmiştir.

Sivas'ın Divriği ilçesinin Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın baş taşının iç yüzü üzerinde iki ay bezemesi yer almaktadır (Fot.399).

Ay ile Yıldız

Kat. no:46'daki mezarın kuzey yan taşı üzerine ay ile yıldız süslemesi işlenmiştir. Ayla yıldız bezemesi, bu mezarda yatan kişinin şehit olabileceğini ya da asker olabileceğini göstermektedir. Bu mezar üzerindeki süslemeler değerlendirildiğinde 19.yy sonu veya 20.yy başı olarak tarihlendirilebilir. Eğer bu tarihlendirme doğru ise mezarın üzerine işlenen ay ile yıldız motifi Türklük semboli olarakta düşünülebilir.

Erzincan'ın Çayırlı İlçesi Sarıgüney Köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın baş ucu taşının üzerine büyük bir ay ile yıldız bezemesi işlenmiştir (Fot.398).

52 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.149.
53 Gönül Öney, **"Şahinli ve Arslanlı**...."**,** s.290
54 Ahmet Çaycı, **Anadolu Selçuklu Sanatı'nda Gezegen ve Burç Tasvirleri**, Ankara 2002, s. 89.
55 Kadir Pektaş, **age**, s.237.
56 Beyhan Karamağaralı, **age**, res.125.

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezar taşı üzerinde büyük bir baklava dilimi içerisinde ters olarak işlenmiş ay ile yıldıza benzer bir şekil yer almaktadır (Fot.404).

Figürlü Süslemeler

İncelenen mezarlar üzerindeki figürlü süsleme olarak; kuş (kuş başları), ağaç üzerinde kuş, üçgen şekil üzerinde kuş, ibrik üzerinde kuş, stilize edilmiş insan, eşek üzerinde insan, mızrak tutan insan eli, insan eli izi, kuş tutan insan eli, koyunlar, eşek (katır), sıpa olarak tespit edilmiştir.

Kataloğa dahil edilen mezarlar üzerinde, 24 adet figürün işlenmesi, bu süsleme çeşidinin Zamantı bölgesindeki mezar taşlarında en çok karşımıza çıkan süsleme çeşitlerinden biri olduğunu gösterir. Ayrıca mezar taşları üzerinde figürlerin işlenmiş olması da bu bölgedeki mezar taşlarının önemli özelliklerinden biridir. Mezar taşları üzerinde figürlerin bulunması bu bölgede yaşayan halkın tutucu olmadığını ve figür yapma konusunda hoş görülü olduklarını göstermesi bakımından da ayrıca önem taşımaktadır.

Kuş (Kuş Başları)

70 adet mezar içerisinden dört mezarda kuş ve kuş başları işlenmiştir. Bu dört mezardan üç mezarın (kat. no: 52, 54, 55) kuzey yan taşı üzerine işlenmiş kuş figürleri, bir mezarın (kat. no:21) baş taşı üzerinde yer almaktadır.

Hayvana bağlanma (zoolatrie); çok eski bir mitolojiye dayanmakta olup, Babil, Asur Mısır, Etiler, Orta Asya, Hint- İran ve Selçuklularda da izlerine rastlanmaktadır. Totem olarak bilinen kuşun o kimseyi koruduğuna inanılmıştır. Uçma kabiliyeti, hızı, yere bağlanmayıp göklere hakimliği, muayyen zamanlarda başka bölgelere göçleri dolayısıyla tabiat üstü bir bilgiye sahip oldukları inancı, ötüşlerindeki melodi, tüylerindeki zariflik, kuşların ilk insanlar tarafından gök ilahı telakisine sebep olmuş ve kuş bir fetiş halini almıştır[57].

Orta Asya'da Şaman dinine mensup Türk veya akraba kavimlerde, ruhun timsali olarak madeni kuşlar kullanılmaktadır[58]. Orta Asya'da Pazırık kurganlarında bazı çatma lahitler üzerinde kuş resimleri de tespit olunmuştur[59].

57 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s. 154.
58 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.154'den, Emel Esin, **Türkistan Seyahatnamesi**, 1956, s.11.
59 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.154'den, M.Graznov, **Le Kurgane de Payzyryk**, 1937,s.32.

Orhun abidelerinde de ölünün ruhunun kuş şeklinde öbür dünyaya uçtuğu belirtilir. Bu inancın Anadolu'da bugüne kadar yaşadığını ölü için "aramızdan kuş gibi uçtu gitti" cümlesinin kullanılmasından da anlarız. Selçuklu mezar taşlarında görülen kuşlar veya çift başlı kartal, ölünün ruhu veya ölünün ruhuna refakat eden kuş şeklindeki ruhları ifade eder[60].

Kur'anda (Nur,41), kuşlar Tanrıya dua ve tesbihlerinden bahsedilmek suretiyle, kutsallaştırılmışlardır[61].

Timur Sili' nin mezar taşları üzerine işlenen kuş bezemeleri hakkında yaptığı yorum oldukça ilgi çekicidir. Araştırmacıya göre; çocuklar kuşlara benzetilmiştir. Buna göre mezar taşları üzerine işlenen kuş bezemeleri ölen şahsın hayatta kaç çocuk bıraktığını sayıca ifade etmekle birlikte, çocukların cinsiyetini de belirtmektedir. Kuşun yanında tarak motifi işlenirse çocuklar kız, işlenmezse erkek olduğd anlaşılmaktadır. Mezar taşlarına hayatta kalan çocukların sayısınca kuş figürü işlenmiştir. Bu durumda kuş bezemelerini bir vasiyet, halka iletilmesi gereken bir mesaj olarak yorumlanmaktadır[62].

Ağaç Üzerinde Kuş

Kataloğa dahil edilen 70 adet mezar içerisinden üç mezarda ağaç üzerine tünemiş kuş bezemeleri işlenmiştir. Bu üç mezarın birinde (kat. no: 21) baş ucu taşı, diğer ikisinde (kat. no: 4, 44) ayak ucu taşı üzerinde ağaç üzerine tünemiş kuşlar görülür.

Hayat ağacının tepesinde yer alan tek veya çift başlı kartalın, kuşların da Şaman kültüründe özel bir yeri vardır. Kartal veya kuş Şamana öteki dünyaya geçişinde yardımcı olur[63]. Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarının üzerine işlenen, ağaç üzerinde kuş figürleri, bu inanışın parçası olarak Orta Asya'dan Anadolu'ya olan etkileri göstermesi açısından önemlidir.

Üçgen Şekil Üzerinde Kuş

Kat. no: 23'deki mezarın güney yan taşı üzerine üçgen bir şekille tünemiş kuş bezemesi yapılmıştır. Bu üçgen şeklin bir kaya yada bir tepeyi anlatmak için yapıldığı düşünülebilir.

60 Gönül Öney, **"Şahinli ve Arslanlı....."**, s.290.
61 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s. 154.
62 Timur Sili, *"Taşların Dili"*, **Bilig**, S. 2, Ankara,1996,s.223.
63 Gönül Öney, **"Şahinli ve Arslanlı....."**, s.290

İbrik Üzerinde Kuş

İncelenen 70 adet mezardan dört mezarda (kat. no: 26, 43, 52, 53) ibrik üzerine tünemiş kuş bezemesi işlenmiştir. Bu süslemelerin dört mezarın da ayak ucu taşı üzerine işlenmiş olması bakımından dikkat çekicidir.

Stilize Edilmiş İnsan

Kataloğa alınan iki mezarın (kat. no: 3, 14) baş ucu taşlarında, stilize edilmiş insan bezemeleri yer almaktadır. Bu bezemelerin özellikle yüz hatları çok net bir şekilde belirtilirken, vücutları sadece dikine dikdörtgen bir şekille oluşturulmuştur. Bu insan yüzlerinin mezar taşlarına işlenmiş olması dikkat çekicidir.

Anadolu'da da örnekleri ile karşılaştığımız insan figürlü mezar taşlarına, Bitlis'in Kavunlu köyü ve Yamaç köyü mezarlıklarında da rastlarız[64]. Ayrıca Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezar taşı üzerinde çok küçük bir şekilde işlenmiş kolları ve kafası net olarak seçilebilen stilize edilmiş insan bezemesi bulunmaktadır (Fot.405).

Eşek Üzerinde İnsan

Zamantı bölgesindeki mezarlıklardan Fraktin (Gümüşören) köyü mezarlığında bulunan kat. no: 54'deki mezarın güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile işlenmiş eşek üzerine oturan insan figürü vardır. Bu figürün yüz hatları çok net olarak seçilemese de vücudu, çok gerçekçi bir biçimde tasvir edilmiştir. Ayrıca eşek üzerine oturan bir insan anatomisi de çok başarılı bir şekilde yapılmıştır. Bu bezeme mezarda yatan şahsın eşeğe binerek ulaşımını gerçekleştirdiğini, eşekle yük taşıyarak geçimini sağladığını veya eşekleri sevdiğini anlatmak için yapılmış olmalıdır.

İnsan resimleri ile bezenmiş mezar taşları, Türk tezyinatı için çok önemli ve enteresandır. Bu tür yapılmış mezar taşları 14.yüzyıla ait olup, genellikle Akşehir, Konya ve Afyon dolaylarında bulunmuşlardır. Nakış işleyen kadın, birbirine sarılmış ana- çocuk, ata binen süvari, kitap okuyan erkek, şahin tutan avcı gibi konuları olan bu figürler, yapılış biçimleri bakımından yazmalardaki minyatürlere benzemektedirler[65]. Eşek üzerine binmiş insan bezemeli mezar, 14.yüzyıl insan bezemesi bulunan Akşehir, Konya ve Afyon'daki mezar taşlarının bir uzantısı olarak, Zamantı bölgesinde bu geleneğin devam ettiğini gösteren tek örnek olması bakımından önemlidir.

64 Kadir Pektaş, **age**, s.226, 238.

65 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı.....*", s. 14.

Mızrak Tutan İnsan Eli (Kolu)

Kataloğa alınan 70 adet mezardan beş mezar üzerinde mızrak tutan insan eli (kolu) işlenmiştir. Bu bezeme, beş mezarın dört adetinin (kat. no: 22, 59, 64, 67) güney yan taşlarında yer alırken, bir adet mezarın (kat. no: 18) kuzey yan taşında bulunur. Mızrak tutan insan eli bezemesinin burada yatan kişinin mesleği ile ilgili olduğu için işlenmiş olmalıdır. Figürlü süsleme çeşitlerinden en çok kullanılandır.

İnsan Eli İzi

Zamantı bölgesindeki mezarlıklardan Büyük Söveğen köyü mezarlığında bulunan, kat. no: 46'daki mezarın kuzey yan taşı üzerinde iki adet insan eli izi vardır. Bu eller taşın yüzeyine kalıp şeklinde çıkartılmışlardır. El izlerinin yapılmasında her hangi bir anlam olduğunu düşünmemekle birlikte, bu el izlerinin mezarda yatan şahsı temsil etmek amacı ile yapılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Anadolu'da pek sık rastlanmayan mezar taşlarından birisi de el motifli olanlardır. Bunun sebebini yöresel oluşundan ve mezhebi bir karakter taşımasında aramak gerekir. El motifi Peygamberimizin ve onun ehli beytine olan sevgisinin bir ifadesi olarak, mezar taşlarına işlenmiştir. Örnek olarak, Iğdır'daki bazı mezar taşlarını verebiliriz. El motifi aynı zamanda Hz. Hüseyin'in taşıdığı İslam sancağının yere düşmediğini ve kıyamete kadar bu sancağın ellerde taşınacağını da sembolize eder[66]. Seyitgazi Yağı Basan Mezarlığında bir baş şahide üzerinde kazıma tekniği ile bir el motifi yer alır. Örnek olarak Iğdırdaki bazı mezar taşları verilebilir. Anadolu dışında Yugoslavya'da el motifli bir adet mezara rastlanmış olması bu geleneğin Anadolu sınırları dışında da sürdürüldüğünü göstermektedir[67].

Kuş Tutan İnsan Eli (Kolu)

Elbaşı nahiyesi mezarlığıda bulunan, kat. no: 8'deki mezarda güney yan taşı üzerine cins (Şahin, Kartal, vb.) bir kuş tutan insan eli (kolu) bezemesi işlenmiştir. Bu bezeme bize burada yatan kişinin avcı olabileceğini akla getirmektedir.

Harun Güngör tarafından da tespit edilen bu mezar, güvercin veya doğan tutan bir el olarak yorumlanmış, ayrıca elinde kuş tutan adamın avı çok sevdiği ileri sürülmektedir[68]. Gönül Öney, Anadolu Selçuklu mezar taşları üzerinde görülen şahin tutan insanlar için, ölünün iyi bir avcı olduğu bilhassa şahincilikte usta olduğunu belirtmek istenmiş

66 Timur Sili, **agm**, s. 223.
67 Beyhan Karamağaralı, **age**, res. 86, 85.
68 Harun Güngör, "*Kayseri Çevresinde Bazı Mezar Taşları*", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, s. 32-33.

olabilir yorumunu yapmaktadır[69]. Gönül Öney'in yorumunu dikkate alarak, bir cins kuş tutan insan eli bezemesi işlenmiş mezar taşlarının, Anadolu Selçuklu mezar taşlarının uzantısı olarak düşünülmektedir.

Koyunlar

Zamantı ırmağı çevresindeki mezarlıklardan Samağır köyü mezarlığında bulunan kat. no: 22'deki mezar üzerindeki koyun kabartmaları ile çok ilgi çekicidir. Bu mezarın güney yan taşına, alçak kabartma tekniği ile gerçeğe yakın bir üslupta, altı adet koyun figürü işlenmiştir. Bu koyun figürlerinden dolayı burada yatan şahsın mesleğinin çoban olabileceği akla gelmektedir.

Eşek (Katır)

Kataloğa dahil edilen Fraktin köyü kat. no:54'deki mezarın üzerine eşek (katır) bezemesi işlenmiştir. Bu bezeme alçak kabartma tekniği ile gerçeğe yakın bir üslupla yapılmıştır.

Sıpa

Fraktin köyü kat. no: 54'deki aynı mezar taşı üzerine eşek bezemesi yanında sıpa bezemeside işlenmiştir. Eşeğe bir iple bağlanan eşeğin sıpasının ayakları diretir vaziyette tasvir edilmiştir. Bu ayrıntıdan dolayı bu sıpanın katır cinsinden bir hayvan olduğu düşünülmektedir.

Çeşitli Kullanım Eşyaları

Zamantı ırmağı çevresindeki mezarlar üzerinde en çok görülen süsleme çeşidi çeşitli kullanım eşyaları başlığı altında topladığımız, ev eşyaları ve gündelik hayatta kullanılan aletlerdir. Kataloğa dahil edilen 70 adet mezar dan neredeyse hepsinde çeşitli kullanım eşyaları işlenmiştir. Mezar taşları üzerinde tespit edilen 55 çeşit kullanım eşyası fonksiyonlarına göre gruplandırılarak, değerlendirilecektir.

Bunlar: bayrak, bardak (maşrafa), kahve takımları (terekte, tepside, masada, kahve kutusu üzerinde ve tabaklı fincan, kapaklı ve kapaksız kahve cezvesi, kahve kavurma tavası, kahve dibeği ve tokmağı, ağzı kapaklı kahve kutusu), İbrikler (ayaklı ve kapaklı, kapaklı ayaksız, kapaklı ve iki ayaklı, kapaklı ve ortasında tarih yazılı, kapaksız geniş

69 Gönül Öney, **"Şahinli ve Arslanlı...."**, s.291.

enli ve kısa boylu), kepçe, tava, sürahi, yayık, tepsiler (boş yuvarlak ve dikdörtgen iki kulplu), dikdörtgen ekmek tahtası, kazan (kulpsuz ve iki kulplu), oklava (merdane), ekmek pişirme sacı, tabak, testi, vazo, Kuran ile ilgili eşyalar (Kur'an, Kur'an rahlesi ve Kur'an muhafaza kabı), yazı takımları (kalemdanlık, kalem (divit), hokka ve kalemtıraş), kandil, ağzı kapaklı koku şişesi, makas, iğne, tütün kesesi, matara, kaval, dokuma ile ilgili aletler (halı tezgahı ve kirkit), tarak, beş dişli yaba, heybe, baston, tırpan, çapa, kürek (mala), sopa ve balta olarak tespit edilmiştir.

Taşlarda 15.yy.'dan itibaren geleneksel olarak kullanılmış, sayılamayacak kadar çok ziynet eşyası, kemer, şamdan, kandil gibi devirlerinin gündelik eşya resimleri mevcuttur[70].

Bayrak

Kataloğa alınan 70 adet mezar içerisinden sadece iki mezarda (kat. no: 1, 38) bayrak bezemesi işlenmiştir. İki mezarında güney yan taşlarının üstünde yer alan bayraklar mezarlarda yatan kişilerin şehit olduklarını ya da asker olduklarını gösteriyor olabilirler. Ayrıca bayrak, burada yatan şahsın vatanı uğruna yararlılık gösterdiğini ifade etmiş olduğunu düşündürmektedir.[71].

Bardak (Maşrafa)

Mutfak eşyalarından biri olan bardak, Zamantı bölgesindeki mezarlardan yedi mezarın üzerinde vardır. Genelde kadın mezarlarına işlenen bu bezeme bazı erkek mezarlarında da görülür. Bu yedi mezardan beşinin (kat. no: 2, 6, 11, 32, 56) güney yan taşı üzerine işlenen bardak bezemesi, ikisinin de (kat. no: 16, 45) kuzey yan taşı üzerine yapılmıştır.

Kayseri ve çevresindeki köylerde bardak ve maşrafaya; bilçik (Bünyan köylerinde), çingil (Bakırdağ civarı), kırmıtça (Kayseri), şapşak (Kayseri) gibi farklı isimler verilmiştir[72].

Kahve Takımları

Zamantı bölgesinde incelenen ve kataloğa alınan mezarların neredeyse hepsinde kahve takımı parçası olan en az bir mutfak eşyası işlenmiştir. Bu da bu mezarları yapan kişilerin kahve kültürüne ne kadar önem verdiğini gösterir. Kahve takımlarının içerisinde fincanlar, kahve cezvesi, kahve kavurma tavası, kahve dibeği ve tokmağı ve de kahve kutusu yer almaktadır. Kahve ile ilgili mutfak eşyaları genellikle grup halinde

70 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı.....*", s. 14.

71 Harun Güngör, "*Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları*",**Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Ankara, 1996, s. 33.

72 Hamit Z. Koşay, "*Türkiye Halkının Maddi Kültürüne Dair Araştırmalar II (kap, kaçak, ocak vs.),* **Türk Etnografya Dergisi**, S.2, Ankara, 1957. s.7-28.

mezar taşlarına işlenmişlerdir. Kadın yada erkek mezarı ayırt edilmeksizin, işlenen kahve takımları mezarda yatan kişinin çok misafirperver olduğunu göstermektedir[73]. Kahve takımlarını oluşturan mutfak eşyaları tiplerine ve fonksiyonlarına göre ayrı ayrı başlıklar altında ele alınarak değerlendirilecektir.

Kahve Türkiye'ye Kanuni Sultan Süleyman zamanında girmiş ve içimi daha sonraları artmıştır. Sultan III. Murad (1574-1595), ile Sultan I.Ahmed (1603-1616) ve Sultan IV.Murad'ın (1628-1640) yasaklamalarına rağmen kahve içimine engel olunamamıştır. Kahve tüketimi tarikatlara girmiş ve kutsal metalar arasına katılmıştır[74]. Bektaşi tarikatında kahvenin içildiği fincan, hürmet gören eşyadan sayılmıştır. Ahilikle ilgili kabul edilen yaran odalarında kahvenin pişirildiği köşe, evin en ehemmiyetli yerlerindedir[75]. Tahtacılar bir kimse öldüğü zaman onu defnederler ve ortada ateş yakarak kahve pişirirler ve topluca kahve içerler[76]. Beyhan Karamağaralı Bünyan' nın Elbaşı kasabasındaki mezarların üzerine işlenen kahve takımları ile ilgili olarak; kahvenin ölüm acısı ile kavrulan insanlara bir rahatlık verdiğini, tarikat ayinlerinde cemaati birleştirici bir unsur olduğunu belirtirken, aynı zamanda cesetlere, kıyamet gününde can verildiği zaman, bunların kahve içmelerini temin etmek için mezar taşlarına işlendiğini ileri sürmektedir[77].

Kahve takımının mezartaşı üzerinde bulunmasının o şahsın vaktiyle misafirperver ve zengin olduğunu gösterdiği inancı bugünde yaygındır[78].

Zamantı bölgesindeki mezarların tarihleri göz önüne alındığında 18-19. yüzyıllar arasında Anadolu'da kahve değil, kahveye benzer, çekirdek halinde olan ve dibekle dövülen mırra adı verilen bitki içilmektedir. Mezarların üzerindeki bezemelerde, kahve takımları yerin "mırra" hazırlanmasında kullanılan eşyalar olmalıdır[79].

73 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*,**Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Ankara, 1996, s. 33.

74 İ. Numan, *"Eski İstanbul Kahvehanelerinin İctimai Hayattaki Yeri ve Mimarisi Hakkında Bazı Mülahazalar"*, **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, İstanbul, 1981, s. 57-74.

75 Beyhan Karamağaralı, *"Kayseri Elbasan...."*, s.354'den, İ.Numan, *"Çankırı'da Yaran Sohbetleri ve Sohbet Odaları"*, **Vakıflar Dergisi**, S.13, Ankara ,1981.

76 Beyhan Karamağaralı, *"Narlıderede'ki Bazı Figürlü Mezar Taşları"*, **A.Ü. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi III**, Ankara 1977, s.124-125.

77 Beyhan Karamağaralı, *"Kayseri Elbasan Köyü ...."*, s.360.

78 Beyhan Karamağaralı, **age**, s.13.

79 Prof. Dr. Gönül Cantay'ın 13 Nisan 2002 tarihinde Elbaşı kasabası mezarlığını gezerken, mezar taşları üzerinde gördüğü kahve takımları için yaptığı sözlü ifadeden yararlanılmıştır.

Fincanlar

İncelenen mezar taşları üzerine işlenmiş fincanları, terekte, tepside, masada, kahve kutusu üzerinde ve tabaklı fincanlar olarak gruplandırılmıştır.

Zamantı ırmağı çevresindeki mezar taşları üzerinde görülen fincan bezemeleri iki fincan hariç kulpsuz ve tabaksız olarak yapılmışlardır. Genelde fincanlar detaya girmeksizin, basit bir üslupla yapılmışlardır. Fincanlar mezarların kuzey yada güney yan taşları üzerine işlenirken; baş ve ayak ucu taşları üzerinde görülmemektedir.

Terekte Fincan

Kataloğa alınan 70 adet mezardan dokuz adet mezarın (kat. no: 2, 5, 13, 14, 17, 30, 36, 48, 66) güney yan taşları üzerinde terekte fincan bezemesi işlenmiştir. Terek diye adlandırılan; fincanların ağız üstü dizildiği dikdörtgen formda bir nesnedir. Terekte fincanlar genelde üç yada beş fincan yan yana dizilir şekilde işlenmişlerdir.

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın kuzey yan taşı üzerinde üç adet fincan terek üzerinde yer alır (Fot.402).

Tepside Fincan

İncelenen 70 adet mezardan 16 mezarın üzerinde tepside fincan bezemeleri işlenmiştir. Tepside fincan bezemeleri, bu mezarlardan 14 adetinin (kat. no: 3, 4, 11, 18, 29, 34, 43, 52, 53, 54, 55, 58, 62, 69) güney yan taşı üzerinde görülürken, iki adetin (kat. no: 21, 35) kuzey yan taşında yer alırlar. Bu tepsilerin hepsi yuvarlak olup, içlerinde daha küçük yuvarlaklar işlenmiştir. Bu yuvarlaklarda fincanların üsten görünüşüdür. Tepsilerin içerisinde en az iki, en çok yedi fincan işlenmiştir. Bazı mezarlarda tepsinin içine ağız üstü konulmuş fincanlar işlenmiş olup, Zamantı bölgesi mezar taşlarında görülen fincanlar en çok tepsi içerisinde bulunmaktadır.

Erzincan'ın Çayırlı ilçesi Yaylakent köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın güney yan taşı üzerine yuvarlak tepsi içinde yedi adet fincan bezemesi yer alır (Fot.397).

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan iki adet mezarın yan taşları üzerinde büyük bir tepsi içinde sekiz adet fincan (Fot.406,407), bir adetinde de beş adet fincan bezemeleri bulunmaktadır (Fot.409).

Masada Fincan

Kahve takımları ana başlığı altında değerlendirdiğimiz fincanlar 70 adet mezardan beş mezarda (kat. no: 15, 16, 22, 25, 33) masaya benzer bir nesne üzerinde görülür. Masa

olarak tanımladığımız nesne üzerinde ağız üstü konulmuş olarak işlenen fincanlar, beş mezarında kuzey yan taşınalarına işlenmişlerdir.

Kahve Kutusu Üzerinde Fincan

Kataloğa alınan 70 adet mezar içerisinden üç mezarın (kat. no: 8, 9, 29) üzerine yatay dikdörtgen formda kahve kutusu üstünde fincanlar işlenmiştir. Bu bezeme üç mezarında güney yan taşları üzerinde yer almaktadır.

Tabaklı Fincan

Kataloğa alınan iki mezar (kat. no: 27, 63) üzerinde tabaklı fincanlar vardır. Bu iki mezarlarında güney yan taşı üzerine dikdörtgen bir tepside tabaklı ve kulplu iki fincan bezemesi işlenmiştir. Bu fincanların öteki fincanlardan farkı tabaklı olmalarıdır.

Kahve Cezvesi

Kahve takımlarının bir parçası olan cezveler kapaklı ve kapaksız olmak üzere iki ayrı başlık altında değerlendirilmiştir.

Kapaklı Kahve Cezvesi

Kapaklı kahve cezveleri, eskiden kullanılan mutfak eşyalarındandır. Dikdörtgen formlu saplı ve kapaklı cezveler, 17 adet mezarın üzerine işlenmişlerdir. Bu bezemeler 11 adetinin (kat. no: 3, 4, 14, 17, 34, 36, 43, 49, 50, 54, 66) güney yan taşı, altı adetininde (kat. no: 16, 21, 23, 27) kuzey yan taşları üzerinde yer almaktadır.

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın kuzey taşı üzerine kapaklı kahve cezvesi bezemesi işlenmiştir (Fot.402).

Kapaksız Kahve Cezvesi

Pusatlı köyü mezarlığında bulunan, kat. no: 63'deki mezarın kuzey yan taşı üzerinde uzun saplı ve kapaksız kahve cezvesi bezemesi bulunmaktadır. Bu mezar 1933 yılında yapıldığı için, bu kahve cezvesi günümüzde kullanılan kahve cezvelerine benzemektedir. Zamantı bölgesinde mezarların üzerine yapılan eşyalar aynıdır ama zamanla değişen eşya formları, mezar taşlarına da yansımıştır.

Kahve Kavurma Tavası

Zamantı ırmağı çevresindeki mezar taşlarına, uzun saplı ve yuvarlak gövdeli tavaya benzer bir eşya, kahve ile ilgili eşyalarla birlikte işlenmiştir. Bu bezeme kahve çekirdeğini kavurmak için kullanılan bir tava dır. Kataloğa alınan 70 adet mezardan 24 mezarın (kat.

no: 3, 4, 5, 8, 9, 11, 14, 17, 29, 30, 34, 36, 43, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 66, 69) güney yan taşı üzerine, sekiz adet mezarında (kat. no: 16, 21, 22, 23, 25, 32, 33, 51) kuzey yan taşı üzerine kahve kavurma tavasının işlenmiş olması, bu bezemenin kahve takımları içerisinde en çok işlenen mutfak eşyası olduğunu göstermektedir.

Kayseri ve çevresinde kahve kavurmaya (pişirmeye) kullanılan tavalara (kaplara) kahve güveci de denmektedir[80].

Kahve Dibeği ve Tokmağı

Kahve çekirdeğini dövmek için kullanılan, genellikle tahtadan yapılan derin bir kap şeklinde kahve dibeği ve ince uzun tokmağı, kataloğa alınan 70 mezardan 21 adet mezarın (kat. no: 3, 4, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 18, 29, 30, 36, 43, 48, 49, 50, 55, 56, 62, 66, 69) güney yan taşı üzerine, yedi adet mezarında (kat. no: 15, 16, 21, 23, 25, 33, 35) kuzey yan taşı üzerine işlenmişlerdir.

Genelde kahve dibeği yanında işlenen tokmağı, bazı mezarlarda dibeğin üstüne işlenmişlerdir.

Ağzı Kapaklı Kahve Kutusu

Kat. no: 33'deki mezarın kuzey yan taşı üzerinde dikdörtgen formunda ağzı kapaklı bir kahve kutusu tespit edilmiştir. Kahve ile ilgili mutfak eşyalarıyla birlikte işlendiği için bu nesne ağzı kapaklı kahve kutusu olmalıdır.

İbrikler

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında en çok işlenen bezeme ibriklerdir. Kataloğa alınan 70 adet mezarın hemen hemen hepsinde ibrik bezemesi Genelde ayaktaşı üzerine işlenen ibrikler bazı mezarlarda yan taşları (kuzey-güney) üzerinde yer alır.

Mezar taşlarında ibrik bezemesinin yapılmasının amacı mezarda yatan kişinin hayatta iken abdestli namazlı kamil bir Müslüman veya cömert, hayır sever bir insan olduğunu anlatmaktır[81]. Erzincan'ın çayırlı ilçesi Yaylakent köyü mezarlığındaki bezemeli mezar taşları üzerinde görülen ibrik temizliğin ve paklığın ifadesi olarak mezar taşlarına yapılmışlardır (Fot.397,398)[82]. Bu bölgedeki mezar taşları üzerinde yer alan ibriklerin hemen hemen hepsi, alçak kabartma tekniği ile basit bir üslupla, ayrıntıya

80 Hamit Z.Koşay, **agm**, s.16.
81 Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara, 1979, s.71.
82 Haldun Özkan, **agm**, s. 35.

girmeksizin işlenmişlerdir. İbrik bezemeleri, formlarına göre gruplandırılarak, ayrı ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Kayseri ve çevresinde ibrik sözcüğü yerine boduç sözcüğü de kullanılmıştır[83].

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın kuzey yan taşı üzerinde iki adet ibrik bezemesi yer almaktadır (Fot.402).

Ayaklı ve Kapaklı İbrik

Kataloğa alınan 70 adet mezardan 40 mezarın dört adetinin (kat. no: 7, 33, 34, 69) baş ucu taşında, 22 adetinin (kat. no: 6, 12, 19, 23, 26, 30, 31, 35, 37, 39, 43, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 60, 62, 66 70) ayak ucu taşında, sekiz adetinin (kat. no: 2, 4, 11, 14, 40, 44, 52, 58) güney yan taşında ve altı adetininde (kat. no: 15, 16, 21, 25, 27, 45) kuzey yan taşı üzerinde ayaklı ve kapaklı ibrik bezemesi görülmektedir.

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan üç adet mezarın yan taşları üzerinde ayaklı ve kapaklı üç ibrik bezemesi bulunmaktadır (Fot.408,410,411).

Kapaklı Ayaksız İbrik

İncelenen dokuz adet (kat. no: 3, 4, 13, 29, 36, 56, 62, 66, 69) mezarın güney, üç adet mezarın (kat. no: 15, 21, 24) kuzey yan taşlarına ve iki adet mezarın da (kat. no: 20, 30) ayak taşları üzerine kapaklı ancak, ayaksız ibrikler işlenmiştir. Bu ibriklerin altları düz yuvarlak bir şekilde son bulur.

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın güney yan taşı üzerinde kapaklı ve ayaksız ibrik bezemesi yer almaktadır (Fot.399). Yine Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında, bir adet mezarın baş yada ayak ucu taşı üzerinde çok basit bir şekilde işlenmiş bir ibrik bezemesi bulunmaktadır (Fot.412).

Kapaklı ve iki Ayaklı İbrik

Sıradan köyü mezarlığında bulunan kat. no: 32'deki mezarın güney yan taşı üzerine, kapaklı ve iki ayaklı ibrik bezemesi işlenmiştir.

Kapaklı ve Ortasında Tarih Yazılı İbrik

Kitabelik gibi kullanılan, karın bölgesinde tarih yazan kapaklı ibrik bezemesi sadece Elbaşı nahiyesi mezarlığında bulunan kat. no: 5'teki mezarın baş taşı üzerinde yer almaktadır. Bu ibriğe bir fonksiyon yüklenmiş olması dikkat çekicidir.

83 Hamit Z.Koşay, **agm**, s.8.

Geniş Gövdeli, Kısa Boylu ve Kapaksız İbrik

Kataloğa alınan 70 adet mezardan beş adet mezarın (kat. no: 8, 9, 29, 36, 43) güney yan taşı, iki adet mezarında (kat. no: 25, 35) kuzey yan taşı üzerine geniş gövdeli, kısa boylu ve kapaksız ibrik bezemesi işlenmiştir.

Kepçe

Mutfakta kullanılan eşyalardan biri olan kepçe, incelenen mezarlar içerisinde iki mezardan birinin (kat. no: 6) güney yan taşı, diğerinin ise (kat. no: 20) kuzey yan taşı üzerinde karşılaşılmıştır. Kahve kavurma tavasına benzeyen uzun saplı küçük yuvarlak gövdeli bir şekle sahiptir.

Kayseri ve çevresinde büyük ağaç kepçe ve kaşığa çomçe (Yeniköy) ve çömçe (Develi ve Büğdüz) demektedir [84].

Tava

İncelenen mezarlardan Kölete mezarlığında bulunan kat. no: 27'deki mezarın, kuzey yan taşı üzerine tava bezemesi işlenmiştir. Bu tava kahve kavurma tavası diye tanımladığımız, nesneden daha büyük gövdeli ve daha kısa saplı bir forma sahiptir.

Sürahi

Kataloğa alınan 70 mezardan üçünde sürahi bezemesi vardır. Üç mezarın da (kat. no: 8, 9, 39) güney yan taşı üzerinde yer alan sürahiler, kulplu ve kısa boylu olarak işlenmişlerdir.

Yayık

Ayran ve yağ yapmak için kullanılan, iki uzun bacağa sahip, yatık konik şekilli bir gövdeye sahip olan yayık, Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerinde görülen bezemelerden biri olup iki mezarın (kat. no:8, 9) güney yan taşı üzerine yapılmışlardır..

Tepsi

İncelenen mezarlar üzerindeki tepsi bezemeleri iki grupta değerlendirilmiştir.

84 Hamit Z.Koşay, **agm**, s.11.

Boş Yuvarlak Tepsi

Kataloğa alınan 70 adet mezardan beş adet mezarın (kat. no: 13, 49, 50, 56, 70) güney yan taşı, iki adet mezarın da (kat. no: 23, 27) kuzey yan taşı üzerine boş yuvarlak tepsi bezemesi işlenmiştir.

Erzincan'ın Çayırlı ilçesi Yaylakent köyü mezarlığında bulunan bezemeli mezar taşları üzerinde de yuvarlak tepsi motifleri vardır (Fot.397, 398). Bu tepsiler konukseverliğin bir ifadesi olarak mezar taşlarına yapılmış olmalıdırlar[85].

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan iki adet mezarın yan taşları üzerinde boş yuvarlak iki adet tepsi yer almaktadır (Fot. 410, 411).

Dikdörtgen ve İki Kulplu Tepsi

Kat. no: 63'deki mezarın kuzey yan taşı üzerinde dikdörtgen ve iki kulplu tepsi bezemesi vardır.

Dikdörtgen Ekmek Tahtası

Kataloğa alınan 70 adet mezar içerisinde altı mezarın (kat. no: 13, 19, 20, 52, 53, 54) güney yan taşları üzerine ekmek tahtası işlenmiştir. Oklava ve ekmek pişirme sacı ile birlikte işlenen ekmek tahtası bezemesi, genelde kadın mezar taşları üzerinde yer alır ve ölen kişinin ev hanımı olduğunu ifade eder[86].

Kulpsuz yada İki Kulplu Kazan

Bazı mezarlarda kulpsuz, bazılarında iki kulplu olarak işlenen kazanlar, kataloğa alınan üç mezarın (kat. no: 6, 19, 20) güney yan taşı, bir mezarın da (kat. no: 33) kuzey yan taşı üzerine işlenmiştir. Bu kazanlar da kadın mezarları üzerine işlenmiş bezemelerdendir.

Kayseri ve çevresindeki bazı ilçelerde kazana şekillerine göre; köpeli, küpeli (Develi) ve helkin (Bünyan) isimlerini vermişlerdir[87].

85 Haldun, Özkan, **agm**, s. 35.

86 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 49.

87 Hamit Z.Koşay, **agm**, s.15,18,19.

Oklava (Merdane)

Katalogda incelenen (kat. no: 19, 20, 56) güney yan taşı üzerine oklava bezemesi işlenmiştir. Kadın mezarları üzerine işlenen bezemelerden biri olan oklavalar, ekmek pişirme sacı ve ekmek tahtası ile birlikte işlenerek ölen kişinin ev hanımı olduğunu anlatır[88].

Ekmek Pişirme Sacı

Kadın mezarları üzerine işlenen ekmek pişirme sacı, iki adet mezarın (kat. no: 19, 20) güney yan taşı üzerinde görülür. Ekmek pişirme sacı, oklavalar ve ekmek tahtası ile birlikte mezarların üzerine işlenerek, ölen kişinin ev hanımı olduğunu gösterir[89].

Tabak

İncelenen mezarlardan birinin (kat. no: 27) kuzey yan taşı üzerinde, diğerinin de (kat. no: 48) ayak ucu taşı üzerinde yuvarlak şeklinde tabak bezemesi bulunur.

Testi

Fraktin köyü mezarlığında bulunan kat. no: 59'daki mezarda testi bezemesi işlenmiştir. Bu bölgedeki mezar taşları üzerine testi bezemesi yerine, ibrik bezemesi daha çok yapılmış olmasının nedeni tespit edilememiştir.

Vazo

Gülveren köyü mezarlığında kat. no: 40'daki mezarın güney yan taşı üzerine yüksek kabartma tekniği ile vazo bezemesi[90] işlenmiştir. Aynı mezarın baş ucu taşında da vazo içerisinden çıkan çiçek bezemesi bulunmaktadır.

Su, bir hayat kaynağı ve temizlik vasıtası olarak eski çağlardan beri nasıl kutsal sayıla gelmiş ise, vazoda suyu barındıran bir kap olarak, aynı inancın sembolü halini almıştır. Mezar taşlarında bir vazo içerisinden çıktıklarını gördüğümüz servilerin, belki de hayat kaynağı olan su ile beslenerek ebedi hayata ulaştıkları ima olunmak istenmektedir. Mezar taşlarındaki diğer bir ihtimalde: vazodaki suyun ölünün günahlardan arınmasının bir işaret telakki edilebileceğidir. Bu suretle sanatkarlar eserleri yanında bir ebedi hayat ve mağfiret havası yaratmaya çalışmış olmaktadır[91].

88 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 49.

89 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 49.

90 Vazo hakkında daha geniş bilgi için bkz. Azade Akar *"Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri"*, s. 267-271.

91 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s. 152-153.

Kur'an İle İlgili Eşyalar

Zamantı bölgesi mezarları üzerine işlenen, en dikkat çekici bezemeler, Kur'an ile ilgili olanlardır. Kur'an (kitap), Kur'an muhafaza kabı ve Kur'an rahlesi mezarların üzerine işlenen Kur'an ile ilgili bezemelerdir. Bu bezemeler, mezarda yatan kişilerin Müslüman olduklarını düşündürmektedir.

Kur'an Rahlesi

Pusatlı köyü mezarlığındaki kat. no: 69'daki mezarın güney yan taşı üzerinde Kur'an rahlesi bezemesi vardır. Çok gerçeğe yakın bir üslupla işlenmiş olan, Kur'an rahlesinin üstünde bir de kitap bulunmaktadır.

Rahle Üzerinde Kitap (Kur'an)

Kur'an rahlesi üzerinde kitap bezemesi sadece kat. no: 60'daki mezarın güney yan taşında vardır. Bu kitap Kur'an olmalıdır.

Kur'an Muhafaza Kabı

Kataloğa alınan 70 mezardan 26 mezar üzerine Kur'an muhafaza kabı bezemesi işlenmiştir. Bunlardan 20 adetinin (kat. no: 3, 4, 7, 10, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 35, 39, 43, 48, 49, 50, 53) güney yan taşlarına, üç adetinin (kat. no: 13, 17, 31) kuzey yan taşlarına, birinin (kat. no: 34) baş ucu taşı üzerine işlenmişken, iki adet mezarın da (kat. no: 39, 57) baş ucu taşının güney cephesine işlenen bu bezemeler ölen kişiyi korumak amacıyla mezar taşlarına işlemiş olabileceğini akla getirmektedir.

Yazı Takımları

Zamantı bölgesindeki iki mezarın güney yan taşları üzerine yazı takım aletleri işlenmiştir. Kalemdanlık, kalem (divit), hokka ve kalemtıraş yazı takımlarını oluşturan aletlerdir. Yazı takımları, mezarda yatan kişilerin hattat yada okur yazar olduklarını anlatmak için işlenmiş olmalıdırlar.

Kalemdanlık

Kataloğa alınan 70 adet mezardan iki mezarda (kat. no: 65, 68) kalemdanlık bezemesi işlenmiştir. Yazı takımları içerisinde kalem (divit) koymak için kullanılan kalem kutusuna kalemdanlık denir. Kalemdanlık bezemesi iki mezarın da güney yan taşı üzerine, kalem (divit), hokka ve kalem tıraş ile birlikte yapılmışlardır.

Kalem (Divit)

Yazı takımının en önemli aleti olan kalem[92] kat. no: 65'deki mezar üzerine işlenmiştir. Kalem mezarın güney yan taşı üzerinde kalemdanlık, hokka ve kalem tıraşla birlikte yer almaktadır.

Konya'daki bazı mezar taşları üzerinde de divit bezemeleri işlenmiştir. Divit bezemesi mezarda yatan kişinin katip olduğunu göstermektedir[93]. Ayrıca Erzurum'daki bir mezar taşı üzererinde alçak kabartma tekniği ile açık bir kitap ve onun altında bir divit bezemesi yer almaktadır[94].

Hokka

Yazı yazmakta kullanılan mürekkebin konduğu kaba, yazı takımlarının içerisinde hokka denir. Kat. no: 65'deki mezarın güney yan taşı üzerinde hokka bezemesi yer almaktadır.

Kalemtraş

Bıçağa benzeyen kalem açmak için kullanılan yazı takımı aletidir. Kataloğa alınan 70 adet mezardan iki mezarın (kat. no: 65, 68) güney yan taşları üzerine kalemtraş bezemesi işlenmiştir.

Kandil

Fraktin köyü mezarlığında bulunan kat. no: 58'deki mezarın baş ucu taşı üzerine, kandil bezemesi yapılmıştır. Kandil bezemesi, ölen kişinin ruhunun karanlıkta kalmaması için mezarın baş şahidesine işlenmiş olmalıdır[95].

Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde, bu motifi ihtiva eden mezar taşları vardır[96]. Kandil aydınlığın simgesi olarak mezar taşlarında görülmektedir[97].

92 Divit hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Süheyl Ünver, "*Divitçilerimiz ve Eserleri*", **Türk Etnografya Dergisi**, S:6, Ankara, 1965, s.90-97.

93 Mehmet Önder, "*Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler*", **Türk Etnografya Dergisi**, S: 12, 1970, Ankara, 1970, s.10.

94 Beyhan Karamağaralı, **age**, res.120.

95 Kandil hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Çerkez, "*Eyüpsultan Mezartaşlarında Kandil Motifler*", **Tarihi**, **Kültürü ve Sanatıyla III**.**Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (28-30 Mayıs 1999)**, İstanbul, Şubat 2000, s. 338-364.

96 Nejat İşcan, **age**, s.31.

97 Haldun Özkan, **agm**, s. 35.

Anadolu'daki kandilli mezar taşlarına örnek olarak, Bitlisin Zeydan mezarlığındaki bazı mezar taşlarını verebiliriz[98].

Ağzı Kapaklı Koku Şişesi

Büyük Söveğen mezarlığında bulunan kat. no: 44'deki mezarın baş ucu taşının kuzey ve güneye bakan cephelerinde ağzı kapaklı koku şişesi yer almaktadır. Bu şişenin yüzeyi çok fazla süslenmiştir.

Makas

Gülveren köyü mezarlığında yer alan kat. no: 42'deki mezarın üzerinde makas bezemesitespit edilmiştir. Bu mezarın baş ucu taşı üzerine iğne ile birlikte işlenen makas bezemesi, mezarda yatan kişinin mesleğinin terzi olduğunu düşündürmektedir.

Makas motifi Kars, Ardahan ve Iğdır'daki bazı mezar taşlarında da vardır. Bu motif, estetik zerafeti ile terzi olanlara mahsus işlenmiş olmalıdır. Tarak ve makasın birlikte yer aldığı mezar taşları, ölen kişinin bayan terzi olduğunun işaretidir[99]. Ayrıca Erzurum'da bulunan bir mezar taşı üzerinde kantarla birlikte bir makas ve yanında iğne bezemesi tespit edilmiştir[100].

İğne

Makas ile birlikte kat. no: 42'deki mezarın baş taşı üzerinde iğne bezemesi bulunur. İğne bezemesi de mezarda yatan şahsın mesleği hakkında bilgi vermek için yapılmışolduğunu akla getirmektedir.

Tütün Kesesi

Girveli köyü mezarlığında kat. no:16'daki mezarın güney yan taşı üzerine bir kemere bağlı, tütün kesesi olarak tanımlanabilecek, dikdörtgen şeklinde bir nesne işlenmiştir. Tütün kesesi ölen kişinin tütün kullandığını anlatmak içinişlenmiştir.

Matara

Tütün kesesiyle aynı kemere bağlı olarak işlenen; yuvarlak gövdeli, uzun ince bir ağzı olan matarayı hatırlatan bir nesne, bölgedeki mezarlar içerisinde, sadece Girveli köyü kat. no:16'daki mezarda rastlanmaktadır.

98 Kadir Pektaş, **age**, s.270.
99 Timur Sili, **agm**, s.223.
100 Beyhan Karamağaralı, **age**, res.121.

Kaval

Çobanların kullandığı müzik aleti olan kaval, Elbaşı nahiyesi mezarlığında bulunan kat. no: 6'daki mezarın güney yan taşı üzerinde bulunmaktadır. Kaval bezemesi, mezarda yatan kişinin çoban olduğunu anlatmak için yapılmış olduğunu akla getirmektedir [101].

Halı Dokuma İle İlgili Aletler

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerine, halı dokuma ile ilgili olarak; halı tezgahı ve kirkit bezemesi işlenmiştir. Bu bezemeler, yalnızca kadın mezar taşları üzerine işlenen bezemelerden birisidir.

Erzurum'un Mirseyit köyü mezarlığında bulunan bezemeli mezar taşları üzerinde de kadınların meşgalesini, yani dokumacılığı gösteren, dokuma tezgahı, şiş, herek, kirkit ve çatal gibi aletler yapılmıştır[102].

Halı Tezgahı

Halı dokumak için en gerekli alet olan halı tezgahı, kataloğa alınan 70 adet mezardan dört adetinin (kat. no: 8, 9, 20, 51) güney yan taşı, bir adet mezarın da (kat. no:61) kuzey yan taşı üzerine işlenmiştir. Bu bezemeler, mezarlarda yatan kişilerin halı dokuduğunu anlatmak için işlenmiş olduğunu düşündürmektedir.

Kirkit

Halı dokunurken ilmikleri sağlamlaştırmak ve taramak için kullanılan, dişli tahta veya metalden yapılan, tarağa benzer alete kirkit denir. Kataloğa alınan üç mezarın (kat, no: 19, 20, 44) güney yan taşı üzerinde kirkit bezemesi vardır.

Tarak

Kataloğa alınan 70 adet mezadan, üç adet mezarın (kat. no: 16, 47, 56) baş ucu taşı, üç adet mezarında (kat. no: 27, 58, 61) kuzey yan taşı üzerinde tarak bezemesi bulunmaktadır. Tarak bezemesi kadın mezarları üzerine işlenen bezemelerden biri olduğu için, bu altı mezar kadın mezarı olmalaıdr.

Harun Güngör, mezar taşlarına işlenen tarakların, ölen kişilerin dokumacı olduğunu ifade ettiğini düşünmektedir[103]. Ancak Harun Güngör'ün bahsettiği tarak, kirkit olarak

101 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 49.

102 Tuncer Baykara, "Mirseyit (Tanır) Köyü Mezarlığı", s.54.

103 Harun Güngör, *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*,**Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Ankara, 1996, s.32.

değerlendirilen bezemedir. Mezar taşları üzerinde görülen tarak bezemesi kadınların saç taramak için kullandığı nesnelerden biri olarak mezar taşları üzerine işlenmiştir.

Dişiliğin simgesi olan tarak motifi, ölen kişinin, çok uzun ve güzel saçlı bir bayan olduğunu belirtmektedir. Kars ve Iğdır yöresindeki mezar taşlarına işlenen tarak bezemesi, yöre insanının kadına verdiği önemi göstermektedir[104]. Aynı önem Zamantı ırmağı çevresinde yaşamış olan halk tarafından da kadınlara verildiği için, bazı mezarların baş taşları üzerine tarak bezemesi işlenmiştir.

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın kuzey yan taşı üzerinde altı dişli tarak bezemesi bulunmaktadır (Fot.402).

Beş Dişli Yaba

Saman toplamak için kullanılan yaba aleti, Zamantı bölgesindeki mezarlardan dört adet mezarın (kat. no: 23, 43, 57, 66) güney yan taşı, bir adet mezarında (kat. no: 18) kuzey yan taşı üzerinde bulunmaktadır. Yaba bezemesi daha çok erkek mezar taşlarına işlenen bir bezemedir. Bu bezeme mezarların üzerine, ölen kişinin çiftçi olduğunu anlatmak için işlenmiş olmalıdır.

Heybe

Kataloğa alınan 70 adet mezardan iki adet mezarın (kat. no: 19, 20) güney yan taşı üzerine heybe bezemesi işlenmiştir. Halı tezgahı ve kirkitle birlikte aynı mezar üzerinde yapılan bu bezeme, kadın mezarları üzerine işlenen bezemelerden biridir.

Baston

Kölete köyü mezarınlığında kat. no: 28'deki mezarın güney yan taşı üzerine baston bezemesi işlenmiştir. Baston bezemesi mezarda yatan şahsın öldüğünde yaşlı olduğunu ve baston kullandığını anlatmak için yapılmış olabileceği gibi; mesleğinin bastonculuk olduğunu anlatmak için ifade edilmiş olabilir.

Tırpan

Büyük Söveğen mezarlığında kat. no: 43'deki mezarın güney yan taşı üzerine tırpan bezemesi işlenmiştir. Bu bezeme ölen kişinin, toprakla uğraşan bir insan olduğunu anlatmak için yapılmış olmalıdır.

104 Timur Sili, **agm**, s. 223.

Çapa

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerine işlenen en dikkat çekici bezemelerden biri de çapadır. Kataloğa alınan iki mezarında (kat. no: 27, 57) güney yan taşı üzerine çapa bezemesi işlenmiştir. Bu çapalar deniz çapasıdır. Ancak denizden çok uzak bir yerdeki bu iki mezarın üzerine neden deniz çapası işlendiği anlaşılamamış olmakla birlikte, bu insanlar hayatlarının belli bir döneminde denizci olabileceği akla gelmektedir.

İstanbul mezar taşları üzerinde çapa işlenen mezarlar, kaptan-ı derya (bahriye nazırı) mezar taşlarıdır. Bu mezarlara örnek olarak Kayserili Ahmet ve Ateş Mehmet paşaların mezarları verilebilir[105].

Kürek (Mala)

Kölete köyü mezarınlığında kat. no: 27'deki mezarın ayak ucu taşına kürek bezemesi işlenmiştir.

Sopa

Uzun ince dikdörtgen şeklinde sopa bezemesi, incelenen mezarlar içerisinde iki mezarın (kat. no: 24, 51) güney yan taşları üzerinde görülmektedir.

Balta

Odun kesmek için kullanılan balta, kataloğa alınan 70 adet mezardan üç adetinde de (kat. no: 23, 39, 66) güney yan taşı üzerine işlenmiştir. Balta bezemesi ölen kişinin oduncu olduğunu anlatmak için işlenmiş olmalıdır.

Silahlar

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerine işlenen süsleme çeşitlerinden biri de silahlardır[106]. Kataloğa alınan mezarlardan neredeyse hepsinde silah çeşitlerinden en az biri işlenmiştir. Silah bezemeleri genelde mezarların kuzey yan taşları üzerinde, alçak kabartma tekniği ile işlenmiştir. Silah bezemeleri; ateşli ve kesici silahlar olarak iki ana başlık altında değerlendirilecektir.

105 M.Orhan Bayrak, **age**, s. 23.

106 Silah çeşitleri ve tanımları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahat Ural Bikkul, *Topkapı Sarayı Silah Müzesindeki Eserler"*, **Türk Etnografya Dergisi**, S. 2, İstanbul, 1957. s. 35-52.

Silah bezemelerinin mezar taşlarına, ölen kişinin yiğit[107] ve iyi silah kullanabilen bir insan olduğunu anlatmak için işlenmiş olabileceği gibi, asker olduğunu ifade etmek içinde yapılmış olabilirler. Tüfek, tabanca ve benzeri silahlar ölen kişinin cesaretini veya düşmanları tarafından öldürüldüğünü anlatmaktadır[108]. Mezar taşlarındaki silahlar sadece o mezarda yatan ölünün kişiliği ile ilgili olması bir yana, Türk inancında bu aletlerin insanı kötü ruhların etkilerinden koruyacağı inancından kaynaklanmış olması da düşünülmektedir[109].

Ateşli Silahlar

Osmanlı İmparatorluğunun 17 ve 18. yy. larından itibaren Anadolu'da kullanılmaya başlanan ateşli silahlar, Zamantı bölgesindeki mezarlarda da işlenmiştir. Ateşli silahlar; tüfek, süngülü tüfek, çakmaklı tabanca, çift çakmaklı tabanca, fişeklik ve barutluk olarak gruplandırılacaktır.

Tüfek

Ateşli silahlar arasında mezar taşları üzerine en çok işlenen silah tüfektir. Kataloğa alınan 70 adet mezardan 17 adet mezarın (kat. no: 4, 7, 10, 14, 15, 16, 18, 24, 25, 26, 27, 34, 43, 50, 51, 57, 61) güney, 12 adet mezarın (kat. no: 1, 13, 18, 31, 32, 33, 35, 45, 52, 53, 54, 55) kuzey yan taşları üzerinde tüfek bezemeleri vardır. Tüfek Anadolu'ya 17.yy sonu 18.yy başlarında gelmiştir. Üzerinde tüfek bezemesi bulunan mezarlar 18.yy sonu – 19.yy başına tarihlendirilmektedir.

Tüfek Türklerin yaşama biçimleriyle ilgili sembollerden biri olup, mezarda yatan kişilerin yiğitlik ve kahramanlıklarını muharip sınıfından insanlar olduklarını temsil etmektedir[110].

Bitlis'in Zeydan köyü mezarlığında bulunan bir mezar taşı üzerine kazıma tekniği ile küçük bir tüfek motifi işlenmiştir[111]. Ayrıca Erzincan'ın Üzümlü Köyü mezarlığında bulunan bir adet mezar üzerinde de tüfek bezemesinin işlendiğini görüyoruz (Fot.398)

107 Harun Güngör, "*Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları*", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Ankara, 1996, s.33.

108 Harun Güngör, "*Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları*", **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 49.

109 Harun Güngör, "*Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları*", **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s, 50.

110 Haldun Özkan, **agm**, s.35.

111 Kadir Pektaş, **age**, s.274.

Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın kuzey yan taşı üzerinde alçak kabartma tekniği ile yapılmış bezemesi vardır (Fot.402). Ayrıca Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın yan taşı (Fot.406), bir adet mezarın da baş yada ayak ucu taşı üzerinde büyük bir tüfek bezemesi vardır (Fot.413).

Süngülü Tüfek

Elbaşı nahiyesi mezarlığında bulunan kat. no: 3'deki mezarın güney yan taşı üzerinde ucunda süngü olan tüfek bezemesi vardır.

Çakmaklı Tabanca

Ateşli silahlardan en çok işlenen silahlardan biri olan çakmaklı tabanca, kataloğa alınan 12 adet mezarın (kat. no: 3, 4, 7, 10, 14, 15, 16, 22, 23, 25, 30, 59) güney, sekiz adet mezarın (kat. no: 5, 8, 13, 17, 21, 31, 35, 38) kuzey yan taşları üzerinde yer alırlar. Genelde alçak kabartma tekniği ile yan taşları üzerine çift olarak, altlı üstlü işlenmişlerdir.

Tabanca motifi defnedilen kişinin yiğit oluşunun yanında keskin bir nişancı yada avcı olduğunu da işaret etmektedir. Kars, Ardahan ve Iğdır'daki son dönem mezarlarının üzerine işlenen tabanca motifleri, ölen kişinin öldürülme şeklini de anlatmak için yapılmış olabilir[112]. Kars, Ardahan ve Iğdır'daki bezemeli mezar taşları ile Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşları arasında, gerek zaman gerekse üslup bakımından benzerliklerin olması, Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerine tabanca bezemelerinin aynı anlamları ifade etmek için işlenmiş olduklarını göstermektedir. Ayrıca Bitlis'in Zeydan mezarlığında bulunan bir mezar taşı üzerinde de iki adet çakmaklı tabanca bezemesi vardır[113].

Çift Çakmaklı Tabanca

İncelenen 70 adet mezardan dokuz adetinde (kat. no: 34, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 57, 67) güney, diğer dokuz adet mezarında (kat. no: 1, 33, 52, 53, 54, 55, 56, 61, 64) kuzey yan taşı üzerinde çift çakmaklı silah bezemesi görülmektedir.

Fişeklik

Tüfek mermilerini koymak için kullanılan fişeklik, tüfeklerle birlikte mezar taşları üzerine işlenmişlerdir. Kataloğa dahil edilen mezarlardan üç adetinin (kat. no: 26, 43,

112 Timur Sili, **agm**, s.222.
113 Kadir Pektaş, **age**, s.274.

57) güney yan taşı üzerinde görülürken, dört adetinde (kat. no: 53, 54, 55, 56) ise kuzey yan taşı üzerinde yer alır.

Barutluk

İki mezardan bir adetinin (kat. no:1) kuzey, bir adetinin de (kat. no: 16) güney yan taşı üzerinde yer alan barutluk, tabancaların içine konan barut tozlarını muhafaza etmek için kullanılır.

Kesici Silahlar

Ateşli silahlar kullanılmaya başlanmadan önce kesici silahlar kullanılırdı. Türkler için silah eski zamanlardan beri önemli bir yere sahiptir. Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerinde en çok karşımıza çıkan süslemelerden biri de kesici silahlardır. Kesici silahları; kılıç (kını ile kılıç), kama- bıçak (kını ile kama – bıçak), mızrak ve topuz olarak gruplandırılıp, değerlendirilecektir.

Erzurum Mirseyit (Tanır) köyü mezarlığında üzerinde kesici silahlar işlenmiş pek çok mezar taşı tespit edilmiştir. Üzerinde kılıç, kama ve kalkan gibi silahlar ihtiva eden mezar taşları, erkek, yani savaşçı kişilerin mezar taşları olmalıdır[114]. Ayrıca Bitlis'in Günkırı köyü ve Yamaç köyü mezarlıklarında kılıç ve hançer gibi kesici silahlarla bezenmiş mezar taşları mevcut olup[115], Muş, Malazgirt, Cevgan ve Norşin Aşağı Mork Köyü Kırmızı Şehitler mezarlıklarında da kesici silahlar bezemeli mezar taşları bulunmaktadır[116].

Orta Asya ve İç Asya'da oldukça erken tarihlerden itibaren, Türklerde ve diğer bozkır topluluklarında, geyikli taş veya sin taşı olarak anılan mezar taşları üzerinde balta, kazma gibi aletlerin yanında kılıç, hançer veya bıçak gibi kesici silah tasvirlerinin de yer aldığını görüyoruz[117].

Kılıç

Kesici silahlardan en çok işlenen silah kılıçtır. Kataloğa alınan 70 adet mezar içerisinden 20 adet mezarda (kat. no: 3, 4, 7, 10, 14, 15, 16, 18, 26, 27, 30, 34, 43, 47, 50, 51, 57, 61, 66, 67) güney yan, 14 adet mezarda ise (kat. no: 1, 12, 13, 17, 21, 24, 31, 35, 38, 53, 54, 55,

114 Tuncer Baykara, *"Mirseyit (Tanır) Köyü Mezarlığı"*, **Atatürk Üniv**. **Edebiyat Fak**. **Araştırma Dergisi**, S. 4, Erzurum, Nisan 1972, s.54.

115 Kadir Pektaş, **age**, s.232,237.

116 Beyhan Karamağaralı, **age**, res,128,134,135.

117 Yaşar Çoruhlu, *"Orta Asya'dan Anadolu'ya Çatma lahit veya Taş Sandukalarda Görülen Hançer- Bıçak Tasvirlerinin Sembolizmi"*, **Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler I**, Eyüp Sultan Belediyesi Kültür Yayınları No: 7, İstanbul, 1997. s. 61.

56, 59) kuzey yan taşları üzerinde kılıç bezemesi yer alır. Kılıç bezemesi ölen kişinin çok yiğit bir insan olduğunu anlatmak için yapılmış olmalıdır. Kılıç bezemesi, erkek mezar taşları üzerine işlenen bezemelerin başında yer almaktadır.

Gençliğin, mertliğin, şecaatin remzi olan kılıç Anadolu halkı üzerinde uzun süre tesirli olmuştur. Bundan dolayıdır ki Kars, Ardahan ve Iğdır yöresindeki halk, mezar taşında kılıç veya hançer kabartması bulunan kişinin çok yiğit olduğunu belirtmek için "kılıcından kan damlıyor" tabirini kullanırlar. Zamanla bu anlamından çok şey kaybeden kılıç kabartmasının yerini bıçak kabartması almıştır[118]. Kılıç gücün, hakimiyetin, adaletin, cesaret ve yiğitliğin, ihtiyat ve yok etmenin sembolüdür[119]. Bitlis'te Kültür Müdürlüğü'nün bahçesinde bulunan, bir lahit mezarın yan taşı üzerinde de[120], Sivas'ın Divriği ilçesi Selimoğlu köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın kuzey yan taşı üzerinde (Fot.399) ve yine Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın yan taşı üzerinde rastlanmaktadır (Fot.408).

Kını ile Kılıç

İncelenen mezarlardan yedi mezarın (kat. no: 8, 33, 34, 45, 52, 53, 64) kuzey, bir mezarında (kat. no: 23) güney yan taşı üzerine kını içende kılıç bezemesi işlenmiştir.

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan iki adet mezarın yan taşları üzerinde kını ile kılıç bezemesi bulunmaktadır (Fot.406,407).

Kama – Bıçak

Kısa saplı kesici silahlardan biri de kamalardır. Kama- bıçak bezemesi, kataloğa alınan iki mezarın (kat. no: 8, 38) kuzey, bir mezarın (kat. no: 51) güney yan taşı üzerinde yer alır.

Hayatın kısa kesildiğinin ifadesi olan hançerler ve kamalar, altı yüzyıllık bir geçmişi olan desenlerdir. Devirlerine göre değişik yerleştirilme ortamları gösterirler. 15-16. yüzyılda yalın olarak kullanılırken, 17.yüzyılda kumaş desenleri ile birlikte işlenmişlerdir[121]. Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerine işlenen kamaların üçü de yalın olarak işlenmişlerse de 15-16. yüzyıla tarihlendirilemezler.

Iğdır'ın Aralık ilçe mezarlığında yer alan Sevim Karaağaç'ın mezar kitabesinde kafası kesilmek suretiyle öldürüldüğü ve bunu temsilen mezar taşınada bıçak kabartması yapıldığı görülebilir[122]. Bu örnekten hareketle mezarların üzerine bıçak işlenmiş

118 Timur Sili, **agm**, s.222.
119 Yaşar Çoruhlu, **age**, s. 65.
120 Kadir Pektaş, **age**, s.317.
121 Azade Akar, "*Eski Türk Mezartaşı.....*", s. 18.
122 Timur Sili, **agm**, s.222.

olmasının sebeblerinden bir tanesi de belkide mezarda yatan kişinin ölüm şeklinin anlatması olabilir.

Sivas'ın Divriği ilçesi Çayözü (Hamo) köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın yan taşı üzerinde küçük bir bıçak bezemesi işlenmiştir (Fot.409).

Anadolu ve Türklerin yaşadığı diğer bölgelerde, mezar taşları üzerinde sıkça rastlanan kama, bıçak veya hançer bezemeleri, İstanbul'daki mezarlıklarda da mezar taşları üzerine işlenmişlerdir. Özellikle Eyüp Sultan ve çevresindeki hazirelerde hançerli çatma lahitler ve taş sandukalar vardır[123].

Bıçak, kurban töreni, intikam ve ölümü ifade eder. Ayrıca o kılıç veya hançerde olduğu gibi, herhangi bir şeyi bölmeyi, herhangi bir şeyle alakayı kesmeyi de anlatır. Şehitliğin de sembolüdür[124].

Kını ile Kama –Bıçak

Kını içerisinde kama veya bıçak bezemesi, 70 adet mezardan (kat. no: 59, 66) iki adetinde güney, diğer iki adetinde (kat. no: 7, 64) ise kuzey yan taşı üzerinde yer alır.

Mızrak

Kataloğa alınan 70 adet mezar içerisinde beş adet mezarda (kat. no: 24, 38, 59, 64, 67) güney, iki adet mezarda ise (kat. no: 8, 45) kuzey yan taşı üzerinde mızrak bezemesi yer alır. Genelde mızraklar bir el tarafından tutulur şekilde işlenmişlerdir.

Mızrak, eski medeniyetlerden (Babil, Mezopotamya ve Asur'da) beri egemenlik işareti olarak kullanılmıştır[125].

Anadolu'da da üzerinde mızrak bezemesi olan mezar taşları ile karşılaşılmak ta olup, Bitlis'in Zeydan mezarlığında bir mezar taşı üzerinde de mızrak motifi vardır[126].

Topuz

Uzun saplı ucunda yuvarlak kesici topuzu bulunan silahlar üç mezarın (kat. no: 64, 66, 67) güney yan taşı üzerinde yer alır. Topuz 17- 19.yy arasında kullanılan önemli silahlardan biridir.

123 Tülin Çoruhlu, *"Eyüp Sultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Hançerli Çatma lahitler ve Taş Sandukalar"*, **Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler I**, Eyüp Sultan Belediyesi Kültür Yayınları No: 7, İstanbul, 1997, s. 59.

124 Yaşar Çoruhlu, **agm**, s.64-65.

125 Cevdet Çulpan, **Serviler**, Cilt: II, s.157.

126 Kadir Pektaş, **age**, s.274.

Muhafaza Kabı İçerisinde Topuz

Büyük Söveğen mezarlığında yer alan kat. no: 45'deki mezarın kuzey yan taşı üzerinde, süslü muhafaza kabı içerisinde bir topuz bezemesi vardır.

Uzun Saplı, Hilal Şeklinde Uçlu Silah

Kesici silahlar arasında değerlendirilebilecek, uzun saplı, hilal şeklinde uçlu silah bezemesi Fraktin mezarlığında yer alan kat. no: 59'daki mezarın güney yan taşı üzerinde bulunmaktadır. Ancak bu silah isimlendirilememiştir.

Uzun Saplı, Pompa Şeklinde Uçlu Silah

Adlandırılamayan, uzun saplı ve pompa şeklinde ucu olan silah bezemesi, iki adet mezarın birinde (kat. no: 59) güney, diğerinde ise (kat. no: 8) kuzey yan taşı üzerinde bulunmaktadır.

Tanımlanamayan Nesneler

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerine işlenen, ancak süsleme çeşitlerinden hiç biri içerisinde değerlendirilemeyen bazı nesneler vardır. Bu nesneler yalnızca şekilleri tarif edilmek suretiyle değerlendirilecektir.

Yuvarlak Nesne

Kataloğa dahil edilen 70 adet mezardan iki adet mezarın birinde (kat. no: 17) güney, diğerinde ise (kat. no: 1) kuzey yan taşı üzerine, tanımlanamayan yuvarlak formda nesneler yapılmıştır.

Kare Nesne

Kat. no:1'deki mezarın kuzey yan taşı üzerinde, tanımlanamayan kare şeklinde bir nesne yer almaktadır.

Uzun, Ucu Palmet Şeklinde Biten Nesne

Kat. no: 33'deki mezarın baş ucu taşı üzerine, tanımlanamayan uzun gövdeli, ucu palmet şeklinde son bulan bir nesne işlenmiştir. Tanımlayamadığımız bu nesneye benzer

bir şekil Bitlis'in Şerefiye türbesindeki küçük bir şahide üzerine işlenmiş olup, ortada bir kandil ve uçlarında palmetler olarak tanımlanmıştır[127].

Küçük Dikdörtgen Üst Kısmı Yuvarlatılmış Nesne

Kataloğa alınan iki mezardan birinde (kat. no: 66) ayak ucu taşında, diğerinde ise (kat. no:33) kuzey yan taşı üzerinde tanımlanamayan, küçük dikdörtgen gövdeli ve üst kısmı yuvarlatılmış bir nesne yer almaktadır.

Dikdörtgen Nesne

İncelenen mezarlar içerisinde kat. no: 56'daki mezarın kuzey yan taşı üzerinde tanımlanamayan, dikdörtgen bir nesne görülmektedir.

Büyük Gövdeli, Uzun Saplı Nesne

Tanımlanamayan nesnelerden en sonuncusu olan büyük gövdeli uzun saplı nesne, kat. no: 56'daki mezarın güney yan taşı üzerinde bulunmaktadır.

127 Kadir Pektaş, **age**, s.292.

Sonuç

Kayseri Zamantı Irmağı vadisinde yer alan köy mezarlıklarında yapılan araştırma sonucunda mezarlar, çatma lahit ve sanduka tipinde karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgedeki bezemeli mezarlarda görülen en yaygın mezar tipi ise çatma lahit mezardır. Bu mezar tipi baş ve ayak ucu taşları (şahideleri) ile iki yan taşından oluşmaktadır. Genelde bir ya da birden çok kaide üzerinde yükselen mezar taşları, çoğunlukla birbirlerine demir köşe bentleri ile çatılmış yada daha az sayıdaki örneklerde ise demir köşe bentleri kullanılmaksızın, taşlar birbiri içine geçirilerek kenetlenmiştir. Bu bölgede yer alan mezarlar içinde, yekpare lahit, tek şahideli veya baldeken tipli mezarlara rastlanmamıştır.

Zamantı bölgesinde bulunan mezarların büyük çoğunluğu en az bir adet kaide üzerinde yükselmektedir. Mezarların sahip olduğu kaide sayısı, mezarda yatan kişinin toplumdaki statüsü ile ilgili olduğunu akla getirmektedir. Kaide sayılarının artması mezarda yatan şahsın, toplum içindeki önemini vurgulamaktadır.

Zamantı bölgesindeki mezarların baş ve ayak ucu şahideleri, ayrıntıya girmeksizin belli bir standartta yapılmıştır. Bu bölgedeki mezarların baş şahideleri batı yönünde, ayak şahideleri de doğu yönünde yer alırlar.

Baş ucu taşlarının ortak özellikleri, alt bölümlerinde geometrik geçmeli, mühr-ü Süleymanlı, içlerinde çiçek bezemesi bulunan, çeşitli boyutlarda madalyonlar işlenmiş olması ve çoğu madalyonun iki yanında uçları madalyona doğru kıvrılmış servi ağaçları bezemelerinin yapılmış olması ile dikkat çeker. Genelde bu bezemelerin hemen üst bölümlerinde bir veya iki adet düz yüzeyli silme ile yarım yuvarlak kemer formları da yer alır. Baş şahidelerinin gövde bölümlerinde ise kitabelik bulunmakta olup, kitabesi olmayan mezarlarda bu bölüm boş bırakılmıştır.

Zamantı bölgesindeki mezarlıklarda bulunan mezarlar üzerinde yaptığımız araştırmalar sonucunda, yoğun olarak kullanılan taşkın sarıklı kavuk şeklinde tek bir başlık tipi karşımıza çıkmaktadır. Bu başlık tipinin dışında, düz fes, taşkın sarık, taşkın kavuk, palmet ve dilimli başlık tipleri az da olsa bazı mezarlarda kullanılmıştır. Bunun dışında başka bölgelerde görülen, ancak bu bölgede rastlanmayan başlık tipi bulunmamaktadır. Fakat başlıklar bölgeden bölgeye değişen formlarda yapılmaktadırlar.

Ayak ucu taşlarının ortak özellikleri, alt bölümlerinde geometrik geçmeli, mühr-ü Süleymanlı, içlerinde çiçek bezemesi bulunan, çeşitli boyutlarda madalyonların yer

alması, bazı madalyonların iki yanında uçları madalyona doğru kıvrılmış servi ağaçları işlenmiş olmasıdır. Bu bezemelerin hemen üst bölümlerinde bir veya iki adet düz yüzeyli silme ile yarım yuvarlak kemer formları yer alır. Ayak şahidelerinin çoğunun gövde bölümleri üzerine ise bir ibrik bezemesi işlenmiştir. Bazı ayak ucu taşlarında ibrik bezemesinin üstünde tünemiş kuş figürlerinin yer alması, mezarların ilgi çekici bir diğer özelliğidir.

İncelenen mezarların en çok güney yan taşlarının süslenmiş olması, mezarların ana cephelerinin güneye bakan cepheleri olduğunu göstermektedir. Güney yan taşları üzerine geometrik, bitkisel, figürlü süslemeler, çeşitli kullanım eşyaları ve silahlar gibi çeşitli bezemeler işlenmiştir. Ama daha çok kahve takımları, ekmek tahtası, kirkit, bardak, ibrik gibi çeşitli kullanım eşyaları ile kuş, koyun, eşek ve insan eli gibi bazı figürlü süslemelerin yapılmış olması da dikkat çekicidir.

Zamantı bölgesindeki mezarların kuzey yan taşları üzerinde, güney yan taşlarına göre çok daha az süslemeye rastlanmakta olup, üzerinde süslemesi bulunan kuzey yan taşlarında daha çok, tüfek, tabanca, kılıç, kama ve fişeklik gibi çeşitli silah bezemeleri işlenmiştir. Ayrıca bazı kuzey yan taşlarının üzerinde de iki yada dört adet kartuş bezemeleri yer alırken, çoğunun üzerinde ise her hangi bir süsleme görülmemektedir.

Zamantı bölgesinde yaptığımız araştırmalar sonucunda, bezemeli mezar taşlarının yapımında yöre taşı malzeme olarak kullanılmıştır. Bölgedeki mezarlarda kullanılan taşlar herhangi bir taş ocağı merkezinden getirtilmeksizin, köylerin çevrelerindeki kayalar ve taş yığınlarından yontularak işlenmiş ve kullanılmıştır. Yöredeki taşların mezar yapımında kullanılması, ulaşımın daha kolay ve maliyetinin daha az olmasından dolayıdır. Zamantı bölgesinde yeralan köylerin çevrelerinde mevcut olan ve mezar yapımında kullanılan taşların renkleri köyden köye farklılık göstermektedir. İncelenen mezarlarda kullanılan yöre taşı çok sert bir taş olmamakla birlikte, özellikle açık sarı-krem renkli taşın yüzeyi yumuşaktır ve kolay işlenebilir özelliğe sahiptir. Ancak bazı köy mezarlıklarındaki mezarlarda kullanılan kara taş, diğer iki taş cinsine göre çok daha sert ve işlenmesi zordur. Bundan dolayı bu mezar taşları üzerinde yer alan bezemeler ayrıntıya girilmeksizin, basit bir üslupla işlenmişlerdir. Ayrıca bölgedeki yöre taşının çok çabuk yıpranabilir olması sonucunda da pek çok bezemeli mezar günümüze ulaşamamıştır.

İncelenen mezarların kitabelerinin hepsi baş ucu taşı üzerine işlenmiş olup, çoğunun satır araları düz yüzeyli şeritlerle bölümlendirilmiştir. Kitabelerden bazılarının satır yüzeyleri, taşın genel yüzeyi çökertilerek dikdörtgen bir çerçeve içerisine yazılmışken, bazıları ise her hangi bir çerçeve olmaksızın, taşın yüzeyine alçak kabartma, yüksek kabartma ve kazıma tekniği ile işlenmişlerdir. Kitabeler mahalli sanatçılar tarafından her hangi bir yazı çeşidi kullanılmaksızın, basit bir üslupla, Osmanlıca yazılmışlardır. Kita-

belerin çoğundaki yanlış yazılan Osmanlıca kelimeler, kitabeleri yazan kişilerin okuma yazmayı çok iyi bilmediklerini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Okunabilen kitabeler içerisinde on mezarın erkeklere ait olduğu, kitebelerdeki erkek isimlerinden anlaşılmaktadır. Kitabelerde dikkat çekici başka bir özellik ise, okunabilen kitabeler içerisinde hiç kadın adının geçmiyor olmasıdır. Bu uygulamada, Zamantı bölgesindeki kadınlara ait mezarlara kitabenin yazılmamış olduğunu ortaya koymaktadır.

Zamantı bölgesinde bezemeli mezarlar, kitabeli ve tarih yazılı olanlara göre 18.yy ortaları ve 20.yy ortalarına kadar tarihledirilmiştir. Bu bölgede incelediğimiz mezarları, Osmanlı'nın geç dönemi ve Cumhuriyet döneminin ortaları olarak nitelendirebiliriz. Mezarlar arasında en erken tarihli iki mezar Pusatlı köyündedir. Bu iki mezarda,1176 Hicri 1762 Miladi tarihi yazılmıştır. En geç tarihli mezar ise, Kölete (Yünören) köyündeki 1956 Miladi tarihlidir. En erken ve en geç tarihli mezarlar arasında 194 sene vardır. Bu da bu bölgedeki köylerde bezemeli mezar taşı yapmanın uzun yıllardır süren bir gelenek olduğunu göstermektedir.

Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşlarının üzerine işlenen bezemelerin anlamları yorumlandığında ve bölge halkının anlattıkları göz önüne alındığında; bu mezarların Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan Türkmenlere ait olması olasılığı fazladır. Bir mezar üzerinde, kırmızı kök boya ile çizilmiş, Türkmenlerden Afşar boylarına ait damgalar (işaretler) olduğu düşünülen şekiller vardır. Günümüzde bu bölgede incelenen köy mezarlıklarının bulunduğu, Bünyan, Pınarbaşı, Tomarza ve Develi ilçelerine bağlı olan köylerde yaşayan halk, 93 harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı neticesinde bu bölgeye gelip yerleşen Kars yöresi muhacirleri ile Afşarlardır. 1877-78'den sonra buraya yerleşen halk kendilerinden önceki kültürlere ait olan bezemeli mezartaşı yapma geleneğini benimsemiş ve devam ettirmiştir. Zamantı bölgesindeki bezemeli mezarlar ile benzerlik gösteren, Kars, Iğdır, Erzincan ve Sivas'daki bezemeli mezar taşları bu bölgede yaşayan Türkmen ve Alevi-Bektaşi inancına sahip kişilerin yaşadığı coğrafyada yapılmış olmaları dikkat çekicidir. Ancak konumuzun çalışma alanını oluşturan Zamantı vadisi içerisinde bulunan 50-60 köyden Alevi – Bektaşi inancına sahip olan bir köy ile karşılaşılmamıştır ve yine Osmanlı dönemi kaynaklarında da bu bölgede bu inanca sahip halkın yaşadığına ait hiçbir bilgiye ulaşılmamıştır. Yukarıda açıklanan bilgilerden yola çıkılarak, çalışma konumuzu oluşturan bezemeli mezar taşlarının Alevi – Bektaşi inancına sahip insanlara ait olmadığı fakat bu geleneğin Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınan bir kültürel uygulamanın devamı olduğu kabul edilmektedir.

Zamantı vadisinde yer alan köy mezarlıklarındaki mezar taşlarının kuşkusuz en ilgi çekici yönleri üzerlerine işlenen bezemelerdir. Bu bezemelerin yapılmasında, alçak kabartma, yüksek kabartma, tarama, kazıma, kırmızı kök boyama ve oyma gibi teknikler kullanılmıştır. İncelenen bütün mezar taşların üzerine yapılan bezemelerde,

alçak kabartma tekniğinin kullanılması bu bölgedeki mezar taşlarının en önemli ortak özelliğidir. Ayrıca bazı mezarların üzerindeki bezemelerin kırmızı kök boya ile boyanmış olması dikkat çekicidir. Bu mezarlar, Türkmen mezar taşlarında kırmızı kök boyama kullanımını 14. yüzyıldan başlayarak 18.yüzyıl sonlarına kadar sürdürülen bir geleneğin devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırdığımız bölgedeki mezar taşları üzerinde bitkisel, geometrik, figürlü süslemeler, gök cisimleri, çeşitli kullanım eşyaları, silahlar ve bazı tanımlayamadığımız nesnelerden oluşan bezemelerolarak gruplandırılmıştır. Mezar taşlarındaki desenler ve işaretlerin her birinin ikonografik anlamlarının bulunduğu düşünülmektedir. Bu bezemeler ölen kişinin bir takım özelliklerini ortaya koymakta olup, burada yatan şahısların kadın mı, erkek mi olduğunu ve hangi mesleğe sahip olduklarını anlatırlar. Ancak bezemeler üzerine yapılan yorumların hiçbiri kesin olmayıp, hepsi varsayımdan ibarettir.

Zamantı bölgesindeki bezemeli mezarların üzerine sıkça işlenen servi ağaçlarının, baş ve ayak ucu taşlarının (şahidelerinin) üzerinde, ortada bir madalyon (rozet) ve bu madalyonun iki tarafında genelde uçları madalyona doğru kıvrılır bir biçimde yer alması dikkat çekicidir.

İncelenen mezarlar üzerinde yer alan bitkisel süslemeler içerisinde en çok kullanılanlar çiçek bezemeleridir. Çiçek bezemeleri arasında da en çok altı yapraklı çiçek bezemeleri kullanılmıştır. Özellikle bayan mezarlarında görülen çiçek bezemeleri, genelde mezarların baş ucu taşları üzerine yapılmışlardır.

Geometrik süslemeler, Zamantı bölgesindeki mezar taşlarında en çok karşımıza çıkan süsleme çeşitlerinden birisidir. Bu süslemelerden, Türk sanat tarihi içerisinde her alanda sıkça rastlanabilen, dünyanın gelip geçiciliğini ve devingenliğini simgeleyen çarkıfelekler; Zamantı Irmağı çevresinde yer alan mezarlarında ayak ve baş ucu taşları üzerine sıkça işlenmişlerdir. Özellikle ayak ucu taşları üzerinde yer alan çarkıfelek bezemelerine bu bölgedeki bezemeli mezarlarda sıkça kullanılması önemli bir diğer ortak özelliktir.

Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşları üzerinde görülen, dikkat çekici bir diğer geometrik bezeme de iç içe geçmiş iki üçgenden oluşan, mührü Süleymanlardır. Mührü Süleymanlar genelde mezarların baş ucu taşları üzeride yer almaktadırlar. Bu bezemeler, ölen kişiyi kötü ruhlardan korumak amacı ile işlenmiş olmalıdırlar.

Bir madalyonun içinin üçgenlerden oluşan geometrik geçmelerle doldurulmasıyla oluşan bezeme, Zamantı bölgesindeki mezarlar üzerinde en çok kullanılan geometrik süslemelerden bir diğeridir.

Ayrıca bazı mezarların yan yüzlarine (taşlarına) yatay dikdörtgen formda, uçları yuvarlatılmış kartuş bezemeleri ile, Zamantı ırmağı çeveresindeki mezarlarda sıkça karşılaşılmaktadır. Bu kartuşların bazılarının içleri boş bırakılarak yapılması ilgi çekici bir özelliktir.

Zamantı bölgesindeki bezemeli mezarların üzerinde 24 adet figürün işlenmesi, figürlü süsleme çeşidinin Zamantı bölgesindeki mezar taşlarında en çok karşımıza çıkan süsleme çeşitlerinden biri olduğunu gösterir. Ayrıca mezar taşları üzerinde figürlerin işlenmiş olması da bu bölgedeki mezar taşlarının zengin ve ilgi çekici özelliklerinden birisidir. Mezar taşları üzerinde figürlerin bulunması bu bölgede yaşayan halkın tutucu olmadığını ve figür yapma konusunda hoş görülü olduklarını göstermesi bakımından da ayrıca önem taşımaktadır.

Zamantı bölgesindeki Fraktin köyü mezarlığında bulunan bir adet mezarın güney yan taşı üzerine alçak kabartma tekniği ile işlenmiş, eşek üzerine oturan insan figürü tespit edilmiştir. Bu figürün yüz hatları çok net olarak seçilemese de vücudu, çok gerçekçi bir biçimde tasvir edilmiş olup, eşek üzerine oturan bir insanın anatomisi de çok başarılı bir şekilde işlenmiştir. Bu mezar üzerinde insan bezemesinin rahatlıkla bir mezar taşı üzerine işlenmesine örnek olarak gösterilebilinir. Aynı zamanda eşek ve arkasında yer alan sıpa bezemeleri ile Anadolu'daki bezemeli mezar taşları üzerinde daha önce hiç karşılaşılmamış olması oldukça ilgi çekicidir. İlk defa Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşları üzerinde görülen bir başka figürlü süsleme de koyunlardır. Samağır köyü mezarlığında bulunan bir mezarın güney yan taşı üzerine, gerçeğe yakın bir üslüpta, alçak kabartma tekniği ile işlenmiş olan altı adet koyun bezemesi, burada yatan kişinin çoban olduğunu anlatması açısından dikkat çekicidir.

Zamantı ırmağı çevresindeki mezarlar üzerinde en çok görülen süslemelerden bir başkası da çeşitli kullanım eşyaları başlığı altında topladığımız, ev eşyaları ve gündelik hayatta kullanılan aletlerdir. Özellikle mezarların üzerine işlenen kullanım eşyalarından yola çıkarak, mezarda yatan kişinin cinsiyeti hakkında yorum yapılabilmektedir.

İncelenen mezarların büyük bir bölümünde kahve takımını oluşturan, fincanlar, kahve cezvesi, kahve kavurma tavası, kahve dibeği ve tokmağı ve de kahve kutusu gibi en az bir mutfak eşyası işlenmiştir. Bu da bu mezarları yapan kişilerin kahve kültürüne ne kadar önem verdiğini gösterir. Kahve ile ilgili mutfak eşyaları genellikle grup halinde mezar taşlarına işlenmişlerdir. Kadın yada erkek mezarı ayırt edilmeksizin, işlenen kahve takımları mezarda yatan kişinin çok misafirperver olduğunu akla getirmektedir. Anadolu'da Kars, Iğdır, Ardahan ve Erzincan çevresinde yer alan bezemeli mezar taşları üzerinde de yukarıda bahsedilen bezemelere benzer bezemeler bulunması dikkat çekicidir.

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında kullanım eşyası olarak en çok işlenen bezemeler ibriklerdir. Araştırılan bölgedeki mezarların hemen hemen hepsinde ibrik bezemesi işlenmiş olup, genelde ayaktaşı üzerinde bulunan ibrikler, bazı mezarlarda da yan taşları (kuzey-güney) üzerinde yer alırlar. Bu bölgedeki mezar taşları üzerinde yer alan ibriklerin, alçak kabartma tekniği ile basit bir üslupla, ayrıntıya girmeksizin ve kadın erkek mezarı farketmeksizin işlenmiş olmaları bu bölge mezar taşları için önemli bir ortak özelliktir.

Kullanım eşyalarından, oklava ve ekmek pişirme sacı ile birlikte işlenen ekmek tahtası bezemeleri, genelde kadın mezar taşları üzerinde yer alır ve ölen kişinin ev hanımı olduğunu ifade ederler. Bu kullanım eşyaları ile Anadolu'nun başka bölgelerindeki (Kars, Iğdır, Ardahan, Erzincan, Erzurum gibi) bezemeli mezar taşlarında da karşılaşılması, bezemeli mezar taşları üzerinde ortak bir dilin kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Zamantı bölgesi mezarları üzerine işlenen ve en dikkat çekici bezemelerden biri de Kur'an ile ilgili olanlardır. Kur'an (kitap), Kur'an muhafaza kabı ve Kur'an rahlesi mezarların üzerinde yer alan Kur'an ile ilgili bezemelerdir. Bu bezemeler, mezarda yatan kişilerin müslüman olduklarını düşündürmektedir. Ancak bu bezemeler ile Anadolu'daki bezemeli mezar taşları üzerinde karşılaşılmaması, bu bölgedeki mezar taşlarını en dikkat çekici kılan önemli unsurlardan biridir.

Zamantı bölgesindeki Pusatlı köyü mezarlığında bulunan iki mezarın güney yan taşları üzerine yazı takımı aletleri işlenmiştir. Kalemdanlık, kalem (divit), hokka ve kalemtıraş yazı takımlarını oluşturan ve bu mezarlar üzerinde yer alan aletlerdir. Yazı takımları, mezarda yatan kişilerin hattat yada okur yazar olduklarını anlatmak için işlenmiş olmaları da çok ilgi çekicidir. Üzerlerinde divit gibi yzaı takımı aletleri işlenmiş olan mezar taşlarına, Konya'da da rastlanması dikkat çekicidir.

Gülveren köyü mezarlığında yer alan bir mezarın üzerinde makas bezemesi bulunmaktadır. Bu mezarın baş ucu taşı üzerine iğne ile birlikte işlenen makas bezemesi, mezarda yatan kişinin mesleğinin terzi olduğunu düşündürmektedir. Bu bölgede üzerinde makas ve iğne bezemesi işlenmiş olan tek örnek olması da, bu mezarı çalışmamız için önemli kılmaktadır. Makas bezemeli mezar taşlarına Kars ve Iğdır'da da rastlanması ortak bir kültürün izleri olarak düşünülebilir.

Halı dokumak için kullanılan halı tezgahı ve kirkit bezemeleri de kadın mezarları üzerine işlenen bezemelerden olup bu bölge mezarları üzerinde bulunan bir başka unsurdur. Bu bezemeler, mezarlarda yatan kişilerin halı dokuduğunu anlatmak için yapılmış olmaları da dikkat çekicidir.

Zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları üzerine işlenen süsleme çeşitlerinden biri de silahlardır. İncelenen mezarlardan neredeyse hepsinde silah çeşitlerinden en az biri bulunmaktadır. Silah bezemeleri genelde mezarların kuzey yan taşları üzerinde, alçak kabartma tekniği ile işlenmişlerdir. Ateşli silahlar arasında mezar taşları üzerine en çok işlenen silah tüfektir. Tüfekler Anadolu'nun başka bölgelerinde bulunan bezemeli mezar taşları üzerinde görülen tüfeklerle benzerlik gösterirlerken, Elbaşı nahiyesi mezarlığında bulunan bir mezarın üzerine işlenmiş olan süngülü tüfek bezemesi ile diğer bölgelerde karşılaşılmamıştır. Ateşli silahlardan en çok işlenen silahlardan biri olan çakmaklı tabancalardır. Osmanlı mezar taşları üzerinde görülen çakmaklı tabancalar, Zamantı bölgesindeki bezemeli mezarlar üzerinde genelde çift çakmaklı olarak işlenmeleri bir başka ortak özelliktir. Zamantı bölgesindeki mezarlar üzerine en çok işlenen kesici silah bezemesi kılıçtır. Kılıç bezemesi, erkek mezar taşları üzerinde yer alan bezemelerin başında yer almakta olup, Anadolu'nun başka bölgelerindeki bezemeli mezar taşları üzerinde görülen kılıçlarla da benzerlik gösterirler.

Zamantı bölgesindeki mezar taşları üzerinde yer alan çeşitli bezemeler, etnoğrafik açıdan değerlendirildiğinde önemli bilgiler sunmaktadırlar. Özellikle mezar taşları üzerine işlenen kullanım eşyaları ve silahlar, yapıldıkları dönemin silahlarını ve kullanım eşyalarını ve bunların kullanıldıkları dönemlerindeki modalarını göstermeleri açısından dikkate değerdir. Ayrıca silahların ve kullanım eşyalarının zaman içerisinde ne tür değişimlere uğradıklarını da incelenen mezarlarda takip edilebilmektedir. Kahve fincanı bezemeleri erken dönem mezar taşları üzerine kulpsuz ve tabaksız olarak işlenmişken, çalışmamıza dahil edilen geç tarihli mezarlardan biri olan, Pusatlı köyündeki bir mezarın üzerinde kulplu ve tabaklı olarak işlenmiş iki fincan bezemesi bulunmakta olup, bu bezemeler kahve fincanlarının zaman içinde geçirdikleri değişimi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Sonuç olarak yukarıda bahsedilen mezarların üzerine işlenmiş olan bezemelerin bütün özellikleri değerlendirildiğinde, Zamantı bölgesindeki bezemeli mezar taşları önemli birer etnoğrafik ve tarihi belge niteliğini taşımaktadırlar.

Bölgedeki bezemeli mezar taşları bölge halkına ait geleneksel sanatın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu geleneksel sanatın yansımaları Anadolu'nun farklı yerlerinde hatta Anadolu dışındaki bazı bölgelerde de görülür. Bu nedenle bu sanatın ürünleri ortak bir kültürel yaratımın bir parçasıdır. Bu halk sanatı mezar anıtlarının bezemeli olarak yapılmasının esas sebebi bezemeli mezar taşları yapmanın köklü bir geleneğin uzantısı olarak devam ettirilmesidir. Çünkü bölge halkı ataları bezemeli olarak mezarlarını yaptıkları için bu tip mezar taşı yapmayı uzun bir süre sürdürmüşlerdir. Bundan 40-50 sene öncesine kadar bile bu geleneğin devam ettiği incelediğimiz mezarlardan da anlaşılmaktadır. Bu tür bezemeli mezar taşı yapmanın bir başka sebebide, okuma yazma bilmeyen halkı en kolay yoldan bilgilendirmek olmalıdır. Çünkü insanlar yazarak

anlatım yerine bazı şeyleri simgeleştirerek anlatmayı tercih etmişlerdir. Örneğin bir mezar taşı üzerine halı dokumada kullanılan kirkit bezemesi işlenmesi ile mezarda yatan kişinin bayan olabileceğini ve halı dokuduğunu kısa bir yolla anlatmak için uygulanan güzel bir yöntemdir. Bezemeli mezarların yapılmasının bir başka sebebi de ölen kişiyi anıtsallaştırmak olmalıdır. Çünkü mezar taşının üzerine işlenmiş bir kılıcın, o insanın ne kadar yiğit biri olduğunu göstermek için yapıldığı düşünülebilir. Bunun dışında mezar taşlarının üzerlerine yapılan bezemeler mezarda yatan şahısların meslekleri hakkında da bilgi vermek için yapılmış oldukları akla gelebilir. Örneğin mezar taşının üzerine yapılmış koyun kabartmaları, mezarda yatan şahsın çoban olduğunu belirtmek için yapılmıştır. Ayrıca halkın estetik kaygılarından dolayı bu tip bezemeli mezar taşları yapmış oluğu düşünülmektedir. Sebep her ne olursa olsun bu mezarlar üzerlerinde yer alan bezemeler ile tarihsel, etnoğrafik ve sanatsal olarak büyük önem taşımaktadırlar.

Sonuç olarak Azerbaycan'dan başlayan, Kars, Iğdır, Erzincan, Erzurum, Bitlis, Malatya, Sivas ve Kayseri'ye kadar uzanan geniş bir coğrafyada bezemeleri ile aynı, yapılış biçimleri ile farklı bezemeli mezarların, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan geleneksel mezar taşı yapma geleneği ve kültürünün bir sentezi olarak yaşatıldığını ortaya koymaktadırlar.

Zamantı bölgesinde yer alan köy mezarlıklarındaki mezar taşlarının bulundukları mezarlıklar mümkünse bir an önce koruma altına alınarak, eğer bu mümkün olmuyorsa her bir mezarlıktaki en iyi örnekler seçilerek, şehirdeki müzeye taşınmalıdır. Böylece bu kültür varlıklarımızın zengin ve seçkin örneklerinin tahrip olmalarının önüne geçilerek, bu mezar taşlarını gelecek kuşaklara tanıtma fırsatını kazanmış olacağımıza inanıyoruz. Bu kurtarma girişimleri başarıldığı takdirde belki de bu mezarlarda yatan atalarımızın ruhlarını bir nebze de olsa rahatlatmış oluruz diye ümid etmekteyiz.

Kaynakça

Akar Azade *"Eski Türk Mezartaşı Süslerine Dair"*, **Sanat Dünyamız**, Sayı: 2, İstanbul, 1976 s.12-16.

Akar Azade / Keskiner Cahide **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978,

"Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri", Tarih ve Toplum Dergisi, Ankara, 1983 s. 267-271.

Akbaş S. Burhanettin *"Samağar Noyan ve Bünyan'ın Samağar Köyü"*, **Bünyan Kültürü**, Sayı:1. Kayseri, Ekim-Kasım 1992, s.10-11.

Arık Oluş *"Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri"*, **Anadolu (Anatolia)**, Cilt: XI, Ankara, 1970.

Arslan Sağıroğlu Aslı *"Kayseri'deki Eski Mezarlıklar"*, **6.Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (08-10 Nisan 2002)**, Kayseri, 2002, s.75-94.

Aslanapa Oktay **Türk Sanatı I**, İstanbul, 1972.

Bakhtıar Laleh **Sufi**, London, 1976.

Barışta Örcün *"Göynük Ak Şemsettin Türbesi Haziresindeki Bitkisel Bezemeli Kadın Mezar Taşları"*, **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (8-10 Nisan 2002)**, Kayseri, 2002, s.123-137.

Barthold William **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, Ankara, 1975
"Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimine Dair", **Belleten**, Sayı: 11, Ankara, 1947, s.334-535,

Baykara Tuncer *"Mirseyit (Tanır) Köyü Mezarlığı"*, **Atatürk Üniv. Edebiyat Fak. Araştırma Dergisi**, Sayı: 4, Erzurum, Nisan 1972, s.53-55
"Asya Türk Kültürünün Bir Unsuru Olarak Mezar Taşları", **Vakıf Haftası**, Sayı:10, Ankara,1993, s. 127-131.

Bayrak M. Orhan *"Eski Mezar Taşları"*, **Tarih ve Toplum**, Sayı:2, Ankara, 1985, s. 22-24.

Başkan Seyfi **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996.

Bayram Sadi *"Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri"*, **Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan**, Ankara, 1993, s. 61-72

Belli Oktay *"Türklerde Taş Heykel ve Balballar"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C. III, Ankara, 2002, s. 910-914.

Bikkul Ahat Ural *"Topkapı Sarayı Silah Müzesindeki Eserler"*, **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı: 2, İstanbul, 1957. s. 35-52.

Cezar Mustafa **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, İstanbul, 1977

Chochod Louis **Occultisme et Magie en Extreme Orient**, Paris, 1949.

Çam Nusret *"Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)"*, **Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı**, Selçuk Ünv. Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya, 1993, s. 207-230

Çal Halit *"İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar"* **Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla III. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (28-30 Mayıs 1999)**, İstanbul, Şubat 2000, s. 208- 225.

Çay Abdullah **Anadolu'da Türk Damgası**, Ankara, 1983.

Çaycı Ahmet **Anadolu Selçuklu Sanatı'nda Gezegen ve Burç Tasvirleri**, Ankara 2002.

Çayırdağ Mehmet *"Mahperi (Huand) Hunat Hatun ve Kayseri'de Hunat Hatun Külliyesi"*, **Kayseri Kültür**, Sayı: 6, Kayseri, 1981, s. 2-4.

"Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitabe ve Mezartaşları", **Tarih Dergisi**, Sayı:34, İstanbul, 1984, s.495-532.

Kayseri Tarihi Araştırmaları, Kayseri, 2001.

Çerkez Murat *"Eyüpsultan Mezartaşlarında Kandil Motifler"*, **Tarihi**, **Kültürü ve Sanatıyla III**.**Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (28-30 Mayıs 1999)**, İstanbul, Şubat 2000, s. 338-364.

Çoruhlu Tülin *"Eyüp Sultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Hançerli Çatma lahitler ve Taş Sandukalar"*, **Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler I**, Eyüp Sultan Belediyesi Kültür Yayınları No: 7, İstanbul, 1997. s. 43-60.

Çoruhlu Yaşar *"Orta Asya'dan Anadolu'ya Çatma lahit veya Taş Sandukalarda Görülen Hançer- Bıçak Tasvirlerinin Sembolizmi"*, **Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler I**, Eyüp Sultan Belediyesi Kültür Yayınları No: 7, İstanbul, 1997. s. 60-71.

Erken Devir Türk Sanatının ABC'si, İstanbul, 1998.

Çulpan Cevdet **Serviler**, C:I, İstanbul, 1961.

Serviler, C:II, İstanbul, 1961.

Danık Ertuğrul **Koç ve At şeklindeki Tunceli Mezar Taşları**, Ankara, 1990.

Diyarbekirli Nejat **Hun Sanatı**, İstanbul, 1972.

Doğanay Aziz *"Eyüp Sultan Camii Civarındaki Bazı Mezarların Naturalist Üslupta Klasik Devir Süslemeleri"*, **Tarihi**, **Kültürü ve Sanatıyla II**.**Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (8-10 Mayıs 1998)**, İstanbul, Kasım 1998, s. 260-268

Dorn K. Otto *"Turkische Grabstein mit Figurenreliefs aus Kleinasien"*, **Ars Orientalis**, Vol: III, 1959, s.63-76.

Ersoy Ayla *"Eyüp'teki Mezar Taşlarında Servi Kültü"*, **Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (11-13 Mayıs 2001)**, İstanbul, Mayıs 2002, s. 92-97.

Ertuğ Zeynep Tarım **XVI.Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Culüs ve Cenaze Törenleri**, Ankara, 1999.

Esin Emel **Türkistan Seyahatnamesi**, İstanbul 1956.
"İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş", **Türk Kültürü El Kitabı II**, C:I/6'dan Ayrı Basım, İstanbul, 1978, s.103-115.

Ethem Halil **Kayseri Şehri** (Hazırlayan: Kemal Göde), Ankara, 1982.

Evliya Çelebi **Seyahatnamesi** (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, C.V, 1971.

Graznov M. **Le Kurgane de Payzyryk**, 1937.

Günay Ünver/ Güngör Harun **Türk Din Tarihi**, Kayseri, 1998.

Güngör Harun *"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları"*, **I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s.48-52.
"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları",**Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Ankara, 1996,s.30-33.

"Steles Funeraıres Fıgurees De la Valee De Zamantı, Kayseri", **İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri**, Ankara, 1996, Cilt:2, s.185-187.

Türk Bodun Bilimi Araştırmaları, Kayseri, 1998.

Hacıpaşaoğlu Şaban *"Köylerimizin Tarihçesi"*, **Bünyan Kültürü**, S:7, Kayseri, Haziran 1993, s.16-18.

"Elbaşı Beldesinin Tarihçesi", **Bünyan Kültürü**, S:4, Kayseri, Şubat 1993, s.2-4.

"Köylerimizin Tarihçeleri", **Bünyan Kültürü**, S:3, Kayseri, Haziran 1992, s.15-17.

Haseki Metin **Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları**, İstanbul, 1984.

İnan Abdülkadir **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, T.T.K.B, Ankara, 1972.

Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul, 1976,

İşcan Nejat **Anadolu Mezar Taşları Süslemeciliği**, İstanbul, 1980.

Jeramias Alfred **Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur**, 1913.

Karaçağ Demet **Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları**, Ankara, 1994.

Karabulut Ali Rıza *"İbrahim Tennuri Hazretleri"*, **Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Sayı:2, Kayseri, Şubat 1978, s. 9-13.

Karamağaralı Beyhan *"Narlıderede'ki Bazı Figürlü Mezar Taşları"*, **A.Ü. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi C:III**, Ankara 1977, s. 116-141.

"Kayseri Elbasan Köyü Kabristanındaki Bazı Mezar Taşlarındaki Kahve ve Kahve Hazırlanması ile ilgili Kabartmalar Üzerine", **Türk Halk Edebiyatı ve Folkloründe Yeni Görüşler**, Ankara, 1985, s.353-360. **Ahlat Mezartaşları**, Ankara, 1992.

Karamağaralı Haluk *"Ahlat'ta Bulunan Tümülüs Tarzında Türk Mezarları"*, **Önasya**, S: V/59-60, Ankara, 1970, s. 5-6.

Karamürsel Alım *"Eski Türklerde Defin Törenleri ile İlgili Usul ve Adetler"*, **Tarih ve Toplum**, 1990, s.279-281.

"Türklerde Mezar Geleneği", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, Ankara, 2002, s.76-79.

Kocasavaş Yıldız *"Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, Ankara, 2002, s.67-75.

Koşay H. Zübeyir *"Doğu Anadolu Mezartaşlarındaki Koç ve Koyun Heykelleri"*, **Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi**, Ankara, 1962, s.255-257.

Koşay Z. Hamit. *"Türkiye Halkının Maddi Kültürüne Dair Araştırmalar II (kap, kaçak, ocak vs.)*, **Türk Etnografya Dergisi**, S:2, Ankara, 1957. s.7-28.

Kum Naci *"Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar V"*, **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, S:55-56,Kayseri,1983 s.6-9.

"Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar VI", **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, Sayı:57-58,Kayseri 1984 s.8-11.

Laquamer Hans-Peter **Huve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, İstanbul, 1997.

Muzıo Cıro Lo *"Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, Ankara, 2002, s.123-128.

Nazif Ahmed **Mirat-ı Kayseriye (Kayseri Tarihi)**, (Çeviren: Mehmet Palamutoğlu), Kayseri, 1987.

Numan İ. *"Çankırı'da Yaran Sohbetleri ve Sohbet Odaları"*, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 13, Ankara, 1981.

"Eski İstanbul Kahvehanelerinin İctimai Hayattaki Yeri ve Mimarisi Hakkında Bazı Mülahazalar", **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, İstanbul,1981, s. 57-74.

Oğuz Burhan **Mezar Taşında Simgeleşen İnançlar**, İstanbul, (tarihsiz).

Ögel Bahaddin **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre**, Ankara, 1997.

Önder Mehmet *"Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler"*, **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı: 12, 1970, Ankara, 1970, s.5-16.

Öney Gönül *"Anadolu Selçuklu Sanatında Hayat Ağacı Motifi"*, **Belleten**, C:XXXII. Ankara, 1968, s. 27-30, 39-42,

"Anadolu'da Selçuk Geleneğinde Kuşlu, Çift Başlı, Kartallı, Şahinli ve Arslanlı Mezar Taşları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı:8, Ankara,1970, s.283-291.

"İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi", **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Ankara, 1981, Sayı:3, s.41-66.

Önkal Hakkı **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara,1996.

Örnek Sedat Veyis **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara, 1979..

Özkan Haldun *"Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Türk Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları"*, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S:15, Erzurum, 2000, s.37- 47.

Pektaş Kadir **Bitlis Tarihi Mezarlıkları Mezar Taşları**, Ankara, 2001.

Roux Jean Paul **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev: Aykut Kazancıgil), İstanbul, 1994.

Altay Türklerinde Ölüm, (Çev: Aykut Kazancıgil), İstanbul, 1999.

Orta Asya (Tarih ve Uygarlık), (Çev: Lale Arslan), İstanbul, 2001.

Sağlam Osman Ferit *"Şimdiye Kadar Yayınlanmamış Bazı Kitabeler ve Meskükatın Milli Tarihe Hizmetleri"*, **IV. Türk Tarihi Kongresi Zabıtları**, Ankara, 1952, Sayı:159-165.

Saraçoğlu Necibe **Türk Mezarlarına Dair Araştırma**, İstanbul, 1950.

Schimmel Annemaria **Sayıların Gizemi**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul,1998.

Seyirci Musa/ Topbaş A. **Afyon Karahisar Yöresi Türkmen Mezar Taşları**, Ankara.1989.

Sili Timur *"Taşların Dili"*, **Bilig**, S: 2, Ankara,1996,s.220-227.

Sümer Faruk **Oğuzlar**, İstanbul, 1992.

Tanyu Hikmet **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara, 1968.

Türkmen Kerim *"Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetine Katkıda Bulunan Hanımlar",* **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan1998)**, Kayseri, 1998, s.441-447.

"Kayseri'de Bulunan Eretna Dönemine Ait Bazı Kitabeler", **Prof. Dr. Haluk Karamağaralı Armağanı**, Ankara, 2002, s.366-371.

Ünver Süheyl *"Divitçilerimiz ve Eserleri"*, **Türk Etnografya Dergisi**, S:6, Ankara, 1965, s.90-97.